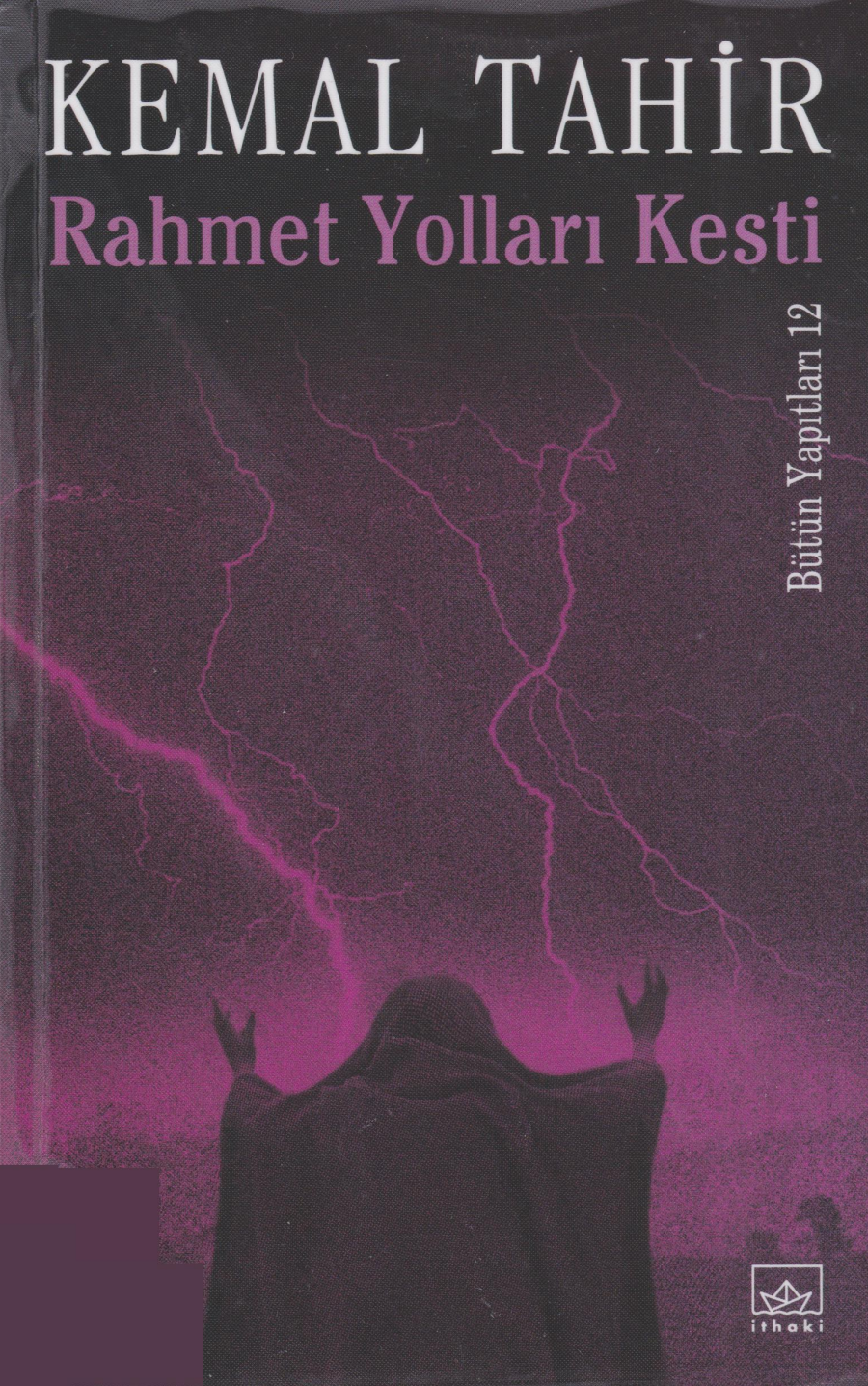
KEMAL TAHİR

Rahmet Yolları Kesti

Bütün Yapıtları 12

ithaki

Kemal Tahir
(1910-1973)

Kemal Tahir İstanbul'da doğdu. Gazihasanpaşa Rüştiyesi'ni bitirip girdiği Galatasaray Lisesi'nin ikinci sınıfından ayrılarak öğrenimini yarıda bıraktı. Avukat katipliği, ambar muhasipliği, gazetecilik gibi işlerde çalıştı. 1938'de, Nâzım Hikmet'le birlikte yargılandığı Donanma Komutanlığı Mahkemesi'nde on beş yıl hapse mahkum edildi. On iki yıl Çankırı, Çorum, Kırşehir, Malatya cezaevlerinde yattıktan sonra, 1950'de Genel Af Yasası uyarınca geri kalan cezası bağışlandı. 1955'ten sonra yayımlamaya başladığı romanlarıyla edebiyatımızın önde gelen yazarları arasına katıldığı gibi, tarih konusundaki görüşleriyle de düşün hayatımızı etkiledi. 21 Nisan 1973'te, bir kalp krizi sonucunda İstanbul'da öldü.

Kemal Tahir
Rahmet Yolları Kesti

İthaki Yayınları - 459
Edebiyat - 371
Kemal Tahir Bütün Yapıtları - 12
ISBN 975-273-235-6

4. Baskı, Nisan 2011, İstanbul

© Kemal Tahir, 1957
© İthaki, 2006

Yayıncının yazılı izni olmaksızın herhangi bir alıntı yapılamaz.
Bu kitabın telif hakkı Kemal Tahir Vakfı temsilcisi ONK Ajans Ltd. Şti.'den alınmıştır.

Kapak, Sayfa Düzeni ve Baskıya Hazırlık: İthaki
Kapak, İç Baskı: İdil Matbaacılık
Davutpaşa Cad. No: 123 Kat: 1 Topkapı - İstanbul Tel: (0212) 482 36 01
Sertifika No: 11410

İthaki™ Penguen Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti.'nin yan kuruluşudur.
Caferağa Mah. Bahariye Cad. Dr. İhsan Ünlüer Sok. Ersoy Apt. A Blok
No: 16/15 Kadıköy - İstanbul / Tel: (0216) 330 93 08 – 348 36 97
Faks: (0216) 449 98 34 / ithaki@ithaki.com.tr – www.ithaki.com.tr – www.ilknokta.com

Kemal Tahir

RAHMET YOLLARI KESTİ

İthaki

"Ahlak düzeni sağlam olmayan ve soyguncularıyla başa çıkamayan bir toplum, –ruhunda artakalmış barbarlık duygusunun da baskısıyla– soyguncularına karşı hayranlık duyar."

André Maurois
İngiltere Tarihi

Birinci Bölüm

Nam Uğruna

"Yiğit bu dünyada nam için yaşar."

I

Serhoş gibi sarsak sarsak yürüyen kara sıpa, her nedense arada bir duruyor, kulaklarını dikip bir zaman arkasına baktıktan sonra koşarak anasına yetişiyordu.

Bektaş Emmi: "Sıpa milletinin de huyu işte bu," diye düşündü, "körpeyken oyuncu olur sıpa kısmı, lakin kocayıp yükün altına girdi mi nodullamadan iki adım atmaz. Hele oyna bakalım, senin de sıran gelir hay oğlum, bana dönersin!"

Yüksek sesle:

— Deh rezil deh! diyerek çivili değneği tıkır tıkır yürüyen ana-eşeğin baldırına batırdı. Daha hızlı gitmesi için değil, tembelliğe vurup huyunu bozmasın diye...

Meşe korusu iyice yapraklanmıştı. Yıl uğurlu başlıyordu. "Nisanda rahmet yağdı mübarek! Nisanda rahmet yağmaz, gökyüzünden buğday yağar. Üç gündür güneş de kızdırmakta. Ekinler bir gecede iki karış büyüdü. Allah afattan esirgerse bu harman köylünün yüzü güler."

— Deh dedim namussuz! Hele şuna hele!

Bu sırada Bektaş Emmi'nin sağ yanı ilerisinde, bir ses parladı. Eşekle sıpası durup kulak verdiler.

— Hey hey! Bilmem delisin de bilmem serseri...

"Ses epey aralık, lakin inadına gür. Şu halde kopuklardan biri oduna gelmiş. Neme lazım, yanık söylüyor köpoğlusu, yanık..."

Ses baştan aldı:

— Bilmem delisin de hey ağam, bilmem serseri...

"Soluğu fırtına gibi. Çöllo'yu söyleyecek bir hesapça... Iyidir Çöllo'nun havası, varsın söylesin."

Bektaş Emmi birkaç adım atınca, "Kim ola?" diye hiylelendi, yorgun bakışlı mavi gözlerine önce telaş sonra korku doluverdi: "Acep bizim köylü değil mi? Sakın Akpınar itleri korumuzu mu batırmakta, uşak?"

Akpınar'la koru kesmek yüzünden evvel-eski kavgalıydılar. Daha geçenlerde Kulveren –Bektaş Emmi'nin köyü– delikanlıları Akpınar korusunu temelli mahvetmişlerdi. Ilçe mahkemesine gidilip geliniyor. "Şimdi herifler öç almaya mı çıktılar yahu! Üstlerine varsan bi türlü, varmasan bi türlü... Işte bak!"

— Bilmem delisin de, koçyiğit, bilmem serseri...

Bektaş Emmi bu sefer öfkelendi. "Şunun ikinci ayağı yok mu köpek? Lafı değiştir de kim olduğun bilinsin. Feryadın çıktığı kadar bu bağırmak neyin nesi?"

Eşek, aklı olmadığından, kulaklarını düşürdü de sese doğru gidiyor.

"Yad köyün adamı olsa böyle bağırmaz, bu bir... Ikinciye: Kalabalık bunlar desem, türküye diğerleri karışmamış olmaz. Bizden öyleyse..." Bu fikirle Bektaş Emmi'nin yüreğine cesaret geldi. "Şimdicik günah bizden gitmedi mi?" diye güldü, "Şaman hak etmedi mi şu zibidi? Dağ başında bağırmak nerenin töresi?"

— Deh oğlum deh! Deh ki bir bakalım...

"Oğlana iki sille atmalı, sonrası da haşa huzurdan hayvanı bir güzel yüklesin. Yüklesin de dağ başında türkü çağırmayı bellesin!"

Fundaları kıvrılınca türkü sahibini gördü. Çerçi Süleyman'ın

hizmetkârı Maraz Ali... Oğlan eşekleri başıboş bırakmış da sırtını koca meşeye dayayıp oturmuş. Arkası dönük. Dereden öteye, karşı tepelere, Akpınar korusuna doğru haykırıyor da geleni fark edemiyor. "Etmesin varsın!"

— Bilmem delisin de, hey kara bahtım, bilmem serseri...

Bektaş Emmi bu Maraz Ali'nin deliliğine yemin edemezdi ama, serseriliğinden kıl kadar şüphesi yoktu.

Köy yerinde delikanlılar güreşir oynaşırken mutlaka kendilerinden çelimsizine dalmak isterler. Meşhur meseldir: "Ayı bile ayı iken yenilmeyi istemez," gelgelelim bu fukara ille de kendisinden irisini, kuvvetlisini tutacak. Onlar da, "Haddini bilsin!" diyerek insafı bi yana bırakırlar, alta düşürüp bütünü vururlar, it leşi gibi yüz üstüne sürürler. Gözleri yumruk gibi dışarı uğrar, burnunun derisi ağzına toplanır da pes etmez, hırlar durur.

Bektaş Emmi bunları ve daha başka şeyleri hatırlayarak içlendi, oğlanın keyfini kaçırmamak için yavaşladı.

Yunan savaşına bu Ali'nin babasıyla gitmişlerdi. "Seferberlikte bu rezili biz ana rahminde bıraktıktı öyle ya... Köy yerinde bir dul karı, fazladan bir de fukara olursa oğlan yetiştirebilir mi? Böylelerinin seferberlik kıtlığında kemikleri ilik tutmadı. İşte belli bir şey zebun... Say ki anası ölmüş buzağı. Boynu kiraz çöpü... Bir sıkımlık canı var yok... Bir sıkımlık, ama gözünün karalığına ne demeli? Çerçiye sorarsan bir bulaştın mı öldürmedikçe kurtuluş ne mümkünmüş."

Bektaş Emmi, "Hele namussuz Çerçi!" diye yüzünü buruşturdu, "Çerçi şunu neden hizmetkâr tuttu bakalım! İş mi gördürecek? Hayır. Gerekirse düşmanını vurduracak!" Aslında bu mesele gizli değil... "Göreyim seni oğlum Ali, diyormuş, döveceksin dövülmeyeceksin, vuracaksın vurulmayacaksın." Bunun da usulü böyle... Hizmetkâr şurda dururken ağasının başı derde mi girer?

Bektaş Emmi gözlerini nefretle kıstı: "Ulan Çerçi, ulan namert Çerçi! Hayır canım, bu Sungurlu toprağında Çerçi domuzuna güç yetirmenin zamanı çoktan geçti ihvanlar!"

Çerçiye öfkesinden, demin duyduğu merhamet dağılıvermişti. Sille çekmek için avucuna güzelce tükürüp çarıkların burnuna basarak yaklaştı:

— Kıpranma Ali Maraz! diye bağırdı.

Maraz Ali birden döndü, elinde tutmakta olduğu tabancayı uzatarak:

— Sen kıpranma! dedi.

Oğlanı korkutmak kavliyle yanaşan Bektaş Emmi o kadar şaşırdı ki, şamara hazırladığı eli havada kalakaldı.

Maraz Ali, cam kırıklarıyla doluya benzeyen çakır gözlerini hiç kırpmadan, karşısındakini tanımamış gibi, bakıyordu. Gülmemesi, tabancayı indirmemesi kimin olsa yüreğini ürpertir.

Bektaş Emmi korktuğunu saklamak gayretiyle sesini kalınlaştırdı:

— Höst! O da ne? İndir şunu kopuk!

— Halisinden erkek döneri... Bir lüver ki... İyi geldin Bektaş Emmi, tam sırasında geldin.

— İyi mi geldim?

— İyi geldin. "Şunu bir denemeli," diyerek birini gözlemekteydim.

— Nasıl denemeli?

Maraz Ali, namlusu yer yer paslanmış, gayet eski, gayet hantal tabancasına bir tuhaf baktı:

— Denememiş olmaz, ne mümkün!..

— Deneyelim ya, denemek iyidir. Haydi sık şu meşenin gövdesine...

— Meşe gövdesine sıkılır mı? Senin kara sıpada sınayacağız.

— Hele rezil bu nasıl bir söz! Sok beline şu çakaralmazı da odun bulalım.

— Başlarım odunun kökünden bre Emmi! Sıpa kaç paralık mal? Köylüden iki aklı eren çağırır bahasını sorarız. Harmanda öderim.

— Sen şaşırtmışsın hey oğlum. Bir duyan olur da essah sanır.

— Neyi essah sanır? Âlemde şimdi buraya gelen sen olmamalıydın ki...

— Ey...

— Bir yaban yerin adamı olmalıydı ki...

— Ey...

— Baldırına sıkıverirdim. "Korumuzu batırmakta iken yakalayıp..." diyerek, ne güzel! Sungurlu'nun gözlüklü yargıcı ceza da vermez öyle ya... Meraktayım gayet Emmi, bakalım adama işler mi, işlemez mi? Birisi dedi ki: "Adama bir vakit işlemez bu pis," dedi.

— Kim dedi yahu, halt etmiş...

— Adı lazım değil.

— Her kimse, hay yavrum, seninle eğlenmiş. Rezili sen adamdan mı saydın?

Maraz Ali cevap vermedi. Sarı kaşlarının altından Bektaş Emmi'nin baldırına bakıyordu. "Hemi de alıcı gözüyle..."

Bektaş Emmi gülüp mülüp bu belayı şakayla savuşturmayı düşündü. Lakin oğlanın halinden bir şeyler sezinleyerek derhal vazgeçti. "Kızar mızar da geçtim..." Zibidinin suratı bir hoş... Say ki domuz suratı... Aklındakiler, vallah billah, Müslümana yarar fikir değil...

Nitekim Maraz Ali birdenbire it oturumundan sıçradı, iki dizi üstüne gelip silahın horozunu şırak diye kaldırıp gürledi:

— Geri bas! Geri bas Emmi, tam yirmi adımda deneyeceğiz.

— Aman bu nasıl bir iş? Dur yavrum, dur eğlen...

Bektaş Emmi can havliyle ellerini ileri uzatıp tatlı canına siper etmek istedi. Sol elinde sımsıkı tuttuğu çivili değnek oğlanın yüzünü tam ortasından ikiye bölmüş, tanımadığı bir "çehre" haline getirmişti. Kendi suratı da karışmış olacak ki Maraz Ali gülerek tabancayı indirdi:

— Yuf sana Emmi, korktun öyle ya?

— Silahla bir vakit şaka olmaz. Töbe yarabbi, dolu mu, boş mu?

— Dolu ama hiç denemedim. Çerçi Ağam verdi. Ağamın oyunu çoktur, kendin bilmez değilsin ya, adama işlemez de rezillik çıkar.

— Kolayı var evladım Ali'm, döner kısmı ağaç gövdesinde sınanır.

— Ağaçta olmaz. Ben bunu asıl adamda sınamalıyım ki... İstersen ben duruvereyim de sen sık.

Vallah billah ciddi söylüyor. "Ha" dese gidip karşıda duracak...

Bu hal Bektaş Emmi'yi büsbütün korkuttu. "Dağın başında bir belaya çattık yarabbi!" diye düşünerek çare aradı. "Höst! Hiç olmaz! Hadi sıkmaya aldık diyelim, denemeye sıkacak halimiz yok ya... Zıpır bir de oyuna getirildiğine öfkelenip üstümüze saldırır. Fesüphanallah..."

Bereket versin Maraz Ali söylediğini unutmuş gibi, dalgınlaşıp oturmuştu. Silahı evirip çeviriyor, bir de ıslık öttürüyor ne demekse...

Tam bu sırada kara sıpa oynaya zıplaya önlerine gelmez mi? Ne de canlı-civelek!.. Bektaş Emmi, "Mal canın yongası..." lafını yüreği hoplayarak hatırladı, sıpayı kurtarmak gayretiyle öksürüverdi. "Haydi bakalım! Ayağın kırılsın e mi Bektaş! Hem sen her duyduğun türküye neden seğirtirsin alçak? Sen köçek misin sen? 'Bilmem delisin de bilmem serseri' diyor herif dağ başında oturmuş... elinde yalın döner ile..."

Maraz Ali içini çekti:

— Kaç para eder! Adama işlese de gözümde değil. Silah diye ben Çerçi Ağamın Alaman çıplağına derim, Alaman çıplağı...

— Alaman evet...

— Silah canım, ha Emmi? Tabanca kısmından Alaman çıplağı iyidir öyle ya?

— Evet.

— Kaç kuruşa bir Alaman çıplağı?

— Bilmem, alıp sattığım bir mal değil...

— Bu yıl harmanlarda Ağamdan hakkımı alınca bir Alaman çıplağı uyduracağım her kaç kuruşsa...

— Buluruz kolay! Haydi sok şunu beline...

— Şunu mu? Kötü ama seyri keyfime gidiyor. Alaman çıplağı tutukluk yapmazmış, sen bilir misin?

— Hiç kullanmadım. Öyle derler. Namı var. Duyarım. Lakin sen daha küçüksün hay oğlum! Alaman çıplağı senin neyine? İşte bu da bir lüver...

— Olmaz, Alaman çıplağı ister. –Bir an durup düşündü, suratını astı–: On altı yaşındaki babayiğidi küçük ettin çıktın Bektaş Emmi.

— Sözgelişi bir söz yiğit. Dediğim o ki!..

— Bırak, kıymeti yok. Kuşağımın arasına bu kış, mutlak, bir Alaman çıplağı sokarım. "Kulveren'den Maraz Ali," dediler mi namımız bizden önde gitmeli.

— Evet, gitmeli ki, ne kadar...

— Gitmeli! Silahın iyisi iyidir. "At, avrat, ille silah," demişler. Ben bunu ağaçta neden sınamam? Şu sebepten sınamam: Ağaç durduğu yerde durur, fukarayı çekip vurmak kahpelik... Kaçamaz, siperlenemez. Yazık.

— Canlıya yazık değil mi, hele rezil?

— Canlı kaçsın. Elini mi tuttuğumuz var? Savuşsun şu yana... Keskin nişancı uçara kaçara atacak, leşe değil.

— Askeriye taliminde hedef durduğu yerde durur yavrum, gidince görüp anlarsın.

— Biz askeriye işini demedik, eşkiya işini dedik. Şurdan birine rastlamalı, Akpınar'dan birine...

— Akpınarlı buralarda ne arasın, haddine mi? Hadi şimdi odun saralım da lüver sınaması başka sefere... Sen geleli çok olmuştur, Çerçi Ağan kızar.

— Ağam mı? Kızar sahi... Söylenir kaba kaba... Biz sabahtan çıktık.

Maraz Ali, Çerçi Süleyman Ağasının kalın, fakat biraz şımarık sesine benzeterek bağırdı:

— Uşak! Nerde bu domuzun peydahladığı? Hey ev külfeti! Nerde bu Maraz oğlan? Hayvanları Sungurlu pazarına indirip sattı mı sakın urganlarıyla, başıma gelenler!..

Bektaş Emmi, gönülsüz güldü:

— İyi benzettin Maraz Ali, noktası noktasına köpoğlusu...

— Sesi bir hoştur ama yüreklidir benim Ağam ve de silahtan yana Osmanlı... Benim Ağam bütün eşkiyaları bilir. Sen, bakalım, bilir misin Emmi?

— Eşkiyaları he mi? Eskiden bir vakit eşkiya çağıydı. Biz yetiştik.

— Musa Çavuş varmış, sen gördün mü?

— Görmedim, namını duydum.

Bektaş Emmi lafın lüver sınamak meselesini aşıp başka yerlere geçmesine sevindi, soluğu genişlediğinden canı cigara istedi. Çömeldi. Bir cigara yakıp içmeye başladı.

Maraz Ali yan gözle Bektaş'a bakıyordu. Üstü başı per perişan... Öküz yok, davar yok... Köyün iki fukarası varsa birisi bu...

Deminden beri herifle gönül eğlemesi de bu sebepten değil mi? Fukara kısmında gönül olmaz ki darılsın, yiğitlik olmaz ki öfkelensin. Yoksa ağa kısmına bu lafları etmek ne mümkün! Şamarı çarpar. Seslenemezsin, çünkü büyük...

— Namını duydun da neden yanına varmadın Emmi?

— Kimin?

— Musa Çavuş'un?

— Varıp da ne olacaktı?

— Beraber eşkiyalık ederdiniz. Adam Musa Çavuş'un yanına varmaz mı?

— Varamadık.

— Kötü etmişsin. Kör Dede'yi gördün mü?

— Görmedim, namını duydum. Töbe, vurulduktan sonra kellesini Çorum'a götürmüşler. Biz de ekin satmaya gitmiştik. Bilmezden uğradık. Uzaktan gördüm.

— Ben vurulduktan sonrasını demedim. Vurulmadan önce görülecekti. Adam, Kör Dede'nin çetesine asker yazılmaz mı?

— Yazılamadık. Yazılsak iyi idi ya...

— Aynacı'nın uşakları Zile'yi basmış vaktin birinde...

— Bastılar evet.

— Sen o sıra neredeydin?

— Kaçaktım. Seferberlikten geldik. Yunan harbi patladı. Uğraştık biraz, baktık pabuç pahalı, kaçtık.

— Pek iyi imiş. Kaçakken adam, Aynacılara karışmaz mı?

— Biz buralardan ayrılamadık. Bizimkisi, kulak verme, köy kaçaklığı...

— Peki, kanlı İlyas'ı da görmedin mi?

— Yok!

— Sen de görülecek yiğitleri hiç görmemişsin hay Emmi!

— Göremedim. Kanlı İlyas'ı merak etseydim görürdüm. Af

verdiler. Köye geldi. Bir zaman sonra pusuya düşürdüler.

— Hükümet mi?

— Hayır. Dağdayken canını yaktıkları... Bu İlyas pek kıyıcı bir herifmiş. Birine öfkelenmesiyle kulağını keser avucuna koyuverirmiş.

— O biçimde olmasa Kanlı İlyas'ı kim sayar? Yiğit kısmı bu dünyada nam için yaşadığından canı çekerse kulak burun kesiverir. Benim Çerçi Ağam böyle der ki doğrudur. Gelelim Kara Haydar'ın uşaklarına...

— Onlar yakın vaktin işi... Çorum'un mahpus damını yarıp kaçtılar da biraz dolaştılar. Sonunda Mecitözü taraflarında müfrezeler çevirdi.

— Karadağ'da vurmuşlar. "Yatak yerleri kahpelik etti, yoksa ne mümkündü," diye anlatır benim Çerçi Ağam.

— Kahpelik mahpelik, eşkiyadan bir yaşamış yoktur ve de eşkiyalık bir vakit makbul zanaat sayılmaz.

— İskender Ağam yaşamakta ya ne güzel...

— Hangi İskender, Uzun İskender mi?

Bektaş Emmi sözü az kalsın: "Bırak şu namussuzu..." diye tamamlayacaktı ki, "Yerin kulağı var. Duyar muyar da neme lazım," diyerek uzatmadı, içini çekti:

— Bir o yaşamış evet, nasıl yaşadıysa...

— İskender Ağam için benim Çerçi Ağam, "Gayet yürekli bir yiğit," dedi. Hele atıcılığı yamanmış gayet!

Maraz Ali bir zaman sustu. Sonra Bektaş Emmi'nin suratına dikkatle bakarak tane tane sordu:

— Şimdi sana bir sualim var, merdane cevap vereceksin Emmi, yolun gibi doğru söyle: Babam Yunan savaşında kalmasaydı eşkiya olur muydu?

— Hayır olmazdı.

— Neden, yüreksiz de ondan mı?

— Yüreksiz değil, haşa! Lakin rahmetli baban öyle işleri sevmezdi. Biz hep kaçtık da o kaçmadı.

— Niçin kaçmadı bakalım?

— Savaştan korkmadı besbelli. Bize geldin mi, biz silah çatırdısından yıldık. Baban yiğit adamdı yavrum, doğru bir adamdı.

— Yiğit olduğunu Çerçi Ağam söyler. Bir alaya bedelmiş benim babam.

Bektaş Emmi cigarasını öfkeyle bastırdı. İçinden: "Hele namussuz Çerçi, hele rezil yalancı," diye söylendi. Bu Ali'nin babası mı bir alaya bedel? Allah'ın bir biçaresi ki ekmeğini yemeye güç yetiremez!.. Mal gibi...

Sakarya'da herifle aynı bölüğe düşmüşlerdi. Sakarya da hani Sakarya... İnsan kırımı, ötesi yok! Bilmeyene şaka gelir, bilenin de işte böyle burnu sızlar. "Yiğitliğin dokuzu kaçmak, biri hiç görünmemek," demişler. Bunu kim demiş bakalım? Savaş görmüşler demiş.

Bektaş Emmi, birden o geceyi hatırladı: Gecelerden bir amansız gece... İnceden bir yağmur tutturmuş... Berbat... Çadır inadına karanlık. Ali'nin babasının boş böğrüne dirseğiyle vurdu:

"— Hüseyin! Hey hemşeri..."

"— Buyur Bektaş Ağa..."

"— Biz Çorum uşağı bu gece Allah'ın izniyle yolcuyuz, davran."

"— Aman..."

"— Durmanın sırası geçti. Savuşalım ağır ağır..."

"— Savuşalım mı?"

"— Savuşalım elbet..."

"— Ben gidemem kardaş, siz gidin."

"— Gidemem ne demek? Köyü tutmaya bakılsın. Çoraklı Çerkez Reşit yolcu, Alembeyli Halil yolcu. Kalk yürü!"

"— Mümkünü yok. Siz gidin selametle."

"— İş işten geçti derbeder, durmak olmaz."

"— Ben gidemem, kaçmaya geldi mi benim dizlerim beni taşımaz."

"— Denedin mi ki sen bu lafı böyle söyledin?"

"— Üç kez denedim. Sen var git. Bizim hane tarafına..."

"— Bir de selam mı götürmeli alçak? Şaka mı bu? Ulan bir de ağlamakta mısın rezil? Kalk dedim. Çorumludan bir biz kaldık, haydi davran. Düş önüme, yolcu yolunda gerek."

"— Olmaz."

"— Dişlerin değirmen şakağı gibi takırdamakta... Hem de olmazmış. Öleceğiz arkadaş, ötesi yok."

"— Ölelim. Ölünecekse de burda ölünmeli. Ben gidemem, ben gördüm."

"— Neyi gördün yüreksiz? Bunlar akıllı gibi bir laf mı?"

"— Çorum'da saat kulesinin dibinde asker kaçağını astılar. Ben gidemem."

"Herif titremekte ki ıslanmış it yanında halt etmiş..."

Bunları aklından geçiren Bektaş Emmi yan gözle Ali'ye bakarak yeniden, "Bir orduya bedel ha! Namussuz Çerçi!" dedi.

Maraz oğlan gözlerini kısmış düşünüyordu. Neden sonra kasıldı:

— Çerçi Ağamın dediğine göre, benim babam orta boyluymuş ama, eh eti kendisine yetermiş. Savaşa gittiğinde biz anamızın karnındaymışız. Bizim babamız sessiz durumuş ama yiğitmiş hasılı. Biz de yiğitlikten yana babamıza çeksek gerektir Emmi...

Bektaş Emmi oğlanın yüzündeki efe kasılmasını hiç beğenmedi. "O biçareden bu zibidi nasıl koptu geldi hey Allah? Korkuyla ödü yarılmış heriften bu bela ne yoldan peydahlanır bakalım?"

Hüseyin'in ödünün yarıldığı yüzde yüz!.. Hüseyin gitti gider. Hüseyin gürültüye karıştı davulcu osuruğu gibi... Derbederin şehitlik kâğıdı bile gelmedi.

Kendisi de o gece silahını, ağırlığını bırakıp yolu tutmasaydı kim bilir hangi çukuru doldurmuş, hangi suyu mundar etmişti? "Kaçaklık da berbat haa. Kaçaklıkta açlık, susuzluk, hastalık çekersin. Lakin kaçanın da bir vakit anası ağlamamıştır. Hani, Hüseyin nerde bakalım?"

— Savaş dedin mi on dakika düşüneceksin.

Maraz Ali dalgınlıktan kurtuldu:

— Savaş iyidir, dedi. Benim Çerçi Ağam der ki: "Savaş kaçaklık devridir ve de eşkiyalığın harmanı devridir." Yalan mı?

— Kaçaklık deyince yavrum, kaçaklık savaştan kolay değil. Kaçaklıkta vaktin olur ki tatlı canın sana ağır gelir. "Savaşa kurban olayım," dersin.

— Kaçaklık gibi var mı bre Emmi? Tutarsın bir dağ başını, olursun bir padişah...

— Bu da Çerçi Ağanın sözü mü? Eskiden padişah kısmı saraylarda, konaklarda olurmuş. Dağ padişahını hiç duymadım.

— Peki, nam almasını n'apalım? Nam alıverir adam. Namı yedi vilayeti tutar da buradan Çin içine gider. Peşine müfrezeler çıkar. Valiler, kaymakamlar biner. Alaylar çekilir. Bunlardan birini, ikisini bozdun mu, tamam!

Maraz Ali yere bakarak bir zaman sustu. Tabancasının namlusunu çarığına yavaş yavaş vuruyordu.

— Emmi?

— Buyur.

— Şimdi neden eşkiyalık yok?

— Kim demiş? Şimdinin eşkiyaları şehir yerine, kasabaya inmiş. Kimi dükkân açmış, olmuş bir Çerçi Süleyman Ağa, kimi

önüne bir makine uydurmuş olmuş bir arzuhalci Cemal Efendi, kimisi de zaptiye-memur...

— Biz öylelerini mi sorduk? Silahlı, askerli dağ eşkiyası...

— Öylesi yok evet. Hükümet kuvvetli de ondan yok. Eşkiya devri hükümetin hasta olduğu sıradır. Aslında hükümet kısmı bir vakit ölmez, arada bir hastalanır. İnsan gibi canım! Hükümeti sıtma tuttuğu zaman eşkiya başkaldırır. Sulfato yutup yahut ki bir zorlu dedeye sıtmasını bağlatıp dirildi mi hükümet, bu kez marazlanmak eşkiya sürüsüne düşer.

— Peki benim Çerçi Ağam neden böyle demez bakalım, Çerçi Ağam der ki: "Eski yiğitler kalmadı da eşkiyalık ondan tükendi," der.

— Ağan doğrusunu bilir ama domuzluk eder de ters konuşur. Eşkiyalık devri için, savaş gerek... Köylerde kasabalarda erkek kalmayacak. Bunların tekmilini sınır boylarına sürecekler. Jandarmaları da bizim gibi çaptan düşmüş yaşlılardan, bir de beyzadelerle ağa okullarından ayıracaklar. Yaşlılar cephe yerinde bir boka yaramaz, ötekiler de "bir kazaya uğramasınlar" diye gönderilmez. O zaman asker kaçaklarından bazısı dağa sıçrar, olur sana eşkiya... Lakin kulak verme, seferberliklerde bile fazla sürdüreni pek görülmemiştir. Eşkiyalığın sonu yok. Adam, kurt gibi kovalanınca kıyıcı olur. Kıyıcı heriften de bir vakit hayır çıkmaz.

Maraz Ali kendisini kandırmaya çalıştıklarını, yolu gibi biliyormuşçasına gülümsüyordu. Rengi uçmuş, yamalı kasketinin önünde bir tutam sarı saç vardı. Hava serin olduğu halde ceketsizdi. Astar bezinden yeleği, yırtık mintanı perişan... Yün çoraplarının tabanı geçmiş gitmiş, konçları askeriye tozluğuna dönmüş. Çarıkları, ham deriden. Bütün bu derbederlik içinde avurdu avurduna çökmüş renksiz suratı, incecik boynu, çöp gibi bilekleri, oğlana, hakikatta on altı yaşında olduğu halde, on iki on

üç yaşında hasta bir çocuk hali veriyordu.

Şimdi tabancayı tutan elini öyle halsiz sarkıtmıştı ki Bektaş Emmi'nin yüreğini yeniden acıma kapladı. "Bu oğlanı böyle havalandıran Çerçi Süleyman alçağı... Icabında düşmanlarından birini buna vurdursa gerektir. Yahu ne halt etmeli? El kadar oğlan yere göğe sığmaz olmuş. En alt lafı Kanlı Ilyas, eşkiya reisi Kör Dede, dağ başında padişahlık... 'Anasına demeli', desem, karı kısmının gücü yetecek zamanı çoktan geçmiş. Ulan Çerçi! Ulan domuz! Töbe hey Allah!.."

Maraz Ali'nin bu gidişle birinin başında akşamlayacağı belli bir şey. "Şunun elinde ölmek de, bunu gebertip sürünmek de bir bela!"

Bektaş Emmi köy yerinde böyle kaç tane rezil görmüştü ki şimdi mahpus damlarında yatıp çürümekteler. "Bir evin bir tek evladı... Babasının ocağını bu yakacak he mi?" Köye Dede geldiği zaman bir uygun sırada "hali-keyfiyeti" söylemeyi tasarladı. Ne fayda ki Alevilik de artık maskaralık olmuş, Dede'yi sayan kalmamıştı. Çerçi Süleyman, elin ırz ehli karısını resmen baştan çıkarıp kaçırınca herkes: "Tamam! Kasım Dede bunu derneğe komaz, bitti," dedi de n'oldu? Dede: "Şu sebeple ve de şu kitabın kavlince..." diyerek derneği o yıl da, her zamanki gibi, Çerçi'nin evinde toplamadı mı?

Eşeğin biri uzun uzun anırınca, Bektaş Emmi buraya oduna geldiğini hatırlayarak telaşlandı. Sesini yumuşatmaya çalıştı:

— Hadi oğlum Ali! Sok şunu beline de odunumuzu tutalım. Önümüz akşam. Serinlik başladı. Ben üşüdüm.

Maraz Ali önce bir şey anlamadan baktı. Bektaş Emmi'nin kılığı da kendisininkinden beter... fazladan gövdesi de eskimiş gitmiş... Hele yüreksizliği... Lafı bile adam-erkek gibi diyemez olmuş fukara... Toplayıcı aptal gibi yalvarır olmuş. Böyle yüreksizliğe ve de lafı erkek gibi söylememeye anasında bile pek kızıyor-

du. "Tabancayı, şakadan bir daha kaldırsam... Git işine oğlum! 'Hık' der de şuraya uzanıp ölürse, bu derbeder!"

Maraz Ali, Bektaş Emmi'nin karısı Ayşe Teyze'yi çok seviyordu. Ayşe Teyze hoş karı gayet... Fukaralığa bir vakit aldırmaz, milleti boyuna güldürür. "Varsın bugün bana dua etsin Ayşe Teyze," diye düşündü, deminden beri aklından geçirdiğini yapmaya karar verdi. Tabancasını, birine meydan okur gibi, beline soktu, ellerini yere dayayıp: "Allah, bismillah!" diye sıçradı kalktı:

— Haydi, çevir hayvanları Emmi!

— Iyi aferin! Şurda kökler olacak. Geçenlerde gördümdü. Üç hayvan yükü çıkar.

— Kök mü sökelim? Bu nasıl bir söz? Kulveren milleti bize mi gülsün!

— Ya ne olacak?

— Iyisinden odun saracağız, meşe odunu... Ayna gibi...

— Haydi öyleyse... Muhtar söylenir ama varsın söylensin. Inkâr yiğidin kalesi... "Görmedik, bilmeyiz."

— Bizim muhtar mı söylenir, neden?

— Heyette ağaçlara değilmeyeceğine karar verildi.

— Biz kendi korumuzu kesmeyeceğiz ki... Bizim muhtar, gayrı, Akpınar'ın korusunu da mı korur oldu?

— Sen ne dedin yavrum, ne dedin?

Bektaş Emmi bunu öyle bir sormuştu ki Maraz Ali kaba kaba güldü.

— Akpınar'ın korusu kesilecek elbet! Yad köyün korusu dururken biz kendi korumuzu baltalayacak değiliz ya! Hadi Emmi, korkma, yürü!

— Dur oğlum! –Bektaş Emmi sıçrayıp kalkmıştı–: Meseleden senin haberin yok, Akpınarlı yemin etmiş. "Bizi bire kadar kırmadıkça korumuzdan Kulveren'e yaprak kestirmeyiz!" diyerek

yemin içmişler. Mahkemedeyiz. Sen bizi... Töbe töbe!..

— Iyi ya işte! –Maraz Ali tabancasının kabzasını sımsıkı tuttu–: Şunu gider sınarız. Bakalım adama işler mi?

— Hiç olmaz, ne mümkün! Senin aklın nereden erecek? Muhtar dedi ki...

— Başlatırsın muhtardan...

— Evet, muhtarı sittir et! Lakin benim işim gayetle acele... Benim niyetim şurdan birkaç çalı sarıp dönmek... Benim, aslında kök sökmeye bile vaktim yok. Lafa daldım da geç kaldım. Karı hasta yavrum, senin Ayşe ablan kötü...

— Kim, Ayşe Teyze mi? Yalanı iyi düşüremedin Emmi. Ben gelirken pınarda yedi köyün karısına laf vermekteydi. Fazladan bana da takıldı, "Nereye böylece Maraz oğlum, tütün getirmeye mi?" dedi. "Kaçak tütünü halis Arap atıyla herkes getirir, marifet eşekle getirmeli teyze!" dedim. Karılar gülüştüler. Işte bu sebepten Akpınar'ın korusuna gitmemiş olmaz. Ben zati burda birisini gözledim ki...

— Kimi yavrum?

— Kimi olursa...

— Ee?..

— E'si, niyetim Akpınar'ın korusunu tekmil batırmaktı, tanık gözlemekteydim. Sırasında geldin sen!..

— Neyin sırası?

— Maraz Ali'nin gündüz gözüne Akpınar korusunu kestiğine tanıksın! Hayvanları cebri yüklettiğine... Hadi!

— Dur, bir lafım var! Dinle ki... Doğru değilse gene gidersin. Çerçi Ağan duyarsa bak keyfine, kemiklerini kırar. Geçen günkü işe canı sıkılmış. Gözlüklü hâkime güç-zor gönderebildik. Akpınar'la alışverişi olduğundan, "Komşulukta hayınlık ayıp bir şey!" dedi. Heyetle bağırdı bir zaman...

— Sen buna mı aldandın Emmi? Ağamı ben bilirim. El için öyle der. Kendisini herkeslere "hüsnüzan" gösterecek. "Doğru bir adam," diyecekler. Yüreğini bana soracaksın. "Çerçi Süleyman Ağanın azabı Maraz Ali, Akpınar'ın korusunu bir başına baltalamış," derlerse keyif olur benim Ağam... Haz eder ki...

Bektaş Emmi oğlanın bu sefer doğru söylediğini biliyordu. Çerçi Süleyman işte böyle ikiyüzlü bir besmelesiz...

— Ben gitmem ve de tanık manık olamam! Sen dersini iyi yerden almışsın yavrum, taşı havaya atıp başını altına tutuyorsun.

— Gidersin, ne güzel gidersin.

— Şart olsun gitmem.

— Korktun öyle ya?

— Korktum hamdolsun. Sen beni boynuzuna rakı sürülmüş avanak keçi davarı mı sandın? Şimdi biz meleyerek kurdun üzerine mi gidelim?

— Vay sen Akpınarlıdan korktun da Maraz Ali'den korkmadın mı? Ben de şart olsun seni vururum. –Böyle söyler söylemez bir adım geri sıçrayıp tabancasını çekti, Bektaş Emmi'nin göbeğine doğrulttu–: Çevir hayvanları! Sür doğruca Akpınar korusuna... Ölmek var, dönmek yok!

— Dur oğlum, sen delirdin mi rezil? Benim bir laf söylediğim mi var? İndir şunu! Patlar, matlar...

Dişlerinin arasından hem kendisine, hem Çerçi Süleyman'a, hem de yediden yetmişe bütün Akpınarlılara, bütün Kulverenlilere söverek hayvanları çevirmeye gitti. Oğlanın hiç şaka etmediğine dini imanı gibi inanmıştı.

— Çattık belaya... Deh namussuzun malı, "deh" dedim. O tarafa değil, bela tarafına...

— Bir şey mi dedin Emmi?

— Yok.

— Var, olmaz mı? Bir şey dedin.

— Hayvan işte... Aklı olmadığından köye doğru zorlatmakta... "Hayır aslanım, o yana gidilmeyecek, Akpınar'a gidilecek. Sende akıl fikir ne arasın," dedim bizim eşeğe...

— Eşeğe denilen bir laf değil bu... Sen bize söz değdirmektesin ya değdir değdir, kıymeti yok! Akpınar haddini bellesin, ağasını tanısın!..

Bektaş Emmi aklından bu belaya acele bir çare arıyordu: "Akpınar bu zibidiye gündüz gözü koru kestirmez. Biz şimdi kendimizi mi paralatalım yahu?" Bir cinayet çıkmaya çıkacak, bu elde bir... Canını kurtarsa bile Sungurlu'nun gözlüklü yargıcı, adamı kağnı kazığı gibi süründürür. "İştirakten, sebebiyetten şu kadar yıl ceza..."

"Hiçbir şey olmasa Akpınarlının düşmanlığı elverir. Kasaba yolu bunların topraklarından geçmekte..."

— Ne dedin Emmi?

— Ben mi? Hiiiç... –"Aman bana bir çare! Aman ya Hazreti Ali... Ya Hazreti Haydar!.. Ya Hazreti Pir Medet!" –Bak beni dinle, evladım Maraz Ali!

— Buyur!

— Oğlum, bak benim aklıma ne geldi!

— Ne geldi?

— Şimdi Akpınar'ın korusuna gidilecek, öyle ya?

— Korusuna... Köroğlu ne demiş "Mert dayanır, namert kaçar!" demiş.

— İyi bir söz... Ve de okkalı! Ve de yaman! Evet, mert dayanır, namert kaçar. –"Arkası var namussuz! Bektaş bu yolda geberir!"– Hem de bu böyle. Lakin bak ben aklıma geleni sana diyeyim de... Sonra dilersen gene gideriz, hayhay!.. –Bektaş Emmi Maraz Ali'nin suratına yalvararak baktı. Oğlanın kaşları çatkın!–

Dinle yiğit! Biz şimdi Akpınar'ın korusuna girdik, diyelim, karşı tepeyi aşmadan koruya girilmez. Fazladan merayı bir tamam geçeceksin...

— Geçeriz.

— Oraları Akpınar'dan görünür.

— Görünsün daha iyi...

— Görünsün. Ben "görünmesin" mi dedim? Köylü, koruları-na bizim boş hayvanlarla girdiğimizi görmesiyle...

— Üstümüze mi gelir?

Buraya kadar Bektaş Emmi daha hiçbir çare bulamamıştı.

— Gelir... Dur namussuz, keşke üstümüze gelseler. Akpınar'ın akıldanesi çoktur, kendin bilmez değilsin ya, bu Akpınar'daki köpoğlu köpeği yedi düvel yetiştiremez. Akpınarlı bizim üç dört hayvanla koruya girdiğimizi gördü mü "Bunlar resmen belaya gelmişler, belli bir şey," der.

— Peki...

— Peki, ama o zaman Akpınarlı üzerimize hiç gelmez.

— Gelmesin. Biz de odunu sararız.

— Saramayız, dur bak! Neden mi? Akpınarlı gelmez, korucuyu gönderir.

— Göndersin.

— Meseleyi bilmediğinden sen bu lafı böyle ettin koç Ali'm. Bunlar Iskilip tarafından bir yeni korucu tutmuşlar. Seneliği yüz haklaya[1] bir fukara Kürt ki başını kessen dil bilmez bir Kürt... Fazladan bir kolu çolak, yani azadan noksan! Gözleri dersen "müşevveş"..[2]

— Eyy...

— E'si, herifi görsen dilenci-aptal sanırsın. Yol-erkân bilmez

1) Sekiz kiloluk buğday ölçüsü.
2) Hastalıklı (trahomlu).

bir garip. Kendini gezdirecek aklı olsa, şuraya gelir de Akpınar gibi rezil bir köye korucu durur mu? Ne desem boş, görmeye "vabeste!" Adamın suratına hasta koyun gibi bakan bir Kürt. Fukaraya bir kötü döner, bir dokuzlu tüfek bile vermemişler. Elindeki silah, bir eski pala bıçağı... Muhtarın çalı budadığı pala bıçağı, diyeyim de sen anla! Ağzı destere dişi gibi diş peydahlamış, suyu bile kesmez bir cenabet! Bizi uzaktan görünce bu derbederi üstümüze salacaklar. Vursan namına yazık! Vurmasan, akılsız Kürt üstümüze uğrar. Hayvanları yükletmeden önü sıra kaçmak hiç olmaz. "Iki ucu pis değnek" diye ben işte buna derim.

Bektaş Emmi bütün bunları bir eski vukuattan hatırlayıp söylemişti. Ali'nin suratına merakla bakıyor, "Namussuz Bektaş he mi?" diye avurtlarını sıkıyordu. Oğlan bir zaman düşündü, ensesini kaşıdı, bir vakit gözlerini kırpıştırdı, "hitamında" yumruğunu dizine vurdu:

— İşte bu kötü Emmi, kötü ki nasıl kötü...

— Berbat...

— Aman Emmi bir çare!

— Çaresi koçum, biz bu niyetten, Allahın izniyle vazgeçeceğiz, Akpınarlı zati bugünlerde toplanıp bizim koruyu kesmeye gelecekmiş. Senin Çerçi Ağan Sungurlu'nun gözlüklü yargıcı gördüğünden mahkeme bizim tarafa yaslanmış. Akpınarlı demiş ki: "Kulveren bu işten kurtulursa," demiş, "biz de yapacağımızı biliriz," demiş. Hamleni işte o zaman sınarsın. Savaş olacak ötesi yok... Yunan harbinin Sakarya muharebesi gibi bir savaş...

— Doğru mu bu söz? Ben neden duymadım?

— Sen nerden duyacaksın? Gizli bir söz... Bir Akpınarlı bizim köyden bir ahbabına gizlice bildirmiş.

— Yemin et!

Bektaş Emmi yutkundu. Oğlanın eli belinde... Yeminin güna-

hı, işte belli bir şey, Akpınar korusunda bekleyip duran saçaklı beladan ehven... Hem de zemzem suyuyla yunmuş arınmış...

— Aliyülmurtaza hakkıyçın... Hasan Hüseyin efendilerimiz... On iki İmam...

— Doğrusun, inandım Emmi –Maraz Ali sahici bir kederle bir zaman önüne baktı. Bir taraftan da çarığının burnuyla toprakları düzlüyordu–: Dönelim öyleyse!.. Tüüü deneyemedik şu pisi...

Kök bulup sökmenin zamanı geçmişti! Eşeklere kuru çırpı yüklediler.

Maraz Ali, yolda üçüncü defa hayıflandı:

— Şu pisi bir deneyemedik Emmi!

Sabrı tükenen Bektaş Emmi içini hınçla çekerek cevap verdi:

— Meraklanma, onun da sırası gelir.

— "Adama işlemezse," demekteyim!

— Bu dünya terstir oğlum, suya geçmez de bakarsın adama geçer.

— İyi öyleyse...

— İyi olmaz mı? İyiden bile iyi...

Bu esnada kara sıpa kulaklarını dikerek keyifle hopladı. Bektaş Emmi homurdandı: "Oyna bakalım namussuz, kefeni yırttın çok şükür. Gidiyordun nam uğruna..."

Maraz Ali, dargın dargın sordu:

— Neye güldün Emmi?

— Ben mi? Yok gülmedim.

— Güldün. Neye güldüğünü söyle ki biz de gülelim.

— Sıpaya güldüm. Genç hayvan olduğundan canı tez! Sen demincek Çöllo'nun türküsünü çalmadaydın, öyle ya, ben gelirken...

— Çöllo'nun evet...

Maraz Ali utanarak başını önüne eğmişti. Bektaş Emmi oğlanın omzunu muştaladı:

— Sesin fena değil, çalsana şunu...

— Demek benim sedam iyi mi?

— Türküye yatkın. Çal bakalım!

Oğlan fazla naz etmedi; türküyü akşam alacasında tepelere doğru koyuverdi.

Eşkiya Çöllo'nun türküsü. "Bilmem delisin de bilmem serseri" diye başlıyordu. Türküdeki "serencam"a bakılırsa, bu Çöllo bir öğle vakti, Kayseri şehrini basmış, "bedesten"i tekmil yağmalamış, malları meydana döküp fakire fukaraya sebil edip dağıtmıştı. Zaten rahmetlinin âdeti böyleydi. Zenginden alıp fakire verirdi. Ölçüsü de elindeki kara martin... Namı bu yüzden taa Çin içine gitmiş. Ayrıca orduları tek başına bozduğu, üstüne gönderilen kırk Çerkez atlısını bir köprü başında kırıp tükettiği ileri sürülüyordu. Analar şimdiye kadar böyle bir aslanı kundağa çaputa sarmamışlardı. Kısacası bu Çöllo, bir "hırsız" değil, bir "erkek"ti.

Maraz Ali türküyü tamamlayınca Bektaş Emmi:

— Aferin oğlum, dedi, iyi çaldın ömrüne bereket, dağı taşı inlettin aferin!

— Çöllo essahtan öğle vakti Kayseri'yi basmış mı Emmi?

— Basmıştır. Basmasa türküye komazlar.

— Doğru... Türkü kısmında yalan olmaz. Türkü âşık işidir. Bir köprü başında kırk tane Çerkez atlısını kırdığı da doğru öyleyse...

— Herhal...

— Peki, zenginden alır, fakire verirmiş de, kendisi ne yermiş?

Bektaş Emmi içinden: "Ziftin pekini..." diye geçirdi:

— Kendisine de idaresi kadar ayırırmış besbelli... "Bal tutan parmağını yalar," demişler hay oğlum!

— Fukaralar bir dua edermiştir ki...

— Sen bu lafa pek kulak asmayacaksın. Eşkiyanın fukaraya

yüz güldürecek kadar mal verdiği hiç görülmemiştir. Verse de arkasından zaptiye gelir elinden alır. Yediği sopa da cabası... Esasında bugün gördüğün ağaların çoğu seferberlik zamanının eşkiya yatağı ağası...

Maraz Ali bu sözlere çok şaştı. Bir zaman derin derin düşündü, suratını asarak kıvrandı:

— Bre Emmi, dünya bir türlü nakleder, sen döner tersini söylersin...

— Terslik bende değil, soyguncunun fukaraya mal dağıtmasında...

— Peki, bil bakalım Emmi, Bu Çöllo ne demek?

— Bilmem, o da öyle bir nam!.. Bu Çöllo bizden eski...

— Namı gazeteye yazılmış da Çin içine gitmiş. Ben "nam" diye işte buna derim. Gazeteye yazılmasa Çin içine gidebilemezdi öyle ya?

— Ne haddine! İlle gazeteye yazılacak, bunun da yolu bu... Bak, Kör Dede tam on beş yıl eşkiyalıkta gezdi. Üstüne bir türkü yakmadılar.

— Adama türkü yakılmalı Emmi ve de adamın namı Çin içine kadar gitmeli ki yiğit olduğunu ben bilmeliyim.

Maraz Ali gene silahının sapına el atmıştı. Yüzü dünyaya meydan okuyor gibi heybetli... derin derin solumasından belli ki pek zor, pek kibirli şeyler düşünüyor. Bektaş Emmi derin derin içini çekti:

— Sesin davul gibi maşallah! Senin sesinin yarısı bende olsaydı gençlikte, bağlama çalmasını öğrendim gittiydi.

— Benim de niyetim var. Çerçi Ağama söyledim. "Mahpus damına düşersen bellersin," dedi. Adam bağlama çalmayı mahpus damında bellermiş, doğru mu bu söz?

— Senin damlarda ne işin var rezil? Ananı kime bırakacaksın?

Maraz Ali: "Adaam sen de!" manasına elini salladı.

Tepeyi devrilince Kulveren'in ışıkları göründü.

Bektaş Emmi, koru yolunun burasında, her zaman "Görünen köy kılavuz istemez" sözünü hatırlardı. Gene hatırladı, gene şaştı: "Buncacık lafı da bir laf gibi söyler gezeriz. Şunda ne helavet var allasen?"

— Ulan Ali Maraz?

— Buyur.

— Çerçi Ağan geç kaldın diye kızmaz mı?

— Kızar, söylenir. Bereket evde yok...

— Nerede?

— Uzun İskender Ağama, Sarıca Muhtarı Arif Ağanın kızını istemeye gittiler.

— Uzun İskender'in karısına n'olmuş, kaçmış mı?

— Kaçmış nasıl lakırdı? Ne haddine...

— "Neden kaçmaz? Bu kadar yıl o rezilin altında nasıl durur?" diye şaşmalı! Demek senin Uzun İskender Ağan eski karının üzerine yeniden kuma mı getirecek?

— Getirecek, evet!

— Tevekkeli!.. Bir kötü iş olmasa Çerçi Ağan derhal atlanıp koşmaz.

— Ağam iyidir Emmi, Ağam yiğittir. Dur hele. –Elini alnına siper edip köye baktı–: Odamızda ışık var. Demek İskender Ağa bizde... Tüüü! Hizmette kusur edilmiştir. Karı milleti ne bilecek! Aman çabuk Emmi, aman yetişelim!

Maraz Ali hayvanları insafsız insafsız sopalamaya başladı.

II

Hakikat, Çerçi Süleyman Ağanın misafir odasında eski eşkiyalardan Uzun İskender Ağa vardı. Sedirin baş tarafına bağdaş kurup oturmuştu.

Maraz Ali koştu, eline davrandı.

İskender Ağa, âdet üzere, elini öptürmedi, parmaklarını delikanlının avucuna vurup geri çekti, şişinerek gülümsedi:

— Nerde kaldın yeğen? Ablan beddua bırakmadı sıraladı.

— Oduna gittik sayende Ağa...

— İyi.

— Bir kahve içersin öyle ya? Şekerli bir kahve!

— Sırası mı bre yeğen? Gayrı senin Çerçi Ağanda şarap kalmadı mı?

— Ağa keyfin bilir, şarap gelsin!

— Şaka ettim ipsiz... Ağanı bekleyelim!

Maraz Ali gerin gerin giderek kapının yanında duvara dayandı. Bir kere bu Uzun İskender Ağanın bağdaş kurup oturmasındaki "debdebe"ye bayılıyor, seyrine doyamıyordu. Köylü milleti yediden yetmişe bağdaş kurar. Ne fayda ki İskender Ağanın heybeti birinde yok. Tıpkı tıpkısına Âşık Niyazi'nin çağırdığı türkü... "Çam dibine yaslanmış / Eli martinli çeteler." Belli bir şey

İskender Ağa bu oturuşu çetelikten almış. Töbe, yalnız çetelikten değil, mahpus damından... Herife yaraşıyor ne olacaksa... Herif yiğit...

İskender Ağa tespih çekiyordu. Elindeki tespih siyah Eskişehir taşından... Hem de taneleri kaybola kaybola şuncacık kalmış bir tespih... Koca parmaklarında yuvarlanı yuvarlanıvermekte... Şanına layık bir şey değil. Eşkiya kısmına kehribar tespih, kehribar ağızlık, gümüş kösteği yarım okka Serkisof saat, Çerçi Süleyman Ağanın askerlik ederken kumardan kazandığı yirmi kaymalık altın yüzük gibi bir yüzük lazım... Bir de halisinden Arap atı... Bir de Osmanlı mavzeri, bir de Alaman çıplağı... Çizme... Sırmalı Laz başlığı...

Halbuysa İskender Ağanın ağızlığı kiraz çubuğundandı. Saati hiç yoktur. Parmağına incecik bir gümüş halka geçirmişti. Başında eski bir kasket, sırtında kötü bir ceket, bacağında lacivert şayaktan bir kilot pantolon... Fukara, aşınmasın diyerek bunun dizlerine süvarilik vurdurmuş. Gömleği de kırmızı bezden, rengi soluk bir gömlek... Yeleğinde gümüş kaplama düğme bile yok...

İskender Ağa tabakasından cigara aldığı için Maraz Ali fırladı, lambalıktan kibriti kaptı, ateş tuttu.

— Aferin yeğen, ayağına çabuksun oğlum! Çerçiliği bir tamam elde ettin mi? Terazide parmak oynatmasını belledin mi? Senin Çerçi Ağan yamandır, Kayseriliden beter. Çerçiliğin domuzluklarını kapı kapıver.

— Benim çerçilikte gözüm yok Ağa.

— Aman! "Kıratın yanından, ya huyundan ya tüyünden" demişler. Köy yerinde çerçilik iyidir. Sakız, çerez, boncuk almaya kızlar gelir. Tezgâhın arkasına çeker de tadına bakarsın.

— Benim kızlarda gözüm yok.

İskender Ağa şaşırdı, Maraz Ali'nin yüzüne dikkatle baktı:

— Çerçilik para demek, kızlar ise can ilacı! Sen dünyayı da boşlamışsın, ahreti de hay yavrum!

— Gözüm yok. Ruhsatın olursa sana bir şey danışacağım Ağa, silahlardan Alaman çıplağı zorlu, öyle ya?

— Silahlardan mı? Alaman çıplağı, evet...

— Alaman çıplağı "İnkıta yapmaz," dediler.

— İnkıta'ı da nerden öğrendin? Yaşın kaç senin?

— Bu baharda on altıya girdik.

— Büyükmüşsün köpoğlu, koca eşek olmuşsun. Tam delikanlı çağın... Ben sen çağdayken rahmetli Kavlak Ali'nin çetesinde askerdim. Önce Kavlak bizi beğenmedi. "Çocuk avutacak sıram mı benim?" demiş. Sonra yüreğimizdeki cevheri anladı da en amansız yere, "Varıver uzun oğlan," diyerek bizi sürer oldu.

— Alaman çıplağı Sungurlu'nun tüfekçisinde bulunur mu?

— Oğlum bir Alaman çıplağı bugün yüz kayma, bilemedin elli kayma... Senin gücün mü yeter?

— Harmanda Ağamdan hakkımı alınca...

— Hele rezil! Fukara anan taş mı yiyecek? Alaman çıplağı sonraki bir iş... Sen şimdilik iyi kötü bir şey uydur. Köy yerinde elverir.

— Ağam bir döner verdi ya kıymeti yok.

— Töbeee... Göster bakalım! Bu Kulveren'in en küçüğü kan kırmızı. Dün cin olmadan bugün adam çarpacaklar.

Maraz Ali kuşağının arasından tabancasını çıkardı, götürüp verdi:

— İşte... "Adama işlemez," dedi biri... Adama işler mi?

Uzun İskender Ağa, silahı besmeleyle almıştı. Dolu olduğunu anlayınca namluyu yere eğip bir müddet baktı:

— Eski mal! Çorum toprağına seferberlikten evvel geldi bunlar. Biz bebeydik. "Kısa tüfenk icat olmuş. Erbabı gizliden belin-

de taşıyormuş. Gayri dünya bozuldu, berbat!" dediler. Ağa takımında bulunurdu. Nişan atmaya çıkarlardı da millet: "Biz de görsek ne olacaksa..." diyerek hep koşardı. Bunlar çaptan düşmediyse kötü silah değildir. Bir de yivi aşınmamış olacak... Hiç denedin mi?

— Iki kurşun yaktım. Ağaca attım, delip geçti mi, geçmedi mi anlayamadım. "Adama işlemez," dediler.

— İşlemez mi? Bu mu? Adama değil, demire bile işler. Bunlar eski silah, iyi mal...

— Alaman çıplağı?

— Alaman çıplağı başka...

— Sungurlu tüfekçisinde bulunur mu?

— Hele harmanlar gelsin sorar öğreniriz. Sok beline... Iyi bir silah... Erkek kısmına bir tane şart, aferin!

— Sıkıca nişan atmalı öyle ya?

— Evet, silah işi talim işi... Bir de yürek işi. Kırk yıl taşıyacaksın bir dakika kullanacaksın. Sırasında can kurtarır, nam aldırır. Sırasında, canını da namla beraber alır götürür. Çünkü adama gaflet basar yeğen, sen nereden bileceksin! Biz Kavlak Ali'nin çeteye asker yazıldık. Yaş on altı... Bir zaman elimize silah vermediler. Heybe, torba taşıdık. Günlerden bir gün dağlarda Kavlak askeri silah talimi yapıyor. Herkes attı vuramadı. Vurulmaz çünkü... Tam iki yüz adıma bir mavzer fişeği kapçığı koymuşlar. Kavlak mavzeri bir atardı ki aklın sıçrar. Şimdi sıra Kavlak'ta! Senin adaş, rahmetli attı düşürdü, attı düşürdü, attı düşürdü. Ben kenarda titremekteyim. Beni bir titreme almış yeğen, sıtma titremesi halt etsin! Dişlerim birbirini kıracak. Kemiklerim, yüklü kağnı misali çatırdamakta... Yüzüm kâğıt gibi apak olmuş. Rahmetli Kavlak cin gibiydi, şuraya bakarken şurayı görürdü. Esasında eşkiya kısmına dalgınlık iyi değil. Uyurken de

bir gözünle uyuyacaksın. Kavlak: "Ne var ulan?" dedi. Ben: "Hiç sayende..." diyeceğim, dişlerim birbirine vurduğundan, bir de boğazımıza bir şey tıkandığından soluğum çıkmaz olmuş. Halden anlar adamdı. Gülüverdi. Kavlak Ali'nin mavzeri de Hazreti Ali Efendimizin Zülfikar kılıcı gibi namlı bir silah... Sonraları müsademelerde çok gördüm, herkesin tüfeği kızar tutulurdu da Kavlak'ın mavzer, makineli gibi işlerdi. "Ulan, yoksa nişan atmayı canın mı çekti alçak?" dedi. Meğerse vaktiyle, ben yaştayken o da böyle olmuşmuş. Hiç unutmam, kendi tüfeğini namludan tutup uzattı: "Al da at," dedi. "Silahımın namusunu batırırsan, sonra keyfine!" Ben, "Bismillah!" dedim, aldım. Yüreğimden dua okuyorum yeğen, dualar okumaktayım ki aralarına darı tanesi sığmaz. "Ya Pir! Ya Hazreti Ali! Ya Hasan Hüseyin medet!" demekteyim. Kavlak keyifli: "Açılın uşak! Keskin nişancı geldi. Keskin İskender atacak, açılın hey!" diye bağırdı. "Medet ya Ali! Medet!" diye bir nara vurup diz üstüne geldim. Tüfeği gözüme almamla tetiğe bastım. Sarı kapçık cam gibi dağıldı. Kavlak Ali askerinin içine bir sessizlik çöktü: "Koca Kürt" deriz bir kara sakallı Hamo vardı: "Uah! Domuzun iti!" diye güldü. Kavlak: "Şuraya bir kapçık daha koyun hele! Bu nasıl iş yahu?" dedi. Ben tekrardan tüfeği gözüme aldım. Kapçık tekrardan havaya sıçradı. Hamo dayı: "Uuah! Domuzun iti hele!" dedi. Ben üçüncüyü de Allah sayesinde vurdum. Kavlak alnımdan öptü: "Elindeki silah benden fazla sana şayeste yiğit!" dedi. Namlı tüfeği bana bağışladı. Sonra askere döndü: "Bu bizim gezdiğimiz yol, ölüm yolu," dedi, "şurda çarpışmaya tutuşsak bütün zaptiye 'Bre Kavlak nerdesin?' diyerek kurşunu bana atar. Bizim zenaatte yatağında ölmüş yiğit yoktur. Elbet bir gün beni de bulur ecel!" dedi. Asker: "Allah göstermesin! O nasıl bir söz? İstemez!" diye bir ağızdan çığırıştı. Kavlak güldü: "Yiğidin alnına yazılan gelir kurtla-

rım," dedi. "Bu bizim Uzun Iskender, işte kendiniz de gördünüz, daha şimdiden bize yetişti ve de bizi tuttu. Ilerde geçeceğinden de hiç şüpheniz olmasın. Atalar sözüdür: Erkek kısmı otuzunda yokuşun başındadır. Bundan ilerisi, biz ömür yolunda iniş ineceğiz. El titrer, göz görmez. Uzun oğlana geldin mi, tepeye çıkmaktadır o... Bize hakkın emri erişirse Ağanızı belleyin. Sizi benden daha iyi gezdireceğine şüphem yok. Yiğit dersem yiğit, akıl fikir dersem, eh elverir." Işte böylece koca Kavlağın fermanıyla biz sırtımızda gezdirdiğimiz cephane torbasını şuraya attık. Gusüllendim, apteslendim, silahı omuzuma astım.

Maraz Ali'nin "hamiyetten" yüreği kabarmıştı. Üst üste yutkunuyordu:

— Iyi imiş Ağa, lakin öylesine keskin vurmayı nerden belledin? Hak vergisi mi, yoksa idman öğrenmesi mi?

— Ikisi de... Biz aslında ağa oğluyuz yeğen, bizim konağımızda mavzer tüfeği denkle yatardı. Cephaneye geldi mi, rahmetli babamın, ekin ambarı gibi ayrıca cephaneliği vardı. Yak yakabildiğin kadar... Benim mavzer tüfeğine gücüm yettiği zaman yaşım altı değilse de sekize varmamıştı. Eller o çağda sapanın sapına yapışamaz, korkar. Biz şöyle bebeyken Osmanlı mavzerine gayret verdik. Diyeceğim o değil. Biz bu lafı neyin üzerine getirecektik?

— Silah talimi üzerine...

— Değil yavrum, silahı kırk yıl taşırsın da bir dakika kullanırsın. O da Tanrı fırsat verirse...

— Neden vermeyecek? Belindeki bir silah... Canın çekince davranır atarsın. Ne olmak ihtimali var?

— Töbe de yeğen, aman töbe! Rahmetli Kavlak Ali bir küçük hükümetti ve de silahşor Osmanlı! Tüfeği gözüne almasıyla... Ben tam üç yıl beraber gezdim, gece gündüz, uykuda uyanık,

namazda zanparalıkta Kavlak Ali'yi silahsız görmedim. İnsanoğlunun kolunu, elini taşıdığı gibi taşırdı bizim Kavlak da mavzerini. Peki, sonu n'oldu? Herif bir tek kurşun yakamadan can verdi. Ölürken, biz yanında yoktuk, "Ulan kahpe dünya," demiş, "tetiğe bir kez çökeydim, bir tek mermi yakaydım da gebereydim, kıymeti yoktu. Ben bu delikli demiri bunca yıl bunun için mi taşıdım?" demiş.

— Apansız mı vurdular kahpelikle?

— Apansız sayılır. –Uzun İskender Ağanın gözleri bir vakit lamba ışığına daldı, içini çekti–: Kuvvayı Milliyeden sonra af çıktı, dağda meclis kuruldu, "Bu afta bir oyun olmasın," diye meşveret edildi. Eşkiya kısmına fazla para iyilik getirmez. Kavlak Ali'nin askerindeyse para sebil... Biz hepimiz altına gark olmuşuz yeğen. Kâat parayı yanımıza uğratmak ne demek? Asker elini sürse "pislendim" diyerek sabun arar olmuş. Kavlak'taki parayı artık kendin hesapla! Evet, biz meşverete oturduk. İleri geri çok laf edildi. Kavlak böyle sıralarda gürültüye karışmazdı. Herkes derdini yanıp rahatlayınca ağa konuştu. Köy yerinde akıllı muhtar da böyle yapmaz mı? Lakin ağa konuşmadığından asker de pek ileri varamadı. Hitamında Kürt Hamo dayı: "Ağa bilir. Gürültüyü kesin reziller!" dedi. Meğerse fukara Kavlak aklına koymuş. Yüze çıkacak. Yüze çıkmak, eşkiyalığı bırakmaktır. Rahmetli, Yozgat taraflarında bir karı severdi, dünya güzeli bir karı. Yolumuzu hep o tarafa uğratır, yanına iki yaver alıp karının çiftliğine inerdi. Biz nişancılıktaki hünerimizi gösterince hep beni götürür olduydu. Bir de Kürt Hamo dayı... "Biriniz körpesiniz, körpenin canı tezdir, 'Minareden atla!' desem atlar. Biriniz kocasınız. Kocanın aklı çok olur. Pusuları, tuzakları parçalar. Hamo dayı kurnazlığını, aklını kullansın, Uzun İskender yüreğini, atikliğini kullansın, beni ele vermesinler," diye gülerdi. Me-

ğerse niyeti şu: Yozgat'ta karının çiftliğine yerleşecek de bir vakit yaşayacak. "Arkadaşlar, dedi, hükümetin başında harp gürültüsü vardı. Yunanla boğuştuğundan peşimize düşemedi. Bugün Yunanı kovmuştur. Elinde ordu var. İyisi: Bu saf sıralıdır. Herkes köyüne dağılsın! İcabında baktık ki canımız sıkıldı, tekrardan atlarız dağ başına... Yoook, hatırımızı sayarlarsa otururuz. Sizi para sahibi ettim, nam sahibi ettim. Paranız da, namınız da size elverir. Biraz dinlenmeli. Yani tezkere zamanıdır. Ankara hükümeti askerine tezkere verir de Kavlak Ali aşağı mı kalır? Lakin bir sözüm daha var: Kulağınızın biri bende olacak! 'Hadi,' dedim mi, etrafıma tavuk civcivi gibi toplanırsınız. Gelmeyeni perişan ederim," deyip kesti. Asker: "Sağ ol!" diye bağırdı. Hasılı millet, aklı ermediğinden fena sevindi. O gün 'tezkeredir' diyerek dağı taşı yaktılar, meşelere, ahlatlara doğru tam on sandık cephane sarfettiler. Dağ başını barut dumanı kapladı, bozduman misali! Güreş... Halay... Hasılı bir maskaralık ki hiç sorma! Ben dersen, bir derin düşünceye varmışım.

— Neden Ağa? Paran mı az?

— Para... Bre yeğen paranın lafı mı olur? Yiğit kısmına o zamanlar para ne demek? "O zaman" dedimse şimdi de öyle... Yiğide para, yiğitliği... Ben başka bir mesele düşünmekteyim. Bir de baktım Kürt Hamo dayı da bir meşeye sırt vermiş, dalmış derinlere... Deryaya dalmış, fikir deryasına... "Kürt kısmında akıl olmaz" derler. Bu laf her Kürde mahsus değil. Bizim Hamo dayıda Mustafa Kemal Paşa aklı vardı yavrum, hiç eksik değil, Mustafa Kemal aklı... Benim de fikre daldığımı sen Kürt aklınla, o kargaşalıkta, nasıl da fark ettin? Bir de baktım yanıma geldi: "Ne var Uzun Oğlan?" dedi. "Hiç," dedim. "Hele hele," dedi. "Hiç," dedim. "Bu hiç hali değil, şaplağı çarparım," dedi. "Ne olmak ihtimali var dayı?" dedim, "Allaha şükür arkadaşlar bayram

yapmakta..." "Bırak bayramı, ramazanı, sen neye daldın?" dedi. "Bu af meselesine..." dedim. "Uah Uzun Oğlan! Boynuz kulaktan sonra çıkarmış da kulağı zırpadak geçermiş," dedi, "Şunlarda hiç akıl var mı?" dedi. "Ben bu affı beğenmedim, Osmanlıda kahpelik çoktur dayı," dedim. Kürttür: "Hele biraz vakit geçsin, Kavlak namussuzuyla görüşsem gerek..." dedi.

Akşama doğru Kavlak'la görüşmüş, Kavlak aldırmamış. Kürt azmış Allah göstermesin, Kürdün gözlerine kan dolmuş... "Uah!" diyerek kudurmuş manda boğası gibi dolanmakta...

Gece vakti beni bir kıyıya çekti: "Bu namussuz Kavlağı o kahpe karı okutmuş. Uzun Oğlan," dedi, "fayda yok! Herif aslanın ağzına girip oturacak. Eşkiya milletinin eşkiyalığı yanına kâr kalsaydı, köylüler çoban, korucu, tellal bulabilirler miydi? Üç ay dağ başı ol, dolaş, çiftlik parasını kazan, af verilsin, sen de başımıza asılzade kesil... Bu nerenin yağması yahu?" dedi. "Peki!" dedim. "Laf anlatamadım," dedi. "Ne olacak?" dedim. "Bak ne olacak," dedi, "asker dağılacak, varsın dağılsın. Biz birkaç kişi bu namussuz herifi bırakmayalım," dedi. "Bunun yolu?" dedim. "Yolu bir," dedi, "biz şimdicik Yozgat hükümetine mi teslim olacağız? Beraber gideriz! Sonunda çiftlik mi alacak? Peki, biz de çiftliğe yerleşeceğiz," dedi. "İyi akıl bu," dedim. "Hitamında bir oyun olursa biz ordayız, alayla asker çekseler, Allah sayesinde yarar geçeriz. Bir kez dağı tuttuk mu ben bu Kavlak namerdine o zaman sorarım. Hele o Fadime denilen kahpeyi on yerinden kurşunlayıp kalbura döndürmez miyim, hey Uzun Oğlan?" dedi. "Vallah iyi, aferin!" dedim.

Öte yandan Kavlak başka niyette... Bizi babamıza yollayacak sağ-esen! İki de lafı var: "Bak," dedi, "baban Şahin Ağaya mahsus selam ederim. İşte seni sapasağlam terhis ettik. Bize hamken geldindi, adam oldun. Yiğitlik hak vergisidir, yaşa bakmaz ve de bir

vakit battal olmaz. Lakin yiğidi ancak yiğit tanır. Biz de seni tanıdık ve de güzelce sınadık, elimizden geldiği kadar yol-erkân öğrettik. Gayrı dilersen kendi başına bir padişah da sen olursun. Şahin Ağaya, 'Kavlak böyle dedi,' dersin. Bizi duadan unutmasın. Sen de bizi düğüne çağırmazsan, bak keyfine... Dilediğin yerden, dilediğin kızı iste... Verirler ya, diyelim ki vermediler. Söz neyle kesilecek? Yiğitlikleyse, ben bilirim, sende fazlası vardır. Parayla ise babanda vardır. Silahla, arkadaşla olacaksa bize bir haber uçurursun. Kıral kızı olsa paytahtını basar çıkarırım," dedi. "Sağol!" dedim. Ertesi sabah asker helallaştı. Her biri bir tarafa dağıldı. Kavlak bir de baktı ki, bir ben, bir Hamo dayı, iki de kendi köyünden delikanlı... "Siz ne beklediniz ulan?" Hamo dayı: "Biz de Yozgat'a ineceğiz," dedi, "bizim de eksiğimiz, gediğimiz var." "İyi öyleyse... Hadi..." Sürdük atları, Yozgat'a indik. Yozgat eşkiya seyrine yollara dökülmüş. Öyle bayram ben Ankara'nın onuncu yılında bile görmedim. Koca Yozgat tekmil boşalmış. Karı-kız, oğlan-uşak yol boyuna sıralanmış. Kemal Paşa gelse, o kadar olur. Bizim altımızda biner altunluk Arap atları yeğen, omzumuzda birer Osmanlı filintası... Armada beş kol fişek... İkişer el bombası. Belimizde halisinden Alaman çıplakları, Dağıstan kamaları... Elimizde sapı şişli gümüş kırbaçlar... Eyer-kantarma, takım-dizgin tekmil gümüş savat... Güneş vurdukça Allah göstermesin, ışılamaktayız ki parıltıya değme gözler bakamaz. Kocakarılar, "Hak kazadan, beladan saklasın!" diye ağlaşmakta... Kızlar, gelinler iç çekmekten, yutkunmaktan bir halde ki hiç sorma! Kavlak iki tarafa selam vererek mutasarrıfı doğruladı, on adım kala attan atladı: "Küçükten kusur, büyükten af..." diyerek eline davrandı. Bu mutasarrıf Ankara'dan yeni gelmiş. "Başındaki sarı kalpak iki yüz altuna," dediler. Gençten bir herif. Gözleri ateş gibi, fıldır fıldır... Meğerse eskiden jandarma yüzbaşısı imiş... Ta-

kipçi bir yüzbaşı ki Haymana toprağında "Eşkiyalar Ezraili" diye namı var. Mutasarrıf: "Aman yiğit, kerem et!" diyerek Kavlak Ali'yi kucaklayıp alnından öptü. Sonra bize döndü: "Hoş geldiniz efeler, dedi, benim misafirimsiniz, safa geldiniz!" "Sağol!" dedik. Kürt Hamo'ya baktım, suratı asık... "İşler kötü öyleyse..." dedim. Kavlak'la mutasarrıf önde, biz atlar yedeğimizde, arkada... Bir takım zaptiye, bir takım piyade askeri daha arkada... Millet büsbütün geride... Böylece Yozgat'a girdik. Bilen, bilmeyen: "Allahını seven 'Maşallah' desin!" diye bağırmaktadır.

Mutasarrıfın kurnazlığını anla ki bir de hoca peydahlamış, oraya hazır etmiş. Hükümet konağının önünde hoca ellerini açtı, bir dua çekti ki dua ismine layık... Okudu uzun uzun... Karılar ağlaştılar. Hitamında: "Kırk yıl günahkâr, bir yıl töbekâr..." dedi, amini bağladı.

Kazanlar da kaynar mıymış sana... Bir ziyafet döktüler, tam yüz kişilik...

Mutasarrıf sofrada usulüyle sormuş: "Bir hazırlığı Ağanın askerine göre yaptık, nerde evlatlarımız?" demiş. Kavlak: "Tezkere verdik sayende efendim," demiş, "köylü köyüne gitti, kentli kentine..." "Daha iyi. Biz her tarafa tamim yazdık, 'Af var. kimse kimseye müdahale etmeyecek,' dedik. Sizin niyet neresi?" "Sizi gönlüm pek sevdi. Niyetimiz Yozgat'a yerleşmek... Birkaç parça tarla alır, reçperlik ederiz. Nasıl bu düşünce?" "Gayetle güzel! Ben tapucuyu tembihlerim. İşlemini hemen bitirirler. Bir isteğiniz olursa bana haber verirsiniz. Emriniz can baş üstüne... Şimdilik bize bir hafta misafirsiniz."

Bu "bir hafta misafirsiniz" lafı bizim Hamo dayının aptesini iyice bozdu; gece vakti Kavlağın yakasına yapıştı: "Bas gidelim deli Kavlak," diye kanlılar gibi yalvardı, "Bas hadi!" Kavlak şaştı: "Bre bu Kürt delirdi mi uşak? Bizim gayrı gidecek bir yerimiz mi

var? Biz buralı değil miyiz? Ben tapu işleriyle uğraşmakta değil miyim?", "Hey Allah! Senin baban da mı çiftlik sahibi idi? Yürü yavrum, ben bu işten hiylelendim yürü... Hiç olmazsa bir dağ köyünü tutalım. Arkamız dağda bulunsun. Dağlar iyidir dağlar...", "Ulan Kürt milleti değil misiniz? Bir 'dağ' lafı öğrenmişsiniz. Bunca yıldır dağdayız. Şu herifi ben dağdan usandıramadım," diye Kavlak gülüverdi.

Yüze çıktığımızın beşinci günü cuma namazına gittiler, öğle yemeğini mutasarrıfla beraber yediler. İkindiye doğru Belediye Kahvesine gelindi. Belediye Kahvesi bizim oturduğumuz hanın karşısında... Önü Millet Bahçesi gibi bir bahçe. Biz yorulmuşuz, han odasında sedirdeyiz. Hamo dayı pencereden Kavlak Ali'yi kollamakta...

Birden bizim Kürt: "Uah namertler!" diye geri atladı, atlamasıyla: "Silah başı! Basıldık!" diye kükredi. Lakin ne fayda..."

Eski eşkiyalardan Uzun İskender Ağa bunları anlatırken Zebun Ali kendinden geçmiş sırtını duvara sürerek kıyın kıyın yaklaşmıştı. Boğuk bir sesle, sordu:

— Aman Ağa kahpelik mi?

— İyi bildin yeğen, kahpelik... Mutasarrıf denilen boz oğlan jandarma oyunuyla, lafı döndürmüş dolandırmış, silah üzerine getirmiş. "Bir çifte aldık Ağa, şuna bir baksanız," demiş, "işe yarar mı? On iki numara... Alaman malı... Epey para verdik." "Emret de bir bakalım." Mutasarrıf adamına: "Kap da gel!" demiş.

— Çifteyi bizim Kavlağın eline vermişler. Bakmış kız gibi yeni çifte... "Olursa bu kadar olur, güle güle kullan bey, uğrun açık olsun!" diye geri vermiş. Bir de bakmış çiftenin yağı...

— Nesi?

— Çifte yağlı değil mi? Yağlar Kavlak Ali'nin ellerine bulaşmış. Mutasarrıftır: "Tez leğen-ibrik, sabun gelsin," diye el çırp-

mış. Kavlağın eline sabunu verivermişler. Tüfeğini bir yana dayamış ki elini yıkaya... İşte tam o sıra evvelce kahve dükkânına, yandaki bakkal dükkânına, öteki yandaki eskici dükkânına saklanmış zaptiyeler, çavuşlar, zabitler: "Davranma Kavlak Ali!" diyerek silahları uzatıvermişler. Tamam elli mavzer... Zaten sabunu getiren herif de bizim fukara Kavlağın tüfeğine yapışmış... Kavlak işte böyle yakalandı yeğen...

— Siz ne yaptınız?

— Biz mi? Kürt Hamo: "Kavlağı bırakın, tekmil Yozgat'ı yakarım," diyerek birkaç bağ mermi yaktı. Biz de ateşe başladık. Lakin ne fayda! "Kavlağa değer," diye kıyasıya atamamaktayız. Kavlak'ı havadan götürdüler. Ayakları bile yere değmedi. Bu sefer bize döndüler: "Teslim olun, size bir şey yok!" diyorlar. Hamo dayı: "Bu tüfekleri bize kahpe avradınız mı verdi?" diyerek basıyor kurşunu... Koca Kürt delirmiş ötesi yok, kuduz ite dönmüş...

Akşama kadar cenk ettik. Ankara'dan, Kırşehir'den, Çorum'dan, Çankırı'dan müfrezeler yetişti, dağ-taş asker kesildi. Biz durmadan çakmak çakmaktayız. Harp zamanı adam fena susar, bir de küçük su dökmesi fena sıkıştırır. Bir susuzluk düştü bize yeğen, yanmaktayız, ötesi yok... Kızılırmağı ağzımıza bağlasalar kurutacağız. Suyu küple içmekteyim, dakkasında boğazım kurumakta... Evet barut dumanının zehriyle böyle olur. Handaki suyu tükettik. Avluda kuyu var. Lakin kuyu ateş altında... Kavlağın köylülerinden biri... Nazlı Memet deriz bir yiğit, dayanamadı: "Dayı, ben kuyuya kadar varıp gelsem," dedi. "Dur etme! Bunlar imansız! Dur yavaş!" demeye kalmadan merdiveni indi, kuyuya iki adım yaklaştı yaklaşmadı, alnından vurdular. Kürt Hamo bütün bütün azdı: "Gidi yezitler! Gidi Hasan Hüseyin düşmanları... Ulan burası Kerbela mı namussuzlar!" diyerek narayı bastı. İşte o velvelede meşhur Arnavut başçavuşu vurdu.

Uzun İskender Ağa gözleri dalgın, içini çekti:

— Susuzluk zor mesele yeğen! "Susuzluk" demezler mi, ben bilirim de kemiklerim çatırdar. Susuzluk gayet yaman! Akşama doğru öylesine bunalmışım ki: "Çek kamayı Uzun Oğlan," dedim kendi kendime, "çek kamayı doğra damarlarını da kendi kanını iç kana kana!" –Kederle gülümsedi–: Biz bu serencamı neyin üstüne getirecektik yeğen? Silah üzerine getirecektik. Yani bizim Kavlak bunca yıl silah taşıdı, hitamında bir kurşun yakamadan yakalanıp asıldı. O sebeple belindeki silaha sahip olacaksın. Sırasında hakkını verebilirsen hiçbiri seni utandırmaz. Lakin bir de şu laf var: "Silahın iyisi karının iyisine benzer, kahpelik etmez." Doğru!

Sözün burasında avludan bir gürültü geldi. Kulak verdiler.

— Hey! Ulan Maraz Ali! Nerdesin rezil!

Maraz Ali hemen davrandı:

— Ağamın sesi...

— Geldiler öyleyse... Koş aman...

Ali dışarı fırladı. Biraz sonra içeriye, "Esselamıaleyküm yâ Pehlivan!" diyerek kısa boylu, çarpık çurpuk bir herif girdi. İyice topaldı. Fazladan kafası sol omzuna doğru yamuk. Gözlerinden birini de, sanki bir gizli lafı varmış gibi, durmadan kırpıyor.

Uzun İskender Ağa yerinden sıçradı:

— Nerde kaldınız efendi?

— İşte geldik. Giden ölmezse mutlak gelir. Bekleyene sabır lazım pehlivan!

— Nerde Çerçi? Ne oldu?

— Çerçi aşağıda... Geliyor. Gelir. Ne olacak? İyi oldu diyelim de iyi olsun.

— Kızı verdi mi herif?

— Kız kısmını şıp diye vermezler. Her şeyin bir zagonu vardır.

— Olmaz mı dedi sakın?

— Ne o, ne bu! Düşünecek... Çerçi Ağa hepsini aklında tutmuştur. Anlatır. Ben yoruldum. Eski 'çabikliğim' kalmamış. Hayvan bizi yordu pehlivan! Az bir yol değil... Tam sekiz saattir at sırtındayız. Senin güzel hatırın olmasa...

Mindere oturdu. Mendilini çıkarıp terini sıkı sıkı kuruladı. Sırtında gri gabardinden lekeli bir pardösü, başında kenarları düşmüş, kurdelesi terden tuz bağlamış bir lacivert fötr şapka vardı. Elleri, haftalardır yıkanmamış gibi kir içindeydi. Konuşurken ağzında iki tane altun diş parlıyordu. Sesi biraz kalın, biraz hırıltılı... Gözleri deli gözü gibi parlak...

— Gelirken Çerçi Ağaya söyledim ya, keyfi bilir. Biz, gittik, istedik. Allahın emridir, verirse ne güzel! Yiğitlik kendisinde kalır. Vermezse gereğine bakarız. Sen beni dinle İskender Ağa, bu yaşıma geldim, elli yaşındayım. Saçımın teli kadar kız istedim. Ben hayırlı işe bayılırım. Benim her gün birisine bir iyiliğim dokunmazsa, namussuzum ki uykum kaçar. Ben saçımın teli kadar kız istedim. Hiç alamadığım olmadı. Töbe! Yalnız birinde... bir kerecik alamadım. Onun da kabahatı bende değil pehlivan, kızın vadesi yetmiş. Ölüverdi orospu... Nişandan bir hafta sonra karın ağrısına yakalandı da geberdi gitti. İşte budur. Buna da vicdan sahibi isen, "İstidacı Bilal Efendi kızı alamamış," diyemezsin. Oğlanı bir aya varmadan everdim. Arada nişan masrafları kaynadı o kadar...

Uzun İskender bağdaştan diz üstüne geldi, bir de acayip inilti koyuverdi. Bu istidacı Bilal Efendi'yi, evvel-eski, hem sevmezdi, hem de hiçbir lafına inanmazdı. Lakin ne çare! Sungurlu kazasında bu herif kadar ağzı laf yapan yoktur. Hele kız istemek meselesine geldi mi, Sungurlu'nun padişahı bile, aralarında kan bulunsa, bu rezili yollamamış edemez.

— Bir yaramaz iş mi oldu Bilal Efendi? Allasen doğru söyle, bir hiyle mi sezinledin?

— Hiyle sezinlemedim haşa! Kız tarafı olduklarından onlara öyle demek düşer.

— Ne dediler! Arif Ağa ne dedi.

— Bırak şimdi ne dediğini... Böyle hayırlı işlerde her zaman kız tarafının keyfine gidilmeyecek. Sen, "Sungurlu'nun istidacısı Bilal Efendi," der demez, on dakika düşüneceksin...

— Eyvah mı Bilal Efendi, kız elden gitti mi, eyvah?

— Kız nereye gidebilirmiş pehlivan? Daha bizim önümüzde üç tane ümit var; tam üç tane... Benim yerimde bir başkası olsa belki belki... Lakin biz kimiz yahu? Sen öyle mi sandın? Kız tarafı ne dedi? "Düşünelim," dedi, "Bizim kızımız daha küçük..." dedi, "Lakin birine vermek icap etse Iskender Ağadan uygunu mu olur?" dedi. Birinci ümit bu... Yani düşünecekler, kızlarının dişine bakacaklar, o fırtınaya dayanabilir mi, dayanamaz mı hesaplayacaklar. Bunun hesabı anası olacak kahpeden çıkacak... Arif namussuzu eski defterleri açacak da karısı olacağın gerdekteki halini aklına getirecek... Şakaya vurdum da ne dedim bakalım? Bende laf kıyamet gibi... Arif Ağa olacak papasa yavaşça dedim ki: "Bak Ağa," dedim, "herkese kendi yavrusu kırk yaşına gelse, bebek görünür," dedim. "O sebepten eşek kadar oldukları halde kendi odamızda yatırırız. Onlar da gece vakti bir iş olsa güzelce seyrederler, analarına su iktiza ettiğini bir tamam bilirler. Senin de başına gelmiştir hey Arif Ağa, benim de başıma gelmiştir. Ne fayda ki başımıza geleni unuturuz. Evladımız için 'Daha bebek, aklı ermez,' deriz. Öyle değil mi dinin gibi doğru söyle!" dedim. Arif Ağayı sen benden iyi bilirsin, şakadan anlar pezevenklerdendir.

— Bilinmez mi?

— Arif Ağa bizim bu lafımıza hıkır hıkır güldü, "E?" dedi. "E'si," dedim, "sen şimdicik kıza, 'küçük' dedin, resmen halt ettin. İskemleye oturttun da ayakları yere mi değmedi? Fesini apansız göğsüne çarptın da arkası üstü düşü mü verdi? Söyle bakalım kavat, küçük olduğunu nerden bildin? Katır kadar kızı ilk gelene vermedin mi köy yerinde başına bela olacağından hiç şüphe etme," dedim. Nasıl, iyi demiş miyim?

— O ne dedi? Arif Ağa papasını sordum.

— Güldü bir vakit... "Haklısın Bilal Efendi," dedi, "lakin karı milletine nasıl dert anlatmalı?" dedi, "Bir de kuma üstüne verilmesi var, meseledir," dedi.

— "Karısı dünden razı," demedin mi?

— Dedim. Denmez mi? Başını eğdi, sakal falına daldı bir zaman... Sonunda "Bre Bilal Efendi, karısı razılık vermese olur mu? Bizim yolumuzu sen bilirsin. Alevilik maskaralık değil!" dedi.

— Ee?..

— E'si, herif düşünceye dalmıştır. Ben böyle sıralarda kız tarafının fazla düşünmesini hiç sevmem. Köy yerinin halini bilirsin! Herif verimkâr olur, şurdan biri çıkar, üstüne gerekmezken tekerleğimize odun sokar. Yok şöyleymiş, yok böyleymiş... Bizim köylümüz mal gibi bir insan! "Be herif! Bu adam şuradan gelip bizim işimize neden karışır? Dostluktan mı karışır? Hele bir düşün! Bu namussuz senin iyiliğini neden isteyecekmiş bakalım? Falan zamanda ettiği kahpeliği bir hatırlasana..." Hayır, katiyen hatırlamaz. İniş inen su gibi arkası sıkı akar gider. Taşına toprağına tükürdüğüm Sarıca köyünde senin dostun varsa, düşmanın da var.

— Var olmaz mı?

— Gelirken Çerçi Ağaya da anlattım. Biz işimizi sağlam tutalım da sonunda "Eyvah!" diyerek dizlerimizi dövmeyelim. Deli-

kanlı kısmına bir kızı isteyip de alamamak fena dokunur. Ben dünürcü olduğum halde, şimdi bu Arif Ağa kavatı, "Olmaz," dese de kızı vermese canım sıkılır. Senden çok canım sıkılır. Yahu, bu kadar yorulduk, "Bir cigara iç," demezsin.

— Benim aklım başımda mı hay efendi, buyur.

Uzun İskender Ağa, büyük bir bakır siniyi yuvarlayarak içeri giren Maraz Ali'ye çıkıştı:

— Ulan rezil, sizde ateş tutmak âdeti yok mudur? Bak efendi cigara içecek... Hem nerde senin Ağan olacak namussuz?

— Dükkânda... –Ali siniyi duvara dayayıp kibrit koşturdu–: Köylü hep toplanmış... Alışveriş fazla... Gelir şimdicik...

— Başlarım alışverişinizden... Tez gelsin. Bizim başımızda ateş yanmakta... Açlıktan öldüğümüz de cabası...

— Şimdi gelecek... Dedi ki...

— Bırak kes! Ne diyebilirmiş? Tez gelsin. Birkaç bardak şarap içmeyince olmaz. –Bilal Efendiye bakıp kederle gülümsedi–: E... anlat allasen!

— Ben bu işi buralara kadar uzatmazdım ya, seni masrafa sokmak istemedim pehlivan! Lakin bize sonunda, paraya kıymak görünür.

— Ne parası Bilal Efendi?

— Biz şimdi bu Çerçi Ağaya bakmayacağız. Seninle Sungurlu'ya inelim. Bize gideriz. Hatuna yalvarırsın. Bizim avrat seni gayetle sever.

— Ablama niçin yalvarılacak?

— Mekke-i mükerremeden gelme kitabı alıver, gerisine karışma!

— Ne kitabı yahu?

— Ablanın sakladığı kitap... Bana katiyen vermez. "Kâat yazarsın, günahtır," diyerek kitabı bizden saklamakta...

— Kitap ne olacak?

— Hey şaşkın! Dediğim kitap nasıl bir kitap? Muska kitabı... Bir muska yazacağız pehlivan, biz muskayı Sungurlu'da yazmaya başladık başlamadık, kız Sarıca'dan, yani bir konaklık yerden bir kez "Ah!" diyecek, yanmaklığa başlayacak...

— Aman...

— Sen ne sandın Ağa? "Nerde benim İskender Ağam, nerde?" diyerek evlere, odalara sığmaz olacak... Gece vakti yola düşüp Sungurlu'yu tutması bile yazılı. Kancık köpek gibi uluyarak kapıya dayanmazsa, namerdim.

— Aman Bilal Efendi, amanı bilir misin?

— Sen dur, sen hele dur ki... Kızın kâada uğradığını bildiler de saçından sürüyüp kilerliğe hapsettiler, diyelim.

— O zaman şart olsun Sarıca'yı tekmil yakarım. Sarıca denilen namussuz köyü yediden yetmişe bitiririm, kızı cebri, çıkarırım.

— Hemen aklınıza cebri götürmek gelir, yani tüfek-tabanca işi... Hep eski fikir. Halbuysa bu zaman, silah zamanı değil. Bugünün silahı iki satır yazı... İster muska olsun, ister dilekçe... Zaten dilekçe ne demek bakalım? "Cumhuriyet muskası" demek... Geçeriz bizim emektar makinenin başına... Tıkır tıkır... tıkır tıkır da tıkır tıkır... Sen o tıkırtıyı bilir misin? Yedi buçukluk cebel topu yanında halt etmiş. Biz Sungurlu toprağında ağır makineliyle barınamamazdık Ağa, lakin o tıkırtı ile gül gibi geçinmekteyiz! Sen razı ol, yarın çekeyim önüme makineyi, Çorum valisine iki satır dilekçe... Tamam! Kaza yerlerinin bir usulü vardır ki değme istidacılar bilemezler. Dilekçe, vilayet merkezine gidip de buraya havale edilirse bir başka kuvvet peydahlar. Bunu bilemedin mi, halkın işini, yok yere yokuşa sürmüş olursun! Bak pehlivan, hükümet bu sıram mütegallibe ile fena uğraşmaktadır. Ankara'dan

yeni bildiriler geldi. Kaymakamlıkta senden iyi olmasınlar, bizim ahbabımız çoktur. Ankara'dan buraya ne gelirse, ister çift aylı gizli olsun, o gece bir örneği, Allah sayesinde bize ulaşır. Ankara demekte ki: "Çorum havalisinde mütegallibe güruhuyla gereği gibi mücadele edilmediği ihbar olunmakta, birçok şikâyetnameler alınmaktadır. Icap edenlere icap eden sıkı emirlerin verilmesi, mütegallibe takımının kara yılan misali ezilmesi, neticenin acele şifrelenmesi..." diyor. Arif Ağada iki tane mavzer tüfeği varmış. Ben iyi yerden haber aldım. Fazladan muhtarlık nüfuzunu da kötüye kullanmaktaymış... Baktık ki muskayla filan yola gelesi yok! İki satır dilekçe... "Sarıca köyünde eski mütegallibelerden ve eşkiyalardan Arif Ağa namıyla maruf kimesne el altından uzun silahlar tedarik ve cebri soygunlara hazırlanmakta..." dedik mi Sarıca köyünü at gübresiyle doldururuz.

Uzun İskender Ağa korkuyla kırpıştırdığı gözlerini Bilal Efendi'den kaçırarak imdat ister gibi Maraz Ali'nin suratına baktı.

Bütün Sungurlu milletinin bu yamru yumru heriften hangi sebeple çekindiği işte meydanda... Allah'ın bildiğini kuldan niçin saklamalı? Kendisi bile, bunca yılın eşkiyası, "Dağlar müfettişi koca Uzun İskender" olduğu halde bu namussuzdan korkmuyor mu? Herifteki namert oyununa bak! Arif Ağa denilen kavatın evini, ocağını bir hamlede söndürecek de külünü rüzgâra verecek! Yapar mı yapar. Kendini tam on yıl bu Çorum toprağında "Derin bir hoca" diye nasıl yutturup besletti? Büyük Cami'nin baş köşesinde sultan imamı gibi hüküm yürüttü? Hitamında bir oğlanla basılmasaydı, bu bela def olabilir miydi? Öyleyken kazalardan birine şeriye başkâtibi olmayı nasıl becerdi! Orada da tek durmadı. Tüyü bitmemiş yetimlerin paralarını yedi. Hele sarıklı bela! Hele mülevves! Sicil kaydına "Kıyamet kopsa buna gayrı memurluk yasak," diye yazılmış. Herifteki utanmazlığa bir bak! Oğlanla ba-

sılma işinden sonra gene gelip Sungurlu'ya yerleşiyor, çarşının ortasında istidacı dükkânı açıyor. Esasında açtığı dükkân filan değil, fesat kuyusu... Makineye çöktü mü bitti. Pazar günleri dükkânın önü karınca düğünü gibi kaynar. Kalabalıktan, toprak atılsa yere düşmez. "Bizim millet, hey bizim millet! Ulan sen doğruyu bilmezsin, eğriyi bilmezsin..."

Bilal Efendi anlatıyordu:

— Kızı kolayca alırız! On dört yaşındaki yavru kuzuyu sarar da yatarsın. Körpe göğsüne canavar gibi çöktün mü, "Oooh ömrüne bereket İskender Ağa, babam sana kurban olsun!" diyerek bir de duasını alırsın.

Uzun İskender utandı. Lambanın ışığı şu namussuz Bilal Efendi'nin suratını da nasıl kızıl sarıya boyamış. "Allah bu! İşini bilmez mi kurban olduğum?"

Maraz Ali, sofrayı odanın ortasına kurmuş, etrafına minderleri atmıştı. Dolaptan, "Hak destur!" diyerek bir gaz tenekesi çıkardı:

— Buyurun Ağalar! Yumurta gelsin mi? Ağam selam etti: "Gönülleri çekerse beni hiç beklemesinler, ben gelir yetişirim," dedi.

Bilal Efendi, "Ne dersin?" anlamına göz edince Uzun İskender Ağa ayıplamış gibi başını çevirdi. Herifin, boğaz işine geldi mi hiç dayanamadığı, bir oturuşta iki manda öküzünü yediği, silip süpürdüğü bilinen bir mesele...

— Biz başlasak mı, ha İskender Ağa?

— Olur mu? Hiç olmaz! Nerdeyse gelir. –Maraz Ali'ye çıkıştı–: Ulan senin Ağan icat mı çıkaracak? Ev sahibisi olmayınca sofraya oturula mı bilir? Şurdan efendiye bir tas şarap doldur. Bekleriz.

Ali, dolapta işlemeli Arabistan tasını ararken dışarda bir ayak

sesi duyuldu. İçeriye bir delikanlı girdi. Ayağında parıl parıl çizmeler, kahverengi kadifeden zabit kilotu, sırtının lacivert ceketi dersen Çorum'un mebuslarında yok. Sarı yağızın yakışıklısı... Kasketini sağ kaşına iyice eğmiş. Bıyıkları memur bıyığı gibi kırpık, ama efelenmesi tam kopuk efelenmesi...

Maraz Ali suratını buruşturdu. Bu herifi ilk gördüğü zaman, babayiğitliğini, bir de giyimini pek beğenmişti. Oysa rezilin bulunmazı imiş... Kalıbından utanmaz da karı parasıyla geçinir. Bildiğimiz pezevenk...

Yeni gelen, eşiği atlayıp durdu. Sedirde oturanlara biraz baktıktan sonra başını salladı:

— Ulan sahi! Çerçi namussuzu söylediydi de inanmadımdı. İkisi de burdaymış bunların... Merhaba kavat eskileri!..

İskender Ağa usul-erkân bilir olduğundan, hemen davrandı:

— Buyur İbrahim Efendi! Buyur şöyle... –Yüzü kederli gülümsemesiyle sevimlileşivermişti, ama İbrahim'in çıkagelmesini, yanında kız meselesi rahatça konuşulamayacağından, hiç beğenmemişti–: Geç şöyle.

Kavat İbrahim Efendi geçip oturdu:

— Burda olduğunuzu bilseydim, şart olsun geçer giderdim! Şu Bilal denilen herif bir ülkeyi uğursuzluğu sayesinde batıracak nuhusettir. Sana geldi mi eşkiya eskisi... Töbe hey Allah! Oğlum siz hayır işe toplanmazsınız. Çerçi denilen namussuzun evinde, Bilal Efendi, bir de Uzun Oğlan... Battı bu gece bu dünya...

İstidacı Bilal Efendi, keyifle güldü:

— Senin kalbin fesat a yavrum, kalbin fesat olduğundan...

— Bu lafa ben bir şey diyemem istidacı! Fesatlık senin zenaatin olduğundan, görmeden bilirsin.

— Bırak şakayı... Kulveren'de senin ne işin var.

— Benim ne işim olur? Benim işim belli! Karılar kötüledi Bi-

lal Efendi, karılar müşteri tutmaz oldu. Sungurlu'nun delikanlısı... Töbe, şuna bak, bilmezden gelmekte... Dilekçesini sana yazdırmadılar mı alçak?

— Ne dilekçesiymiş? Biz günde şu kadar dilekçe yazarız. Hangi biri aklımızda kalacak? Önce anlayalım bakalım, dilekçe hangi makama yazılmış?

— Bize yazmışlar bize...

— Ne demek?

— Sungurlu delikanlısı diyor ki: "Dileğimdir," diyor, "sen Sungurlu toprağının bir koca Kavat İbrahim Efendisi olup ve de kavatlıkta dünyaya şan verip..." diyor, "pezevenkliğin de tadını kaçırdın, bu ne iş?" diyerek feryat ediyorlar. Birkaç körpe yavru, bir iki kınalı keklik bulamadık mı bizim yevmiye kesiliyormuş. Düşündüm: Herifler haklı!

— Şu halde sana Çorum yolu göründü demektir. İn Çorum'a, Yanığın Hanım'a bir dilekçe de sen ver. İki üç tane aynalı karı bul, sırtla getir. Sungurlu hovardasının duasını al!

— Yanığın Hanım'ın kerhanesinden öyle mi? Oğlum Yanığın Hanım'ın malları hovarda gibi hovardaya alışıktır. Sizin gibi namussuzları nereden bilecekler? Siz o işi de giderek Çerçi Süleyman defterine, bizim kel kahveci çetelesine döndürmüşsünüz, vizite hesaplarını duvara çizdirir olmuşsunuz. Bizim evin duvarları çizgiden görünmez bir halde... Geçen gün bakıp dururken beni bir öfke aldı, büyük karıya: "Ulan bu nasıl marifet kahpe?" diye çıkıştım, "Dünyada bir bu aksatanın veresiyesi olmazdı, şu rezilliğe bak!" dedim. Karı güldü: "Ne yapalım Ağa? Piyasa durgun... Zamparalarda metelik yok! İşi harman ödemesine çevirdik, kalaycı hesabı..." dedi. "Peki," dedim, "bu hesabın içinden banka müdürleri çıkamaz. Sen sonunda alacağı vereceği nasıl hesaplayacaksın bakalım?" dedim. "Dilekçeci Bilal Efendi'ye ne

olmuş?" demesin mi? Seni bizim eve baş hesapçı tutuyoruz alçak! Bundan böyle bizim evin girdisi çıktısı senden sorulacak. Ayrıca yüzde on komisyonun bile var. Nasıl işine gelir mi?

— Hadi ordan... Gülsüm abla beni sever. Böyle halt etmez.

— Aranız iyi demek? Tevekkeli değil, "Bunca senelik kahpe yeni huylar peydahladı, bu namussuzlukları nerden çıkarıyor hey Allah?" diyordum. Dersini meğer senden alıyormuş...

— Höst rezil! Sen dururken bizim kahpelik dersi vermek ne haddimize! Çin içine nam salmışsın. Dur, benim de sana bir haberim var: Zenaate yeni girenlerden şahadetname isteyeceklermiş. "Kavatlığın piri Sungurlu'da İbrahim Efendi... Oradan icazet alınacak," denilmekte...

— Fena mı namussuz? Şahadetnameleri sana yazdırırım. Noter usulü: Sayfası şu kadar kuruşa... Pullu mulluysa, büsbütün yaşadın. "Neden?" diye sorar mı şuna bak! Sen ne domuzsun! Eski pulları bir yerden çıkartıp yeniden yapıştırırsın. Mahkeme kâtibi iken yemediğin halt mı?

— Töbe estağfurullah! Bir duyan olacak da sahi sanacak. Şakayı bırak İbrahim Efendi, nerden bu geliş?

— Dedim ya, kızları yenileyeceğiz. Çorum'dan kahpe getirmek bizim haddimiz değil! Bize bedavadan olmalı... Türkçesini ararsan üste para verecek bir kavat bulmalı ki... Yani şan olsun diyerek, bir de sevabını düşünerek körpe karıyı yanımıza katacak bir kavat! Kıvranıp dururken aklıma Kulveren'in çerçisi Süleyman Ağa geldi. "Oğlum sen iyice şaşırtmışsın," dedim kendi kendime, "dünya üzerinde bunun bir erbabı varsa o da Çerçi Süleyman Ağa..." dedim. Yeni karıyı alalı iki sene oldu olmadı. Eh karı fena değildir. Güzelliği kendisine yeter ve de erbabına makbul! Çerçi namussuzu, "Darası eksilir," diyerek fazla da kullanmamıştır. "Karıyı terkeye atıp Sungurlu'ya indireyim," dedim.

Nasıl bu bendeki fikir? Şimdicik böyle bir iyiliğe Çerçi Ağa üste vermez mi?

Uzun Iskender Ağa hıkır hıkır gülerken, Yazıcı Bilal Efendi, Maraz Ali'ye göz kırptı:

— Ne dersin Ali can? Bak küçük ablanı götürmeye gelmiş bu Ibrahim Efendi...

Ali'nin suratı değişmiş, gözleri kısılmıştı. Çerçi Ağasının ahbaplarıyla böyle şakalaştığını çok dinlemişti, ama bu seferki tam rezillik...

Ibrahim Efendi de oğlana nefretle baktı:

— Çerçi'nin karılarına gayrı bu mu karışıyor? Desene, yeni karı yavru keklik etine meraklı... Yandınız kart zamparalar... Oğlanın aklı erse bir de bana dua eder. Öyle bir yükün altına girmek şu zebun köpeğin harcı mı? Yüzüme ne baktın rezil? Koş seğirt! Ağanı çabuk gönder. Beni her zaman bu tavda bulamazsınız. Cayarım haaa...

Zebun Ali: "Şunu domuz niyetine kurşunlayan, boyunca sevaba girer. Bu ne biçim herif yahu?" diyerek suratını asıp dışarı çıktı. Ne fayda ki Kavat Ibrahim bu evin birinciye gelen hatırlı misafiri... Ayda bir uğrar, bir hayvan yükü kaçak tütün götürür. Şu kadar da esrar-afyon... Cepleri para dolu olduğundan, ahbaplarına sık sık karılı, içkili muhabbet sofraları açtığından değme ağalardan da güçlü...

III

Kulveren köyünün –daha doğrusu otuz pareyi bulan bu havali Alevi köylerinin– biricik çerçisi Süleyman Ağa orta boylu, şişman, kırmızı yüzlü bir adamdı. Seferberlikte askerden kaçmış, sonra nasılsa zaptiye yazılmayı becermiş, düşmanlarının anlattıklarına inanmak icap ederse, el altından eşkiyalara yataklık edip cephane satarak para yapmıştı. Şakacılığı kadar, kindarlığı, inatçılığı da meşhurdu. Hiç gizlemez: "Ben, Allah sayesinde katır huyluyumdur," der, "inadımdır ve de inat iyidir! İnat edersin kendi kendine... Lakin kimseye belli etmeyeceksin. İnadın sonu selamet! İnat adam oldun mu, ayrıca deve kinli olursun. Kürt hesabı: Öcünü, deli Kürt kırk yılda almış da, 'Oh ne çabuk aldım,' diyerek sefasından bayılmış. Kin güden adam inat olacak ki kendine yapılanı bir vakit unutmayacak..."

İki yıl önce köyün birinciye gelen zenginlerinden Şükrü Ağanın kocalı kızını baştan çıkarıp resmen alması da kindarlığı yüzünden. Karının kocasıyla aralarındaki mesele değersizdi ama, olsun. Fazladan Şükrü Ağanın şu kadar mirasına da kondu. Evet, bu Çerçi namussuzdur ama, ağalık satmamasını, ahbaplık hatırı saymasını ne yapmalı? Zorda kalanlara yardım eder. "Kârın var da ondan alçak?" diyenlere güler de: "Almadan vermek Allahın

işi! Ben Allah mıyım?" deyiverir. Bir de üşendiği hiç görülmemiştir. İşte ıspatı: Kulveren'le Sarıca'nın arası tam sekiz saat. Uzun İskender'in hatırına bindi gitti, dönüşte, ayağının tozuyla dükkâna girip komşuların noksanını nasıl da görüverdi aç açına...

Çerçi Süleyman Ağa dükkândaki işini bitirince misafirlerinin yanına biraz yorgun, fakat yüzü güleç çıkmıştı, yalandan somurttu:

— Beklettik mi Ağalar? Beklemeseydiniz yahu! Ooo! Safa geldin İbrahim Efendi, sen bize pek uğramazdın ya... Hele geçin kardeşler, geçin sofra başına... Meraklanma İskender Ağa, Âşık Niyazi de şimdi gelecek...

— Ne âşığı yahu? Benim âşık dinleyecek zamanım mı?

— Anlamadım! Senin bugün âşık dinleyecek zamanın değil de ya ne zamanın?

— Baksana Bilal Efendi'nin dediklerine... Bizim işimiz çoktan yokuşa vurmuş...

— Bilal Efendi seninle eğlenmiş hey Uzun Oğlan, seninle bir güzel zevklenmiş. İşimiz düzde bizim, papur yolunda... Allah sayesinde sen o işi bitmiş bileceksin, bitmiş...

— Aman deme!

— Dedim gitti. Vay sen bu sebepten mi suratı astın? Ayıp etmişsin Ağa, sen bizi demek adamdan saymazmışsın.

Uzun İskender Ağa hem yüreği öyle istediğinden, hem de her söze hemen inanır olduğundan müjdeye hemen sevinmiş, suratı birden değişmişti. Seyrek dişlerini gösterip keyifle gülerek Bilal Efendi'ye döndü, sevgiyle göz kırptı:

— Ulan istidacı! Ulan namert! Nerde şu Âşık Niyazi? Gelsin elbet, gelsin de düğün olsun... Vay Bilal Efendi, az kalsın ki bizi bitirecektin. Demek Çerçi Ağa, şimdi biz bu yazıcının lafını hesaba almayalım mı?

— Canım, Bilal Efendi'yi kendin bilmez değilsin ya! Dilekçesiz bir iş oldu mu bunun keyfi kaçar.

Kavat İbrahim Efendi, Çerçi'nin sözünü doğruladı:

— Doğrudur. Birisinden alacağın olsa, herif gelse, "Buyur kardeş işte paran, şu da şu kadardan faizi. Bu akşam da sana bir ziyafet çekeceğim," dese bu namussuz: "Olmaz, sen nerden bileceksin? Şuna bir iftira atalım," diye öğüt verir. Razı gelmezsen tam bir hafta bunu sıtma tutar.

Bilal Efendi keyiflenmişti. Parmağını kaldırdı:

— Söylerim ha...

— Neyi söylersin?

— Demin dediklerini Çerçi Ağaya bir bir anlatırım.

— Gidi münafık köpek! Senin müzevirlik etmeden duramadığını bilmeyen mi var?

Çerçi Süleyman Ağa, güvenle gülümsedi:

— Bu İbrahim Efendi benim birinciye dostum, ben bilirim, hakkımda hayırlı olanı söylemiştir. Razıyım yahu, size ne?

Kavat İbrahim Efendi parmaklarını şıkırdattı:

— Bu Çerçi giderek İsa peygamber gibi göğe çıkacak... Gaipten haberi var. Benim söylediklerimi, kerameti sayesinde keşfetmemiş olsa, hemen razı gelir miydi? Nasıl şimdi utandın mı rezil dilekçeci?

— Sizin ilminiz birmiş kavatlar, aferin! Karıyı terkeye alıp götüreceğine şimdi inandım İbrahim Efendi. Sungurlu'ya tellal çağırtmak, tiyatro kumpanyası gelmiş gibi duvarlara ilan kâadı yapıştırmak da benim boynumun borcu olsun! Lakin parmağım içinde...

— İyi akıl vallaha! Biz bunu şimdiye kadar neden düşünmedik? İlan kâadına: "Yazıcı Bilal Efendi'nin de ayrıca numaraları var," diye yazmalı. Senin seyrine gelen çok olur. –Uzun İsken-

der'e döndü–: Keyfin pek keyif değil eşkiya eskisi, yoksa kumarda mı yutuldun?

— Keşke kumarda yutulsam. Birine canım sıkıldı.

— Kime?

— Adı lazım değil.

— Senin canın beri benzer işe sıkılmaz ya...

— Bize "namussuz" demiş.

— Sakın sen "namussuz" lafına mı küstün?

— Hele bak, ben sen miyim ki namussuz lafına sevineyim?

— Bu söz sizin merhabanız değil mi namussuzlar?

— Şaka başka, ciddi başka...

— Aman, namussuzluğun ciddisi de mi var? Aferin İskender Ağa, Sungurlu toprağına bir yeni icat daha çıkarsaydın...

İskender Ağa, Maraz Ali'nin uzattığı işlemeli Arabistan tasını yoluyla kavradı. Kırmızı damarlı gözleri süzülmüş, burnunun morartısı biraz fazlalaşmıştı. Şarabı bir hamlede yuvarladı. Damağını şaklatarak gözlerini kıstı:

— Şarap fena değil Ağa, bu şarap zorlu, aferin!

Âşık Niyazi, saz kolunda iki büklüm içeri girdiği zaman ilk döndürüm yeni tamamlanmıştı.

Bu Âşık niyazi, esasında Alevi değildi. Ne olduğunu, nerden geldiğini de bir bilen yok. Kimi "Çingen takımı" diyor, kimi "mahpushane kaçağı"... Köye yerleşmesine Çerçi Süleyman Ağa sebep olmuştu. Herhal, "muhabbetlerde serhoşlukta edilen lafları kendisine bildirsin" diye... Bir kulübede tek başına oturuyordu. Afyonu avuçla yutar, şarabı, bulursa, tenekeyle içer, sazı da yaman vurur bir besmelesiz. Baskın serhoşluğunda bile dilini çözemezsin. Eski olmuşlardan laf alınmaz. Kiminden kimsesinden söz ettiğini, şimdiye kadar bir duyan olmadı. "Ağaç dalından düşmüş..." derler ya işte böyle bir herif... Dövseler aldır-

maz, sövseler aldırmaz. Bıyığının altından gülüp geçer. Afyon yutanların bir oturuşta üç kişilik ekmek yedikleri söylenir... Oysa bu fukara serçe kuşundan boğazsız. Haftada bir dürüm ekmek tayını... Demek ki afyona şuncacık bebekken başlamış. Afyonkeşin eskisinde barsaklar tekmil kurur da can acıkmaz. Âşık Niyazi bir deri, bir kemik... Bir marazlı biçare ki muhabbetlerde durup dinlenmeden çalıp söylemesine adam şaşar. Fazladan tıraş olmakla da başı hoş değil. Bıraksalar saç sakal birbirine karışacak, kaşık kadar suratı büsbütün görünmez olacak... Berbere, bayramdan bayrama, muhtarın "zor emri"yle giderse gider.

İşte gene sakal tam bir aylık, kara saçlar eski kasketten dışarıya kara çalılar gibi uğramış. Mülevvesin tırnakları da birer karış ve de kapkara...

Herif bu görüntüyle içeri girmiş, "Cemaate rahmet!" diyerek bir köşeye oturmak istemişti. Çerçi Süleyman Ağa gürledi:

— Sofra başına! Buraya... Başlarım sazının tezenesinden Âşık...

— Burası iyiydi Ağa... Siz keyfinize bakın...

— Gel dedim namussuz! Ulan Ali, sana tembih edilmedi mi? "Şu pezevenge bir eski jilet bıçağı uydur. Suratını kazısın. Huzuruma böyle papas gibi çıkmasın," demedim mi?

Maraz Ali gözlerini iğrenmiş gibi kısarak karşılık verdi:

— Dedin Ağa... Ben de emrin gibi bir eski jilet verdim.

— Eee?

— Aldı da şapkasının içine koydu. Sonrasını bilmem.

— Sonrasını nasıl bilmezmişsin? Nah işte, tıraş olmamış...

— Sen bize, "Jilet ver," dedin. "Tıraş ettir," demedin. Deseydin ettirirdim.

— Nasıl ettirirdin alçak? Cebri mi?

— Cebri... tabancayı göbeğine dayayaraktan...

— Hele aslan Ali! Şu işi yarın sabah köyün ortasında yapmazsan namertsin.

— Emrin baş üstüne... Yaptım gitti.

— Duydun ya Âşık? Yarın kırkılacaksın. Bizim Ali Oğlanın hiç şakası yoktur haa... göbeğine dumanı doldurur mu doldurur. Şimdi bir yuvarla, bir de yut... Arkasından saza çökeceksin.

Âşık Niyazi ceplerinde ne varsa hepsini dışarıya çıkardı. Bunlar, kirden rengini kaybetmiş bir mendil, bir kırmızı tespih, bir yasemin ağızlık, iki tane kibrit kutusu, bir paket köylü cigarası, on bir kuruş bozuk paradan ibaretti.

Titreyen elleriyle kibrit kutularından birini açtı. İçinden afyon aldı. Afyona dokunur dokunmaz, ellerindeki titreme sanki bir misli artmıştı. Koyu kahverengi bir lastik parçasına benzeyen zehri dişleriyle ufak ufak koparırken, sofradakiler biraz korku, biraz merhametle seyrediyorlardı. Âşık Niyazi işini bitirip "gündelik rızkını" avucuna topladıktan sonra gözleriyle Zebun Ali'den şarap istedi. Sivri gırtlağı inip çıkıyor, avurtları titriyordu. Şu sıra "harman" olduğundan laf edecek takati kalmamıştı. Şarap tasını sol eline aldı. "Hayda bismillah," diye homurdanarak afyonları ağzına attı. Dolu tası süze süze içti. Tası geri verdikten sonra ağzında bir şeyler kalmış gibi bir vakit sakızlı sakızlı gevişledi, Çerçi Süleyman Ağadan başlayarak herkese gülümsedi.

Çerçi, altdudağını dişleyerek başını salladı:

— Halin harap Âşık! Karakol komutanı Kara Çavuş yemin içmiş, "Cebinde afyon yakalayacağım, mahkemeye vereceğim, sürgüne göndereceğim," demiş.

— Sayende yapamaz efendi ağa!

— "Yaparım... Bak nasıl yaparım!" diyerek yemin içmesi...

— Sayende yapamaz, ne ağzına!

— Oğlum senin için ayrı kanun mu var.

— Evet, biz padişah fermanlısıyız.

— Demek padişah: "Benim Âşık Niyazi kulum, her diledikçe afyon yutacak avuçla..." diyerek ferman mı çıkarmış?

— Ferman... Kapı kadar bir ferman ki okuyanın hamiyetinden gözleri yaşarır.

— Senin haberin yok bre Âşık! Mustafa Kemal Paşa bu memlekette padişah mı kodu? Cümlesini sitir etmedi mi? Padişah fermanlarının battal edilmesi ne zamanın işi?

— Bizim ferman battal olmaz. Biz o fermanı kuvvetli padişahtan almışız, gökteki padişahtan...

Istidacı Bilal Efendi'nin yobazlığı kabardı:

— Sus kâfir, o nasıl bir laf?

Âşık Niyazi sesi beğenmemiş olacak ki yarı kapalı gözlerini şaşkınlıkla açtı:

— Ferman elbette...

Ağzını iki kere sıvazlayıp sazı acele kucağına aldı. Bir zaman düzeniyle uğraştı. Sonra yorgunluğuna, kederli haline hiç yaraşmayan bir kıvraklıkla oyun havaları tutturdu.

Istidacı Bilal Efendi aralıksız tıkınırken ötekiler pek az yiyorlar, üst üste içiyorlardı.

Kavat İbrahim Efendi, her zamanki gibi domuz istidacıya takılmaya başlamış, "Kendin benden daha iyisini bilirsin ya..." diyerek pezevenkliği övmeye girişmişti. Söylediğine göre bu pezevenklik, yani kavatlık, yani kodoşluk, yani geyiklik, yani kibarcası deyyusluk, bir kere gayet ince zenaatti. "Bu canını sevdiğim zenaatte senin gibi babayiğitlerin işi iş efendi! İşi tamam!" diyordu. "Duvardan hoplayarak karıya zampara mı geldi? Yahut ki karı birine sevdalanıp geçti gitti mi? Veyahut elin iti kopuğu, kahvede, meyhanede 'Ulan kavat!' mı demiş? Zenaat ortada olduğundan aldırılmayacak... Yiğidin başına bela, yüzde doksan

dokuz lafa aldırmaktan gelir. Sonra adamı yıpratıp kocatan nedir? Çalışmak..."

— Sen kendin, benden daha iyisini bilirsin Bilal Efendi, kavatlıkta hiç çalışmak yok. Yan gelip yatacaksın. Hovarda artığı seni gül gibi geçindirir, hancı tavuğu nasılsa...

— Hay midene tüküreyim İbrahim Efendi.

— Tükür, bir de it tükürüğü bulunsun.

— Höst rezil...

— Ben rezil sözüne hiç kızmam. Ne diyorduk? Evet, pezevenklik iyidir Ağa, sen kendin benden daha iyisini bilirsin ya...

— Ulan bu lafı kaçtır ediyorsun alçak? Ben senden daha iyisini nerden bilebilirmişim bakalım?

— Ablam gençliğinde öğretmiştir.

— Hele çenesi boklu! O nasıl laf?

— Nasıl laf mı? Aman hey Allah! Ablam sakın, komisyonu başkasına mı verdi. Vermiştir. Hem de vermiş belli. Gayet yufka yürekli olduğundan istemişlerdir de verivermiştir.

— Kes dedim namussuz!

Bilal Efendi öfkelenmiş gibi yumurta tabağını önüne çekti. Yufka ekmeğini yarısından böldü. Kürek gibi çukurlaştırıp daldı.

Bu sırada Çerçi Süleyman'la, Uzun İskender kafa kafaya vermişler fısıldaşıyorlardı. Çerçi, kızı yüzde yüz aldıklarına kalıbını basıyordu:

— Kızı koynunda bil arkadaş! Lakin dediğim gibi: Dede Kasım bir domuzluk ederse orasına karışmam...

— Dede bizden yana... Dede dünden razı... Bizim karıyı yola getiren Dede...

— Yahu Kasım Dede denilen deyyusu bana sen mi öğreteceksin bre Uzun Ağa? Ondaki namussuzluğun hakkından şeytan-iblis gelemez. Dede'nin sakalındaki her tel bir şeytan... De-

de her nefes alışta bir araba şeytan doğurur da dünyanın yüzüne salar. Dede Kasım ne domuzdur bana sormalı!..

— Dede'den yana yüreğini ferah tut. Dede bizden...

— Şu dünyada senin kadar avanak var mı? Dede Kasım icabında kendisine bile oyun eder. Dedenin sağ eli sol eline, sol gözü sağ gözüne çok oyun oynamıştır.

— Dede bizden...

— Peki... Diyelim ki "Dede bizden..." Bakalım Arif Ağa, Dedenin senden yana olmasını ister mi?

— Ne demek.

— İşte gördün mü? Arif Ağayla Dede'nin arası bozuk. Dede bizden, biz Dede'den yana olursak herifin yüreği ossaat bozulur. Ve de gayet haklı. Bak, laf arası ne dedi: "İskender Ağa, bizim Kasım Dede'nin kendi yetiştirmesi, şuncacıktan sadık adamıdır. Bizimse Dede'yle aramız şöyle böyle... Benim erkek evladım yok. İskender Ağayı ben damat mı sayacağım? Hayır, öz evladım sayacağım. Hitamında benim bildiğim Kasım Dede bizim dirliğimizi düzenimizi çekemez. Ağzımızın tadını kaçırır. İskender Ağanın büyük karısı Karun peygamber kadar mal sahibiydi. Sarıca köyünün yarı toprağı karı tarafından İskender'e düştüydü. Tekmilini Dede Kasım kapatmadı mı ölmüş eşek pahasına? Biz de iyi kötü mal sahibiyiz. Allah, kızı İskender'e yazdıysa benim malım onun malı demektir. Ben malımın, döne dolaşa Dede malına karışmasını hiç istemem! Ve de İskender Ağayı bundan böyle Dede'ye muhtaç edicilerden değilim. İskender'in karısını Dede bu işe neden razı etmiş bakalım? Dede taş atmaz, cevizi çift görmese... Çıkarı olmayınca bir kimsenin avucuna Allah için işemez. İşin bu yönlerini düşünün enine boyuna," dedi. Herif haklı...

— Bunları, sakın, şu namussuz istidacı Bilal'in yanında mı konuştunuz?

— Yanında olur mu? Gizli konuştuk. Ayrıca Arif Ağa yarın öbür gün bana gelecek, sen de bulunursun. Her tarafını hesaplarız. Onun da kendine göre planı var.

Uzun Iskender, alacağı kızın babasıyla karşılaşıp konuşmayı pek istemiyordu. Yüzüne utançtan kan hücum etti. Birdenbire telaşlandı:

— Sen ne dersin kardaş? Bu herif kızı verimser mi?

— Deminden beri... Töbe hay Allah! Şu halde bizim lafımız senin bir kulağından girdi, ötekinden çıktı. Uzun adamsın efendi, hiç darılma, adamın uzununda sezinti biraz noksan olurmuş, doğru! Kızı herif dünden vermese sonucu neden hesaplasın? Sen damadı olmayınca Dede'nin rezilliğini neden araya sürmekte?

— Doğru be! Sahi ulan! Kızı aldık mı dersin domuz Çerçi, yolun gibi doğru söyle...

— Kızı çoktan aldık. Eğer bir aya varmadan körpe yavruyu sarıp yatmazsan nah şunları kazıtırım da... –Çerçi elini bıyıklarına attı–: "Çerçi namussuzu yezit olmuş," diyerek şu Âşık Niyazi'ye türkü yaktırırım. Sen öyle mi belledin Ağa?

Uzun Iskender, Çerçi'nin tuttuğunu koparmasına eskiden beri inanırdı. Zaten herkese inanırdı; laf arası sık sık; "Ben pek safımdır, yüreğim temiz olduğu için biri kuşağından bir kâat çıkarsa da gündüz güneşinde, 'Şimdi gecenin tam yarısı,' dese inanırım. Çünkü biz avanağız yahu!" dediği halde inanırdı. Şimdi de büyük bir yürek ferahlığı, bir küçük çocuk sevinci duyarak gülümsüyordu. Sanki kızı almış da gerdek odasına kapatmış. Birazdan yanına girecek... Yanına ne demek? Cennetin Erem bağına girecek. Kız da, hani kız? Bu dünyada iki güzel varsa biri bu Gülbeniz... "Hele şu Gülbeniz adına ne demeli kardaaaş! Belli bir şey, ebe karı kerametinden bulup koymuş. Gidi orospu! Şuncacık et parçasının gelip yetişip Gülbeniz olacağını sen nere-

den bildin bakalım?" Fikrin burasında İskender Ağa elini havada iki kere şaklattı:

— Ali can! Şarap yetiştir hay oğlum! Nerde şarap?

Tası bir dikişte bitirdi, şahadet parmağını Âşık Niyazi'ye tabanca gibi uzattı:

— Bırak göbek havalarını... Âşık Virani'yi aç bakalım, aç ki Tanrı ne gösterir.

Uzun İskender Ağa bütün Alevi âşıklarının, bütün deyişlerini bilmekle, hepsini de iyi söylemekle övünürdü. Sesi içkiden biraz bozulduysa da kısadan okuyup fazla bağırmadığı için dinlenir.

Âşık Niyazi de senelerden beri Kulveren'e yerleştiğinden dernek ağızlarını öğrenmişti. Edep ettiğinden meydanı İskender Ağaya bırakmak için enikonu yalvardı.

— Efendi Ağa! Sen hele baştan al ki bir...

— Ulan, ben baştan aldıktan sonra senin âşıklığın nerde kalır? Yahu koca Kulveren şuncacık yezidi bunca yıldır adam edemedi mi?

— Senin önünde başlamak n'ağzımıza, sen hele buyur.

Uzun İskender Ağa bir kere öksürdü. "*Her ki bildi bunları bir zatı hak / Ruşen oldu gözüne mir'atı hak*" diyerek işe girişti. Gazeli beş beyitte bitirip: "*Allah Ali'dir ba değil mi / Bismillah Ali'dir ba değil mi*" ağzıyla Hurufiliğe daldı, Arap alfabesinin bütün harflerini duraklamadan sıraladı. "*Ne mal ü mansab-ı dünya ne mülk ü ne ayal iter / Ne hot ziynet, ne hot izzet, ne bir gayrı hayal ister*" murabbaı ile dünyadan el etek çekti. Bunu bitirdiği zaman bir "dolu" içti, ağzını yumruğu ile sıvazladı. Beş parmağını birleştirip havada sallayarak, kanlı gözlerini belertti:

— Debdebeli söz bu söz ihvanlar! Debdebeli ki ne kadar...

Arkadan: "*Bizler Rum abdalıyız âlemde burhanileriz / Nokta*

nokta harf be harf tevil-ı kur'anileriz" ayağını tutup kasıldı. "*İhtiyar-ı âlem oldu şah-ı Haydar ihtiyar / Ruşen oldu gün yüzünden arş ü ferş ü her diyar*" başlangıcıyla on iki imamın adını sayarak cümlesini ayrı ayrı göklere çıkardı. Bitirir bitirmez "Baba" methiyesine atladı: "*Ey benim şah-ı cihanım derdime derman baba / Alimi zatı sifatım bahr-ı bipayan baba*" diyerek kulluğunu bildirdi. Nihayet makamı değiştirip: "*Bu feragat tahtına sultan olan vahdettir / Talibi dünya olan her dem be dem kasrettedir*" avazını tutturarak dünyayı, malı mülkü, her türlü zevki hiçe saydı. Ve de en sonunda: "*Cemalin gülşenin göster bu ben bülbülü şeydaya / Demadem methedip hüsnün işim ah ü figan olsun*" bağırtısıyla ciğerinin kebap, halinin harap olduğunu güzelce ortaya koydu, yanık bir "Aaahhhh!" çekerek bu faslı böylece aminledi.

Yüzü terlemişti. Dinleyenlere sevimli sevimli gülümsedi:

— Dağarcık boşaldı bellemeyin haaa! Kırk gün söylesem tükenmez. Kasım Dede'ye kırk yıl hizmet etmeyi siz maskaralık mı sandınız?

İbrahim Efendi suratını buruşturdu:

— İspat gerekmez! İşsiz güçsüz bir eşkiya bozuntusu... Oynarsan bir kumar oynarsın. Evlenmeye kalktığına göre ablamı da çoktan mahalle kopuklarına devretmişsin! Yaz kış sedire yanlayıp dede uydurması, kocakarı horoznamesi ezberlemekten başka ne marifetin var?

— Oğlum, şu lafı bir başkası dese canım yanmaz. Anandan doğdun doğalı senin alnın on dakika terledi mi rezil?

Çerçi Süleyman Ağa araya girdi:

— Yanlış bu söz İskender Ağa, pek yanlış! Onun yükü hepimizden ağır. Biz birer ikişer karının hakkından gelememekteyiz. Bu bir kümes tavuğu gütmekte...

— Gütmekte, derken bre Çerçi! Kendisi mi gütmekte baka-

lım? Bunun hanesi iki kapılı han... Birinden giren hangisi, ötesinden çıkan hangisi... Bu İbrahim Efendi bizim Sungurlu'nun birinciye gelen mal sahibidir. Sen şimdi: "Sittir et! Malları fazla kullanılmış," dersin ama, olsun.

Kavat İbrahim Efendi yavaşça sordu:

— Sen fazla kullanıldıklarını nerden bildin eşkiya müsveddesi?

— Eskiden de "pezevenk" derlermiştir ama.

— İşte meydana çıktı ağalar, bu da benim gibi pezevenk...

— Aman! Bir vakitler bizim gibisine "zampara-hovarda" derlerdi. Şimdi değişti mi İbrahim Efendi bu söz?

— Eskiden de "pezevenk" derlermiştir, ama sen benim gibi özü sözü doğru, mert erkeğe rastlamadığından...

Laf bu meselede epeyce uzadı. Herkes bir tarafından alıyor, birbirine takılıyordu. Âşık Niyazi, muhabbetlerde şakanın kavgaya ne kolay döndüğünü, kavganın başındaysa, hiç suçu yokken sazın kafasında nasıl parçalandığını bildiğinden tazeneye var kuvvetiyle çökmüştü. Zımbırtıyı üst perdeye çıkarıp ortalığı gürültüye gark ediyordu. Pürüzlü ve ümitsiz sesiyle boğuk boğuk: *"Takıver de zillerin üçünü / Dönüver de meydan senindir aman"* parçasına gelince Bilal Efendi ile Çerçi Yusuf "pezevenklik" bahsini bırakıp el çırpmaya başladılar.

Deminden beri dalmış gitmiş olan Uzun İskender, bu el şakırtılarıyla sanki uykudan uyandı. Odadakilere bir şey görmeyen, bir şey anlamayan kanlı bakışlarla bir vakit baktı. Hovarda adamdı. Parası olduğu zaman deli gibi harcar, yarını hiç düşünmez. Para sanki babasını öldürmüş de ondan öç alıyormuş gibi bir domuz öfke peydahlar. "Para kısmını gâvur kazanır, Müslüman harcar", "Bu dünyada üç mahluka katiyen insaf etmeyeceksin: Bindiğin ata, sevdiğin karıya, bir de cebindeki paraya...",

"Para Allah'ın kapı kethüdasıdır, ama kahpe avratlı bir kapı kethüdası..." laflarını sıralı sırasız sarf etmesi sözgelimi değil!...

Şimdi şaşkınlığının sebebini birisine anlatır, daha doğrusu yüksek sesle düşünür gibi konuştu:

— Eski zamanlar olmalı, eski zamanlar... Ağaç altlarının yiğit barındırdığı eşkiyalık çağları... Hey yavrum! Ortaya iki kahpe atmalıyım. Sabaha kadar dönsünler. Âşık Niyazi'ye bir başka helavet gelir. Ben buna muhabbet mi derim yahu?

İstidacı Bilal Efendi ile Kavat İbrahim Efendi'nin alaylı alaylı gülümsediklerini fark edince, suratını büsbütün asıp emretti:

— Kes Âşık, kes şu göbek havasını... Bu deyyuslar kıvranmaya başladı. "Kahpe" lafını üstlerine aldılar besbelli, nerdeyse kalkıp oynayacaklar. Benim, kart pezevenk oyunu seyredecek sıram değil. "Eski çağ," dedim Eskiden mavzer tüfeği hüküm yürütürdü. Şimdi, oyasına tükürdüğüm bankanot paranın fermanı okunuyor. Kötü cüzdan, Alaman çıplağından, Osmanlı mavzerinden daha zorlu... Böyle bir iş nasıl olur? Lakin bizim rahmetli Kürt Hamo evliya gibi bir Kürt'tü, Süleyman Ağa, "Gün gelecek para denilen mülevves, cihan pehlivanlarının sırtını yere getirecek," derdi. Kürt haklıymış canım, Kürdün lafı büyük! Bugün fukara oldun mu çamurla birsin. Kurandan okusan, "Hele rezil, şu akıllı gibi bir laf mı?" derler. Fukaralık maskaralık... –Elini kaldırdı–: Âşık kes, kes şunu... Çevir havayı... "Fukara destanı" ortaya gelsin. Aldır şunu... Bir hikmet yahu, ne zaman müflüslesem, bu destana muhabbetim artar, bir hikmet! Sanki tamam tamamına bizi vasfetmişler, bizi vasfetmişler baştan aşağa... Dinle de bak...

Âşık Niyazi havayı değiştirmek için sazı acele düzenledi. Öksürüp gırtlağını temizleyerek söylemeye girişti.

"Âlemi yaratan yetiş imdade
Günden güne oldu zulüm ziyade
Kati bunda kaldı ulaş feryade
Bir acaip halde kaldı fukara"

diye başlayan deyiş, "*şüphesiz ahır zamane erişildiğini, hane başına yüz kuruş saliyane istendiğini, bu yüzden nicelerin kuru ekmeğe muhtaç bulunduğunu, reçperin koşmaya öküz bulamadığını, aldığının pahalı, sattığının ucuz olduğunu, hafta sekiz iken tekâlifin ona çıktığını, mürabahacıların yüzde otuz faiz kestiğini, işlerin Allaha kaldığını, köylünün elini duvara astığını, herkesin tatlı canından usandığını, muhtar ve kırserdarı masrafına güç yetmediğini, yarının bugünden yaman geldiğini, toprak kısırlaştığından ancak tohumu geri verebildiğini, bu yüzden reçperin çifti dağıtmayı bile göze aldırdığını, hal böyleyken ağanın eldekini bölmeye davrandığını, mültezimlerin de harmanda bulduklarını hayvanlarına yedirdiklerini, sanki öküz-tohum vermişler de ortakmışlar gibi davrandıklarını*" hikâye ediyor, "*ahvalin böylece nereye varacağını*" sorup: "*Elde borca verecek mal kalmadı. Bundan sonra fukara gün görmez. Ekserimiz müfsit, ahlaksız olduk. İşbaşına hep hazele geçmiş, dünyada rahat kalmamış. Fukaranın çarığı bağa, sırtı bir top beze muhtaç. Boğazdan artırıp don bile alınamaz oldu. Ölüm hak, ama kefen bulmak zor! Fukara fikre daldı, ne halt edeceğini şaşırdı*" diye feryat ederek: "*Reçperin elleri koynunda olduğuna, bittiğine, hep ipten kuşağa indiğine, bütün tahayyürde kalıp nihayet mehdi resulü gözlemeye başladığına*" yemini bastırıp sonunu şöyle bağladı:

"Rızai der bunu düşün ha düşün
tekliften bir kimse göremez işin

Bıçak açmaz milletin ağzıyla dişin
Böyle bir kederde kaldı fukara"

Biçare herifin hasta, kısık sesi, bu destanın lafına da, türküsüne de pek uygun düşmüş, dinleyenleri içlendirmişti.

İskender Ağa, derin derin iç çekti:

— Deyiş diye ben işte buna derim ağalar! Herif bugünün halini şu kadar zamandan önce destana doldurup yürümüş. Keramet desem keramet, feraset desem feraset... Şu halde eski zamanlarda da fukaranın hali berbatmış demek...

İbrahim Efendi başını salladı:

— Sen ne sandın eşkiya eskisi? Evvel zamanda da senin gibiler kara yılan gibi sürünürdü.

— Bana mı bu laf? Biz mi sürünürmüşüz? Kara yılan gibi, öyle ya... Halt ettin şimdicik. Hey Allah! Şuna ben ne yapsam? Eski zamanda senin gibisini, biz, kasabanın ortasında ıhtırır, kurban niyetine keserdik de devrin mutasarrıfları, "Of aferin! Pisliği pakladın yiğit!" diyerek sırtımızı sıvazlardı.

— Hangi devir bu? Senin "umum dağlar üzerine müfettiş" olduğun kepaze devir mi?

Uzun İskender'in gözleri bir yere daldı. Eli bıyığında bir vakit gülümsedi. Tatlı, kibirli şeyler düşündüğü belliydi. Neden sonra, kasıntıyla doğruladı:

— Evet, İbrahim Efendi! Umum dağlar üzerine müfettiş olduğumuz devir! Bir de türkü yakıldıydı... Aklında mı Âşık Niyazi? "Geldi" ayağıyla giden bir türkü...

Âşık Niyazi sazı bu sefer bir başka gayretle kucakladı, tazeneyi tellerde bir başka hamaratlıkla gezdirdi. Havayı bulup türküyü sahibine teslim etti:

"Kapılara karşı çıkın
Er İskender Ağam geldi
Kırk davullu düğün kurun
Er İskender Ağam geldi

Elde mavzer dilde süphan
Yiğitliği ayan beyan
Osmanlıyı bile soyan
Er İskender Ağam geldi.

Susayı tutmuş üç kişi
Kitap yazmaz böyle işi
Şu dağların müfettişi
Er İskender Ağam geldi"

Maraz Ali, Uzun İskender Ağasına yakılan bu türküyü ne zaman duysa gözlerini kocaman kocaman açar, nefes almayı bile unuturdu. Suratının sarılığı bu sebepten gitti de yanaklarını bir kızıllık kapladı. "Hey Allah, hey Allah! Ne türkü bu! Ulan, aferin," diyerek üst üste yutkundu.

Uzun İskender türküyü bitirince soludu:

— İşte bu böyle İbrahim Efendi kardeş! Bu türkü bu kadar... Nur ol Âşık Niyazi, unutmamışsın. İyi vurdun!

İstidacı Bilal Efendi, Uzun İskender Ağanın dağlara müfettiş olması kıssasını dinlemeye evvel eski bayılıyordu:

— Sen bu İbrahim Efendi rezilini kendin bilmez değilsin ya Uzun Ağa? Biz bunun kusuruna hiç bakmayacağız. Zira şimdi devir bunların... Biz eskilerden açalım pehlivan! Hele eskilerden laf gelsin. Sen bize şu müfettişlik serencamını nakleliver. Şair Namık Kemal Bey ne buyurmuş; "Geçmiş zaman olur ki hayali

cihan değer," buyurmuş...[1]

İskender Ağa, Maraz Ali'nin sunduğu dolu tası, birini tehdit ediyor gibi havaya kaldırdı:

— İyi buyurmuş! Okkalı bir söz! Biz birer içelim. Âşık biraz dinlensin. Yoruldu derbeder...

Şarabı çekti, "Oh Allahın Yarabbi... Kurban olduğum..." diye söylendi. İbrahim Efendi'ye döndü:

— Omuz verme, kulak ver kavat ağa, kulak... Gözünü de iyi aç! Bakalım eski zamanlar, bu zamanlara benzer miymiş? –Biraz düşündü, kaşlarını yıkarak ciddileşti–: İşte böyle bir evvel bahar sırası... Biz mahpus damından yeni çıkmışız. Beş sene mahpusluk bizde ev ocak komamış. Çoluk çocuk duvar diplerinde... Perişanlık diz boyu... Tam benim bu zebunluk sıramda bir okuntu gelmez mi?

İbrahim Efendi anlamazlığa vurup sordu:

— Nedir gelen?

— Okuntu... Bildiğin düğün okuntusu...

— Varsın gelsin. Ben de bir şey sandım. Sen her gelen okuntuya neden gidecekmişsin, beş parasız bir kopuk?

— Ömründe insan sayıp sana bir gönderen olmadığından bilmezsin. Herif bizi adam bilip çifte davullu düğününe okumuş... "Hediyeden kaçtı," derler. Gitmemek olmaz.

— Haa... Ayranı yok içmeye.

— İki laf ettirir mi ihvanlar? Oğlum, benim hiçbir şeyim olmasa, çok şükür, yiğitliğim var. Yiğitlik ise hak vergisidir, bir vakit battal olmaz. Ve de yiğit kısmı, yiğitliğinin hakkını bir tamam vermeye mecburdur.

— Peki canım, biz bir şey mi dedik? Git güle güle... Bir eşek

1) Anadolu'da halk şiirlerinden başka bütün şiirleri Namık Kemal'e mal ederler.

uydur, üstüne bin, tabanca ataraktan tut düğün evini...

— Onu yapsan sen yaparsın köpek! Biz eşek üstünde tabanca atacak herif miyiz? Ne demekteydik? Düğüne okuntu geldi bi güzel... Yani, bize helalinden beş pankanot gereklendi. Metelik yokken beş lira lazım olsa kimden istersin? Dostundan istersin. Halden anlar dosttan, ham ervahtan değil... Benimse iki tane dostum var: Birisi Kuru Zeynel...

— Dur hele! Şimdi Kızıl Oba'da bekçilik eden namussuz mu?

— Hey Allah! Kuru Zeynel kuş kanadıyla şimdi buraya yetişmeli ki... Şu namussuzun "namussuz" lafını haber vermeliyim ki... Zeynel fukarasını sen öyle mi sandın efendi? Babasıyla evvel eski arası yoktur. Perişanlığı o sebepten... Demek sen bizim Kuru oğlanı beğenmedin?

— Yahu, bu ne diyor kavat Çerçi? Bu bize Zeynel olacak rezili ne demeye yutturacak?

— Hey yavrum, ben ömründe saçımın teli kadar yiğit gördüm, içlerinde bu Zeynel gibisine rastlamadım. Hem eli döner, hem yüreği söyler, hem de şeytanın yattığı yeri bilir bir herif... Kurnaz-akıllı oluşuna geldin mi, üstüne yok. Rüzgârdan hiyle sezmesiyle çaresini şıp diye bulmasını ne yapalım? "yürekli," dedim ya şöyle anla: Makineli tüfeği yüzüne sıksalar gülerek üstüne giden bir yiğit... Say ki hazır cigara atılmakta, "Buyur yak," diyerekten... İşte yalanım varsa Çerçi Ağa doğrulasın. Eline bir çakı-bıçağı ver, yüz kişiye meydan okuyup ve de haklarından gelmezse namerdim! Çorum'un mahpus damında bir işi var, seyrine değil, dinlemesine akıl fikir takat getiremez. Bir sabah Kürt başgardiyana nedense kızmış. Avlunun ortasında "Ya settar!" diyerek bir bıçak vurdu, herifi ikiye parçaladı. Eba-müslim efendimizin teber çalması da öyle değil! Bir de baktık, dağ gibi Kürt, gırtlaktan hayalarına kadar ikiye bölünmüş. "Kürt başgar-

diyan" dedin mi, öyle ayaktakımı başgardiyanlardan bellemeyeceksin. Mahpus damının yarı adamı arkasında... Yalnız seksen beş Kürt var·ki, "Öl!" dediği yerde ölüm aramakta... Bizim Kuru Zeynel, başgardiyanı yere yıktıktan sonra bıçağın kanını bir kez yaladı, mahpus milletine döndü. Mahpus milleti, Allah beterinden saklasın, duvar diplerine kaçışmış. Zeynel'dir: "Et! Et! Bre 'et' dedim namussuzlar!" diyerek zikir çeken dervişler gibi iki yana sallanmakta... Taşhan'daki iki yüz mahpus da ona uydu mu kardeşler, rüzgârlanmış kavak dalı gibi hışırdayarak iki yan sallanır oldu mu? Değme babayiğidin korkudan dudak çatlattığı yer... Koca müdür içeriye giremedi, jandarma kumandanı içeriye giremedi. Sonunda mutasarrıfa haber yollamışlar. O zamanlar Çorum daha vilayet değil... Valilik daha yeni mesele... Konakta mutasarrıf oturmakta... Jandarmalar minarelere çıkmışlar, kurşunlar dolu taneleri gibi yağmakta... Mutasarrıf yetişti. Sakallı mutasarrıf kapıdan tabancasını uzatmış, başını arkaya çevirip gözlerini yummuş: "Oğlum gel teslim ol! Şart ettim. Sana bir zararım dokunmaz!" diye yalvarmakta... Bizim Zeynel'in duyduğu mu var? Elinde kanlı bıçak... Sanki laz horozuna çıkmış... Baktım olmayacak, yanına gittim, ensesine bir sille aşk ettim, elinden bıçağı alıp mutasarrıf beyin ayakları dibine atıverdim. "Böyle bir yiğit yüz yılda hasıl olmaz mutasarrıf, sen de gayrı adaletini göster. Ite, köpeğe ezdirme!" dedim. O zamanlar dünya bu biçim bozulmamıştı. Yiğide itibar vardı. Kara sakal mutasarrıf Zeynel'i alnından öptü: "Senin gibi aslan bu devlete her zaman lazım!.. Bir köpek öldürmüşsün, canın sağ olsun. Müdafaayı nefstir, cezası yoktur," dedi. Biz işte böyle vicdanlı mutasarrıf gördük. Ondan sonra Çorum'un mahpus damı Kuru Zeynel'den sorulduydu.

— Namerdi Hazreti Ali yaptın çıktın bre Iskender...

— Ne fayda! Sen şu bizim Zeynel'e insanın kıt, Allah'ın bol yerinde rastlamalısın ki ağanı bellemelisin...

Maraz Ali'nin deminden beri hazırlayıp uzatmaya fırsat kolladığı şarap tasını aldı. Gözlerini kırpıştırarak yüzüne bakanlardan kaçırdı. Bu meseleyi her anlatışta sonunu neden yalana bağladığını hiçbir zaman bilemiyor, hep böyle kendi kendine şaşıyordu. Bir kere Kuru zeynel, başgardiyanı öldürmemiş, hafifçe yaralamıştı. Arkasından, namussuz kara sakal mutasarrıf ilk sözünde durmadı. Fıkaraya zaptiye tavlasında yedi gün yedi gece sopa attılar ki olursa o kadar olsun. Kuru oğlanın altından üstünden aylarca kan gitti. Biçare öldü dirildi. Bugünkü zebunluğu işte o zamandan kalmadır.

Uzun İskender, bir vakit utangaç utangaç gülümsedi. Sonra birden tekrar heybetlendi. Sesini efelendirip kalınlaştırarak, yumruklarını dizlerine dayadı:

— Gelelim ikinci dostum, Katır Adil denilen rezile... Ben Aleviyim, o Sünni... Lakin Adil oğlanı yüz tane Aleviye değişmem. "Katır" deriz, inattır çünkü namussuz! Sonra, töbe yarabbi, ana rahminde değil, katır yatağında[1] yatmış. Bir huyunu sevmem: Uçkuruna gevşek... Gevşek ki, cıscıvık... "Uçkuru hiç yok," diyeyim de sen anla! Bacı, teyze şurda kalsın, öz anasına yüreğini bozar, Allah göstermesin özbeöz anasına... Bir de kılıbık... Bir de yalaka... Koca Tanrıyı dinlemez de, kötü bir karı bir laf söylese padişah fermanı gibi tutar. Lakin karıdan korkmasına aldanıp üzerine vardın mı yandın. Erkek kısmına gelince, orduyu çek, gözünü kırpmaz. "Peki katır oğlum," derim, "karıdan bu korku nedir?" "Bilmem," diye gülüverir, "hele güzelcesindense karı milletinin karşısında benim elim ayağım kesilir. Uzun Ağa! Ted-

1) Atın huysuzuna derler. Eşekle çiftleşip katır doğurmuş kısrağın ertesi yıl doğurduğu tay.

birim şaşar. Karı meselesinde beni bitirmek oyun yahu!.. Ben bunca zaman senin sayende yaşadım Iskender Ağa, sen beni evvelden beri gütmeseydin, oynak karıların boynuzlu kocaları beni çoktan yedilerdi." İşte böyle bu bizim Katır Adil, iyidir. Büyük camiin kubbesi kadar yüreği olan bir yiğit...

— Şu da bir laf gibi bir laf mı allaseniz? Hem karıdan korkar, hem de yiğit...

— Ne fayda... Allah'ın bol...

— Kes yeter. Usandım. Sen hele düğün okuntusuna gel...

— Senden aman mı bulabilmekteyiz kavat? Neredeydik? Evet, bize beş kayma lazım! Metelik dersen: Divan sinisi... O zamanlar Sarıca'dayım, daha kasabaya göçmemişim. Köy hali, kasaba yerine benzemez. O zamanın köylerini dersen, işte Çerçi Sülüman Ağaya sor. Balkandan, seferberlikten, Kuvayı Milliye'den sonraki fukara köyler... Erkekler askere alınmış, yarı yoldan kaçanlar kurtulmuş. Reçperlik karı milletiyle şuncacık bebelerin omzunda... Fazladan eşkiyalık devri... Beher çete yüz, iki yüz atlı... Askeriyenin bölük hesabı canım... Buğday, arpa, mısır, çavdar şurda kalsın, ot, saman yok. Biz Kavlak'la gezerken, kış zamanı çok köylerde ot yatakları, ot minderleri yemliklere döktük. Eşkiyanın arkasından zaptiye müfrezeleri gelir. Hesapça eşkiya takibindeler. Bir vakit de onlar berbat eder. Hasılı öküz ne demek? Haşa huzurdan eşek bile kalmamış. Elli evlik bir köyün bütün adamını karı-erkek samanlığa doldur, "Ateş vermekteyim. Cümlenizi yaksam gerek... Bana iki bankanot denkleştirin sizi affedeyim," dersin. Namussuzum, bulamazlar. Askerden kurtulmanın yolunu bulup eşkiyalara yataklık eden ağa takımında para, varsa var. Onlara dokunmak da eşkiyanın işine gelmez. İşte Çerçi Ağa iyisini bilir. Bu Kulveren'i bir tahsildar üç gün üç gece sopaya çektiydi de millet teklifattan yetmiş kuruş derc ede-

mediydi. Okuntu bize işte böyle bir sırada geldi efendi ağa, bizi dert aldı. Biz deryalara daldık. "Uzun İskender," dedin mi, ağlayan bebekler seslerini hırkadak kesmekte... Lakin ne fayda! Nam, para etmez ki inip Sungurlu pazarında satasın. Amanım kesilmiş. "Kuru Zeynel'le katır Adil'e gitmeli, ikişer, üçer, şu beş lirayı denkleştirmeli!" demekteyim. Vakit akşam alacası... "Kalkıp yürüsem mi yarabbi?" diye tefekkürdeyim. Sırtım ambar direğine dayalı... İlerde bir gölge fark ettim ve de bir ayak sesi... Eşkiya milleti köyünde serbest de olsa tetik üstünde durur. Aklı İstanbul'daysa gözü çalılarda, kulağı rüzgâr fısıltısındadır. Alışkanlıkla: "Kimsin? Davranma!" dedim. "Benim ben... Yabancı yok!" demesiyle derakap sesi aldım ki bizim Kuru Zeynel... Şu halde rabbimiz yüreğimizi yoklamış, kalbimiz temiz olduğundan imdat göndermiş.

— İskender Ağa...

— Buyur İbrahim Efendi!

— Nerdeyse kendini evliya-peygamber mertebesine çıkaracaksın. Partalına tükürürüm.

— Ulan sen bela mısın namussuz? Yahu nedir? Hele doldur Maraz Ali! Bu akşam elimden bir kaza çıkmazsa, ben yarın Dede'ye mum götürmeliyim. –Şarabı içti, "Yarabbi şükür!" dedi, Kavat İbrahim Efendi'ye dostça gülümsedi–: Benim yüreğim sahiden temizdir arkadaş. Ne demişler? "Baş kes, insafı elden bırakma!" demişler. Ben insafsızlık etmedim hiç... Uzatmayalım, kavuştuk, kucaklaştık. Bir taraftan tabakayı önüne sürdüm, bir taraftan eve: "Hey! Misafir var. Bak Zeynel Ağan geldi," diye seslendim. Kuru oğlan da yanıma çömelmiş. Yani ikimiz de it oturumundayız. Hoşbeş... Laf tükendi. O düşünür, ben düşünürüm. Durmadan cigara tazelemekteyiz. Artık o zamanın edebini, terbiyesini sen anla! Ruh gibi arkadaşız da birbirimize para lafı-

nı açabilmek yok. Eski devirde işte böyle bir insanlık vardı. Neyleyim, şimdi herif adımı öğrenmeden, karı gibi yılışarak: "Hele şurdan on kayma ver. Keseyi evde unutmuşum!" deyiverir olmuş... Sanki benimle ortak kazanmış. "Yahu, ya benim de üstümde o kadar para yoksa... Beni rusvay etmeye senin ne hakkın var namussuz?" desem...

— Haydi senin neden susup düşündüğünü anladık. Zeynel reziline n'olmuş?

— Meğer ona da okuntu gelmiş. İkimiz de para lafını nasıl denk düşüreceğimizi hesaplarmışız. O fukara da beş kaymayı aramaya çıkmış. Bu sırada inceden bir ayak sesi daha duyuldu. Sıçradık, seslendik. Katır Adil... Dedim ya, rezil oğlan besmelesizdi. Bizi görmesiyle: "Iyi tamam!" dedi. "Hep burdaymışsınız. Bu Zeynel'i köyde aradım, bulamadım. Haydi bana beşer kayma verin. Düğüne çağırmışlar. Hazırda yok!" Bu laf üzerine Kuru Zeynel'le ben ellerimizi dizlerimize vurarak bir zaman güldük. Gülüp dururken, arkadaşlar, birdenbire kan başıma sıçramasın mı? "Yahu biz kimiz?" dedim. "Yahu biz altunları, beşibiryerdeleri kemerde taşımaktan âcizlik getirmiş babayiğitler değil miyiz? Yahu biz gümüş mecidiyeleri paradan saymayıp torbalarıyla Deliçay'a dökmedik mi? Yiğitlik hak vergisiyse, bir vakit battal olmazsa bu rezalet, ya neyin nesi? Köy yerinde, yatsıdan sonra korkudan kademhaneye çıkamayanlar, parayı koyacak yer bulamasınlar da... Ne demek yahu?" diye kükredim. İkisini de önüme katıp eve soktum. Karıyı o sıralar sıtma tutmakta... Kötülemiş... Üstüne yürüdüm. Boşböğrüne verdim tekmeyi, kaldırdım. Bir tavuk boğazladım. Komşulardan borca yarım teneke şarap uydurdum. Şarap bitene kadar düşündüm. Hiç konuşmak yok... Boyuna düşünmekteyim. Ama nasıl? Derinlere dalmışım ki deryalara dalmışım. Kuru Zeynel'le Katır Adil huyumu bilir-

ler seslenemezler! Bir vakit sonra maşrapayı tenekeye daldırdım ki, şarap bitmiş. "Ya Allah!" diye haykırıp tenekeye bir tekme indirdim. "Ulan namussuz teneke, başıma bela mısın?" dedim. Tangır mangır şuraya yuvarlandı.

— Bre ne yiğitlik!.. Eee?

— Rezillenme İbrahim Efendi! Sıtmalı karı gürültüden sıçramış, korkudan öleyazmış. Bir ağlama tutturmaz mı? "Kes mızırdanma! Seni şart olsun koyun gibi boğazlarım," diye bağırdım.

— Sıtmalı karıya öyle mi? Hele aslana hele...

— Ne fayda! O hiddetin önüne düşmelisin ki... Seni ben mavzerin burnuyla tatlı tatlı... Uzatmayalım, karı huyumu bilir. Başına yorganı çekip soluğunu tuttu. Kuru Zeynel'e bir kazma verdim, Katır Adil'e bir kürek... Gazı elime aldım. Ahıra indik.

— Dur bildim İskender Ağa, yemlikleri filan söküp satacaksınız. İyi akıl, aferin!

— Öyle de olsa ne lazım gelir? Dedim ya, ev-ocak dağılmış, bizde burnunu öpecek kedi bile kalmamış. Mübarek ahır, yıllar yılı, sözüm burdan dışarı, eşek yüzü görmediğinden ayna gibi... Şu İbrahim Efendi bal döksün de yalasın... Kuru Zeynel'e yemliğin altını gösterdim: "Hele şurayı kaz!" dedim. Katır Adil: "Aman Uzun Ağa! Senin gömün mü var?" diyerek yere çöküverdi. "Gömü elbette namussuz, hele kazsın ki..." dedim, beline bir tekme indirdim. Kuru Zeynel kazmanın sapına tükürdü, "Allah bismillah!" diyerek başladı. Bir zaman soluklarından, bir de kazma sesinden başka bir şey duyulmadı. Dişlerimi öyle sıkmışım ki avurtlarım ağrımaya başlamış. Vakit geçmiş. Sanırsın ki Kuru oğlan yirmi kulaçlık kuyu kazmakta... Derken ağa, kazmanın ucu "küt" diyerek tahta sesi verdi. "Höst! Dur gayrı dur! Şu kazmayı ver bana," dedim.

— Küp kırılmasın, diye mi İskender Ağa?

— Iyi bildin İbrahim Efendi, "küp kırılmasın" diye... Önce bir çekmece çıkardım. Katır Adil havadan kaptı, yere oturdu. Yüzüne, gözüne sürmeye başladı. "Hey namussuz İskender çok yaşa! Hey ulan Uzun kavat nur ol e mi?" diyor. Sonra öteki sandığı aldım. "Tut şu ışığı Zeynel!" dedim. Lambayı kaldırdılar. İkinci sandığı usulüyle açtım. Yağlı kâğıtlara, yağlı bezlere sarılı üç tane kız gibi Osmanlı mavzeri... Kuru Zeynel: "Aman bunlar nasıl gömü." diye bağırdı. Katır Adil: "Allah belanı versin İskender!" diyerek başını yumruklamaya durdu. "Oğlum," dedim, "demin öptüğün çekmecede," dedim, "tam üç yüz mermi var. Haberiniz olsun, yarın Ankara-Samsun susasını kesiyoruz," dedim. Kuru Zeynel kazmaya dayanmış, bir vakit yüzüme baktı: "Bizi vururlar Uzun oğlan, bu zaman o zaman değil," dedi. "Hele bir daha söyle, şart olsun, seni ben vururum. Öyle mi belledin?" dedim. Katır Adil: "Olmaz ne mümkün? Zeynel Ağa haklı," demeye kalkmasın mı? Deliye döndüm ötesi yok... Huyumu bildiklerinden fazla söylenmediler. Uzatmayalım, sabah ışımadan tepedeki Çamlıboğaz'ı tuttuk.

— Akşama kadar bir fert gelmemeli ki... Siz sonunda mavzerleri satıp...

— Biz, dert ile, pazarı cumayı hesaplamamışız, ama Hızır Peygamber halimize acımış da: "Yürü ya İskender kulum yürü!" demiş. Bizim Ankara-Samsun yolu askeriyenin sevkiyat zamanında bile öyle işlek olmamıştır, İbrahim Efendi. Hey Allah! Köylü milletini kendiniz bilmez değilsiniz ya... Biri bir yana yürüdü mü, gören peşine düşer. Ama herif, yüz kuruşluk ekinini, daralmış da yirmi kuruştan verivermeye gidermiş. Olsun. Bir vakit de gelir, "Şurda altun dağıtılmakta," denilse yerinden kalkan bulunmaz. İşte öylece, biz milletin her nedense "papur yolu"na düştüğü bir "eşkiya günü"ne rastlamışız. Pusuya köylü gelip bi-

rikmekte arkadaş, serçe sürüleri gibi köylü gelmekte... Köylüyle birlik, at, eşek, kağnı, deve gelmekte ki...

— "Üç kişi üç vilayetin adamını soyduk" mu diyeceksin Iskender Ağa kerem et!

— Hey İbrahim Efendi, bu iş, ayağına çizme giyip kasaba yerinde salınmaya benzemez. Ben orasını önceden gözüme kestirmişim. Kuru Zeynel alt başta pusuda, Katır Adil üst başta pusuda... Adil'i bıraktığım yerden görünen düzlüğe toplamaktayım esirleri... Adil kollayacak, kıpırdayan olsa kurşunu basacak...

— Sen hiç meydanda yoksun öyle ya?

— Hey şaşkın! Ben yolun tam ortasında değil miyim? Yüzlerimize ipek poşuları sarmışız. "Eller havaya! Yiğitlikte kahpelik olmasın," dememle, tamam! Köylüden bir oğlan ayırdım. Hepsinin üstünü arayacak... Şarampula bir yamçı sermişim. Ganimet bunun üstüne... Az vakitte yere serdiğim kara yamçı, cüzdandan keseden, lüverden saattan, tespihten tabakadan görünmez oldu. İşini bitirdiklerimi Adil'in gözlediği yere sürmekteyim. Orada bunlar birbirlerini güzelce bağlamakta. Bu bizim köylü milleti, şuraya eşek nallatmaya gitse, bir kervana yetecek ipi semere bağlar. "Bre alçak!" desem, "Sungurlu çarşısında Emirali Mustafa Bey'in tüccar dükkânını tekmil mi kaldıracaksın? Eşkiyayı hep mi unuttun..." Hasılı kendi ipleri kendilerini bir tamam bağladı. Karıları ayrı yere, erkekleri ayrı yere yüzüstü yatırdım. Fukaralıktan, parasızlıktan benim canım yanmış arkadaş, aman-merhamet arama... Bu soygun, çarıklarındaki bağlara kadar almak soygunu... Uzatmayalım, ikindiye kadar bir vilayet nüfusu miktarı adam soyduk.

— Bari çok bir şey hasıl oldu mu Ağa?

— Taş mı attık ki sen bunu böyle sordun İbrahim Efendi? "Bahşiş atın dişine bakılmaz" demişler. Sonra hesap ettik, geçmiş gün, iki binle üç bin arası...

— Lira değil ya? Kuruş elbette...

— Sen, senin evin hasılatından başka para görmediğinden kuruş bellersin. Köylü o sıra dediğim halde olmasa, o kalabalıktan on bin lira toplanırdı. İkindiye yakın Kuru oğlan aşağıdan işareti verdi.

— Ne işareti? Sıkışmış mı?

— Dedim ya, "rüzgârı cinli"... Aklınca "Yeter elverir," diyor. El sallayıp bunları yanıma cemettim, "Yeter derseniz can baş üstüne," dedim. Paraya, mala baktılar. Katır Adil: "Akşamı beklesek ne vardı?" dedi. Kuru oğlan kurnaz ve de huylu olduğundan: "Tadında bırakılsın," diyerek kafasını şu yana çevirdi. Biz "Olur, olmaz!" diye meşveretteyken yokuşun altbaşından bir çıngırak sesi duyuldu. Bir de baktık, bir yaylı. Kuru Zeynel: "Aman Osmanlı geliyor. Savuşalım kardeşler!" demez mi?

— Kim geliyor?

— Yaylının iki yanına bayrak çekmişler. O zamanlar kamyon, taksi böyle çok değil. Büyük memur takımı yaylı araba ile gelir gider. Memurun büyüğüne bayrak çekmek fermanı var. Ayrıca yanına jandarmadan bir iki muhafız da katarlar. Katır Adil ne dese beğenirsin? "Osmanlıda para çoktur ama..." dedi. "Ne demek bu 'ama' lafı bakalım?" diye sordum. "Soymak olmaz," dedi. "Neden yavrum." dedim. "Başımıza olmadık iş açar Osmanlı... Ne mümkün!" "Şekavetin kaç çeşidi var ki sen bu sözü böyle söyledin katır?" "Vallaha arkadaş hükümet adamını soymak meseledir," deyivermesin mi? "Vay neden?" dedim. "Öncesi yanında jandarma olur. Sonrası zor dava vesselam," dedi. Bende delibaşlık mı ararsın İbrahim Efendi? Çamlıbel'i tutmuşuz. Elimizde kız gibi Osmanlı mavzeri... Armada yüz mermi... Ancak Allahın gücü yeter. O mübarek de, o gün Uzun İskender kulundan yana... "Hele girin çalıya da ağanızı belleyin," dedim.

Şimdi hakkını yemek olmaz. Kuru Zeynel elime, ayağıma düştü. "Yiğitliğini sen bize mi göstereceksin, bilmediğimiz bir şey mi? Gel vazgeç!" dedi. Tüfeği göbeğine çevirdim: "Geri bas!" diye mekanizmayı oynattım. Yılan gibi kayaların arasına ağıverdiler. Ben de kendimi şöyle sipere aldım. Yaylıda çıngırak sedası fazlaca... Ziyadeden bir ince kız sesi, bir türkü tutturmuş. Şimdi Allah var! "Plak çalınmakta besbelli," dedim. Hiç unutmam: *"Yassıl dağlar yassıl / Aslan eşem de geliyor aman"* diyerek Sepetçioğlu havası... Yaylı düze çıktı, aramızda on adım kaldı kalmadı. Ben dev gibi meydana uğradım. Bir nara vurdum Hazreti Ali misali... Atlar, araba, arabacı, Osmanlının muhafızlığına verilmiş iki jandarma, türkü çağıran kız, kızın anası, Allah göstermesin, kurt uğramış sürüye döndü. Bir nara daha vurdum, bitti.

— Dur orasını anlayamadım İskender Ağa, biten nedir.

— Biten neymiş! Hey İbrahim Efendi sen el yumruğu yemediğinden zevklenirsin. O narayı duysan, dudağın yedi yerden yarılır, erkekliğin dökülürdü de senin çapur karı bir başka dost peydahlanırdı. Kırk güne varmadan gebereceğin de cabası... Zira ödün çatlamıştır mutlaka...

— Heriflere bu haller hep oldu mu?

— Osmanlıdan gerisi altına pislemiş. Kuru Zeynel: "Kokudan yanlarında barınamaz oldum," diye yemin ettiydi. Arabadan uzun boylu, kara yağız bir herif çıktı. Çıkmasıyla, "Merhaba!" diyerek üstüme yürümesin mi? "Dur bitiririm," dedim. Durdu. Lakin gülmekte ferahça... Şaşırtmış öyle ya? "Kaldır ellerini," dedim. Kaldırdı. "Silahtan bir şeyin var mı?" dedim. "Evet var yiğit, bir tabancamız var," dedi. "Öyleyse arkanı dön de şuraya at." Dediğim gibi yaptı. "Tırnak çakısı bulursam hepinizi keserim," dedim. Döndü: "Yok yiğit," dedi, "işte bu lafı beğenmedim. Hamdolsun hepimiz Türküz ve de Müslümanız. İslam malı ortak gerek... Ma-

lımız sana helal olsun. Lakin 'öldürmek' lafı yasak... Çoluk çocuk korkar. Hem de ayıp... Türklükte mal almak olur, ama adam kesmek, bir de ırza dokunmak bir vakit olmaz," demesin mi? Ben bu yollarda saçımın teli kadar yürekli babayiğit gördüm İbrahim Efendi, hem de nam salmış efe takımından yiğit, lakin böylesine rastlamadım. Şaşırtmışım da: "Sen necisin?" diye sormuşum. "Ben müfettişim," dedi. Bilmezden geldim: "Müfettiş nedir? Memur mu?" dedim. Biz mahpus damında müfettişi çok gördük. Niyetim gönül eğlemek... "Müfettiş demek memur düşmanı..." dedi, "yani memur takımından milletin bir şikâyeti olursa ben daireyi apansız basar, kâğıtları teftiş ederim. Köylüye bir haksızlık yapıldı mı, rüşvet yenildi mi ceza veririm. Senin anlayacağın ben memura karşı her zaman eşkiyanın hakkını ararım. Eşkiya dostuyum," dedi. Herifteki ağza bak! Cevabı cebinde bir herif... "Eyi imiş öyleyse beyefendi," dedim, "sen memur takımı üstüne müfettiş isen ben de umum dağlar üstüne müfettişim." Gülerekten: "Adını bağışlar mısın ey umum dağların müfettişi bey?" demesin mi? Eşkiyadan doğruca ad sormakta... Müfettiş olduğundan ve de işi gücü sorgu sual olduğundan, müfettiş kısmı sormadan edemez. Eşkiyalık adımı verdim: "Benim adım Ali Galip Bey," dedim. "Pekâlâ Ali Galip Bey," dedi, "umum dağlar üzerine müfettiş olduğundan senin rütben benden yüksek sayılır. Emret aslanım!" deyip patayı çaktı. Ben "yürek" diye işte buna derim İbrahim Efendi. Az kalsın: "Var yürü! Sen bir yiğit adem imişsin. Yiğit yiğidi gözünden tanır ve de yiğitten yiğide zarar gelmez. Arabadakileri sana bağışladım," diyecektim. Bu sefer de ar bırakmadı.

— Kim bırakmadı?

— Ar... Sen nereden bileceksin İbrahim Efendi? Bu dünyada "ar" diye bir şey vardır. Yiğitte bulunur. Hem de "her" yiğitte değil, "er" yiğitte...

— Bu ar dediğin her neyse, neden bırakmamakta?

— Arkadaşlarla konuşmadık mı? "Olur, olmaz" diyerek çekişmedik mi? "Yarı yerde gözü yemedi, korktu da caydı," derler. Ar başa beladır. Sende bulunmadığından rahatça yaşarsın Kavat Ağa! Biraz düşündüm, baktım olmayacak, "Hey Ebubekir geliver!" diye seslendim.

— Fukara Ebubekir'den ne istedin, Hazreti Ali el vermedi mi domuz Alevi?

— Ebubekir bizim Katır'ın eşkiyalık adı... "Buyur Reiz!" diyerek karşımda askeriye usulüyle hazır ol'a geçti. "Karıları götür, bir karıya iyice bakıt. Üstlerinde ne var anlayalım," dedim. Karılar biraz korktular, biraz ağlaştılar, ama sonunda çalıyı dolandılar. Ayırdığım oğlan heriflerin üzerlerini ararken çalıdan bir karı feryadı geldi. İstanbul karısı feryadı... Baktım bizim Katır namussuzu körpe kızı cebri öpmeye uğraşmakta değil mi? Gözlerimi hırpadak kan bürüdü: "Bırak elden gittin, bırak," diye haykırdım. Elini çekiverdi. "Ulan namert!" dedim. "Senin ırzına biri şurada göz göre el uzatsa razı mısın?" dedim. Yüreğine ossaaat ineyazmış. Çünkü bilir öfkemi... O hiddetle karıları bağışladım. "Bırak, karılarda milyon olsa alınmayacak," dedim. Müfettişe döndüm: "Küçükten kusur, büyükten af," dedim. "Ben bu namussuzu şimdi temizlerdim ya, yaşlı anasına bağışladım, haberin olsun beyim," dedim. Eşkiyalıkta kurnazlık şart, İbrahim Efendi. İlerde bu "yaşlı ana" lafı çok işimize yaradı. Bu yollarda gezenlerden yaşlı ana sahibi körpe delikanlı aramışlar. Bizim umum dağlar üstüne müfettiş olmamız işte budur.

— Deminki türküyü sen mi uydurdun?

— Benim türkü uydurmak ne haddimeymiş bakalım! O zamanlann bir zorlu âşığı pirlerin izniyle bizim işimizi türküye aldı. Mahpus damında millet çaldınrdı da "Maşallah!" diyerek feryat ederdi.

— Demek bu gidiş doğruca mahpus damına mı? Sakın gelen okuntu mahpushane müdüründen olmasın?

— Sorma! Benim Katır Adil rezilinden çekmediğim kaldı mı?

— Meğer sizden gizli bir yaşlı anası mı varmış?

— Değil! Bizden gizli bir kırmızı gelin fistanını beline sarmış. Götürüp bir kahpeye vermiş. Onun izini sürerekten bizi buldular. Lafı uzattık, ağaların başını ağrıttık. Hey Maraz Ali, şarap bitti mi alçak?

İbrahim Efendi, suratını buruşturdu:

— Eğer sonu mahpusluksa, dağların müfettişi olmak öyle makbul zenaat değilmiş! Şimdi bu huydan vazgeçtiğin iyi olmuş. Uyuz keçiye dönmüşsün ya, damda çürümekten kurtulmuşsun.

— Ben mi? Ulan ben mi uyuz keçiye dönmüşüm? Oğlum biz...

— Bildim bildim: "Yiğitlik bir vakit battal olmaz. Hak vergisidir," diyeceksin. Hak vergisi elbet... Allah sana bundan biraz koklatmış da sonra şişeyi burnundan geri çekmiş.

— Hey koca Tanrı! Şunu gebertsem şimdi ben haklı değil miyim Çerçi Ağa?

Maraz Ali, şarap tasını edeple uzattı. Lafın başından beri, İskender Ağayı dede dinler gibi yüreği vurarak, imrenmesinden ağzı sulanarak dinlemişti. Bu sebeple İbrahim Efendi'ye düşmanca baktı.

Âşık Niyazi sazı düzenliyor, öksürüyor, hırıl hırıl soluyordu.

Uzun İskender Ağanın dağlar üstüne müfettiş olduktan sonra, Katır Adil'in rezilliği yüzünden mahpusa girdiğine pek canı sıkılan Maraz Ali kendi kendine: "Olursa bu kadar olur canım!" dedi. "Sonunda yakalanmış ama üstüne türkü yakmışlar ya, sen ona bak!"

İkinci Bölüm

Plan

"Yiğitliğin yarısı yürekse, yarısı plan!"

I

İkindiye doğru Sungurlu'nun "Sultan" pazarı çözülmüş gitmiş, alan satan savuşmuş, lakin Çerçi Süleyman Ağanın boz danası gene sabahtan beri bağlandığı yerde bir başına kalmıştı.

Çerçinin evi, bir aydır bu boz dananın elinden "dad bir feryat iki" idi. Boz dana bela kesilmişti ötesi yok... Ahıra yılda üç kere bile girmeyen herif gece gündüz, saat başı elinde ibrik, elinde çıra dama koşuyor, feryadı çıktığı kadar bağırıyordu:

— Yem dökülmemiş geberesiceler...

— Şunu "bir tırmalayın" demedim mi Allah belanızı vere!

— Hayvan susuzluktan yanmış. Karı ben senin kemiklerini kırmaz mıyım?

— Ayrıca kepek koyulacaktı ve de mercimek sapı koyulacaktı. Bu evde beni dinleyen mi var?

"Ev külfeti" domuz Çerçinin niyetini bir türlü anlayamamıştı. Etlik sırası geçmese, "Kavurma yapacak besbelli," diyecekler, sucuk pastırma zamanı olsa, pastırmalığa beslediğini bileceklerdi. Kurban Bayramı yakın değil ki "kurbana hazırlanmakta" diyesin. Dede derneğini kart tekeyle atlatan bu herifin şu boz dana ile alıp veremediği nedir?

"Hitamında", yani iki haftadır, büsbütün öfkeye binmiş, kah-

redip hayvanı pazara çekmişti. Ne fayda ki bu boz danada bir uğursuzluk olsa gerek... İki haftadan beri satılmadan geri geliyor. Herif dinden imandan çıktı, Allah beterinden saklasın, herif zincirini kırmış manda boğası gibi kükremekte... Sabahtan akşama kadar dükkân müşterilerine, eşine dostuna dert yanıyor, nazlı nazlı kuyruk vurarak avluda yem kesen danayı gösteriyor da, yakınıyor:

— Şuna bakın allaseniz! Şuna bak arkadaş! Şimdi Ankara'da olsa, Gazi Paşa'nın çiftliğine götür, ağırlığınca bankınot versinler, resmini çekip Alamana göndersinler. Şunu bizim kasabamızın sürekçi esnafı, ölmüş eşek bahasına kapatacak... Sungurlu'nun kasaba esnafını gazlayıp yakmadıkça bu dünya düzelmez. Bana çok değil bir hafta beylik verilmeli! Çok değil bir haftacık... Âhır zamana kaldık kardaş! Eskiden padişah kısmında böyle oyunlar olurmuş. Bursa'nın "Çoban" kıssasını bildin mi?

— Neymiş? Haberim yok...

— Vay demek nakledivermemişim. Yeri gelmemiş demek! Dinle: Bursa taraflarında bir çoban... Fukara bir çoban... Bursa toprağında kestane olur kardeşim, nah her biri yumruğum gibi kestane ki bilmeyen kara karpuz sanır. Bizim askerliğimiz oradadır. Bursa'nın dağı, taşı kestanelik... Bursalı ocakta kestane odunu yakar, evini kestane kerestesinden yapar, yediği içtiği kestane... Öyleyken, Bursalı namussuzluk etmiş, fukara çobana bir tadımlık kestane vermemiş. Kendin bilmez değilsin ya, çoban kısmı tekin değildir. Fazladan bu çobanın can başına sıçramış... Bursa'nın çobanı gece gündüz dağlarda haykırır gezer olmuş. Haykırması şu: "Hey yarabbi!" demekte, "sopamı havaya atayım da yere düşene kadar bana padişahlık ver!" Bir gün zamanın padişahı oradan tedbil geçermiş. Eskiden padişahlar arada bir derviş-abdal donuna girip dolaşırlardı. Ve de iyi bir iş!

Dünyadan haber alacak. Padişahtır, çobanın lafını duymuş: "Hey Allah!" demiş. "Bir çoban parçası havaya attığı değnek yere düşene kadar padişah olursa ne halt eder?" Kendini bildirmiş; "Sana dilediğin padişahlığımı verdim, göster bakalım hünerini köpek," demiş. Çoban, derakap, sopasını havaya atmış da: "Bursa'nın umum kestanelikleri hayrat!" deyivermiş... O zamandan bu yana Bursa'nın bütün kestanelikleri vakıf hayratıdır. Etrafı kale duvarlarıyla çevrilmiş olsa atla gir, sorma ye! Fazladan mendilini, koynunu doldur. Bursalı seslenemez. İşte bana da böyle bir padişahlık vermeliler de şu Sungurlu'nun hayvan sürekçilerine, namert celeplerine ağızlarını belletmeliyim.

Dananın müşterisi yok değildi, ama fiyatta uyuşamıyorlardı. Çerçi otuz liradan bir kuruş aşağı inmemiş, sürekçiler de yirmiden, yirmi ikiden yukarı çıkmamışlardı.

Hele bugün namlı sürekçi Kürt Bedir Ağa hamlesini tam üç kez sınadı, iki kere de yabancılardan adam soktu araya...

Sürekçi Kürt Bedir Ağayı Erzurum'un Dördüncü Ordusundan İstanbul'a kadar bilmeyen yoktur. Milyonla parası olduğu halde kılığına, kıyafetine bakmaz bir herif... Mintan, şalvar yırtık pırtık... Hayvan pazarında pis pis dolaşır, öğle vakitleri bir köşede it oturumuna gelip biraz ekmek yedikten sonra pazar dağılana kadar alışveriş eder, her cinsten iki sürü miktarı mal toplayıp keyfine bakar. Hem de veresiye meresiye değil, peşin para...

Boz danayı Bedir Ağanın gözü tutmuş, dil bırakmayıp dökmüştü. Sabahtan beri kırk dereden su getiriyor, yetmiş dilden yalvarıyordu.

İkindi güneşi devrildi, pazarın kalabalığı seyrekleşti. Çerçi kâfirinden söz bir, Allah bir... Otuz kayma da otuz kayma... Boz dananın iyi beslendiği doğru... Boyun-boğaz dönmedikten başka, sırtına ellerini koyanlar kemiklerin sertliğini bulamıyorlar.

Bugünün kalabalığı da geçen haftadan baskın... Havayı güneşli gören köylü kasaplık hayvanını çekmiş, ağır reçperler kağnılarla ekin getirmiş. Ayrıca yağ-yumurta toplamaya tüccar geldiği de duyulduğundan pazarda bir başka lezzet var.

Köşe başında Deli Recep gene fırıldak çevirerek kumar oynatıyor.

— Bir koy, iki al! Para kazanmayan eşşek! Benim paramı yutmayanın anasını, avradını... diye barbar bağırıyordu.

Dairede kâğıdı olanlar hükümet kapısını beklemekte, mahpus damında adamı bulunanlar duvar dibinde konuşmaktaydı.

Tüccar dükkânlarının camekân önlerini millet kitlemiş ki aralarından rüzgâr geçemez. Ulan şu bizim köylümüz! Sanki camekân malları canlı da bunları nasılsa aldatıp paralarını kapıverecek gibi hepsi de ellerini ceplerine sımsıkı bastırmışlar. Hepsi de tedirgin...

Karı kısmıyla fukara takımı kenarda köşede güneşlenirken kazanın Belediye Kahvesi ağzına kadar dolu... Kel kahveci bugün de parayı tepe gibi yığdı, çekmeceyi silme doldurdu. Fonograf durup dinlenmeden Deveci havasını neden vuruyor bakalım, işte bu sebepten vuruyor.

Çerçi Süleyman Ağa kahveden getirdiği iskemleye oturmuş, hizmetkârı Maraz Ali de yanı gerisine çekilmişti. Çerçi bir taraftan içini çeker gibi cigaraya kuvvet veriyor, bir taraftan dert yanıyordu:

— Şu bizim köylümüzün rezilliği neyin nesi yahu? İşte pazar bitti, gün kavuştu kavuşacak. İşini bitirdin. Vaktiyle köyü tutsana! Ulan senin altında halisinden Arap atı mı var? Eşek ayağıyla sen köyüne kaç günde varırsın? Hayır, niyeti başka... Dört saatlik yerde oturan iki saatlik köydeki ahret kardeşine bu gece neden yıkım olmalı? –Köylü kalabalığını bir vakit suratını asarak

seyretti. Sonra kafasını boz danaya çevirdi–: Söyle bakalım Maraz oğlan, uğursuzluk sende mi, yoksa bende mi?

— Bilmem Ağa, belki bizim boz dana nuhusetlendi.

— Töbe de! Hayvan kısmı uğursuz olmaz. Zira günahı yoktur. –Cigarayı öfkeyle fırlattı–: Namertler şu fukarayı ölmüş eşek bahasına kapatmak niyetinde... Vermem şart olsun...

— Verilir mi?

— Otuz bankınottan metelik aşağı olmaz, sen öyle mi belledin Ali Maraz!

— Olmaz ne mümkün!

Bu sırada bir koca gölge ayaklarına doğru uzandı. Sürekçi Kürt Bedir Ağanın yalvaran sesi duyuldu:

— Inadı bırak oğlum Çerçi Ağa! Haydi lafımı ben çiğnemiş olayım. Helalinden yirmi beş lira... Var mı buna bir diyeceğin?

Çerçi Süleyman, koca Kürde aşağıdan yukarı, çok şaşmış gibi baktı. Bedir Ağa elleri belinde, boz danayı seyrediyor. Suratı asılmış ki olursa o kadar olur.

— Yirmi beş mi? Onu demin verdin alçak?

— Kim verdi? Töbe! Ben yirmi ikiden yukarı çıkmadım. Yirmi ikiden...

— Bir kör oğlan yollamadın mı papas herif?

— Körden, topaldan haberim yok. Sen rüyalanmışsın. Buna benden başkası yirmi beş vermez. Zira bu dünyada benden eşşoğlu eşeği bulunmaz.

— Otuz bankınottan fazla istemediğime şükret Ağa, sen öyle mi belledin?

— Ulan namussuzlar getirin şu kantarı çabuk...

Bedir Ağanın bu haykırışı üzerine üç dört tane Kürt delikanlısı bir domuz kantarıyla koştular. Anlaşılan Sürekçi Kürt Bedir Ağa da işi inada bindirmişti. Delikanlılar biçare boz dananın

ayaklarını dakikasında yerden kestiler, ağırlığını dirhemini dirhemine tarttılar. Zati Bedir Ağanın kestirimi namlıydı. On adımdan, bir hayvana bir baksın, ağırlığını gramı gramına söylesin! Sahiden de rezil sürekçi, dananın kilosunu tastamam kestirememiş mi?

Çerçi'ye bu kez gerçekten yalvarmaya başladı, etin tutarını, kafayı, ayakları, ciğeri, işkembeyi, deriyi, boynuzu hesapladı. Yirmi beş liradan bir kuruş fazla verirse zarara düşüp kül olacağına yemin etti. "Benim körden topaldan haberim yok," dediği halde, kantarı koşturanlardan biri de o kör oğlandı. Kör oğlan askerliğini Ankara'da yapmış, türlü Ankara lafları öğrenmişti. Çenesine güveniyor olmalı ki pazarlığı Çorum zagonuyla bitirmek için araya girdi. Bedir Ağaya, sordu:

— Sen ne verdin?

— Yirmi beş...

— Sen ne istedin?

— Otuz...

— Beş liranın hiç kıymeti yok... Siz pazarlığı yanaştırıp bitirmişsiniz. Ver şu elini...

Çerçi Süleyman dehşete kapılmış gibi iskemleden sıçrayıp kalktı, hemen elini arkasına sakladı:

— Git işine olmaz!..

Kör oğlan acıyarak güldü:

— Ver elini... Ver dedim Ağa!

Böyle demesiyle Çerçi'nin omzuna var kuvvetiyle bir yumruk indirdi.

Pazarlıkta usuldür. Alıcıdan taraf olanlar satıcıya, satıcıdan taraf olanlarsa alıcıya "Allah yarattı" demeden yumrukları yapıştırırlar. Yumruk iyidir iyi... Az vakitte inatçıyı sersemletir, bunaltır, nihayet aklını başından alır da tatlı canından bezdirip razı eder.

Ne fayda ki Çerçi Süleyman Ağa pazarlıkta dayak yemeye alışıktı. Hatta bir defa bir kısrak satışında gene böyle katır gibi dayatmış, meşhur Hüseyin Pehlivanın yaradana sığınıp çektiği elenseler tam yarım saat para etmemişti. Hitamında koca Cihan Pehlivanı Hüseyin: "Allah belanı versin namussuz, ellerim şişti. Yıkıl!" diyerek aracılıktan vazgeçtiydi.

Şimdi her yumrukta, dut dalı gibi bir kere sarsılıp silkelendikçe, can havliyle bağırıyordu:

— Otuz kayma, otuz...

Sürekçi Kürt Bedir Ağa, nihayet imdat arar gibi etrafına baktı:

— Bu ne bela yahu? Oğul sen böyle huysuz eşek gibi dayatmazdın?

— Otuz...

Bedir Ağa artık son çaresine başvurdu, bir adım gerileyerek toparlandı; sağ kolunu yukardan aşağı sallamaya başladı:

— Ulan Çerçi, avradımı belleyesin ki...

— Otuz efendi...

— Anamla Kâbe yolunda zina etmiş ol ki...

— Metelik kırmam...

— Eşhedüenla... Kızlarım Çorum galatasında[1] müşteriye çıksınlar ki...

— Otuz dedim Ağacığım, otuz...

— Gelinlerimin üzerinden Çankırı çingeneleri tüm aşsın ki...

— Aşağı kurtarmaz. Benim ağzımdan yemin çıktı.

— Gel yeğen yanılmaktasın! Aklın ermediğinden...

— Otuz...

— Ben de "yirmi beş" dedim kâfir!

— Hiç olmaz Ağa... Otuzdur bu...

— Öyleyse Çerçi Süleyman ağa, ben senin ananı, avradını ve

1) Kerhanesinde.

de kızlarını ve de gelinlerini ve de eşiğindekilerle beşiğindekileri... Cümle ümmeti Muhammetle, cümle firenkistan kefereleriyle birlikte... Ulan namussuz sen Sungurlu pazarına icat mı çıkaracaksın? Pazarlıksız mal mı satılır pezevenk? Banka mı oldun? Dananın karnında çömlekle Ceneviz altını mı var?

— Otuz dayıcığım. Ömrüne bereket ve de beline kuvvet...

— Dayının da, senin de sinsilenizi eşşekler... Töbe yarabbi! –Yan cebine evvelce hazırladığı bankınotları çıkardı–: İşte yavrum, tam yirmi beş kayma... Tamam mı hele bir say...

— Biz şart ettik Bedir, yirmi beşe el değdiremeyiz. Hele beş lira daha gelsin.

Sürekçi Kürt Bedir Ağa, bankınotları tutan elini alnına götürerek Çerçi'nin yüzünü bir vakit gözden geçirdi. Böyle bir hali sahiden ömründe görmemişe benziyordu. Herifin şaka etmediğine iyice kanaat getirdikten sonra paralarını bir kere öpüp başına koydu, cebine yerleştirdi:

— Var hayrını gör oğlum Süleyman Ağa! İnşallah karnın yırtılır da bu gece köye yetişemezsin.

— Höst! İtin duası yerini bulsa, gökyüzünden yeryüzüne ekmek yağardı. Helalinden otuz kaymamı alırım.

— Ulan kavat, canımı al ne hacet?

Sürekçi Kürt Bedir Ağa, boz danaya, Çerçi Süleyman'ın avradına, kendisine, bilcümle kadın akrabasına ve de karılarına –üç karısı vardı– söverek geçip gitti.

Yalnız kaldıkları zaman Çerçi Süleyman, hizmekârı Maraz Ali'ye kurnaz kurnaz göz kırptı:

— Şuna bak! Yabanın kuyruklu Kürdü malımızı elimizden cebri alcak... Lakin bu sefer nasıl kızdı? Bir malı beğenir alamazsa bu Kürdün boynu şişer de sıraca olur ve de... Dur hele aman! Bu gürültü neyin nesi?

İlerde bir patırtı kopmuş, galiba Belediye Kahvesi karışmıştı. Bir cam kırıldı, bir feryat duyuldu. Millet kaçışmaya başlayınca Çerçi Süleyman hizmetkârına: "Gel peşimden izime basarak..." dedikten sonra kahveye doğru seğirtti.

O pazar Sungurlu'nun Belediye Kahvesi'nde olup bitenler kolay unutulmamış, köylüler köylerinde bire bin katarak anlattıklarından Çorum toprağında duymayan da kalmamıştır.

Meselenin aslı şu: Sarıca köyü muhtarı Arif Ağa, Belediye Kahvesi'nde, kasabalılardan iki ahbabıyla otururken eski eşkıyalardan Uzun İskender Ağa –kendi ifadesine göre– birine bakmak için içeri giriyor. Kapıya yakın oturanlardan İstidacı Bilal Efendi ve Kavat İbrahim Efendi'yle şakalaştığından kavgaya gelmediğine Allah için bunlar tanık... Tanıklar, ayrıca; İskender'in Muhtar Arif Ağayı görmesiyle belli belirsiz durakladığını, dahası, geri çıkacak gibi olduğunu yeminle söylüyorlar. Sonunda ne düşünüyorsa düşünüyor, derhal büyük hatırı sayıp eline davranıyor.

Muhtar Arif Ağa, kırçıl kaşlarını, kırçıl bıyıklarını, kırçıl sakallarını kirpi dikeni gibi kabartıp elini hızla çekmez mi? Kalabalık kahvenin gürültüsünü balta gibi kesen bir feryatla bağırmaz mı?

— Bir de utanmadan karşıma çıkar, elime davranırsın he mi?

— Bir kusur mu işledik Ağa?

— Bir de sorar... Ulan, bizim ırzımız namusumuz senin eğlencen mi, rezil?

— Ne olmuş? Töbe düşman sözüdür. Kabul etmem.

— Kes elverir. Geçenlerde haber yolladım, "Çizgiyi yanlış çizmekte... Bu sevdadan vazgeçsin," dedim. Ne cevap verse iyi? "Bildiğinden geri durmasın," demiş. Bildiğimden geri durmayayım öyle mi? Peki...

— Bana bir şey diyen olmadı Ağa. Ben de böyle bir laf etme-

dim. Bizi istemeyen kıyamet gibi... Namerdin biri...

— Senden iyi namert mi olur? Bi kez aynada suratına sen hiç bakmaz mısın? El kadar kıza adam dolanır mı?

Uzun İskender Ağanın zaten kırmızı olan burnu, birdenbire Amasya patlıcanı gibi morardı, enikonu inledi:

— Aman Ağa bu nasıl bir söz?

— Lafa geldi mi erkek-yiğit... Bunlar yiğit değil, it oğlu it... Erkeklikte on dört yaşındaki kız çocuğunu baştan çıkarmak var mıdır? Sen benim ekmeğimi hiç mi yemedin namussuz?

— Ağa "namussuz" nasıl bir lakırdı?

— Senin gibi namussuzlara "namussuz" denir. Hem de senin gibi kart namussuz...

Uzun İskender Ağa bi kez "Vay..." diye bağırdı, beline çalındı ki... Herhal silaha çalındı. Bereket üstü boşmuş. Etraftakiler ancak o zaman toparlanıp davrandılar. Bir kısmı Uzun İskender'in kollarını kavrarken bir kısmı da iskemlesinden kalkmaya çalışan Muhtar Arif Ağayı bastırdı. Araya giren olduğunu görmesiyle Arif Ağa, Allah beterinden saklasın, işi büsbütün azdırdı. Feryadı gökyüzüne sığmaz oldu:

— Namussuz kısmına, gayrı "namussuz" denmeyecek mi? Bu yaşımda benim başım belaya mı girsin Müslümanlar? Şuna bakın! Torunu yerindeki kıza... Bir zaman bizden gizlemişler. Sonunda anası bakmış ki başını alamayacak... Haberim oldu. İşte İslam dini aşikâre... Bu rezil bizim kıza takılmış; kız, "Olmaz," demiş, bu asılmış. Münasip biriyle haber yolladım: "Edebini takınsın," dedim, "Bizim kapıda öyle ite mal yok," dedim. Şu kadar utanması olsa köye hiç ayak basmayacak. Bu alçak ne yapsa iyi? Bir cadı karı peydahlanıp kıza öteberi göndermez mi?

Uzun İskender'in utançtan eli ayağı kesilmişti. Yalvardı:

— Ağa ayıp! Bunlar insan içinde edilecek laflar mı?

— Vay neden? Benim alnım, hamdolsun açık... Ben senin gibi yüzü karalardan değilim, pis tavuk hırsızlarından değilim. Ve hem de adamın iki gözünü çıkarırım. Geçti senin, çoban sopasıyla "muinsiz" asker ailesi soyduğun günler...

Eski eşkiya Uzun İskender Ağa son sözlerle yüreğinin başından vurulmuş gibi sallandı. Gözleri bir kısıldı, bir açıldı. Dudaklarını yalaya yalaya ne düşündüyse düşündü. Sonra göğsünü yırtar gibi aralayıp bir kırmızı şey çıkardı.

Aradakiler silah çekti sandılar, açılıverdiler.

İskender Ağa elindeki kırmızı ipek mendili halaya çıkmış gibi havada bir zaman döndürdükten sonra Sarıca köyünün muhtarı Arif Ağanın burnuna yaklaştırdı:

— Şunu bildin, tanıdın mı sakallı papas? Şu kokuya bir bak bakalım!

Muhtar Arif Ağa, mendile biraz şaşırarak baktı:

— Bilemedim, ne olmuş?

Arif olanlar biçarede aptesin derhal bozulduğunu anladılar.

Bu sefer de Uzun İskender kükredi:

— Neden bilemedin a muhtar? Allah Allah! Kahpe milleti kuyruk sallamayınca erkek kısmı bir şey mi yapabilir? Ucunu bir güzel işleyip bunu bize senin orospu kızın göndermedi mi?

— Orospu senin anandır namussuz...

— Yeter ettin, namussuzun senden iyisini nerde bulmalı?

Ortalık işte burada karıştı. Havada iki iskemle fırıl fırıl dönüp küfrün bini bir paraya gitmeye başlayınca yüreksizler dışarı uğramak istediler. Camlardan biri işte bu velvelede kırıldı.

Çerçi Süleyman Ağa yarı yolda rastladıklarına soruyordu:

— Ne var allasen, neyin nesi?

— Uzun İskender Ağa ile Sarıca köyün muhtarı Arif Ağa vuruşuyor.

— Deme aman!.. Koş yetişelim hey Ali...

Kapıya geldikleri zaman birisi: "Tabancaya asıldı eyvah!.." diye feryat etti. Bu bağırtıyla bir masa devrildi, bir cam daha kırıldı.

Çerçi Süleyman kaçışanların arasında kendine yol arayıp içeri doğru zorlatırken sağ omzu gerisinden keskin bir nara parlamaz mı? Şuncacık Maraz Ali neresinden çıkardığı bilinmez bir gök gürültüsüyle: "Açılın heyyy!.. Yakarım şart olsun!" diyerek naralanıyor ki Hazreti Ali de olsa işte bu kadar olur. Çerçi hızla döndü. Maraz oğlan tabancasını çoktan çekmiş. Suratı kireç gibi apak... Tetiğe ha bastı ha basıyor... "Dur ulan ne halt ettin?" diye bileğine yapıştı. "Sok şunu beline rezil! Sok dedim, şaplağı yersin!"

— Sıkmayalım mı? Sıkıvermeli oh Ağa... Bir kurşun...

— Sok namussuz, kime sıkıyorsun, burası neresi?

Devriye jandarmaların düdük sesleri duyulmuştu. Ali silahını derekap beline soktu. Çerçi Süleyman Ağa jandarmaları önledi:

— İskender Ağa ile Sarıca muhtarı Arif Ağa vuruşmakta... Aman bir bela çıkmadan yetişin aslanlar!

Arif Ağa içerde ana avrat sövüyor, Uzun İskender de ondan aşağı kalmıyordu.

Devriye kumandanı sarı oğlan içeri girip Arif Ağanın karşısına dikildi:

— N'oluyor?

— Yakalayın şu namussuzu... Tutun! Ben davacıyım.

İskender Ağa, karşıladı:

— Asıl ben davacıyım! Tanığım var. Durup dururken... Töbe töbe...

— Karakola gidilecek... Sürüyün şu ırz düşmanını... Eşkiyalık devrinde miyiz? Ben Ankara'ya yazmaz mıyım, Gazi Paşa'ya...

— Gazi Paşa'dan berisi de idare etmez... Sözün o kadar er-

kekse orospu kızına geçsin.

— Daha kızdan konuşmakta... Vay avradını...

— Vay ben de senin avradını...

İki taraf yeniden iskemlelere sarıldı, ama millet jandarmalardan cesaretlenmişti. Önce İskender Ağayı dışarı çıkardılar.

Devriye kumandanı sarı oğlan, kahveci Kel Hasan'a sordu:

— Bunca zararın var, sen de davacı mısın?

Kel herif biraz düşündü:

— Zararım var evet! Lakin bunlar yabancı değil, tanış... Bunlar bizim zararımızı öderler.

— Demek davacı değilsin?

— Öderler.

— İyi öyleyse...

Çerçi Süleyman Ağa, hizmetkârı Maraz Ali'ye emretti:

— Sen boz dananın yanına git, bir yere ayrılma, beni bekle...

Kavgacıların arkasından karakola doğru yürüdü.

Sungurlu'nun Belediye Kahvesi biraz sonra eskisinden fazla dolmuştu. Kaçanlar geri geldiler, gürültüye seğirtenler meselenin içyüzünü öğrenmek için oturdular. Artık her kafadan bir ses çıkıyordu ama, asıl çekişme İstidacı Bilal Efendi, Tüfekçi Ferhat Usta, bir de Hacı Köse'nin oturdukları masada oluyordu.

Bilal Efendi keyiflenmişti:

— Şu halde kız, gönüllü Ferhat can! dedi.

— Kızın gönüllü olduğunu nerden bildin çalık pezevenk, yoksa aralarını düzelten sen misin?

— Kırmızı mendili ne yapalım? Hey kırmızı mendil!.. Güneş gibi şavkı göz kamaştırıverdi. Ulan aferin Uzun Oğlan, aferin İskender...

— Hemen keyiflenme rezil! İskender dediğin namussuz, torunu yerindeki kız ehli kızdan ne alabilirmiş?

— Kızın gönlü varsa her şey alır. Kırmızı mendili görmedin mi?

Millet yavaş yavaş ikiye ayrılıyor, bir takımı Bilal Efendi'den yana olurken bir takımı Deli Tüfekçi Ferhat Usta'yı tutuyordu:

— Muhtar Arif Ağa haklı... Herif körpecik kızını göz göre göre ateşe mi atsın efendi?

— Neden? Kız kısmında oyun çoktur. Hitamında kokladığı torbayı başına geçireceksin mecburi...

— Kokladığı torba Uzun İskender'se ben o kızın midesine... Töbe yarabbi...

— Kırmızı mendil ne demek? Kırmızı mendil "ben yanıyorum" demek değil mi Usta? Okuduğun bunca İstanbul gazeteleri gözüne dizine dursun! Hayır, okuduğunun adamı değilmişsin!

— Şeytanın yattığı yeri bilirsin de bre Bilal Efendi, gene öyleyken... Yahu bakalım bu nasıl bir iş? Köy yerinin rezillikleri çoktur. Evet bu Uzun İskender, uzun bir herif olduğundan ve de uzun herifler akıldan yana yoksul olduğundan bir cadı karı peydahlayıp kıza çerez merez yollamıştır. On dört yaşındaki kız, dedesi yerindeki kavata neden sevdalanıyor? Kudurmuş mu bu kahpe? Aradaki cadı karının oyunu!.. Biz böyle işleri çok gördük. Cadı karı Uzun herifin parasını bir tamam alır, tüccar dükkânından bir kırmızı mendil uydurur. "Kız mı gönderdi?", "Evet kız gönderdi. Kız dünden razı... Nah işte ispatı!" diyerek... Kırmızı mendilin üzerinde kızın imzası mı var?

— Böyle muamelelerde imza mı olurmuş?

— Sen ne sandın? Bu kız, bir koca muhtar kızı... Ben Uzun İskender'in yerinde olsam: "Kabul etmem! Hani muhtar babasının mührü?" bile derim. Bu devirde böyle işlerde noter senedi bile lazım...

— Yahu bu tüfekçi parçası koca İskender Ağa ile oyun mu

oynamakta? Uzun İskender Ağayı tüccar dükkânı mendiliyle yardan uçurmak hangi cadı karının haddi? Hayır ben masal dinlemem, muhtar ağa, mendili ossaat tanıdı. Bu mendil, yad yerin malı değil, yavrunun ana yuvasının çeyiz sandığı parçası... Hey keyfine dedirirsin şimdicik Hacı Köse, gizliden sırıtacağın yerde iki laf etsene...

— Nesini edeyim? İskender'in bu kızdan ümidi var. Herif yoksa bu laflara dayanır mı?

Tüfekçi Ferhat Usta kızdı:

— Dayanmaz da ne halt eder bakalım?

— Çeker vurur şart olsun...

— Vay senin gibi bir tüysüz şart ediverince biz hemen inanacak mıyız?

— Ne fayda? Sen bu gece, bir gece kuşu olup Sarıca muhtarı Arif Ağanın bacasına konmalısın, konmalısın da evdeki muhabbeti gizliden seyretmelisin. Kızı bilmem ama, Arif Ağa karının kemiklerini tekmil kırar. Sarıca'da bu gece bir türkü vardır ki türkünün yanığı...

— Peki, Sarıca'da türkü vardır da İskender'in evinde yok mudur? Ablam bu meseleyi duyarsa... "Duyarsa..." ne demek?.. Çoktan duydu. Tamam kırmızı yağlık işini duymasıyla bu İskender'in bıyıklarını bütün yolar, herifi yarın sabaha memur bıyığıyla çıkaramazsa...

Bu sırada Çerçi Süleyman Ağa silahsız bir jandarmayla içeri girdi.

Karakol komutanı Kara Lütfü Başçavuş her ne kadar ara bulmak için gayret etmişse de herifler bana mısın dememişler, sulha yanaşmamışlar. Çaresiz tanık gerekmiş... Jandarma, iki tarafın gösterdiği tanıkları ayıklayıp kaldırırken Çerçi Süleyman da kahveci Kel Hasan'ı bir kenara çekti:

— İşimiz sana düştü Ağa! Ayıp bir şey... Bunlar bi köyün adamı... Yarın pişman olurlar. Ben o kadar yalvardım, öfke arasında söz geçiremedim. Kara Başçavuş senin ruh gibi ahbabın... Kâğıtları işleme koymasın. Biz aralarını bulmaya çalışırız. Kahvenin zararı için meraklanma! İskender Ağayı kendin bilmez değilsin ya...

Kahveci Kel Hasan, eski eşkiyalardan İskender Ağanın ne kadar eli açık olduğunu herkesten iyi biliyordu. Zarara karşı hiç telaşlanmaması da bundan... İskender'in cebinde para oldu mu alması kolay... Zaten kumarbaz... Kumarı da kahvenin arkasındaki odada oynarlar. Kazandığı bir gün: "Senin şu meseleden şu kadar borcun var Ağa," dedin mi, beş istedinse on verir.

Kel Hasan: "Söz mü şu? Baş üstüne..." diyerek garsondan ceketini isteyip sırtladı.

Karakol kumandanı Kara Lütfü Başçavuşu, beri benzer, sıra malı başçavuşlardan sayanlar yanılır. "Kara Başçavuş" denildi mi yedi vilayet toprağında ünü var. Alayları bozan eşkiyaları bir başına yakalamış, Kürdistan'ın yarısını nizama sokmuş bir başçavuş... Belediye Kahvesi'nde kavga edenler Arif Ağa ile Uzun İskender'den başkaları olsalar davacılıkta bir saniye inat edemezler. Ne hadlerine! Kara Başçavuş o gece bir sopa çeker ki tamam... Herifin masasının bir gözü, fırınlanmış kızılcık sopasıyla dolu. Değneği eline bir aldı mı paralamadan bırakmadığı meşhur... Zaten vali paşadan, alay komutanından fermanı evvelce almış, kendisine: "Yaramazların kemiklerini bir bir kırar, leşlerini sal tahtasına uzatırsın. Zabıt mabıt sonraki bir mesele..." denilmiş. Bu sebepten karşısına çıkanların önce dudakları yarılıyor. Sonunda ödlerinin kopup gebermeleri de cabası...

Arif Ağa, Kara Başçavuşla arasındaki hukuka güvenerek deminden beri: "Namus meselesi bu... Namus meselesi!" diyerek bağırabiliyordu.

İskender Ağa da, aynı güvenle karşılamakta, "Elbet namus meselesi... Biz o temeline tükürdüğüm Sarıca'yı neden bıraktık, bakalım baş efendi? Baba yurdunu biz neden boşladık da kasaba yerine geldik?" diye yakınmaktaydı.

Arif Ağa atıldı:

— Neden olduğunu daha bilemedin mi uyuz köpek? Senin yedi köyde uçan kuşlara borcun var. İnsan içine çıkamaz, odalara giremez oldun da ondan...

— Sana beş kuruş borcum varsa işte on kuruş...

— Yıkıl karşımdan dolandırıcı...

— Dolandırıcı senin kavmin, kabilen... Biz köyümüzden gurbete "senin gibi namussuzların suratını görmeyelim" diye kaçtık, "elimiz kanda kalmasın" diye...

— Sus! Kan lafını ağzına alma! Senin vurduğun on dakika sonra dirilir. Sen bu zamanı eski zaman mı belledin? Bu zaman Gazi Paşa zamanı!

— Gazi Paşa zamanını sen düşün, mütegallibe herif!

— Mütegallibeyim, beğenemedin mi? Herkes senin gibi tavuk hırsızı mı olmalı?

— Ulan sakallı deyyus...

Kara Başçavuş araya girdi:

— Gürültüyü kesin bakalım! Hem ayıp, hem de günah...

Arif Ağa ellerini çaresizlikle göklere açtı:

— Duydun ya baş efendi! Senin huzurunda ve de bir resmi dairede bize neler dedi? Biz de bugün haddimiz olmayarak muhtarız. Bizi, sayende ve adam kıtlığında bir koca köyün muhtarı yapmışlar... İşte Allah için şahitsin, ben bu rezilden davacıyım.

Uzun İskender de atıldı:

— Ben de davacıyım. Bana da şahitsin baş efendi. Ne demişim? Yalan mı? Deyyus neye derler? Kızı, avradı orospu olana derler.

Gene horozlandılar. Baş efendi ikisini ayırmak zorunda kaldı.

Akşama kadar bir kasaba adamı araya girdiği halde barışmadılar. Kara Başçavuş: "Günah benden gitti!" diyerek zabıt varakasına çöktü, tanıkların ifadelerini bir tamam aldı. Herkesi savdıktan sonra kahveci Kel Hasan'ı çağırdı:

— Evrakı birkaç gün sallarım! O zamana kadar aralarını bulursanız ne iyi...

Çerçi Süleyman'la hizmetkârı Maraz Ali kasabadan geç vakit ayrıldılar, boz danayı önlerine katıp köyün yoluna düştüler.

Bir zaman sonra Çerçi Süleyman dargın dargın sordu:

— Ulan sen n'aptın rezil?

— N'aptık Ağa?

— Bir de "N'aptık"mış!.. O kalabalıkta silah çekilir mi?

— Baktım ortalık karıştı. Sana bir şey olursa, dedim.

— Demek biz dövüşsek sıkacaktın öyle ya?

— Hiç bakmazdım.

— Sahi mi alçak?

— Şart olsun!.. Lakin İskender Ağam bunca vaktin namlı eşkiyası olup...

— Eee?

— Ve de silahşörlüğü sayesinde "dağlar müfettişliği" kazanıp... O laflara nasıl dayandı? İyi sabretti.

— Vursa mıydı?

— Vursaydı. Vurulmaz mı?

— Sen olsan, demek, vururdun?

— Vururdum da öteye bile geçerdim.

— O da vururdu ama kızın hatırına sabretti.

— Kız mız... Adam çekip vurmalı... Adam bu dünyada nam için yaşar.

— Vay bunlar ne biçim lakırdı kopuk? –Çerçi Süleyman ne

düşündüyse düşündü, oğlanın ensesine okşar gibi bir şaplak indirdi–: Aferin Ali Maraz, yiğitsin neme lazım. Lakin Uzun İskender Ağan da yiğittir haa... Yiğitliğine diyecek yoktur. Sen de onun yaşına gel de bak bakalım, bir öfkeyle Gülbeniz gibi kınalı keklikten vazgeçebilir misin?

— Geçerim şart olsun, hiç anlamam.

Oğlan karanlıkta hırıl hırıl soluyor ki fena soluyor, kurt yavrusu gibi...

Bu işten tam dört gün sonra yatsı vakti Çerçi Süleyman apansız bir başağrısı peydahlayıp odadaki insanı dağıtmıştı. Yalnız kaldıkları zaman hizmetkârı Maraz Ali'yi çağırdı:

— Ablana seslen iki üç kilim versin, versin de al gel...

— Neye lazım Ağa, gecenin bir zamanı?

— Pencerelere gereceksin ki dışardan ışık görünmeyecek. Şaştım yahu! Hoca Nasrettin'in işleri terstir ya, bu bizim Kulveren'imizin işleri daha ters. Işığı gören başıma toplanmakta... Ben canımdan usandım.

— Gelen olursa içeri almam, sen meraklanma!

— Hele rezil! Kim gelecek bil bakalım!..

— Kim gelecek?

— Uzun İskender Ağan gelecek! Lakin bu gece buraya uğradığını köyden bir kul bilmemeli...

— Olur.

Ali içerden kilimleri getirip pencerelere gerdi. Ağasının emri üzerine yarım teneke şarapla, pastırma, peynir, öteberi hazırladı, siniyi kurdu.

— Kızı mı getirecek İskender Ağam?

— Ne kızı?

— Muhtar Arif Ağa olacağın kızını...

— Gülbeniz'i mi? Şuna bak! Aklı fikri kızda karıda... Senin İskender Ağanın kız getirmesi sonraki mesele...

Bu sırada avluda köpek parlayınca, Çerçi Süleyman telaşla davrandı.

— Koş ulan! Başkasıysa ben yokum. İskender Ağansa içeri alıver.

Maraz Ali yel gibi yetişip iti susturdu. Avlu kanatlısının önünde, başını gözünü sarmış bir atlı duruyordu.

— Kimsin?

— Açsana rezil! Burası Kemal Paşa'nın sarayı mı?

— Sen misin İskender Ağa?

— Açar mı şuna bak!

İskender Ağanın altındaki hayvan göktere batmıştı. Fazladan bacakları titriyor. Belli ki kasabadan buraya dizginle gelmiş, hayvanı ezmiş. Eğer kasabadan gelmekteyse... Öyle ya bir Koca İskender Ağa! Bunun atı ne tarafa olsa işler.

— Hayvan için hiç meraklanma Ağa! Terini kurular, yemini dökerim.

— Sittir et! Sırtına bir çul uydurursan uydurursun. Biraz da saman-arpa elverir. Mal bizim değil. Gebersin varsın.

Maraz Ali eşkiya kısmının mala metelik vermediğini Çerçi Ağasından duymuştu. İskender Ağanın sözlerini gayet beğendi.

Çerçi Süleyman merdiven başından soruyordu:

— Kim geldi? Uzun Ağa sen misin?

— Benim ben... Buyur.

— Kimse var mı?

— Yok.

— Tamam iyi...

Şarabın daha birinci taslarını yuvarlamadan Maraz Ali hizmete yetişti:

— Ferah ol İskender Ağa, hayvanı çullayıp yemledim.

Çerçi Süleyman, elini salladı:

— Sen yat artık! Yarın erkence kalkar dükkânı açarsın.

— Size hizmet iktiza ederse...

— Ne dedikse onu yap!

— Bir şey iktiza...

— Yıkıl namussuz, şuna hele...

Yalnız kaldıkları zaman İskender Ağa, elini ağzına kapattı:

— Ulan Çerçi, ben çok plancı adam gördüm lakin senin gibi plancı deyyus görmedim! Evet, doğrusun arkadaş, dediğin gibi: Yiğitliğin yarısı yürekse, yarısı da plan...

— Çerçi Süleyman dedin mi on dakika düşüneceksin Ağa!

— Düşünülecek evet! İşte İslam dini açık! "Sökmez ya dur bakalım," dedimdi. Meğer bu Sungurlu toprağında benzerin yokmuş. Kayseri taraflarında bilmem...

— Demek aklın yattı mı güzelce?

— Yatmasa gece vakti burada işim ne? Ben, gecenin bir saatinde buraya neden geldim bakalım?

— Neden?

— Tüfeğe geldim. Tüfek hazır mı?

— Hazır. Sen hele anlat ki...

— Nesini anlatalım? Baştan ayağa doğrusun Çerçi, sen bu namussuzların ciğerine el atmışsın ve de akıllarının içine çadır kurmuşsun.

— Lafı uzattın ki... Meseleyi hiç anlatır mı kardaşlar?

— Anlatması: Bunlar birbirinin can düşmanları... Bunlar düşman ki, ben görmedim. İkisi de karşılıklı: "Aman şunun bir ilmeği elime geçse de boğazını, Allah sayesinde sıkıversem," demekteler.

— Gördün mü, nasıl bilmişim.

— Evet bilmişsin. Dede'nin çerçi dükkânı açmasını Arif papasının gözü götürmemekte, Arif'in muhtarlığı bırakmaması Dede rezilinin canını sıkmakta...

— Çerçi dükkânı işi kolaylamış mı?

— Düze çıkmış. Daha şimdiden otuz pare köyün adamını resmen defterе yazmışlar. Dede diyesiymiş ki: "Şimdiye kadar Dede'ye verdiniz kuzularım, şimdi devir değişti. Bu devir Kasım Dede devri. Bundan böyle Dede'niz size verecek," diyesiymiş. Bir kısım köylü: "Bizim filanca filancayla aksatamız var. Harman ödemesine borçluyuz. Ne yapsak?" demişler.

— Bunlar bize borçlu zibidiler...

— Evet.

— Dede'nin cevabı?

— Heriflerin sana olan borçlarını Dede bir tamam ödeyecek. "Sizi hiç sıkmam, ferah olun," diyormuş. "Ister bu yıl, ister üç yıl sonra ödeyin," diyormuş.

— Sermaye işidir... Gücü yeter.

— Gücü yeter ama, Uzun İskender soluk verirse yeter.

— Bunca zamandır hayvan, ekin satmakta... Parayı üstünde mi tutmakta?

— Üstünde... dediğin gibi canım... Para hazır. Fazladan bize laf dokundurdu. "Bu sıra evladım, sen bu Sarıca'ya biraz sık gelsen iyidir," dedi.

— "Meraklanma," deseydin.

— Denmez mi? "Hiç meraklanma, ben hep burdayım," dedim.

— En azından beş bin banknot... Su içinde...

— Fazlası var, eksiği yok. Ağzını aradım güzelce... Benim korktuğum: Parayı Sungurlu tüccarına mı yatırmakta?.. Hayır. Bunların niyeti: Ankara'ya gitmek, icabında İstanbul'a kadar

uzanmak... Malı ordan getirecekler ki kârı çok olacak...

— Bu meseleyi geçenlerde Emrali Mustafa Bey'le de konuştuk. Dede'nin işine onun da canı sıkılmış, "Bu herif köy yerine tüccar mağazası mı konduracak? Ne hacet, gelsin Sungurlu'yu da tapulasın!" diye suratını astı. Icabında Emrali Mustafa Bey de arkamızda... Arif Ağayla görüştün mü?

— Görüştüm. Geçen gece gizliden bize geldi. Belediye Kahvesi'nin kayıkçı kavgasına bir zaman güldük.

— Ne demekte?

— Arif Ağayı kendin bilmez değilsin ya! Herifte laf çoktur. "Aman şu Dede'ye bir oyun!" dedi. "Amanı bilir misin Uzun oğlum, Dede'yi hakladın mı kız senin malın. Tepe tepe kullan... Ve de benim senden başka kimim var? Kız da senin, malım mülküm de senin. Biz bu Dede'ye, salt Dede iken bu topraklarda güç yetiremez olduk. Bir de köyleri çerçi defterine geçirirse, yandı millet!" dedi.

— Hani "kızı vermezse..." dedindi?

— Aklım kesmediydi Ağa.

— Senin aklın, Sungurlu Kahvesi'ndeki danışıklı dövüşe de ermediydi.

— Kalbim saf olduğundan sizin domuzluklarınıza benim pek aklım ermez. Sungurlu'nun adamı sözünü etmede... "Sendeki sabır Eyüp Peygamber'de yokmuş aferin!" diyen hangisi. "Elinden bir kaza çıkmadığı ne devlet!" diyen hangisi...

— Dede de yuttu mu?

— Yuttu ne dersin? Bunca yılın sakallı şeytanını yere vurduk.

— Ne dedi?

— Kavganın ertesi günü gece vakti gittim. Suratı askın... Huyunu bilmez miyim? Bize "kurt kuranı"nı açacak da öğüt vermeye girişecek... Maksadı: Dede olduğundan kötülük taraflısı de-

gil... Birkaç tekerleme sıraladı. Kavgayı duymuş da canı sıkılmış. Hele davadan vazgelmediğimi hiç beğenmemiş. "Kendisi vazgeldi mi bakalım?" dedim. "Olsun namus onun namusu..." dedi "Hani sen 'işi bitirdim' dedindi, ne bitirmesiymiş bu böylece?" dedim, "Herif oralı mı? Dağlara çıkmada bu Arif namussuzu..." dedim. "Kızı kesecek de bize vermeyecek, hey Dede görürsün," dedim. "Bir kaza milleti önünde ve de karakolda ettiği şartları ne yapalım?" dedim. "Suç senin... Sen bizim düzdeki işimizi yokuşa yardırdın," dedi. Fazladan bize küsmüş gibi kafasını duvardan yana çevirmez mi? Hele domuz! Ben Kasım Dede'nin ciğerinde kaç damar olduğunu bilirim, damarının nasıl oynadığını da bilirim. Birini yere vuracağına aklı yattı mı bizim Dede Kasım, İstanbul'a padişah olmuş gibi sevinir. Belli bir şey: Arif Ağayla takışmamıza pek sevinmiş, keyf olmuş ki olursa o kadar olsun. Bıyığının arasından gizlice gülmekte ve de sefasından gözleri süzülmekte...

— Tamam dediğin gibi Ağa! –Çerçi'nin sesi bir hoştu. Sanki boğazına bir şey tıkanmıştı. Sevincini belli etmemek için öksürdü, içini çekti–: İnsanoğlunu, birinciye, haset aldatır İskender Ağa! İnsanoğlunun hasedi de malı, parası çoğaldıkça eksileceğine artar. Diyeceksin ki: "Bre pezevenk sırtına sarıp öte dünyaya mal götürmüş var mı?" diyeceksin. Dinlemez. "Tek benim cebime bir metelik girsin de isterse bin kişi gebersin, şu kadar ocak sönsün," der. Hele anlat allasen! Yahut dur, birer tek çekelim ki lafın cilası gelsin!

Tası doldurup uzattı. İskender Ağanın kafasına dikmesini, çıplak karı gözetler gibi, gözlerini süzerek seyretti. Sonra kendisi de bir tane yuvarladı.

— Hasılı Dede, bizim Sungurlu Kahvesi'nde Arif Ağayla çatışmamıza sevindiğini bizden saklamak istedi. "Ben sana cadı karı

yolla mı dedim, " dedi, "Ortalığı şimdicik berbat etmedin mi sen?"

— "Oldu bir iş!" deseydin. "Olmuş işin kötüsü olmaz!" demedin mi?

— Demedim. Ben lafı başka tarafından tutturdum: "Ortalığı biz mi berbat ettik ki bre Dede sen bu lafı böylece ettin," dedim. "Şu Arif namussuzunu bilmez gibi..." dedim. "Sen koca dedeliğinle başa çıkamayıp ve de söz geçiremeyip biz ne halt edelim yahu?" dedim. "Ben sana başından demedim miydi? Bu kızı alıp yürümekten başka çaresi yoktur. Ben aklımın erdiğini yapayım, sen bizi mahkemeden kurtar elverir demedim miydi? Dediğim doğru değil miymiş?" dedim. "Şimdi dediğime geldin mi?" dedim.

— "Geldim" der mi? Ne domuzdur...

— Bilemedin Çerçi. "Geldim," demesin mi?

— Aman essah mı Uzun Ağa? Doğru mu bu söz böylece?..

Çerçi Süleyman Ağa sevincini zapt edemeyip kasketini keyifle yere çaldı:

— İşte bu iyi İskender Ağa, tamam, gerisine karışma... Demek: "Kızı sürü götür" mü dedi? Öyleyse içelim arkadaş, bu gece içilecek bir gecedir. Ulan bunlar nasıl bir adamlar bunlar, eşşek gibi bir herifler... Biri ötekinin kızını peşkeş çekmede, öteki de bunun parasını yağmalatmak sevdasında... Eee anlat allasen...

— Evet dediğin gibi... Arif Ağa: "Korkma, parayı al götür, köyden şahit-ıspat ararsa bizden bir kul bulamaz. Köylü bu Dede'den işte bu kadar yüz döndürdü," demekte... Dede'ye geldin mi, o da: "Kızın gönlü olduktan sonra hiç günah sayılmaz. Lakin kız kısmı gönlünün olduğunu pek bilmediğinden sürür çıkarırsın. Kızı götürülmüş herif de artık şuncacık namusu varsa muhtarlığı bir ehline bırakır," demekte... Bak Çerçi, sende oyun çoktur. Biz sana güvenimizden gece vakti Dede'nin evini basıp cebri soygun yapacağız. Dede'nin çerçiliğe hazırladığı paraları

tekmil kaldıracağız. Buna karşılık sen bizi hükümetten koruyacaksın. Dede'yi davaya düşürmeyeceksin.

— Orasını bana bırak, dedim ya... Lafını çiğneyen herif miyim ben? Ben senin ruh gibi ahbabın değil miyim? Fazladan elimde büyüttüğüm hizmetkârımı yanına katmakta değil miyim? Bu kadarı elvermez mi ki?..

— Dur, bir sözüm daha var: Bizi hayvanlarla Yüksekoluk'ta bekleyeceksin. Kötüsü gelirse atlanıp dağı tutacağız!

— Elbet! Ben o sözümde değil miyim? O sözümdeyim. Hayvanları şimdiden hazırlamışım. Dört hayvan demedik miydi?

— Dört... Senin hizmetkâr Maraz oğlan bir, benim Katır Adil'le Kuru Zeynel üç... Bir de ben dört...

— Tamam, biz de dört hayvan dedik.

— Sen hizmetkârına soygundan laf açmayacaksın.

— Ben esasında kız kaçırmaktan da laf açmam. Icap etmez. O tarafını sen düzenlersin. Benden sana oğlanı yollamak... Unutmadın ya, soygundan sonra Yüksekoluk'ta benimle fazla aşinalık etmeyeceksin, hayvanları cebri almış görüneceksin.

— Orası öyle... Beri bak, bir kız kaçırmak kavliyle yola çıkmaktayız. Ben Dede'nin üstüne, canavar gibi sıçrayınca senin Maraz oğlana korkudan bir hal olmasın?

— Ne gibi?..

— Bilinir mi? Oğlan daha şuncacık... Bir tarafı şişer, altını pisler, dudağı yarılır da yerinden kalkamaz...

— Kim? Benim Maraz oğlan mı? Hey Iskender Ağa, oğlanda sini kadar yiğit yüreği var. O gün Sungurlu Kahvesi'nde silaha sarılmasını n'apalım? Bıraksam Arif kavatını yedi gittiydi. Sen bizim oğlanı bir yana bırak! Senin Kuru Zeynel'le Katır Adil bakalım razı gelecekler mi?

— Soyguna belki razı gelmezler ama, "Kız gönüllü, bohçası-

nı hazırlamış beklemekte... Gidip çıkaracağız," dedim mi gelmemezlik edemezler. Ar belasına gelirler.

— Ne zaman olacak bu iş?

— Ne zaman olsun?

— Bak beni dinle İskender Ağa! –Tası acele doldurdu–: Hele şunu bir çek... Oh afiyet bal şeker olsun! Şimdi Uzun Ağa, bana sorarsan bunun vakti zamanı geldi de geçti bile... Dede Kasım cinli heriftir. Rüzgârdan hiyle sezer. Ve de pirelendi mi çerçiliği filan şuraya bırakır da elindeki parayı kuyuların dibine sokuverir. Kafasını kessen iki kuruş hasıl edemezsin. İyisi mi? Biz elimizi çabuk tutalım. Bugün günlerden nedir? Pazartesi... Ben Maraz Ali'yi sana çarşamba günü yollarım. Bak ne iyi... Sungurlu'nun pazarı... O gece Allahın izniyle yola çıkar, Dedenin beş bin lirasını yağdan kıl çeker gibi alır cebine atarsın. Arkadaşlarına gönlünden ne koparsa onu ver. Artık ağa keyfin bilir.

— Sen oraları bana bırak. Aslına bakarsan parada gözüm yok benim...

— Senin çıkası gözünün Gülbeniz'de olduğunu ben bilmez miyim? Lakin anan seni "leyle-i kadir" gecesinde doğurmuş Uzun Ağa, hem Dede'nin külliyetli parasına konacaksın, hem de Arif Ağanın körpe yavrusunu saracaksın.

— Sonunda bizim başımız derde girer, bu Arif de kızı verimser olmazsa gerisini sen düşün Çerçi, ben gider Arif namussuzunu resmen keserim. Senin yüreğin vesveseli olmuş Ağa, herif kızı dünden verdi. Sen şimdi onu bırak da Dede'nin kız kaçırma işine hemen razı gelişine şaş...

— Şaştım. Şaşılmaz mı?

— Dede'yi sen bana soracaksın efendi, bu bizim Dede birisine sürgit iyilik etmez. Esasında hiç kimseye iyilik etmez ya sen bizim avanak köylümüzü bilir misin? "Dede iyidir gayet" lafını

bir kere tutturmuşlar. Hepsinin ağzında bu laf... "Oğlum sana mesela ne iyiliği oldu?" dersin, cevaba kudret bulamaz. Alalım seni... Bu Dede senin yıllık yiyintisini, yağını, yapağını, icabında cebinin harçlığını bunca zaman neden verdi? Heybetinden korktuğu için verdi bu bir... Sen böyle heybetli, gölgeli bir yiğit olmasan Dede sana saman çöpü verir mi?

— Vermez ne mümkün! Heybetimizden ürker, evet...

— Oysa Dede'ye senin yaptığın iyilik ayda bin liraya yapılmaz. Köyleri dolaşmaya çıkar. Jandarma "dernek yeri basmasın" diye sen sabahlara kadar elde tüfek it gibi dolanmaz mısın? Herif senin gibi emniyetli yiğidi nerde buluyor bakalım? Öz evladı olsa bu kadar güvenebilir mi?

— N'ağzına! Güvenemez. Neden? Bizde kahpelik yoktur da ondan...

— Tamam yoktur. Buna karşılık şimdi Gülbeniz'i cebri götürmene niçin göz yumdu? İki devletten biri... Ya Arif ağır basar, seni mahpus damına tıkar, ya sen ağır basarsın kızı alırsın. İkisinde de senden kurtulacak... Mahpusta olsan kaynadın gittin. Kızı alsan yükün Arif Ağanın omzuna geçecek! Hitamında Arif geberdi de malı mülkü sana kaldı mı, Dede sana gene ortak... Bundan önce başka türlü mü olduydu? Eski karıyı da sana zengin yerden bu Dede alıvermedi mi? Hani karının bunca kan değerinde tarlaları, bunca altunu, beşibirliği?.. Cümlesi Dede'nin yeddine geçti. Aklınca Gülbeniz'in malı da öyle olacak... Yağma yok Dede Kasım! Bu seferi sen eskiye benzettin mi yandın. Biz, bu sefer ölmüş eşek bahasına tarla satacaklardan değiliz! Vay canına! Zengin yerden sana kızlar alacağım, hitamında mallarını ucuzca kapatacağım. Bu da bir eşkiyalık, hem de cezasız bir eşkiyalık... Davran hey Dede! Bu sefer cezasız eşkiyalığı biz yapacağız ki, kıyamete kadar türküsü çağırılacak...

— Bizi dava etmez öyle ya?

— Bre Iskender, şimdiye kadar söylediklerimde bir yalanımı tuttun mu ki bunu böyle sorarsın? Dede'nin haddine mi?.. Bunca sırrını bilirsin. Canı elinde... Yüzde yüz güvenmesem hizmetkârımı yanına katar mıyım? Hizmetkârı yanına katmak ne demek? Say ki ben de silahlanıp Dede soymaya gelmekteyim. Senin başın derde girdi mi ben de teşvikten yallah mahpus damındayım. Sen bu kanunları benden daha iyi bilirdin ya, bu gece sana n'oldu?

— Bilirim, bilinmez mi?

— Ayrıca elin şuncacık oğlanını göz göre belaya atar mıyım? Sen bendeki vicdanı öğrendinse bu zamana kadar öğrendin. Hem de nasıl oğlan? Zebun mebun ama gözü kara ki... Arkanda bir karlı dağ...

— Bu da bir laf mı bre Çerçi? Biz oncacık oğlana iş düşürecek erkek miyiz?

— Evet düşürmezsin. Benim dediğim: Kuş var eti yenir, kuş var kanlı etle beslenir. Bu benim Ali oğlan, alıcı kuş... Senin yanına birini katmaktayız. Bir yardımı olmasa bile sana şimdi yük mü edelim? Hayır. Icabında işine de yarayacak...

— Bak burası doğru... Ben de oğlanı gayet yürekli gördüm.

— Yalan değil, yüreklidir zibidi... Bak Iskender Ağa, bu işte "anca beraber kanca beraber" demişim. Mahpus damına da girilecekse birlikte girilecek. Yüz bir sene yesek, evel Allah, seni de, ablamı da ite köpeğe muhtaç etmem. İnsanlık öldü mü büsbütün, yiğitlik battal mı oldu?

— Töbe! Yiğitlik bir vakit battal olmaz.

— Ve de hak vergisidir. Bir de güler namussuz, "şurdan birer tas içilsin" demez. Sen şaraba bundan böyle kuvvet verecek-sin Ağa, on üç yaşında körpe yavrunun hakkından başka türlü gelemezsin.

Birer içtiler. Çerçi Süleyman gözlerini süzdü:

— Deli gönül bak ne demekte hey efendi, demekte ki: "Şu Uzun Iskender'i birkaç günlüğüne şu dükkânda oturt, kız gibi Yunan filintasını omuzla, git Dede'yi kendin soy, kızı da kendin al..." İşte böyle demekte bizim köpek yürek...

— Yağma yok! Dede'yi soymak isteyen yiğit kıyamet gibi, lakin Dede evi ne demek? Köroğlu'nun Çamlıbel Kalesi demek... Kapısını açtıramazsın ki giresin de soyasın. Kasım Dede'nin silah anbarını görsen dudağın çatlar. Ayrıca köylünün gürültüye seğirtmesini n'apmalı?

— Hemen inandın mı Uzun Ağa? Bu işi senden başkasının yapamayacağını ben bilmez miyim? Bu sebepten Dede'nin parası da helal olsun, Arif deyyusunun körpe kızı da... Kız meselesi hepsinden yaman arkadaş! –Kurnaz kurnaz göz kırptı–: Bu işi benim yaptığımı duyunca ablam bana biraz küser ya, varsın küssün. Senin duan da birkaç Çerçi Süleyman'ı cennetin baş köşesine geçirip oturtur. On dört yaşında...

— On üç alçak! Sen bu karacümlenle batarsın...

— Töbe! On üç elbet... Tam on üç yaşında kız ehli kız... Ve de bu dünyada menendsiz bir güzel! Ayrıca zengin yerin bir baş evladı. Körpe ki evvel baharın asma filizi... Eti bir de gevrek olur.

— Uzattın ki namussuz, ağzımı sulandırdın.

— Ağzın sulusu kurusundan iyidir Uzun Oğlan! Ayrıca kırk yaşından sonra yiğit kısmının abı hayatı budur. Karşımda tuz yalamış kart teke gibi yutkunma rezil, erkekliğine imrenmekten bir hal olur da mahşere kadar yanarsın. Kız kısmını anasından ne ayırır? Para ayırır. Para da Dede parası oldu mu ve de kazanırken adamın alnı terlemedi mi padişahın kızını almak işten değil... Gülersin he mi, Allah sayesinde "birer çekelim" demezsin de...

Bundan sonra Çerçi Süleyman pek de huyuna uymadığı halde biraz ciddileşti. Uzun Oğlan, Kasım Dede'nin parasını getirecek, bundan sonrasına, zinhaar, karışmayacak. Evet, yiğitliğin hak vergisi olduğu ve de hak vergisi olduğundan bir vakit battal olmadığı meydanda bi şey... Geçenlerde Kavat İbrahim Efendi, istidacı Bilal Efendi burdayken İskender'in parasızlık, fakirlik üstüne söylediği laflar "şart olsun" gözlerini yaşarttı. Peki neden bakalım? Şu sebepten ki İskender Ağa paranın sözünü edecek yiğit midir yahu! Şimdi elini cebine atınca desteleri çıkarıp dost düşman önünde savurmamalı mı? Para dedikleri neyin nesi bakalım! Yiğidin el kiri değil mi? İstemezler, "Bu Uzun herife milyon verilse tutmaz," derler. Neden tutacakmış? Ciğeri beş para etmezler tutarak mı vurmuşlar parayı? Hayır, vurarak tutmuşlar. Parayı öylesine kazanacaksın ki, canın çektikçe, "At şu yüz liraya... Ne gelirse..." diyeceksin, barbutun bir zarında yüz lira vereceksin de gene bitmeyecek...

İşte Ağabey Kahraman'la Emrali Mustafa Bey göz önünde... Bunlar kumar mı oynamazlar? Vızır vızır oynarlar. Lakin biri umum köyleri tapulamış, ötekisi umum Sungurlu kasabasını heybeye doldurmuş da ayrıca Ankara'ya bile el atmış...

Çerçi'ye sözün burasında bir öfke geldi ki beri benzer öfkeye benzemez. Herif iki dizi üstüne canavar gibi dikildi:

— Ben onu bunu bilmem Uzun Oğlan! Dede namerdinden paraları söktürünce birazını kendi canına harçlık ayırır, tamamını bana getirirsin. Paralar, bir tamam avucuma gelecek. Biz derekap sürekçiliğe girişeceğiz. Bir taraftan büyük, küçükbaş hayvan toplanacak, bir taraftan burada pastırma basılacak... Dağ gibi pastırma kamyonları bir baş Ankara'yı, bir baş Kayseri'yi tutmalı. Sen şimdi şaşarsın, "Yahu," dersin, "Kayseri pastırmanın kaynağı değil mi?" Aklın ermediğinden hay efendi... Bi tek Kay-

seri bi koca ülkenin bütün pastırmasına güç mü yetirebilir? Bu da Amasya elmaları hesabı... Amasya'nın elmasını esasında bizim lskilip yetiştirmez mi? Pastırma da işte öyledir.

Sofradan bir pastırma parçası aldı, ışığa kaldırdı:

— Şuna bak! Halis eşek etinden değilse boğazıma takılsın da beni şimdicik gebertsin. Halis eşek... Lakin Kayserili üstünü çemenleyip bize yutturmuştur, Allah sayesinde... Ya biz eşek miyiz? Yahu bizim şu koca Kürtten ne eksiğimiz var ki... Bedir Ağa denilen rezili kendin benden iyi bilirsin. Herifi sürekçilik aradan çıkardı. Şerefini bilse de sırtına Ankara'nın bitpazarından bir sako uydursa, o da olur bizim avanak Sungurlu'muzda bir Kürt paşası... Namussuza paradan yana Allahın bile gücü yeteceği şüpheli... Yabanın dil bilmez Kürdü bizim toprağımıza gelip, güzelce yerleşip ayrıca para sahibi olunca...

— Sahi ulan Çerçi, biz ne biçim herifleriz, biz, haşa huzurdan eşek gibi bir herifleriz.

— Eşşeğe kurban olayım. Sürekçi Kürt Bedir'i ben çarık hırsızlığı sıralarında bilirim. Iki adam arasına çıkamazdı. Yazıda, bayırda türkü çağırır gezerdi. Sana geldi mi Ağa, senin hayvan toplamaya Erzurum'a gitmen bile iktiza değil... Senin namın Dördüncü Ordu tarafını zaten tutup aşmış. Sen iki satır yazı yazıvereceksin: "Sürü benimdir, çobanıma ve de hayvanlarıma bir zarar erişmeyecek," dedin mi tamam. O taraf beylerine birer selam sarkıtırsın. Kimseler yan bakamaz. "Kimin bu mal?", "Sungurlu'dan Uzun lskender Ağanın...", "Geç tosunum kâğıt filan istemez. İskender Ağaya selam söyle, sakın unutma!"

lskender Ağa koltuklanmaya bayılırdı. Çerçi'yi dinlerken suratına bir kasıntı gelmişti ki, Yozgat'ın eski Çapanoğlu'nda bulunursa bulunur. Bir eli bıyığında, öteki şarap tasında gülümsedi:

— İşte bildiğin gibi domuz Çerçi! Senin gibi ihvanlar saye-

sinde namımız yedi vilayet toprağını tutmuştur. Namlı yiğitleri ben tanırım, yeni yetme zibidiler de beni tanırlar.

— Bilmez miyim bre kardaş! Dördüncü Orduda bu sıralar çift hayvanı gayetle ucuz... Bir mektup aldım. Sana okuyuversem hamiyetinden gözlerin yaşarır. İki baş öküzü oradan elli liraya alacağız. Burada elini öpene yüz elliden vereceksin. Hele, "Harmandan harmana dört bölümde ödersin aslanım!" dedin mi bitti. Bizim köylümüzün hali malum! Harmanda ödeyeceği borcu borçtan bile saymaz. Vicdanına sığdırırsan elliye aldığını iki yüz elliye verirsin. Peşinatı bir ellilik... Yani sermayeyi ilk elden cebe atmaktayız. Sonrakiler tüm kâr... Say ki on beş günde yirmi çift getirdik. İşte sana dört bin lira kazanç... "Peki sen bu işi, böyle bildiğin halde neden yapmadın?" diyeceksin...

— Neden?

— Zira sen ayarda bir zorlu arkam yok... Borç meselesinde benim gibi herif fazla açılamaz. Köylü milleti beni adamdan saymadığından... "Sittir et, Çerçi'ye borcumu vermeyiversem ne lazım gelir," dedi mi işte bizi boş böğrümüzden vurdu. Lakin sana "Hassittir..." diyecek babayiğit daha anasından doğdu mu bakalım? Bu işler büyük işler Ağa, Mustafa Kemal Paşa'nın aklı olsa cumhurreisliğini boşlar da Dördüncü Ordu sürekçisi olur. Sen şimdiden maiyetine alacağın adamları kendince ayırmaya bak!

— Adam çok... Kuru Zeynel'le Katır Adil'e n'olmuş? Senin Maraz oğlanı da kendi terbiyemle yetiştiririm. Elverir.

— Paraya, mala hainlik etmezler ya?

— Bir puluna ve de bir kılına hiyle getiremezler.

— Öyleyse körpe kızı aldın say arkadaş ve de paralara kondun say!

İskender Ağa gece yarısından sonra hayvana bindiği zaman eski paltosunun altında Çerçi Süleyman Ağanın verdiği Yunan

filintası vardı. Kız gibi Yunan filintası... Yetmiş seksen mermi... Silahın gövdesine sert sert dokunması eski eşkiyalardan İskender Ağaya geçmiş yiğitlik günlerini hatırlatmıştı. Kendi kendine: "Sıkı dur yalan dünya!" dedi, "İşte yeniden silahlanıp atlandık. Dağın taşın bize dar gelse gerektir ve de gözümüze ölüm gene su içmekten kolay görünse gerektir. Ulan kahpe avratlı dünya, sana dedim rezil! Ulan ben seni icabında ince kabuklu Giresun fındığı gibi çıt diye kırmaz mıyım?"

Az kalsın bir nara vuracak, gecenin karanlığında dağı taşı titretip şu namussuz Kulveren'i ayağa kaldıracaktı. Yüksek sesle güldü:

— Sırası mı? Sen doğru yoluna yürüsene deyyus!

Dizgini toplayıp hayvanı insafsız insafsız tepikledi.

Ertesi gece odadaki millet dağılmış, Çerçi Süleyman hizmetkârı Maraz Ali'yle yalnız kalmıştı. El edip yanına çağırdı:

— Ulan beri bak, sabahtan bu yana kalabalıktan aman bulamadım. Yarın Sungurlu pazarına bizim boz danayı sen indireceksin. Düşündüm ki: "Yahu uğursuzluk sakın bizde mi?" dedim. Arada bana öyle bir uğursuzluk yapışır yavrum, yani ben göze gelirim. Bu temeline tükürdüğüm köyünde bizi istemeyen kıyamet gibi... İstemezin biri ne demiştir: "Bu Çerçi Süleyman namussuzu işi azıttı, Karun Peygamber malına gark oldu," demiştir. Boz danamızı otuz kaymadan bir metelik aşağısına vermeyeceksin. Tam otuz liraya satamadın mı buralara hiç uğrama, al başını geç git... Bil ki rabbim senin alnına "gurbet" yazmış ebedi... Boz daha otuz kayma... Yirmi dokuz lira doksan dokuz kuruş getirsen kıymeti yok. Kürt Bedir denilen meydan soyguncusu öyle mi belledi? Bedir tilki ise biz de kuyruğuyuz. Dur başını sallama rezil! Baktın otuz kaymayı vermediler...

— Satmam, alır giderim.

— Dinlesene oğlum: Benim ağzımdan büyük yemin çıktı. Boz dana bu sefer de eve girerse küçük ablan bizden boş düşüyor. Gayet zorlu şart ettik. Üçten dokuza bir şart ki Allah göstermesin küçük ablana "hülleci" iktiza edecek. Hüllecinin ne bela olduğunu sen nereden bileceksin? İlerde aklın erince, "Vay!" diyerek dizini döveceğinden hiç şüphen olmasın. İşte bu sebeple boz dana bir daha bu kapıdan içeri giremez. Tüccar Emirali Mustafa Bey'i bildin mi?

— Bildim.

— Tamam! Danayı satamadın, akşam da kavuştu. Malımızı Mustafa Bey'e götürür, benden selamı sarkıtırsın. Yabancımız değildir. "Mesele şöyle şöyle..." dersin. "Ağam bu işe gayet öfkelendi, öfkelendiğinden işi inada bindirdi. Yüz lira zarar çekse gözünde değil!" dersin. Aklında tutabilir misin bunca lafı?

— Tutulmaz mı? "Ağam öfkelendi gayetle..." denilecek...

— Aferin! Bizim boz danayı Mustafa Bey evine yollasın, ahıra çeksin. Sana otuz lira versin. Gelecek pazara da satılmazsa otuz lirasını bir tamam öderim, danayı da üstelik kendisine bağışlarım. "Ağam böyle dedi," dersin. Danamız, kendisine anasının ak sütü gibi helal... Bu otuz liradan yirmi beşini Uzun İskender Ağaya götüreceksin. İskender Ağanı bildin öyle ya?..

— Bildim evet!

— Kendisini elbet bilirsin. Evi nerde?

— Seninle bi kez gittikti. Camiyi sağa bükülünce...

— Ulan iyi... İşte... orda... "Bu yirmi beş lirayı Ağam yolladı, hazırda daha fazla olsaydı, fazla yollayacaktı!" dersin. Lakin bak iyi dinle: İskender Ağan bir namlı yiğittir. Kendi etini keser yer de kasaplara minnet etmez. Bu sebeple bizden yirmi beş lira borç aldığını bir kul bilmemeli... sonunda seni de, beni de yatırır domuz niyetine keser haaa. Geri kalan beş kayma da senin...

— Sağ ol Ağa! Benim şu sıra harçlığım var. Ben hakkımı toptan alacağım ki belimize bir...

— Eee?

— Alaman çıplağı uyduracağız.

— Hele rezil! Senin Alaman çıplağını biz unuttuk mu? Bu beş lirayı biz, sana fazladan bahşiş vermekteyiz! Ablaların seni severler. Geçenlerde ikisi birden çığrıştı: "Oğlana biraz para ver. Çok uğraşmakta," dediler. "Harman zamanı hakkından keseriz" diye mi korktun alçak?

— Sağol Ağa! Anama bir kundura alırım. Ne demişler? "Şu kopuğun anasına bir bak! Ayakları yalnayak!" demişler.

— Derler. Esasında bu laf sana değil, bana... Bizim bu köyde düşmanımız çoktur oğlum. Lakin ben: "Anana pabuç al!" demedim. Pabucu anana ben alamaz mıyım ki sen bu sözü... Töbe hey Allah! Beş lirayı keyfince harcayacaksın. Benim hizmetkârım Sungurlu pazarına indi mi tüccar dükkânları önünde kasap iti gibi bakınmayacak! Parayı su gibi saçmalısın ki ben keyf olmalıyım. Canın ne çekerse alırsın. Bak dinle: İskender Ağan dün gece buraya neden geldi? Bir meseleye geldi. Bir işi var. Gayetle zorlu bir iş... Seni yiğit görmüş, yüreği sevmiş. Hey yavrum, koca İskender Ağa, vaktiyle umum dağlar üstüne müfettiş olan namlı eşkiya Uzun Ağan buraya senin için geldi.

Maraz Ali gözlerini merakla kırpıştırdı:

— Neymiş?

— Dedi ki: "Bana bir candan arkadaş lazım," dedi. "Yürekli bir arkadaş... Ateşe sürsem gözünü kırpmayacak bir yiğit..." Ben "Eee?" dedim. "Şu Ali'yi benim yanıma bir gecelik katar mısın?" diye sormaya gelmiş.

Ali sevinçle yutkundu:

— Sen ne dedin Ağa? Nasıl bir hizmet acaba?

— Esasını bana bile bildirmedi. Ağzı sıkıdır. "Olmaz," dedim, "bana da söylemeli ki..." dedim. "Bana bildirmezsen mümkünü yok!" dedim. Çok yalvardı, "Ben yiğidi gözünden tanırım," dedi. Seni birilerine sorup öğrenmiş. İskender Ağayı sen nerden bileceksin? Herkese güvenmez, her delikanlıya merhaba demez. Bunca senelik hukukumuz varken sırrını bana bile açmadı. O gece neden burda yatmadı, haydi bil bakalım?

— Neden?

— Bize küstü yavrum, "olmaz" dememize gayetle küstü. Gittikten sonra pişman oldum. Ayıp ettik. Bak ne yaparsın, yirmi beş kaymayı verince: "Bir hizmet mi vardı? Can baş üstüne!" dersin. Lakin zorlu bir işse, yüreğin söylemezse, ayıp değil korkar morkarsan, "Biraz düşüneyim," deyiver de savuş: Zira değme babayiğit, bizim İskender Ağaya yoldaşlık edemez. Biz onun sıçradığı yerden İngiliz uçağıyla hoplayamayız. Sonunda bana bahane bulma! İşte benden sana baba öğüdü!..

— Neymiş Ağa, sen ne sezinledin? Eşkiyalık meşkiyalık mı?

— Sus ulan, öyle bir mesele olsa... Töbe töbe! Ben lafını ettirir miyim? Eden olsa terslemez miyim? Sonunda sana söyler miyim?

— Söylersin ne güzel! Eşkiyalık olmalı ki Ağa...

— Demek eşkiyalık olsa...

— Eşkiyalık olmalı... Kaç para eder...

— Oğlum sen derdini iyi yerden almışsın ve de taşı havaya atıp başını altına tutar olmuşsun. Ben korktum. Lakin bu mesele öyle korkunçlu değil. Belki de senin İskender Ağan Arif Ağanın kızını çıkaracak... Yani benim sezinlediğim bu... Kız dünden razı olduğundan kolay bir iş...

— Eşkiyalık olsaydı daha iyiydi ya... Varsın kız götürmek olsun. İyi...

— Aklın ermediğinden "iyi" dersin. Böyle işlerin sonunda, her zaman olmaz ama, mahkemeye, karakola düşmek vardır. Bizim düşmanlarımızı kendin bilirsin. Seni korkuturlar: "Bu iş Çerçi'nin başı altından çıktı. İşte hizmetkârı meydanda... Domuz Çerçi'nin ilmi olmasa oğlan ne arasın?" derler. "Seni kurtarırız. Mahpus damında sürünürsün," diyerek ağzından hakkımızda düzme ifade alırlar. Yani ileri geri halt edersin. Bak sonra keyfine...

— Hiç olur mu Ağa? Sen bizi öyle mi belledin? Ne fayda bizi denemelisin ki...

— Hayır, yürekli delikanlı olduğuna kalıbımı basarım! Arkanda herkeslere ne demekteyim? "İlerde bu benim Maraz oğlanın namını çok duyacaksınız ve de ağanızı belleyeceksiniz," derim. "Bu oğlanın asıl yiğitliği: Başını verir de sırrını vermez. Bu sebeple bir bölük askere değişmem," demedimse namerdim. İskender Ağa işte bu lafımızı unutmamış. Artık kendin düşün! Karakolluk bir iş olursa kolay değil. Jandarma seni sıkılar. Böyle meselelerde nam almak olduğu gibi namı berbat etmek de var. Bana sorarsan hemen: "Olur" deme! Bak gör, aklın keserde... Sana bir zarar erişmezse...

— Sağ ol Ağa! Düşünülmez mi?

— Peki, silah ne olacak? Yani silahlı, milahlı mısın?

— Verdiğin kötü döner üstümüzde...

— Kurşunu?..

— Az. İki tek...

— Yetmez. Kasabadan uyduruver. Tüfekçi Ferhat Usta'ya uğra, benden selam söyle. Silah kısmı gece gündüz dolu olacak. Bizim armağana "kötü" dedin. Yüreğin sağlamsa, tabancanın kötüsü olmaz. –Çerçi elinin tersiyle Ali'nin karnına vurdu–: Bir şey yapılacaksa da rezil, namın buraya senden önce gelmeli... İşte benim sözüm bu kadar... Gülersin köpek!

— Sayende Ağa!

Sevinçten boğazı kuruyan Maraz Ali, Ağasının eline davrandı. Çerçi Süleyman, çekildi:

— Bırak dur! El öpmek neyin nesi sipsivri? Ben papas mıyım namussuz? Yarın sabah gün doğmadan yola çıkarsın. Uyur muyur üzerine gün doğdurursan artık sonunu sen düşün! Bu sefer danayı pazara çektiğimizi köylüden bir fert görmeyecek. Hayvanımızı göze getirdiklerinden hiç şüphen olmasın. Yahu bu da benim kara bahtım! Biz kapımıza bir uyuz it dadandırırsak, "Çerçi domuzunun bir iti var, atlıyı atından indirir," denilmekte... Biri de şaşırıp: "Maşallah!" demez. Bu "maşallah" lafı da mı parayla reziller? Bu bizim köylümüz, göz hasediyle ordu bozan bir millet...

— Sen ferah ol Ağa, ben gün ışımadan köyü çıkarım.

— Öyleyse hemen kafaları yere atalım. Bakalım toprak anadan ne sesler geliyor. Ablana diyeyim de sana azığı iyi sarsın. Yumurta kaynatsınlar da soğanla ezip dürüm yapsınlar. Seversin öyle ya?

— Sağ ol Ağa! Severiz. Sevilmez mi?

Maraz Ali o geceyi pek tedirgin geçirdi. Uyudu uyandı. Sonunda "Dalar kalırım da gün ışır," diyerek kendi başına fikre daldı. Sırt üstü yatmış, tavan tahtalarının budaklarına bakarak İskender Ağanın alacağı kızı, beraber götürmenin şanına, şerefine dalmıştı. Belki onuncu defa: "Köylü hep toplanmalı, kızı vermeyecek olmalı. Ben silahı çekip dev gibi dikilmeliyim," dedi.

Kalkıp giyindiği zaman tanyeri daha bulanmamıştı. Gâvur-Müslüman seçilmesine epey var. Kötü lüverini kuşağının arasına sokup saklarken: "Bismillah yarabbi! Sen utandırma e mi!" dedi.

Danayı köyden çıkarırken bir ferde göstermediğine emin olunca: "Aldınız mı bakalım hasetçi deyyuslar!" diye gülüverdi.

II

Pazardaki millet, sanki o gün yediden yetmişe sözbirliği etmişti. Fukara boz danaya otuz lira değil, otuz para veren bulunmadı. Kürt Bedir Ağa da iyiden iyiye darılmış olmalı ki etrafta dolaştığı halde malı görmezden geliyor, Maraz Ali'nin yedeğindeki boz dana mı, yoksa kapı iti mi dönüp bakmıyordu.

Bu işde "bir hal" olduğu muhakkak... Süleyman Ağası doğru söylemiş. Belli bir şey! Kulveren'in bir bakışta ordu bozan gök gözlü hasetçileri danayı uğursuzlayıp berbat etmişler.

Akşama doğru pazar seyrelince Maraz Ali, yüzüne beraber avradına sövmüşler gibi dişlerinin arasından küfrederek boz danayı Emrali Mustafa Bey'in tüccar dükkânına götürdü. Çerçi Ağanın selamını söyledi, meseleyi anlattı.

Mustafa Bey, Çerçi'yi severdi. Hesabına sağlam bir esnaf ki ambarı, ardiyeyi metelik vermeden götürse tüccar kısmının yüreği bozulmaz. Parayı, "Filan gün getiririm," deyip de getirmediği hiç görülmemiş. Bu sebepten danaya bakmadı bile... Otuz lirayı hemen verdi:

— Götür eve teslim et! Ahıra çeksinler, yarın sürüye katmayı da unutmasınlar. Bizim evi bildin mi kopuk?

— Bilinmez mi?

— Paraları düşürür müşürürsün... Ağana var selam söyle!

Maraz Ali danadan kurtulur kurtulmaz bir tenhaya saptı, Mustafa Bey'in verdiği paralardan beş lirasını ayırıp kaç zamandır biriktirdiği yedi liranın yanına koydu. İskender Ağaya teslim edeceği yirmi beş lirayı, eli altında bulundurmak için kuşağına sokuvermişti.

Çerçi Süleyman Ağasının tekli martinini birkaç kere tamir ettirdiklerinden Sungurlu tüfekçisi Ferhat Usta'yı biliyordu. Bu tüfekçi yaşlı bir herif... Çerçi Süleyman Ağa onun yüzbaşı tekaüdü olduğunu, aydan aya şu kadar lira maaş aldığını söylemişti ama, Maraz Ali bu "yüzbaşılık" lafına bir türlü inanamamıştı. Derbederde yüzbaşı değil, başçavuş hali yok... Kılığı kıyafeti, suratı muratı köylü gibi perperişan...

Maraz Ali avluya girdiği zaman yaşlı Tüfekçi Ferhat Usta sayvandaki tezgâhında bir fonograf tamir ediyor, bir taraftan da kendi başına konuşur gibi ak sakallı çenesini oynatıyordu. Gözlüklerinin üzerinden Ali'ye öfkeli öfkeli sordu:

— Buna mı geldin? Cenabet daha olmadı. Mahvetmişsiniz. Ulan bu gramofon kağnı gibi sürülür mü namussuzlar? Zemberek bitmiş...

— Ben tabanca mermisi alacağım efendi ağa.

— Tabanca mermisi mi? Öyle desene oğlum! Sahi gramofon için yarın geleceklerdi. Silah üzerinde mi?

Maraz Ali, açık duran avlu kapısını yana alarak siperlendi, silahını çıkarıp uzattı:

— İşte buyur!

— Bu mu rezil? –Tüfekçi Ferhat Usta dudağını büzerek güldü–: Bunun fabrikası çoktan top attı aslanım! Böylesini Kırıkkale'de müzehaneye koyarlar. –Müzeye "mozahane" diyordu–: Anladın mı müzehaneye... Sen yeni mi aldın sakın?

— Yeni evet.

— Iki liradan fazla vermişsen aldanmışsın. Benim paramla o kadar da etmez. Seni boş böğründen vurmuşlar yiğit, sana bir iş etmişler ki...

— Kurşunu...

— Meraklanma bulacağız. Bizde yok yoktur. Biz Istanbul'un haddehane tüfekçisiyiz. Canın çekerse yedi buçukluk cebel topu mermisi iste, buluruz. Lakin böyle bir çakaralmazı senin külhanbeyliğine yaraştıramadım yeğen... Işte doğru doğru dosdoğru!.. Madem meraklısın, biraz para uydur, sana kız gibi bir tabanca düşürelim.

— Alaman çıplağı öyle ya?

— Maşallah! Alaman çıplağını da biliyormuş. Oğul benim sana vereceğim tabanca Alaman çıplağından daha zorlu...

— Aman efendi ağa şunu bir görmenin kolayı...

— Şu dakika paracıkları şıkır şıkır sayacaksan görürsün. Üstünde kaç lira var?

Maraz Ali az kalsın, "On lira," diyecekti. Aldatılmaktan korkarak dişlerini sıktı:

— Hele silahı bir görelim ki...

— Pahalıdır. Görüp de ne yapacaksın, pek pahalı...

— Kaça mesela?

— En aşağı yirmi bankınot!

— Yanımda o kadar para yok...

— Gördün mü, silahı çıkarıp n'olacak? Parayı denkleştir gel, tabanca hazır...

— Ne marka?

— Marka da neyin nesi? Iyi bir silah dedik ya... Dur bakayım, seni benim gözüm ısırıyor. Sungurlu'nun içinden misin?

— Hayır, Kulveren'den... Çerçi Süleyman Ağanın köyü, bildin mi?

— Bilmez miyim? Dur hele, tamam! Sen Çerçi Süleyman Ağanın hizmetkârısın.

— Hizmetkârıyım. Martini getiriverdikti, bizim tekli martini...

— Martini... Tamam!

— Şu lüveri bir göster ki efendi ağa, bir görelim ne olacaksa...

— Olmaz. Bir kere gördün mü almadan yapamazsın. Halbuysa imrenmek erkek kısmına iyi değil... Boynun moynun şişer. Kaç mermi lazım sen şimdi onu söyle?

— Tanesi kaça?

— Yedi kuruştur ama, senden altı alacağız.

— Aman emmi, bizim Hidayet'e beşten vermişsin.

— Hidayet de kim? Halt etmiş kerata! Allah Allah, bir insan yediye aldığını, köye gidip neden "beş kuruşa" demeli? Altı kuruş... Alacaksan al, almayacaksan, yallah, defol!

— Peki efendi ağa altılıktan olsun. Islanmış olmayacak ve de kapsülü yeni olacak.

— Uzattın köpoğlusu... Kaç tane?

— On iki...

— Bu cenabet yedili değil mi? Iki takım alacaksın, on dört eder.

— Bizde iki tek var. Elverir on iki...

Yaşlı Tüfekçi Ferhat Usta içerden mermileri getirdi. Besmele çekerek eliyle silahı doldurdu. Diğer yedi tanesini de bir küçük mukavva kutuya koydu.

Maraz Ali şapkasını düzeltmek bahanesiyle biraz durdu, öksürdü, yutkundu: "Bir daha yalvarsak Alaman çıplağından zorlu tabancayı gösterir mi ola?" diye düşündü. Huysuz tüfekçi dalmış gitmiş, fazladan bir de türkü tutturmuştu. "Kevengin yollarında..." diye hiç duyulmamış bir türkü...

Ali ayaklarını sürüyerek keyifsiz keyifsiz avludan çıktı. Dışarda aklı başına geliverdi. "Hele şuna hele... Ulan namussuz Tü-

Çekçi, bu Sungurlu toprağında bizden avanağı yok mu ki namussuz? Alaman çıplağından zorluymuş! Bizi yere vurdu gittiydi az kalsın! Allahtan cebimizde paramız bulunmadı da..." Silahını yokladı, tıka basa dolu oluşuna sevindi.

Eski eşkiyalardan Uzun İskender Ağa evinin ön odasında bir başına oturuyordu. Öğleden beri içmekte olduğundan gözleri kan çanağına dönmüş, koca burnu çürük et gibi morarmıştı. Az kaldı ki serhoşluktan Maraz Ali'yi tanıyamaya... Biliş çıkarınca, telaşla toparlandı:

— Buyur yeğen! Buyur... Ağan da burda mı?

— Ağam gelmedi. Ben boz danayı getirdim.

— Boz dana...

— Bizim boz dana... Satılacak...

— Sattın mı?

— Satamadık. Emrali Mustafa Bey'den parasını aldım. –Kuşağından yirmi beş lirayı çıkardı–: Bunları Ağam gönderdi. Yirmi beş kayma... Ağam dedi ki...

— Yirmi beş kayma mı bu böylece? Hani elli kayma göndereceekti. Ulan Çerçi, ulan rezil! Elli istedik, yirmi beş geldi. Şu dünya nasıl bir dünya!.. Fitilleyip taş ocağı hesabı atmayınca olmayacak... Şu senin Çerçi Ağanı domuz niyetine kesmeli hey Ali can!.. Lafa geldi mi milyondan, Karun peygamber hazinesinden uçurur. Paraya geldi mi, "Şimdi hazırda yok!.." falan filan... Başka bir şey demedi mi?

— Dedi ki... "İskender Ağanın bir işi varmış," dedi, "bak gör," dedi. "Ne dilerse öyle yaparsın," dedi.

— Tamam! İyi güzel... Geç karşıma yeğen, geç otur ki...

Maraz Ali, elleri göbeğinde bir adım geriledi. İskender Ağa, biraz bekleyip çıkıştı:

— Otur dedim rezil, ruhsat verildi mi oturulur. Büyük hatırı saymak böyle değil! Şaplağı yersin.

Paraları hiç saymadan ceketinin yan cebine sokmuştu. Maraz Ali: "Bize güvendiğinden... Aferin İskender Ağa..." diye düşünerek gülümsedi.

— Bir de sırıtır. Geç şuraya... –El yordamıyla cigara tabakasını aradı–: Ulan şu tabaka nereye gider? Cehennemin dibine gider. Çalınırım bulamam. –Ali tabakayı verdi–: Tetik delikanlısın aferin ulan! Biz de senin yaşındayken böyle tetik oğlandık yeğen, biz fazladan elimize, belimize de tetiktik. –Güldük–: Benim parmak, mavzerde makineli gibi işlerdi. –Parmağını kaldırınca cigarasının yanmakta olduğunu fark etti–: Töbe! Yanıyormuş namussuz! Şu halde sen kendine sar...

— Sağ ol Ağa! Biz içmeyiz.

— Ulan sahiden mi, yoksa edep ettiğinden mi?

— İçmeyiz. Alışmadık.

— Bana sorarsan, alışma daha iyi... Bu cenabet, dağda bayırda adamın soluğunu keser. Halbuysa eşkiya kısmı soluklu olacak. İcabında seğirteceksin. İcabında Köroğlu'nun kır atı gibi dağı taşı yel misali aşmak var. Lakin şaraba geldin mi, şarap başka... Şu şarabı ben iyi gördüm. –Göz kırptı–: Hovardalığa faydası ayrıca yaman... Beline tetik olmak istersen şaraba kuvvet vereceksin. Biz bunun sayesinde çok gelinlere alnımızı öptürdük ve de "olursa bu kadar olsun" dedirdik. Haydi doldur, bir sen iç, bir de bana ver.

— İçmem. Sen buyur Ağa!

— Ulan bu "içmem" de neyin nesi alçak? Bize hüsnüzan mı göstereceksin? Sen yoksa Çerçi rezilinin hizmetkârı değil misin?

— Ağam bize içirmez.

— Zararlı bir şeyse kendi neden içer bakalım?

— Kendi içer ama bize yasak...

— Çerçi yasağı Kulveren'de kaldı yavrum. Bu kapıdan içeri dersen, Mustafa Kemal Paşa yasağı da giremez. "Yuvarla," dedim, sille geliyor haa...

Maraz Ali, yaşıtları gibi şaraba meraklı değildi. Canı çekse, Çerçi Ağası nerden farkına varacak? Evde şarabın çeşidi küplerle... Doldur doldur yallah... Bir kere denemek istemiş, tadını beğenmemişti.

İskender Ağa anlatıyordu:

— Yiğit delikanlı şaraba, rakıya dayanıklı olacak. Adamın mihengi rakı-şarap... Bir de kumar... Kavlak rahmetli, bizim gibi yeni yetişme kopukları şarapta sınardı. Bir keresinde yarım küp şarabı tek başıma devirdim, arkasından mavzer kurşunuyla iki yüz adımdan yumurtayı vurdum. Şu duvarda gördüğün iki yüzlü Dağıstan kaması o meselenin ödülüdür... İç hele, iç ki bir...

Maraz Ali tası yarısına kadar doldurup bir dikişte yuvarladı. Ömründe bu üçüncü içmesi... Namussuzun tadı hep öyle... Bir tatlı da, bir acı... "Kusmayım" dersen yut gitsin. Bir lokma ekmek aldı.

İskender Ağa, biraz dalgın güldü:

— Haşşöyle! İyi içtin aferin! Şimdi bir mesele daha var! İnkârdan geldin mi şaplak hazır... Köydeki gelinlerle kızlarla aran nasıl?

Maraz Ali kıpkırmızı kesildi. Ağzını arıyorlar sanıp suratını asmıştı:

— Bizim öyle işlere aklımız ermez Ağa!

— Ermez mi? Hele yavrum, bize mi bu yalan? Ben adamı gözünden tanırım. Köyünüzün Sungurlu toprağında namı söylenir. Kulveren karısının evliyaları baştan çıkardığını bilmeyen mi var! Doğru söyle...

— Şart olsun...

— Peki, Ağan dükkânda değil, içeriye bir yavru keklik, yahut ki bir körpe gelin girdi?

— Ağama sor da bak...

— Sormaz mıyım? Sorarım elbet... Şimdi biz senin bu işte siftahsız olduğuna inanalım mı? Köy yerinde kızlarla evcik oynamamış delikanlı mı olur? Köylü milletinin bu işe yedi yaşında başladığını ben bilmez miyim rezil!

— Evcik başka...

— Döl güderken?

— Başka...

— Ulan sen bu memlekete icat mı çıkaracaksın? Başkası neymiş? Hep bir bok. Kulveren'in oynak karılarına ayıp... Farkına varırlarsa: "Eyvah! Nam elden gitti," diyerek dizlerini döverler ve de seni o gece baştan çıkarırlar. Sizin köyün kenarından, şeytan bile hamamcı olmadan geçemez. Sen namusunu nasıl kurtardın bakalım?

Maraz Ali gülümseyerek düşünceye dalmıştı. Sahi... Karı milletinden namus kurtarmak mesele... Şurdan gelir. Niyeti bir kilo gazyağı almak... Lafı açar. Açtığı laf da tekmil, kız-karı lafı... Filanca falancayı sevmiş. Yok falancayla filanın arası iyi... Adamın etini, budunu sararlar. Bir keresinde Çerçi Ağasının apansız üstüne varmıştı. Kara Yusuf'un el kadar kızına... Töbe! On bir yaşındaki sabiyi, şu zamanın Çerçi'si bir yandan öpmekte, bir yandan da kızın karnını avuçlamış... Haydi Çerçi Süleyman her haltı eder diyelim, el kadar kız ne demeye seslenmez? Gidip anasına ağlamaz? Çerçi'nin yeni karısı öyle on tane kıza bedel olduğu halde... Bu koca heriflerin akılları, fikirleri körpe kızlarda demek... Çerçi geçenlerde ne dedi? "Sen de Iskender Ağanın yaşına gel de bak bakalım körpe kızdan vazgeçebilir misin?" dedi.

Neden? Döl güderken kızlarla boğuştuğu için bilmez değil... Kız milleti bütün avanak... Ayrıca bunlar bir hoş kokar. Islanmış post gibi... Adamın ağzında fazladan saçları kalır. Körpe kızın nesi var ki nesinden geçilmiyor?

— Daldın gitti derinlere Ali yeğen? Hayır mı, şer mi?

— Sayende ne olmak ihtimali var ağa?

— Şu halde senin karı milletiyle muamelen serin... Şimdicik yemin versem basar mısın? Yani ya karılara düşkün olmadığına...

— Vallah billah...

— İnandım inandım. Aferin! Tam eşkiya olacak delikanlısın. Eşkiyalıkta birinciye uçkur sağlamlığı gelir. Benim gönlüm seni pek sevdi. Yiğitliğini de Ağandan dinledim. Bu Sungurlu'da yürekli delikanlı kıyamet gibidir ve de gözümün içine bakarlar. "Bir işi çıksa da, hey Allah, bizi de alıp gitse," derler. Götürmem. Neden götürmem, bil bakalım! Şu sebepten götürmem ki bana layık bir şakirt olmalı! Vaktin birinde âşık ne demiş? "*Şu dünya bir hezen olmuş / İkrarından bezen olmuş / Her şakirt bir hezen olmuş / Yontan incelmez incelmez*" demiş. Yani sen istediğin kadar yont, herif incelmez Allah incelmez. Biz senin Ağanla ahret kardeşiyiz. Düşündüm ki, "Nasıl olsa biri gelecekse şu Ali Maraz gelsin," dedim. Sen demir gibi yiğitsin. Lakin demir de iki çeşit: Hamı var, çifte su verilmiş çeliği var. Demir kısmı, demir iken hamsa on para etmez. Dövüle dövüle silah olur. Yiğitlik, evet hak vergisidir. Fakat biraz da görüp geçirmek lazım! Anadan yiğitlik başka, cenkten çıkma yiğitlik başka... "Varsın bizim Ali yeğen gelsin," dedim, "Yanımız sıra biraz dolaşır, yol-erkân öğrenir," dedim. İlerde bunlar hep işine yarayacak. Senin gibi delikanlı her daim Çerçi hizmetkârlığı edecek değildir. Biraz para sahibi olursun. Adam içine çık, nam al... Bu dünyada namsız yiğit, meyvesiz ağaca benzer. Kağnı kazığı gibi, boyunduruğa bağ-

lanıp iki öküzün ara yerinde ebedi sürünen de ağaç, mevsiminde ilaçlanıp "Aman!" diyerek üstüne titrenen de ağaç... Nam adamın ayağına gelmez. Gidip arayacaksın. Namın yaptığını sırasında ne para yapar, ne silah... Sen Köroğlu'nun meselesini hiç duydun mu bakalım?

— Köroğlu Çamlıbel'de oturup... Yani şu bildiğimiz Köroğlu...

— Bak ne olmuştur: Bu Köroğlu günlerden bir gün bir çobana gitmiş, "Şurdan bir koyun ver, ben Köroğlu'yum," demiş. Çoban: "Hele namussuz..." diyerek Köroğlu'na bir sopa çekmiş ki sopa adına layık... Köroğlu canını güçle kurtarmış, kelle kulak kan içinde, kendini Çamlıbel'e zor atmış. Çamlıbel dersen bir Çorum'umuzun askeriye kışlası gibi... Köroğlu'nun tam yedi yüz keleşi, orta oturur kalkar. Köroğlu bunlara görünmeden bir karanlık yere çekilmiş, "Hey Allah, nedir bu bizim başımıza gelen bela! Bir çoban parçası bizi nasıl kötületebilirmiş? Sakın bunca yılın namı bizden uçup gitti mi? Farkına mı varmadık?" diye ağlarmış. Köse Kenan, yani Köroğlu'nun akıldanesi, ahvali görünce sormuş, öğrenince gülmüş: "Bre Kör domuz," demiş, "namın olmadıkça sen kaç para edersin?", "Peki be Köse emmi, biz çobana, 'Köroğlu'yuz,' dedik ya!" "Sen dedin ama çoban bakalım ne dedi? 'Bu herif Köroğlu değil,' demiştir, 'izini Köroğlu'nun izine uydurmak isteyen bir kopuk,' demiştir, 'yoksa...' demiştir, 'Koca Bolu Beyi'ne dünyayı dar getiren koç yiğit Köroğlu, yani Huruşan Ali Ağa bir çobanın ayağına gelip bir tek koyun istemeye tenezzül eder mi?' demiştir. Hemi de doğru! Ulan rezil Kör, bu Çamlıbel senin üzerine mi durmakta sandındı, buraları tekmil senin namının üstünde durur. Şimdi görelim haklı mıyım, haksız mı?" Köse Kenan böyle demesiyle yedi yüz deli atlıdan en kötüsünü çağırmış, "Şurda bir çoban var. seğirt! Köroğlu Ağandan ferman götür. Elden gitmek istemezse en besilisinden yirmi

koyunu tez göndersin!" demiş. On dakikaya kalmadan koyunlar tamam... Anladın mı yeğen?

— Anladık sayende, Ağa...

— Nam iyidir oğlum, bu dünyada nam gibi yoktur. İyiliği şurada ki bileğinde bir altun bilezik... Atsan atamazsın, satsan satamazsın. Bir kez kazandın mı ölene kadar it gibi peşin sıra sürünür gezer. Say ki tarla sahibisin, toprağını ortakçıya vermişsin. Harmandan harmana ekinler, alnın terlemeden, nasıl ambarına gelir yığılırsa, namının kârı da öylece kesene birikir. Yiğitlik hak vergisidir, bir vakit battal olmaz ve de yiğidin hakkı bir vakit zayi olmaz. Doğru... Lakin namsız yiğit vardır ki hakkı da battal olur, kanı da... Bir mesele daha var yavrum, bu nam dediğimiz cenabet kocadıktan sonra kazanılmaz. Evvel davranmak gerek. Tutalım seni! Sen şimdi kaç yaşındasın?

— On altı...

— İşte tam sırası... Yiğit kısmı on altısında ağır ağır namlanmaya başlayacak. Ben, senin çağda nerdeydim bakalım? Rahmetli Kavlak Ali'nin çetesindeydim. Kavlak ne demek? Zamanında bir Mustafa Kemal Paşa da oydu. Kavlak eşkiyalıkta benim pirimdir. Rahmetli babam beni Kavlak Ali'nin çetesine asker yazdı. Neden yazdı? "Yürekli olsun benim oğlum" diye yazdı. Gene eşkiyalık devri açılsın, Kavlak gibi yiğitler dağ başlarını tutsun, on iki yaşındaki oğlumu maiyetlerine asker yazmazsam namerdim. Sen diyeceksin ki: "Hani nerde senin oğlun?" "Var" demedik biz, "olsa..." dedik. Tutalım ki sen de benim bir oğlumsun. Seni yazdım gitti. Çünkü çekirdekten yetişeceksin. Çekirdekten yetişme yiğit gayetle makbuldür. Kalp çıkmaz. Sağlam silah gibi canım... Nereye sıksan ses getirir. "Ağaç bile yaşken bükülür" sözü bu söz... Nama gelinceee... Nam her isteyenin eline geçebilemez yavrum, sen öyle mi belledin! Bir kere eline, diline, beli-

ne sıkı olmak şart... Öyle ki sopa yemeden olup biteni söylemek, arkadaşları bildirmek yok... İnkâr yiğidin kalesi... Bu bir, bir de sır tutmak yiğidin yiğitliği... Ruh gibi ahbabın olur, koynunda yatan karın olur, sırrını bir vakit açmayacaksın. Sol gözünün sağ gözünden, sol elinin sağ elinden haberi olmayacak. Hele rezil! Sen kendi sırrını tutamaz salıverirsin de karşındaki senin sırrını saklar mı bakalım? Nasıl bu söz?

— Doğru...

— Doğru bir söz edildi mi yiğitler şarabı yuvarlamalıdır. Doldur şunu... Oh! Elin dert görmesin... Hani sen içmedin yiğit?

— İçtim, elverir.

— İşte bunu beğenmedim! Doldur, doldur da dikiver. Ecel şerbeti olsa gözünü kırpmadan içeceksin. Ahbaplık öyle değil! Ayıp ettin yeğen...

Maraz Ali şarabı zorla içti. Bu sefer karnına bir tatlı ateş düşmüştü. Boyun damarlarına vuran bu ateş biraz sonra yüreğini sevinçle kabarttı. İskender Ağanın kendisini adam hesabına alması ne demek? Adam hesabına alması ve de eşkiyalıktan konuşması...

— Aklında kalsın yeğen! Eşkiyalıkta sonuna kadar vuruşmadan teslim olmak icap etmez. Cephaneyi tekmil yakacaksın. On beş, yirmi, bilemedin otuz mermi kalınca tamam! Sıra muhasarayı yarıp çıkmaya geldi demektir. "Ya Allah!" diye bir nara vurur, müfrezeye saldırırsın. İşte o sıra kıyametin koptuğu sıra... Anan seni bu zaman için doğurdu. "Can pazarı" derler bir laf vardır, tamam işte sen can pazarındasın. Tellaldasın. Peylediler mi gittin say... Artık siperi miperi sittir eder, canavar gibi dikilirsin. Hedef medef yok... Ayakta, mermi yağdırarak yürünecek... Yarıp çıktın ne güzel, yaramadınsa düşersin. Yozgat'ta rahmetli Kavlak Ali'yi mutasarrıf oyunuyla tuttular. Biz Taş Han'da

muharebeye başladık. Arkadaşlardan beşi vuruldu. Biz dört kişi sağlamız. Lakin akşama doğru baktık, cephane tükeniyor, "Haydi arkadaşlar, sırasıdır, yarıp çıkacağız," dedim. Üçü: "Can baş üstüne," dediler. Birinin meğerse yüreği çatlamış: "Ben gidemem, beni dizlerim taşımaz," dedi. Bizim Kürt Hamo bir kere: "Yürü!" dedi. Oğlan tekrardan, "Gidemem," demesiyle bir silah sesi, bir de "Yandım" feryadı duyduk. Kürt, mavzeri fukaranın boş böğrüne dayamış da kurşunları karnına doldurakomuş. "Sen ne halt ettin imansız?" dedim. Koca Kürdün gözleri, Allah beterinden saklasın, karanlıkta kurt gözü gibi ışılamakta... Gülüverdi: "Fena mı Uzun Oğlan! Sana halisinden otuz, otuz beş mermi buldum," dedi. Mermileri ossaat bölüştük. Kürt oturdu. Namaz surelerinden yalan yanlış bir şeyler okudu, vurduğu oğlanın surat derisini belindeki Çerkez kamasıyla yüzüverdi.

— Yüzdü mü? Neye?

— Sen nereden bileceksin? Deriyi yüzdü ki oğlanı zaptiyeler tanımayacak. İlerde bir belalı işe girersin de rahmetlinin adını verirsin.

— İyi akıl ağa! Sizin Koca Kürtte akıl çokmuş.

— Çok olmaz mı? Kürtte akıl tonla...

— Sonra yarıp çıktınız mı?

— Sonrası... Öpüşüp helallaştık. "Bismillah," diyerek mavzerlerin mekanizmalarına tükürdük. Hanın kapısından aslanlar gibi uğradık nara atarak... Tam köşeyi kıvrıldım, ayağıma bir şey takıldı. "Bre aman!" diyerek çekerim, ayak gelmez.

— Neyin nesi?

— Meğerse Çerkez Onbaşı bizi nallamış. Kurşunu baldırdan yemişim. Şu bacağın kemikleri kül ufak olmuş yeğen, kemikler bitmiş. Zira imansız Çerkez Onbaşının kurşunları dumdum...

— Ne demek bu dumdum?

— Kara kurşunu, işinin seyrek sırasında önüne alırsın da, baş taraflarını kamanla dörde bölersin. Dört çatal kurşun... Şurdan girişi adeta, sırtından çıktığı yere kafanı sok! İşte bizim ayağın özrü o Yozgat harbinin yadigârı... sonunda bizi hastaneye kaldırdılar. Yaraya kurt düşmüş. Doktor, "İlle kesmeden olmaz," dedi. Ben razı gelmedim. Doktor kısmına yara işinde kulak vermeyeceksin. Burun tutukluğunu, karın ağrısını belki bilse bilir. Yaraya ille de eşkiya merhemi...

— Nerden ele geçer?

— Köy yerlerinde, köy doktorları vardır. Onlar bilirler. Hastaneden haber yolladım, merhem geldi. Doktor bizim yaranın tam bir haftada sağaldığını görmesiyle, "Barekâllah! Bu nasıl bir oyun hey Uzun Oğlan!" diye şaştı. Biz hastanede doktorla boğuşup bacağı kesilmekten kurtarırken, arkadaşları Yozgat'ta tespih taneleri gibi asmışlar. Yaşımızın küçüklüğünden bizi asamadılar. Yaşı senin gibi küçük olanların asılması kanunda yoktur. Yozgat'ın koca Ağır Ceza Reisi, "Var yürü! Kefeni yırttın namussuz. Eski kanun olsa seni asmak şurda kalsın, kazığa oturtsam gerekti. Şuncacık başınla müsademede çavuş, onbaşı bırakmamış yemişsin!" dedi. Eşkiya düşmanı Reis olarak ben o herifi gördüm. Bizi asamayınca: "Aman bu kurt yavrusunun hesabı başka çeşit görülemez mi uşak?" demiş besbelli, yaralı bacağa, Yozgat damında, tam yetmiş okkalık zincir vurdurdu. Ben tam üç yıl, boynumda lale, ayağımda bukağı zindanda yattım. Allahın öldürmediğini kulun öldürmek ne ağzına... Hitamında Cumhuriyet affı geldi. Töbe af değil, Cumhuriyet tecili geldi. Hey benim Ali oğlum, sen affı ne bileceksin, tecili ne bileceksin! Bunlar mahpus damında öğrenilir bir ilim ki, değme davavekili güç yetiremez. –İskender Ağa bir tas şarap içti, derin derin içini çekti–: Mahpus damı gayetle iyidir yeğen, adamı adam eder. –Yumru-

guyla bıyıklarını sıvazladı–: Demek Ağan öyle mi dedi, senin Çerçi Ağan? Bu gece beraber mi gideceğiz?

— Sayende beraber...

— Nereye, ne işe gittiğimizi sormadın?

— Seninle birlik olduktan sonra öte dünyaya giderim.

— Ulan aferin! Ulan bu nasıl bir yürek namussuz? Bu tastamam eşkiya yüreği!..

— Gider geliriz, ne olmak ihtimali var?

— Sonunda korkarsın, pişman olursun...

— Ölümden öteye köy var mı Ağa? Yiğidi bir kez denemeyince...

— Hele rezil! Çerçi Ağasından laflar öğrenmiş ki, okkalı laflar öğrenmiş... Ayrıca usul-erkân dersini de iyi aldın mı? Yiğitlikte birinciye ağız sıkılığı gelir. Önünde adam boğazlasalar, "Görmedim, bilmem!" denilecek ve de boynunu vursalar başka bir söz edilmeyecek.

— Elbet Ağa! Benim Çerçi Süleyman Ağam beni ağzı sıkılığımdan sever.

— Evet, ağzının sıkılığını Ağan vasfediverdiydi: Aferin! Artık sonunu kendin düşün! Bu yollarda namı almak kolay, taşımak zor... Jandarma milletinde oyun çoktur. Kötüsü gelir, karakola düşülür. Seni ham bellerler, önünde yatıp yuvarlanırlar, "Filancayı haber ver, seni şu dakika saldık gitti," derler. Halbuysa haber verdiğin saniyede sen gene karakolda kalırsın, namın geçer gider. Nam kuş olur uçar. Kuşa kurban olayım. Birini kaçırdın mı birini daha tut! Nam bir kere elden çıktı mı ölsen faydasız... Ne demişler? "Nam tüccar malı değil ki, pazarda ucuz pahalı bir tane uydurasın..." demişler. Haberin olsun Ali yiğit, biz bu gece seninle birlik, Sarıca muhtarı Arif Ağanın dünya güzeli kızı Gülbeniz'i Allahın izniyle çıkarmaya gitsek gerek... Esasında arka-

daşlık bir iş yok sayılır. Ben yavru kekliği, evvelinden leblebiyle, kuru üzümle avucumdan yem yemeye alıştırmışım. Arap atının kısrak tayı gibi gözü kapıda, kulağı ıslığımdadır. Bohçasını dünden hazırlamış. Seni fazladan götürmekteyim. Yol öğren, yürek idmanı yap diyerek...

— Sağ ol Ağa!..

— Lakin meseleyi büsbütün kolay belleme haa... Köy yerinde, kendin bilmez değilsin ya, oyun çoktur. Kıza bizden başka biri göz koyar. Herif gece gündüz kollamaktadır. İtin birinin ürüyeceği tutar. Köylü milleti, aklı olmadığından, sese çıkar. Birkaç silah sıkıp dağıtmak gerekir. Bu sebeple silahın üstündeyse iyi...

— Üstümde ama kulak verme İskender Ağa, kötü bir silah...

— Geçende gösterdiğin lüver mi? Töbe de yavrum, silahın kötüsü olmaz. Bilekle yürek sağlamsa gerisi kolay... İlerde sana bir Osmanlı mavzeri uydururuz!.. Şu sıra belindekine sahip ol elverir!.. Sen hiç mavzer tüfeği attın mı?

— Düğünlerde Ağamın filintasıyla beş mermi yaktım. Ağamı bilmez değilsin ya, "Masraf olmasın," diyerek fazla sıktırmadı, "Üst yanını asker ocağında öğrenirsin," dedi.

— "Hangi asker ocağı"... diyemedin mi? Bu dünyada iki asker ocağı var: Birisi bildiğimiz asker ocağı... Yani hükümet işi... Öteki bizim askerlik... Bizim askerlik... Türkçesi: Eşkiyalık... doğru mu bu söz böylece?

— Doğru...

— "Doğru," dersin, "birer içilsin de akıllar başa gelsin," demezsin.

— Beni bağışla Ağa, sen buyur.

— Olmaaaz... Birer içelim ki... Birer içilecek... İşrete dayanmalısın ki ben sana "yiğit" demeliyim. Bu dünyada yiğit kısmı

bir işrete, bir avrat cilvesine, bir de para denilen cenabet gâvur icadına dayanacak... –Biraz daldı, bir şeye öfkelenmiş gibi soluk-ları serteldi–: Ulan Arif Ağa... Ulan namussuz! Kızı verimkâr olmaya verimkâr oldun. Sonunda istemez lafıyla vazgeçmek, neyin nesi deyyus? Ama ben de ne yaptım. Sungurlu pazarı günü, Belediye Kahvesinde kapışınca... Hitamında karakolluk olunca: "Bu papas bana kızı verecekti, benim dağ gibi tanıklarım var. Benim gibi yiğitle bu herif oyun mu oynamakta, bakalım?" dedim. Kara Lütfü Başçavuşun aklı başından gitti. "Yaa öyle mi?" dedi. "Öyleyse bu maraza neyin nesi?" dedi. Sonunda beni tenhaya çekti: "Madem öyle imiş, benden sana izin koçum," dedi, "sürü şu kavatın kızını, indir kasabaya... İfadesini kendi elimle yazıp sizi gerdeğe koymazsam..." dedi. İyidir bizim Kara Başçavuş... Beni hem sever, hem de sayar. Sakın yüreğine bir vesvese gelmesin. Ayrıca iki arkadaşımız daha var. Kuru Zeynel Ağanla Katır Adil Ağan da beraber gelecek. Sen şimdi: "Biz yetmez miyiz ki onlar da gelmekte?" dersin. Aklın ermediğinden hay yavrum... Kalabalık gitmek ergen kızın şanı şerefi... Kız ehli bir kızı esasında Koca Kavlak çetesiyle kaldırmalı ama... –İçini çekti–: sen Kuru Zeynel'i, bizim namussuz Katır Adil'i bildin mi?

— Görmedim. Namlarını senden işittim.

— Bu gece görür tanırsın. Bak analar ne aslanlar doğurmuş! Öyle üç kişi daha bulsak, iner Ankara'yı basarız da bir vakit hükümetliğimizi ilan eder, hüküm süreriz. Esasında Mustafa Kemal Paşa bu işleri kimlerin sayesinde yaptı bakalım? Bizim gibi üç beş gözükara yiğit sayesinde... Ben laf dinlemem! Şimdi mesela alalım seni! Dinin, yolun gibi doğru söyle, yüreğinde korku morku yok ya?

— Denemelisin ki Ağa!.. Denemeden ne desem boş...

— Denenmez mi? Bu gece şarapta denemekteyim. İlerde vu-

ruşmanı, kumarını sınayacağım. Vuruşmada birinciye korku alameti: Çişin seni durmadan sıkıştırır. Fazladan boğazın kurur. Ben seni ilk görmemle: "Ulan namussuz Çerçi bu sefer alacalı turnayı gözünden vurmuşsun yürü!" dedim. Sebebi şu: Seni ben gayetle acar gördüm.

— Sağ ol Ağa... sayende...

— Lakin, bir de içkide, kumarda sınamalıyım. Bizim rahmetli Kavlak Ali nasıl içerdi, bil bakalım? İki yüz kişiyi şuraya sızdırır, "Hele reziller! Ulan biz daha yeni başladık, siz nerdesiniz?" diye gülerdi. Ben içki içmeyi onda gördüm. Kumarda büsbütün zehirdi rahmetli... Zarı bıçak atar gibi atardı, töbe kurşun atar gibi... Parayı kaybetmiş, kazanmış umurlamaz bir yiğitti. Bir gün biz dağdayız. Aydın taraflarından iki zeybek gelmiş. Kavlak'ın kumarda namını duymuşlar da, "Hele bir bakalım, essahtan namı gibi mi?" demişler. Yani sırf kumara geliyorlar. Yanlarında bir kara katır, katırda iki heybe... Heybeler ağzına beraber altun dolu... Bunlar da o tarafın namlı eşkiyası... Çakıcı değilse de Çakıcı'dan beriye nam salmış yiğitler. Diyeceksin ki: "Belli bir şey! Yürekli olmasalar, eşkiyanın içine bir katır yükü altunla gelebilmek n'ağızlarına?" Ben Kavlak gibi eşkiyayı bulayım, yanına, Ziraat Bankası'nın dolu kasasını götürürüm. Kumar başka, soygun başka... Kumarda zor yok, zar var. Ve de kumarda paraya yanmak ayıp... Uzatmayalım, bunlar kumara oturdular yeğen, tam üç gün, üç gece kalkmamak şartıyla zar yuvarladılar. Herifler iki kişi olduklarından biri uyursa ötekisi ateşe devam etmekte. Karşılarında Kavlak bir başına... Gözleri uykusuzluktan kan çanağına dönmüş, yumruğum gibi dışarı uğramış. Zarları sallayıp sallayıp yallah yuvarlamakta. Altun ortada rezil oldu. Önce sayıp mayıp dururlarken sonunda saymayı da boşladılar. Kumar avuç hesabına döndü. "İki avucun biri önüne... At şu üç avuca ne ge-

lirse..." Derken Ali can, bizim Kavlak pis atmaya başlamaz mı? Namussuz kemikleri çalar mindere: Dubara... Yuvarlar: Hepyek... İki bir... Çok çok değişse dört cahar... Bunlar barbutun kötü zarları... İyileri de düşeş, dübeş, düsse, bir de şeşbeş... Uzatmayalım üçüncü günün ortasında herifler bizim orduyu tekmil temizlediler. "Bizim ordu" dedimse dünyayı soymuşuz. Kemerler, yağlıklar, fesler, külahlar altun dolu... Kavlak kendi hazinesini kumara basıp ütülünce bize döndü, altun istedi. Verdik. İstedi, verdik. Dediğim gibi bizi az vakitte herifler, ipten kuşağa indirdiler. Çarıklarımızda çarık bağı bırakmadılar. Aman! Dağ başında bu ne bela? Biz meteliksiz kaldık. Hiç unutmam, Kavlak kumara, gazlı çaput gibi yanmış, dünyasını unutmuş. Kürt Hamo dersen deliye dönmüş Allah göstermesin, Kavlak kendini kumara katmadığından, yokuşa sarmış gayretli kömüş öküzü gibi dağı dizlemekte ve de burnunu toprağa sürüp hırıldamakta... Bir eli belindeki nagantta: "Yakarım ha! Yakarım dinime imanıma... Sen öyle mi belledin deli Kavak?" diye kükremekte... Kavlak tekrardan: "Para gelsin," dedi. Biz cepleri, kemerleri tersine çevirdik. Dediğim gibi metelik kalmamış. Kavlak: "Yuvarla bakalım bizim kır ata..." demez mi? Kır ata zar istemek ne demektir? Kır at, yedi vilayetin toprağına nam salmış bir hayvan, fazlası: cümlemizin Hızır Peygamber uğuru... İşte o zaman Kürt Hamo'nun ne adam olduğunu gördüm. Bir nara vurup ortaya sıçradı. Nagant, elinde güneş gibi şavklanmakta ki gözler kamaşır. "Biz böyle bedbahtlık istemeziz kahpe Kavlak!" dedi. "Ne hacet namussuz, ne hacet deli Kavlak, adam yollayıp getirtelim de benli Fadime'yi de kumara basalım!" dedi. Benli Fadime, Kavlak Ali'nin Yozgat'ta sevdiği karı... Öylesine güzel ki Yozgat şurda dursun, İstanbul benzerini görmemiş. Kavlak güldü: "Namussuz divane," dedi, "basarım şart olsun! Sen de ken-

dini Köroğlu'nun Köse Kenan'ı gibi akıldane mi sayarsın? Nerde para?" dedi. Kürtü bir hesapça eşekten düşmüşe çevirecek. Kürttür beline davrandı. Belinde bir Dağıstan kaması var. Senin namussuz Çerçi Ağan beş yüz altun verir. Kavlak'ı yakasından tutup kenara devirdi, "Yıkıl huzurumdan," diye bağırdı, "gözlerin kan kuyusuna dönmüş. Dübeşten haberin yok, dubaradan haberin yok..." İzmirli zeybeklere dönüp kamayı ortaya attı: "İşte meydan, işte şeytan!" diye naralandı. "Ulan siz gâvur İzmir'inden gelip burada kumara oturup adam mı soyacaksınız. Atın şu zarı!" Hasılı Kürt kumara oturdu yeğenim... Vay başıma! Kürtte bir kumar varmış, Kürt kumarın piriymiş... Kamaya iki yüz altun baha biçtilerdi. Kürt Hamo tam üç zarda bunların beş yüz liralarını aldı. "Oğlum düşeş..." diyor, düşeş... "Haydi yavrum düsse..." demesiyle düsse... "Evladım zar! Dübeş..." demesiyle zarı hazır... Dübeş doğmakta ay gibi... Herifler acizlik getirdiler. Tedbirleri şaştı. "Yüreğine bir şey gelmesin Ağa, bu kumardır," dediler. "Zarı fincanla atacaksın bundan böyle... Yoksa bizden gelmez," dediler. Kürt: "Ulan şurdan bana bir su tası yetiştirin!" dedi. Bir bakır tas koşturdum. Mesele zara hükmetmekte değil, Kürtü zar sevmiş. O gün Kürtün meğerse kumar günü... İki saate bırakmadı, fukara gâvur İzmir'in zeybeklerini bizim Kürt, soğan gibi soydu. Para tükendi. Bineklerini sürdüler. Aldı. Arkasından gayret kemerlerini, oyalı külahlarını, som sırma dizliklerini, cepkenlerini hep topladı. Hitamında bunlar don gömlek kalınca ellerine ikişer altun verdi, "Savuşun!" diye haykırdı, "On dakika sonra gözüme görünürseniz ikinizi bir kurşunda çıkarırım şart olsun!.." Herifler baktılar ki pabuç gayet pahalı, don gömlek bayır aşağı yılan gibi ağdılar, saniyesinde gözden kayboldular. İşte eşkiya kısmı kumarı böyle oynayacak...

İskender Ağanın yüzü hafifçe terlemiş, adeta güzelleşmişti.

Elinde yarısı içilmiş şarap tası, gözleri dalgın... Eski vukuatı düşündüğü belli... Sabahtan beri ne kadar içtiğini Allah bilir. Maraz Ali geldi geleli koca şişe bitti bitecek. Gene de serhoşlaması yok... Dede gibi düzgün konuşmasını ne yapmalı? Ali bu dayanıklılığı pek beğendi. Bazısı, Çerçi Süleyman Ağasının dediği gibi: "Kokusuyla yıkılır." Adam içti mi işte böyle içmeli... Kendisi de üç tastan fazla yuvarlamıştı. İçini bir yokladı. Serhoş olmaya serhoş sayılmaz. Aklını bir duman kaplamış gibi. Sanki alnı ileri çıkmış. Durup dururken gülmesi tutmakta, tabancasına mermi aldığını hatırladıkça sevincinden yüreği kabarmakta... İskender Ağayı dinlerken iki defa aklı başka yere gitti: "Şunu bir daha göstersem mi? Adama işleyip işlemeyeceğine baksın bakalım!" İki defasında da kendini tuttu. "Yaramaz" der de beraber götürmekten cayar diyerek...

Ortalık iyice kararınca kapıdan bir gaz lambası uzattılar. Kederli bir kadın sesi, yemek isteyip istemediklerini sordu.

İskender Ağa, birden hoplayıp çıkıştı:

— Namussuz, bir de sorarsın! Biz acımızdan mı geberelim biz? Şu tabakayı sıkı doldur. Bizim tüfeği hazır et! Yemek çabuk gelsin. Ulan bizim bir işimizin olduğu bir sırada... Töbe hey Allah!

Bir yandan da Ali'ye göz ediyor, şakalaştığını anlatmak istiyordu.

Yatsı namazına doğru yola çıktılar.

İskender Ağa, geçenlerde Çerçi Süleyman'dan aldığı Yunan filintasını avluda Ali'ye verdi:

— Şunu omuzla yeğen! Üstüne de şu eski paltoyu çek! Bu temeline tükürdüğüm Sungurlu kasabasının karısı erkeği bizim arkamıza düşüp maaşsız jandarma yazılmış. Hızlıca öksürsem pencereye toplanırlar. Yolda birine rastlasak ben lafa tutarım. Sen

sıyrılır geçersin. Sakın kaptırır maptırırsın, sonra keyfine! Silah ne demek? Silah yiğidin namusu demek... Kavlak rahmetli: "Silah kaptıracağın yerde karıyı ver, daha iyi..." derdi. Şu halde, silah avrattan muteber bir namus... Öleceksin, vermeyeceksin!..

— Verilir mi?

Kasabadan çıkıncaya kadar kimselere rastlamadılar. Biraz ilerde bir toprak yola sapıldı. İskender Ağa, durup geceyi dinledi:

— Uzat şu bizim emaneti yeğen! İyi getirdin ve de bir tamam getirdin. Allah bismillah! –Tüfeği omzuna başaşağı asıp paltosuyla örttü–: Haşşöyle yeğen! Silahlandım mı benim aklım başıma gelir. Silahsızsam kulak asma! Mal gibi olurum. Beni, nereye çekseler o yana götürürler. Elimin para tutmaması da bundan... Lakin benimki lüver müver değil, halisinden mavzer tüfeği, yani ya uzun silah olmalı...

— Doğrusun Ağa...

— Silah iyidir. Lakin alışmayacaksın. Bunun da tutkunluğu olur. Nasıl şarap, esrar tutkunu olursan, kumara, karıya tutulursan, öyle... Hemi de hepsinden beter. Beterliği şurda ki sen şimdicik bir karı sevdin. Evet, canın ister ki hep yanında ola. Yüzünü görmedin mi hiç avunamam sanırsın. Laftır. İki şarap yuvarla, kafa biraz cilalansın, dünyanın çirkini sana ossaat huri-melek görünür. Sevdiğin dünya güzelini unutur da, o pise sarılır yatarsın. Silaha alışmak öyle değil... Silaha alışmış yiğit silahsız kaldı mı bitti.

İskender Ağa, boyu uzun olduğundan, büyük adımlarla yürüyor, Zebun Ali yanı sıra adeta koştuğu için hırıl hırıl soluyordu. Bir aralık böyle "it gibi" solumayı kendine yaraştıramadı. Telaşlanıp yüreğini yokladı: "Vallah korkudan değil... Korku ne demek namussuz?" diye söylendi. "Ulan çok şükür! Ulan aferin!"

Hele bir zaman sonra İskender Ağanın da kendisinden beter hırıldadığını fark edince rahatladı.

Dere yatağına benzeyen toprak yolun tepeye saracağı yerde İskender Ağa, biraz durdu:

— Yoruldun yeğen, soluğun ağzına sığmaz oldu.

— Sen keyfine bak Ağa...

— Ulan biz de hamladık. Kasaba yeri bizi çürüttü a can! Benim Kavlak askerliğim sırasında bir gün tam on sekiz saat yol kesmem vardır ki koca Kavlak: "Bu ne iş! Osmanlı padişahının Tatar Ağası da bu kopuğun yayasına yetişemez," diye parmak ısırdıydı. Yayalığa geldi mi ben çok Arap atlarını çatlatmışım. Bugün de evvel Allah zora kalsam geçer giderim. Lakin yayana bindin mi mutlak türkü çağırmalıyım. Şu sıra herk vakti olduğundan dağ taş köylü doludur. Öküzleri yeşil ota koyuvermek sebebine köylü milleti tekmil kırda yatar. Türkü çağırmak hiç gerekmez! Cigarayı da şu kuytuda içelim. Sen şimdi: "Cigaranın şuncacık ateşinden n'olur?" dersin. Şuncacık ama, gecenin karanlığında bin adımdan görünür.

Bir kayanın dibine çöktüler. İskender Ağa cigarasını sararken Ali sordu:

— Rahmetli Kavlak Ali Ağamın askeri hep mi atlıydı Ağa?

— Hep...

— Şu halde eşkiya kısmı atsız hiç mi olmaz?

— İyi bildin, binek ister. Lakin kötü binek değil, Köroğlu'nun kanatlı kır atı olacak. Burasını şimdi vurdun diyelim, Yozgat toprağını iki saatte fırtına gibi tutacaksın.

— Rahmetli Kavlak Ali Ağamın atı zorlu muydu Ağa?

— Kavlak'ın atı da yamandı ama, ille Kanlı İlyas'ın altındaki hayvan! İlyas bunu Bafra taraflarından getirmiş. Bafra tarafları deniz sahilidir. "İlyas'ın atı, deniz atı dölünden..." dedilerdi.

— Deniz atı ayrı mı?

— Bildiğimiz ata benzer, lakin balık gibi denizin içinde ya-

şar. Denizin dibinde... Köroğlu'nun kır atı da deniz atı dölündendi. Bunlar say ki kanatlanıp uçar. Sonunda da Köroğlu'nun kır at göğe çekilmedi mi?

— Sen Kanlı İlyas Ağamı gördün mü Ağa?

— Görülmez mi? Beni severdi ve de sayardı, "Bu yollarda sen benim ustamsın," diyerek uğrumu kesmezdi. İyi oğlandı ya, pek kıyıcıydı. Allah bilir, ben o herifin gâvurluğundan şüpheliyim. Kanlı olur ama, adam bu kadar mı olur? "Birinin burnunu beğenmese keser savuşurdu" diyeyim de sen anla! Kanlı İlyas'ın adına bir vakitler ağlayan çocuklar hırkadak seslerini keserlerdi. Bir kez bir köye bunların yolu uğramış. O köyde bir fukara varmış. Akıldan noksan bir koca bunak... Nerde bir atlı görse dizginine sarılırmış da: "Baç vermeden geçilmez. Burası Köroğlu'nun Çamlıbeli..." diyerek asılırmış. Kanlı İlyas'ı bilmez, Kör Dede'yi bilmez bir divane... İlyas köyden alacağını almış, saracağını sarmış kalkıp gidecek. Hayvana binince bu derbeder nerdense çıkmış, "Baç..." diyerek dizginine sarılmaya kalkışmış... Senin İlyas Ağan: "Yaaa öyle mi?" demesiyle bir vuruşta herifin elini bileğinden koparmış. İşte böyle bir insafsızdı, bu katil İlyas... Hitamında af çıktı. Af kısmı eşkiya milletine bir vakit yaramamıştır. Yararlığı olsa hükümet hiç verir mi? Bana sorarsan eşkiyalığı bi kez göze aldın mı, affı maffı yüreğinden silip atacaksın. Ulan sen nasıl bir herifsin ki sana biri çıkarıp af verecek? Eşkiyalığın kanunu cebri almak iken ve de bu böyleyken...

— Doğrusun Ağa...

— İlyas'a el altından haber uçurdum, "Yırtıcı kurdun mekânı dağlar yazılmıştır. Otursun oturduğu yerde... Ölünecekse de elde silah ölünmeli..." dedim. Dinlemedi. Yüze çıktı. Ziyadeden bi de Müslümanlık peydahladı. Besbelli adını Allahın günahkâr defterinden sildirecek... Bunca yılın imansız katil İlyas'ı derviş-abdal

oldu da sanki camiye postu serdi. "Aman cuma..." diye seğirtir. "Aman ikindi kazaya kalmasın uşak!" der koşar. İşin fenası kendi köylerinde cami yok. Mutlak komşu köylerden birine gidilecek. Giderken yanı sıra bir de gâvur götürmekliğe başlamış...

— Gâvurları cebri Müslüman mı etmekte?

— Namaza değil! Gâvur bunun gözcüsü... Katil İlyas namazdayken gâvur etrafı kollayacak ki bir kahpelik olmayacak...

— Tamam! Benim Çerçi Ağam nakledivermişti. Namazda vurdular İlyas Ağamı... Gâvura güvenir mi?

— Çerçi Ağan halt etmiş. Gâvurda oyun yok... Zira namazda vurulmadı. Düşmanları pusuya düşürdüler. Gâvur her zaman, bunun yüz elli, iki yüz adım ilerisinde giderdi, türkü çağıraraktan gitmekte ki sesini keserse İlyas bir bulaşıklığa uğradığını anlayacak...

— İyi akıl...

— İyi akıl ama İlyas aklı değil, Kavlak Ali aklı... Bu toprakta ne kadar eşkiya oyunu varsa tekmilini Kavlak icat etmiştir. Kavlak'taki aklı ben kimsede görmedim. Affa aldanıp "Karıya kavuşayım da sıcacık yatayım," demeseydi, hükümet Kavlak'ı ele zor getirirdi.

— İlyas Ağamın gâvurundaki ses, nasıl bir ses? Bunca saat türkü çağırmaya soluk mu dayanır?

— Hep bütün türküyle gidilmez ya, nasıl yola çıktılarsa... Türküsüz giderken gâvur tehlike sezinledi mi havayı tutturacak, türküyle giderken hiylelendiyse hırpadak kesiverecek!

— Plancı gâvur! Aferin!

— Lakin pusudakiler de plancı... Meseleyi nasılsa öğrenmişler de gâvur geçerken ses etmemişler. Fazladan eşkiya kitabının kavlince pusu kurulmaz bir yeri pusulamışlar. Pusu kısmını çoğunluk boğazlarda, köprü başlarında kuracaksın. Attın, vurdun

pekâlâ! Vuramadın, dereye hoplamak, meşeye karışmak lazım. Zira pusuya giren çarıklı köylü değil, zorlu eşkiya... Bunlar pusularını yazının yüzüne kuruyorlar.

— Vakit?..

— Vakit: Gece... Yatsı dönüşü... Gâvurdur türkü çağırarak pusu yerini geçmiş. Türkü çağırması: "Yol selamet, korkma gel!" demek... İşte katil İlyas'ı orda vurdular.

— Yazı dediğin kıraç düzlük... Katil İlyas Ağam herifleri neden göremiyor?

— Orak zamanı... Orak zamanı eşkiya kısmına hem iyidir, hem kötü... Gizleneceksen sap yığınlarının, kalkmış ekinlerin arasına giriverirsin. Kötüdür, işte böylece pusuya uğrarsın. Herifler, yol boyunun sap yığınlarına siperlenmişler. Katil İlyas Ağan tamam otuz mermi yedi hey Ali Maraz, tam otuz mermi!.. Salt kafasına sekiz tane mavzer mermisi diyeyim de sen anla! Beynini şurdan burdan topladılar.

İskender Ağa derin derin içini çekti. Cigarasının kızıl ateşi zayıf, uzun suratının bir yanını aydınlatmıştı. Gözlerini karanlığa dikmiş de dalmış gitmiş...

Maraz Ali, öfkeli bir kederle düşünüyordu: "Bu dünyada yiğit kısmına rahat yok... Bu geçmişini... töbe yarabbi... dünyada..." Geceyi, yüreği sıkılarak dinledi. Havada pis bir sıkıntı var. Toprak ölmüş büsbütün, yamyassı... Gökyüzü yere alçalmış da gizliden soluyor. Soluğunda yanığın isi kokusu... "Mutlak böyle bir havaymıştır. Katil İlyas Ağamı böyle imansız bir gecede hakladılarsa hakladılar..."

— Ulan biz bu lafı neyin üstüne getirecektik rezil? Aklım karıştığından unutmuşum. Neyin üzerine?..

— İlyas Ağamın, deniz atı dölünden atı üzerine...

— Doğru evet! Katil İlyas rahmetli, pusu yerine otuz kırk

adım yaklaşmış yaklaşmamış, altındaki at ne yapsa iyi? Irkilmesiyle geri durmuş. Dedim ya, atı gayet fena, atı Hazreti Ali Efendimizin Düldülü... "Eşkiyalığı bu katil İlyas değil, atı yapmakta..." derlerdi. Gecenin karanlığında pusuyu sezen atlar vardır. Böylesine: "Gececi at" denir. İlle tütün kaçakçılarına mahsus bir at... Kolcu pususuna katiyen uğramaz! İlyas'ın altındaki hayvan da böyle bir mübarek... Pusudan hiylelendi mi kulağını kessen faydasız. Bir adım attıramazsın. At, velhasıl, dayanmış.

— Iyi ya, dönsün artık İlyas Ağam...

— Nereye dönsün? Dönebilmek ne mümkün! Vade yetti bir kez Ali can, vade tamam oldu mu bu dünyada içecek suyun, yiyecek ekmeğin şıp kesilir. Say ki hastaneden o gün taburcusun. Tabeladan düştün. Vade yetmemiş olsa dönmez mi? Askerlerinden dinledim: Bu katil İlyas dağdayken atıyla adam gibi konuşurmuş. Gün olurmuş, altun yüklü kervan şurdan geçse İlyas mal gibi bakar, "Bre aman!.. Sana korkak derler Ağa!" diyen keleşlerine gülermiş de: "Varsın desinler," dermiş. "Öldü, Allah rahmet etsin demesinler de..." Şu halde atından haber alıyor. Pusuya çatınca at gene işmarını vermiş ya, vade bir kere yetti. Katil İlyas derekap çarha vurup ters yüzü savuşacağına hayvana öfkelenmez mi? Ama nasıl bir öfke! Pusudakilerden biri, adı lazım değil, bana meseleyi kendi anlattı: "Üzenginin ucu mübarek atın karnına tam iki parmak girmiş," dediydi. İşte buna ölüm öfkesi derler Ali can! Baldan tatlı ve de ecel şerbetinden acı olan öfke budur. Rahmetli, öfkeyle hayvanı üzengilemiş, hayvansa kendini yolun kenarındaki şarampola, atacak olmuş. Ne fayda! Üzerindeki köy çocuğu değil, sapına kadar Osmanlı... Hayvanı şarampola düşürür mü hiç? Dizginleri toparlamasıyla fukara hayvana kamçı-üzengi yanaşmış. Atına orada etmedik hakareti komamış. Anlatan herif: "Iskender Ağa, dedi, yalan mundar! O at

az kaldı ki İlyas'ı kurtara... Biz pusu yerinde dişlerimizi ufalıyoruz. Arkadaşları bilmem, benim elimdeki mavzer tüfeğinin kundağı terden az kalmış ki yumuşaya..." Sonunda fukara at bunalmış, amansız kalıp iki kere acı acı kişnemiş. Yani, "Elveda!" narası vurmuş. Fırtına gibi parlayıp yola kapanmış. Pusuda bekleyenler tam altı kişiler. Altısı da pireye atan silahşör... Bana anlatan: "Vurduk ama biz biliriz," dedi. "Önce hayvana kıyılmayacak denildiydi. Ne mümkün! Canını vermeden binicisini verir mi? Baktım İlyas elden çıkacak. Kurtuldu kurtulacak... 'Ulan şu namussuz hayvana atın!' diye bağırdım. Hayvan tekerlenince İlyas'ın işini bitirdik." Hasılı yemişler öyle babayiğidi kolayca...

— İlyas Ağam şüphelenince silahına neden davranmamış acaba?

— Gafiet basmış yavrum. Sen gafleti nerden bileceksin?

— Gâvur kendini bir selamete atsaydı da mekanizmayı oynatıverseydi...

— İlyas'ın gezdirdiği gâvuru da gayet yiğit... Evet. Gâvur yiğit... Lakin o ateş de say ki cehennem ateşi... Yiğit gâvur şurda dursun, yiğit Müslümanın gireceği şüpheli... Katil İlyas'ı hayvanıyla beraber gömdüler. Vasiyeti böyle! İyi at iyidir. Herhal eşkiya kısmına da bir tane lazım. Davran yeğen... Dinlendinse yolcu yolunda gerek...

Artık daha yavaş yürüyorlardı. Köylü ayağıyla üç saatte ferah alınan Kızıl Oba köyünü bu sebeple ancak gece yarısından sonra tutabildiler.

Maraz Ali'nin Kızıl Oba'ya, yolu hiç uğramamıştı. Kızını çıkaracakları Sarıca'yı da kulaktan biliyordu. İskender Ağanın yolu bırakıp meşeye saptıkları halde, "Yolu azdırdık mı aman!" diye telaşlanmaması hoşuna gitmişti. "İşte belli bir şey! Herif sapına kadar eşkiya!"

Nihayet bir dere geçtiler. Burada arazi biraz yükseliyordu. Sıkı ekilmişti. Ekinler de bir karış büyümüşler.

İlerde bir köpek havladı.

İskender Ağa:

— Köy yakın! diye alay etti.

— Yakın evet!

— Bu it, Kızıl Oba iti... Sen Kızıl Oba itini nerden bileceksin! Bu köyün iti Ankara'ya kadar nam salmıştır oğlum! Lakin böyle dediğimi Zeynel Ağan duyarsa bizi perişanlatır. Sen Zeynel Ağanı hiç gördün mü?

— Aklıma gelmedi. Bize uğrar mı, Ağama?..

— Eskiden uğrarmıştır. Şimdi köy bekçisi olduğundan bir yere gitmez. Ulan yaza çıkmaz bir işi olmayınca Kuru Zeynel senin namussuz Çerçi Ağana neden uğrayacakmış? –Biraz durup etrafı dinledi. Köpek sesi kesilmişti–: Köy uykuda... Köy rahatça uyumuş. Yahu şu Kızıl Oba köylüsünde hiç akıl var mı? Kediye ciğer emanet etmiş de uykuya varmış.

Köy öte yüzdeydi. Kıraçta... Ağaçsız... Kiremitsiz bir köy... Elli hanesinde ölü gözü gibi bir tek ışık yok...

İskender Ağa, büsbütün yavaşlamıştı:

— Yorulmuşum ne dersin? Şu namussuz filinta ıslanmış ekin çuvalından ağır geldi. "Boynuz öküze, semer eşşeğe yük olmaz" diye bir laf var. Kulak verme! Doğru değilmiş. Baksana bizi ezdi namussuz filinta... Namussuz filinta dedimse, seksen mermiyi ne yapalım? "Ulan seksen mermi senin neyine?" dese biri... Bizim kavlimiz evvel eski yüz mermidir. Biz Kavlak rezilinden böyle öğüt aldık. "Kasaba yerinde tütün almaya gitsen armada tam tamına yüz mermi olacak hey Uzun Oğlan!" derdi. "Çünkü senin gibi kopuk milleti bir bakarsın, tütüncü çerçisinin önünde Osmanlıya harp açıp yürümüş." İşte böyle derdi senin Kav-

lak adaşın... Eskiden ben, Osmanlı mavzeriyle birlikte beş yüz mermi, iki bomba, bir nagant tabanca, düldül –İskender Ağa dürbün demek istiyor– bir de Çerkez kaması taşırdım. Bu yükle on sekiz saat durmadan yol kestiğim çoktur. Dedim ya Ali can, kasaba yeri bizi çürütmüş bir tamam, bizi tekmil bitirmiş de haberimiz olmamış. "İşlemeyen demir paslanır" demişler, doğru söylemişler. "Öyleyse kız kaçırmak senin neyine bre İskender?" diyeceksin. Biz o meselede hamlamadık ki ey oğlum... Biz o meselede kavat İbrahim Efendinin sermayelerine, "Aman bu nasıl bir yiğit? Karı kısmı buna bir vakit güç yetiremez," diyerek alnımızı öptürmüşüz. Senin ablan bizi tekrardan evermeye neden razı geldi bakalım, üstüne kuma getirmemize neden eyvallah etti? Erkekliğimize güç yetiremediğinden... Bu yaşta bu bel gücü neyin nesi? Hep şarabın marifeti... Şarap gayetle iyidir, Ali Maraz, şarap dedin mi hovarda delikanlının Lokman Hekim merhemi vesselam... –Biraz bekledi–: "Ee" demedin yeğen?

— Aklım ermediğinden...

— Ermediği iyi... Sen yaştaki yiğit, karı meselesine fazla düşkün olmayacak... Herif ne demiş bakalım? Herif demiş ki: "Yahu ben bu marifeti yavaşça aşınacak sandımdı. Meğer namussuz dibinden devrilirmiş," demiş. Eşkiyalığa yeni başladığın demlerde, ille uçkuruna sağlam olacaksın. Koynuna dünya güzeli Züleyha'yı koysalar nefsin uyanmayacak. Şimdi beni iyi dinle: Bizim basmaya gittiğimiz köy: Sarıca... Bu köyün yarı adamı Muhtar Arif reziline akraba olur. Sen bizim Alevi milletini kendin bilmez değilsin. Bunlar bir gürültü duydular mı, seğirtmemiş yapamazlar.

— Gelsinler.

— Bilmediğinden "gelsinler" dersin. Bu Sarıca'nın yarı adamı herifin arkasında... Belki kavim-kabile arkamıza düşer, silahlanır. Kızı elimizden geri almaya kalkar. Beni vermezsin öyle ya?..

— Ölürüm de gene vermem.

— Aferin Ali Maraz! Ben bu hizmetini unuturum belleme! Sana da böyle kız çıkarma işinde biz geliriz. Isterse İstanbul padişahının kızı olsun.

Maraz Ali, şunca zamanın eşkiyası koca İskender Ağanın kendisiyle akran gibi konuşmasına çok sevindi, boğazına sıcak bir şey tıkandı:

— Sağol! Senin kendi esaletinden o...

— Kes ulan! Arkadaşlıkta ne demek olsun! Kes dedim. Şamara bak şamara... Höst, köye girdik namussuz, mızırdanma! İşte Kuru Zeynel'in hanesi... Herif kopuk eskisi olduğundan evini böyle selamet bir yere kondurmuş. Gelen giden bilinmeyecek bu bir, bir de eşkiya kısmının sırtı ille dağa yakın olacak...

Maraz Ali, yıldız alacası bile bulunmadığı halde Kuru Zeynel Ağasının ne kadar fakir olduğunu görmeyle değil, sanki kokuyla anladı. İskender Ağanın "hane" dediği şey, bir göz oda... "Nah şu yumruğum kadar bile..." Çürümüş ot yığınından farksız... Bunun avlusunu mutlaka, bakımsızlıktan ayrık kitlemiştir. Mal davar şurda kalsın, bakalım bir uyuz eşeği var mı? İşte belli bir şey: Taze mayıs, gübür gübre kokusu bile alınmıyor.

Ali, anasının bakımsız, harap evini gözünün önüne getirdi. Evet, bu Zeynel Ağa her nedense kendini derbederliğe kaptırmış. Tarlası tabanı olsa, reçberliği kendine elverse korucu durur mu? Korucu, köy tellalı, çoban moban ne demek? Azap-yanaşma demek...

İskender Ağa, dişlerinin arasından söylendi:

— Bu Zeynel uyumayacaktı ya... Allah Allah! Şarabı çekmiş besbelli...

Kapıyı yavaşça vurdu. Neden sonra, gayet kederli, gayet korkak bir karı sesi, yavaşça sordu:

— Kimsin?

— Aç kız! Yabancı yok...

— Sesini alamadım. Adın ne?

— Başlarım ha! Sedamızı alamamış. Muhtarım muhtar. Bu köyün kâhyasıyım.

Karı bu sefer içeri doğru seslendi:

— Kalk herif! Muhtar Ağam gelmiş, uyan!

— Muhtar mı? Töbe töbe! Gecenin bir vaktinde bu nasıl muhtar? Aç şu kapıyı, çıra yak! Ya da, sen çekil, dur!

Zeynel öksürerek geldi, kapıyı karanlıkta açtı:

— Sen misin Muhtar Ağa?

— Ulan muhtar da neyin nesi? Sizde adam böyle mi beklenir?

— Vay Uzun İskender'miş...

— Kes ulan! Sana adımızı soran mı oldu?

— Buyur! Yanında kim var? Buyrun!

— Sakın bir iş üstündeydiniz de... Tüüü ablamı rahatsız mı ettik?

— Rezillenme namussuz! Geç şöyle... Yavaş çocukları çiğnersin...

Zeynel'in karısı, parmak gibi is salıveren bir gazyağı kandili yakmıştı. Başı hizasında tutuyor, kılığına hiç aldırmıyordu. Saç baş perişan... Sırtına acele bir gömlek geçirmiş. Gömleğin göğsü karnına kadar açık. Tüm çıplak olsa ne lazım gelir? Fukaralıktan, bir de her yıl çocuk doğurmaktan kocamış ki adamlıktan çıkmış... Zeynel'in üstünde paraladığı sopalar, dersen, eşek yükünden çok...

Kuru Zeynel kansına, şakadan takıldı:

— Bre karı! Muhtardan haberin yok, eşkiyadan haberin yok! Bi de koca köyün korucu kansı olacaksın. Bak İskender Ağan geldi.

— Hoş geldi, safa geldi.

— Kerametime inandın ya? "Benim sağ kulağım kaşınmakta... Mutlak bir gelen olacak," demedim mi?

— İskender Ağamın geleceğinden ilmin, haberin vardı. Bi de bana ehlitekvalık satacak. Aç mı İskender Ağam?

— Bu ne biçim bi söz. Yoldan gelen herif tok olabilir miymiş?

Zeynel sedirdeki yatağı acele topladı. Uzun paçalı donunun yırtık dizlerinden sıska dizkapakları görünüyordu. On gündür tıraş olmamış, suratı sanki ölü suratı... Kuru dedikleri kadar var. Kuru olur ama bu kadar mı olur? Her kımıldanışta vücudu kemik sesi vermekte...

Zeynel arkası dönük, sordu:

— Yanındakini bilemedim İskender Ağa, kimlerden bu yiğit?

— Anlatırım, sen önündeki işe bak!

— Geçin şöyle! Rahatlayın...

Zeynel, bacaklarına her yanı yamalı bir askeriye pantolonu, sırtına, kol ağızları lif lif olup kısalmış bir askeriye ceketi geçiriyor, bir taraftan da karıya söyleniyordu:

— Ben uyumaya uyumayacaktım ya, içim geçmiş. Şuraya cansız düşmüşüm. Dinine tükürdüğüm köyü!.. Köy değil canım, sanki altun madeni... "Zeynel Ağam iyi hoş... Lakin gezinmesi yok..." derler. "Ah bir dolaşsa... Ellerin bekçileri gibi sabaha kadar istemez, şöyle yatsıdan sonra bir dolaşsın..." derler. Gözleri de bizim pencerelerde... Zeynel'in evinde sinek uçsa bilecekler. Kız, beri bak! "Gecenin yansında sizdeki ışık neyin nesiydi? Size bir gelen mi oldu?" diye karılar ağzını arar. Bak keyfine! "Bacım sen hovarda mı yitirdin de gece vakti aramaya çıktın?" deyiver suratını asıp... İşte bunun cevabı budur. Eğer insansa bu laf ona Cumhuriyet Bayramına kadar yeter. Ulan kan, biz cigara paketini nereye koyduk?

— Bitirip attın ya... Sana, "O kadar içme!" dedim. İskender

Ağa, bu benim herif cigarayı hiç söndürmez oldu. İçmesinde değilim hökür hökür öksürmekte ki...

— Başların ha... Saklı cigara vardır sende. Çıkar gelsin!..

— Yok. Nerden olacak? Ben tütün mü içerim ki?..

— Vay, bir de Ankara'nın mebus karısı gibi tütün mü içecektin? İçmezsin ama, bizim paketi yarısından bölersin.

— Fena mı? Saklarım da böyle bir amansız sırada...

— Çıkar kız, İskender Ağandan ayıp... Sen bu İskender Ağanı sakın bir başkasına mı karıştırdın?.. İte köpeğe mi benzettin?

Uzun İskender Ağa elini kaldırdı:

— Höst namussuz! Kızı keyfine bırak! –Tabakasını çıkardı–: Nah tütün! Lakin biz tütünle savulacak misafir değiliz.

— Ee?

— E'si, şarap isteriz. Sen bu yiğidi bildin mi? –Çenesiyle Maraz Ali'yi göstermişti–: Çerçi Ağanın hizmetkârı olur ve de bize yeğen olup...

— Essah, ben bu kopuğu Çerçi'nin orda görmüştüm. "Nerden..." diyerek deminden beri...

— İşte tamam! Kendisini tanıdınsa bitti. Çerçi'yi kendin bilmez değilsin, yolunu şaşırıp kapısına uğrayan yedi göbek içkici olur ve de kendisine küplerle şarap dayanmaz. Bu benim yeğenim şarabı işte öylesine içer hey Kuru Zeynel!.. Ayrıca yolda bana ne dedi? "Ben Kızıl Oba'nın oğlağını pek severim. O sebepten bir oğlak kebabı isterim," dedi. "Ayrıca İskilip turşusu, samanda saklanmış elma da olursa eh..." dedi.

— Tamam, şimdi inandım. Bu yiğit, Çerçi Süleyman rezilinin kabilesinden... –Göz ucuyla İskender'in duvara dayadığı filintayı gösterdi–: Ne var oğlum? Senin Çerçi Ağan ordu mu kuracak? Ucuz pahalı silah tedarikine mi çıktınız?

— Çıktık sayende Ağa...

— Sayendeymiş...

Zeynel kansını dışarı çağırdı.

Maraz Ali, ömründe bu Kuru Zeynel Ağa kadar zebun, onun gibi kara bir herif görmemişti. Çankın'nın göçebe çingeneleri de böyle değil... Herifi sanki ocağın içine ayağından asmışlar da altı ay iste tütsüleyip kurutmuşlar. Yağı hep sızılmış da derisiyle kemiği kalmış. "Bu ne biçim bir herif!.. Adam korkar şart olsun!" Ali böyle düşünerek gülümsedi. Kendi zebunluğunu, eskiden beri bir şeye benzetemiyor, yiğitliğine uymayacağı için canı sıkılıyordu. "Koca bir eşkiya Zeynel Ağa böyle olduktan sonra gerisi kolay! Biz maşallah Zeynel Ağanın yanında Sungurlu doktoru gibi besiliyiz."

Ayrıca bu evde eşya namına da hiçbir şey yoktu. Ne sandık, ne sepet! Duvarda eski bir fişeklikle dokuzlu bir bekçi tüfeği asılı... Bu dokuzlu tüfekler eski Rus harbinden kalma çakaralmazlar ki bir tek fişek yaktıkları görülmemiştir. Köy korucusuna bir tüfek lazım... Bu da tüfek mi? Evet tüfek!..

Yerdeki yatakta üç tane küçük çocuk uyuyordu. İkisi oğlan, biri kız... Bunlar da sıskalıkta babalarından aşağı kalmazlar. Omuz kemikleri kama ucu gibi sivri... Şiltenin içindeki otlar, yırtıklarından uğramış. Yorganın yorgan olduğuna tanık ister. Belli bi şey! Bu Kuru Zeynel Ağa eşkiyalık devrinden mal artıramamış. Yahut ki cümlesini kumara basıp savuşmuş.

İskender Ağa bir taraftan cigara içiyor, bir taraftan: "İyidir bu senin Zeynel Ağan," diyordu. "Kuru muru ama yüreğini ne yapalım?"

Biraz sonra Kuru Zeynel kapıdan başını uzatıp İskender Ağayı çağırdı:

— Hele biraz gel Uzun Oğlan! Kesilecek tavuğu kendin seç, sonunda bana "yağsız mağsız" diye laf etme!..

Dışarda yavaşça sordu:

— Bu oğlan Çerçi'nin hizmetkârı öyle ya?

— Hizmetkârı, ne olmuş?

— Demek Çerçi bu işte var?

— Allah Allah! Oğlum, bunca senedir ahbabız. Sen benim yalanımı nerde tuttun ki bu sözü böyle söyledin?

— Ben bunu o niyete söylemedim. Bi mesele şöyle olur, böyle olur. Oğlanı görmüşlüğüm var evet, lakin nerde gördüm? Demek Çerçi'nin hizmetkârı... İyi güzel! Bak bana Uzun Oğlan, lafıma gücenme! Siz boyu uzun milleti biraz avanak olursunuz. "Hadi göreyim seni İskender Ağa!.. Vur kır, yakalanmadan sıçra gel, sonunu bana bırak!" başka laf... "Ben de beraberim hadi!" başka laf... Oğlan, Çerçi'nin hizmetkârı... Biraz aklım yattı şimdi... Lakin Çerçi namussuzu bu işe, neden girer, böylece?

— Senin yüreğinde domuz pazarlığı hiç bitmez rezil! Bu kadar zamandır bu işe koşmaklığa... Arif Ağa papasına tam on kere gitti geldi. Çerçi, sen bakma iyidir ve de beni sever. "Biz otuz köye hükmeden bir Çerçi Süleyman olup ve de kaç kez ayağına gidip kız vermemek, bir kancık iti bizden esirgemek... Bu nasıl iş!" diye bu bizim Çerçi Süleyman namus etti.

— Kim? Çerçi mi? Çerçi'de namus mamus olmayacaktı ya bu Çerçi'de...

— Çerçi'deki namusların çeşidini sen bana soracaksın. Sevmezsin ama, bu Çerçi kötü değildir. Beni sevdiğinden başka, kendisini kaç kez denemişim: "Ulan Çerçi, ver şurdan bana on bankınot..." derim. İkiletmez. Denemişim yahu, ben denemesem hiç...

— İyi iyi... Kız yarın gece mi beklemekte?..

— Yarın gece...

— Ne olur, ne olmaz, köylü seni görmesin. Şarap istediğin essah mı?

— İşte gördün mü oğlum, sen bu gece şaşırtmışsın. "Şarap ister mi?" nasıl bir soru?

— Vakit geç de... Şimdi Ağa, benim senden saklım gizlim yoktur. Bizde şarap arama! Biz bu köyde uçan kuşa borçluyuz. Kimseye hacete gidecek yüzümüz kalmadı. Bu yılın bekçi hakkını yedik de öteki yılın hakkına başladık bile... Babam olacak namussuzla aram dersen fenadan fena...

— Uzatma, ben mahkeme reisi miyim? Bir de babana sormalı! Şu kadar köyün bir Salih Ağası öz oğlunu neden yanına yanaştırmasın?

— Şu sebepten ki: O namussuz, ben Allah sayesinde namusluyum. O namert, bense kudretimce merdim. Cahillikte senin gibi bir uzun şeytana uyduk, başımızdan bir kaza geçti.

— Vay uzun şeytan biz miyiz? Kuman ne yapalım? Boyuna zar atmalarını?..

— Bu gidişle kumar da oynarım ama, hani kumar?.. Köylü bir halde ki hey İskender, köylü tekmil perişan... Şu bizim koca Kızıl Oba'da ekini, zahiresi kendine yeten beş ev var-yok... Gerisi, yani altmış üç hanesi kıştan bu yana şart olsun ot otlamakta... Sırf ot ki yağsız yoğurt ayranı bile aramayacaksın. Bizim kuru ot haşlaması yemekten karnımız bozuldu kardaş...

— Baban bir koca ağa olup...

— Ulan nerenin ağası?.. Bu ağalık da bizim bu temeline tükürdüğüm Sungurlu toprağında sudan ucuz... İnsafı elden bıraktın mı, öz oğlunu kazıkladın mı, komşunun namuslu kansını baştan çıkardın mı oldun ağa... Benim babamın ağalığı da öteki ağalar gibi hergele ağalığı... Şimdi ben ne halt edeyim bre İskender, aklımı yitireyim de babam olacak deyyusun lafıyla, "İlerde mirasına konacağız," diyerek falancanın ırz ehli kansını mı sürüyeyim?

— Ulan sus! Baba kısmı öz evladına böyle öğüt vermez. Geçende Sungurlu pazarında görüştük. Senden dert yandı: "Benim oğlum adam olsa... Benim oğlum kopuğun domuzu ne fayda..." diyerek ağladı.

— "Hele sulu göz pezevenk yürü!" deseydin. Biz şimdi bunca senedir kahrımızı çeken köroğlunun üstüne elin oynak karısını kuma mı getirelim? Ya beni vururlar ya da ben birini vururum. Babam olacak kavat tarlalara konduktan başka, bizim yeni karıyı da...

— Sus olan rezil...

— Neden? Küçük oğluyla arası hangi sebepten iyi?.. "Benim küçük oğlan bir tane..." diyormuş. Sebep? Sebep on beş yaşındaki körpe gelini kullanması değil mi?

— Düşman sözüdür hey oğlum, ne mümkün!

— Öyleyse bizim düşmanımız, fukara anam... Geç şimdi bunları, içi beni yakar dışı seni...

— Doğru birader... Biz de gecenin bir vakti... –Hovarda bir hareketle kuşağından cüzdanını çıkardı–: Meraklanma! Yemin çektim. Gülbeniz'in kavat babasından getireceği altun maltun, pırtı mırtı hep sizin. Katır Adil'le bölüşür bir vakit idare edersiniz. –Maraz Ali'nin verdiği yirmi beş liradan beş lira ayırdı–: İşte buyur! Sana beş kayma... Masraf edersin. Üstü kalır. Şarap alırsın. İyisinden tavuk...

— Kaç lira bu? Bir mi?

— Bir liranın lafı mı olur hey avanak? Beş kayma...

— Öyleyse tavuğa boş ver. Oğlak kebabının tam sırası... Çoluk çocuk biraz et yüzü görsün. Sevaptır.

— Aferin Kuru Oğlan, parayı görmenle senin aklın başına gelir. Oğlak kebabı evet...

— Babam olacak kavatta bir oğlak varmış. Anası öldüğünden

ocak başında büyüttüler. Hem de bizim körpe gelinin sütüyleymiş. Artık günahı Katır Adil'in boynuna... "Gözümle gördüm arkadaş, işte o oğlağı yeme de yanında yat!" dediydi. Bizim gelinin oynaklığı oğlağa geçtiyse, hem de geçer, oğlak tadından yenmez.

— Vay namussuzlar vay!..

— Katır Adil'in karıyı yollarım. Bana parası peşin de olsa vermezler.

— Lakin kimse görmemeli... Burda olduğumuz zinhar bilinmeyecek...

— Bilinmez, sen meraklanma! Yarın lafı da edilse, "karakol kumandanı Kara Lütfü Başçavuş istemiş," derim vesselam!

— Hey oğlum, siz bu Kızıl Oba köyünde meğerleyim yalan fabrikası açmışsınız. Gayrı size güç yetmez. Bizim Katır'ı da alır gelirsin öyle ya? Biraz içer, biraz da zar atarız. Benim zarım bu yakınlarda pek kötü... Beni güzelce ütersin.

— Vallaha ben alırını, veririni bile unuttum.

— Aldırma. "Zar aceminin" demişler. Katır nasıl? Kumardan yana sordum.

— İyi... Bu köye Kemal paşa gelse, zarları şıkırdatarak karşısına dikilir de: "Var mısın Paşam? Hele iki tek yuvarlayalım ki oyun olsun!" diye sırıtır.

Uzun İskender Ağa, Maraz Ali'nin yanına kibirli kibirli gülerek döndü:

— Zeynel Ağanın hanedanlığı kabardı yavrum! Zeynel Ağan bize halisinden oğlak kebabı yedirecek. Çok zor ettim, "İstemez, sittir et!" dedim, dinletemedim. İyidir bizim Kuru herif, beni görmesiyle canını verir. Bu yoksulluğunda bize şarap da içirecek... "Dur hele... Otur oğlum!" desen de boş...

Zeynel'in kansı, başındaki örtüyü düzelterek içeri girdi. Sırtına gayet eski, her tarafı yamalı, pis bir entari giymişti. Ayakla-

rı çıplaktı. Yaşı otuzu bulmadığı halde koca karıdan beter... Sesi de bir hoş... Yalvarır mı, ağlar mı bilemezsin.

— Senin karı nasıl, İskender Ağa? İyi has ya...

— İyi gayet... Ne olmak ihtimali var?

— Bu yiğidi bilemedim. –Çenesiyle Maraz Ali'yi gösterdi–: Kimlerden?..

— Bunu mu Kadriye bacı? Töbe, nasıl bilemezmişsin? Bizim yeğen yahu, bizim yeğen ki aslanın küçüğü...

— Ya bu neyin nesi? –Karı duvara dayalı filintaya dargın dargın baktı–: İskender Ağa siz sakın hayırlı bir işe gelmediniz mi?

— Aman hayırsız iş olduğunu nerden bildin bre Kadriye bacı?

— Ben bilirim. Benim herifin halinden belli... Kötü işe gideceği zaman bir huy peydahlar. Çoluğu çocuğu haşlar. Bana iki gündür bir etmediğini komadı. Bak İskender Ağa, adamın aklına olmaz işler getirme! Vaktiyle kötü yollara gittiniz, mahpus damlarında süründünüz. Benim herif o gün bugündür yeminli. Sıkı töbe çekti ki o kadar olur. Erkek kısmı töbesini, yeminini bir vakit bozmayacak! Oh İskender Ağa şunlara bak! –Uyuyan çocukları gösterdi–: Ben karı başımla bunları nasıl doyururum? Biz acımızdan ölürüz. Kaynatam olacak: "Adam değil benim oğlum, istemem," diyerek bizi avluya bastırmamakta kaç yıldır. Dört çift öküzü ellerin elinde... Kapısındaki hizmetkârları bizden tok, bizden şanlı... Biz duvar diplerinde kaldık. –Yemenisinin ucuyla gözlerini kuruladı–: Ben karı başımla... Siz mahpus damındayken...

— Kız hemen bir ağlama bilirsiniz! N'olmuş? Benim bi şey dediğim mi var? Nerdeyse bizi evden defleyeceksin Kadriye bacı, aferin!..

— Benim sizi deflemek ne haddime! İyiliğe geldinizse can baş üzerine... Bak gene tüfeklenmişsin. Ben korkarım. Bizi hü-

kümet kötü defterine yazmış. Kırk günlük yolda kötü bir iş olsa, "Acep Kuru Zeynel mi?" demekte... Biz bir köy koruculuğunu güç ile bulduk. Bu tüfek neyin nesi?

— Hey yarabbi! Şu karı milletini tekmil gazlayıp yakmalı değil mi? Bizim dostumuz varsa düşmanımız da var. Şimdi gece vakti silahsız mı gezilsin? Bu nasıl bir âdet?

— Orasını kendin bilirsin. Başımıza bir kötülük gelirse göğsümü yırtar, beddua bırakmam çağırırım. Kumar oynayın, hovardalık edin, razıyım. Isterse babası olacağın dilediği kahpeyi üzerime kuma getirsin, lakin mahpus damına bir daha girmesin. Başımızda olsun. Kaynatam bir sürü koyunun artığını itlere döküp ve de bize bir tadımlık yağsız yoğurt ayranı vermeyip... Benim çocuklarımı o evin kapısından yanaşmalar değnekle kovalamakta, İskender Ağa!

— Sen meraklanma! –İskender Ağa, Maraz Ali'ye göz kırptı–: Meraklanma dedim, alçak! Bir de zırıl zırıl ağlar. Peki biz köyümüzü neden terk ettik bakalım? Biz neden Sarıca'yı bıraktık da kasaba yerine göçtük? Biz muhacır olduk kız, muhacır olduk ki, "Belaya uğrayıp mahpus damına girmeyelim," diyerek...

— Aferin! Bak sen akıllısın İskender Ağa! Bizim herifte akıl yoktur. Size de yazık! Kötü yollarda gezip bir adam olmuş var mı? Oturun güzelce için, dünyanın kopuğunu buraya toplayın, kumar kurun. Bir ay uyumadan hizmet etmezsem, ağzımı açar da "uf" dersem, beni yatır da kes... Lakin herif dışarı gitmesin oh İskender Ağa, ayaklarını öpeyim!

— Sus rezil, sus dedim. Hemen harbe gidilecek gibi... Bak dinle... Dinle ki: Biz ticaret üstündeyiz. Alışverişte gezinmekteyim ben... –Gene Maraz Ali'ye göz etti–: İki laf da sen söylesene bre yeğenim! Biz mal toplamaya çıkmadık mı? Çerçi Süleyman Ağayla sürek ortaklığına girmedik mi?

Maraz Ali yarım ağızla doğruladı:

— Sürek evet...

— İşte gördün mü, işte kendi kulağınla işittin Kadriye bacı, biz gayrı sürekçi esnafıyız. Dördüncü Ordudan İstanbul'a kadar büyük mal sürekleri gidecek. Sen et yemekten acizlik getireceksin. Senin herifi de ortak aldım. Bana gözü pek, paraya pula metelik vermez yiğit arkadaş lazım. Şimdi senin herif şurda dururken biz parayı başkasına mı kazandıralım?

— Öyleyse hoş geldiniz, safa geldiniz. –Kadriye bacı kederle gülümsedi–: Aman size dediklerimi benim herif duymasın. "İşime karıştın," diyerek bana etmediğini komaz. Beni sopanın altına yatırır. İşine imiş! İşi mi kaldı halbuysa... Köy yerinde koruculuktan aşağısı olur mu? Çobanlık bir... İkinciye bekçilik... Geriye ne kaldı? Abdal olup köy köy dolaşmak, el kapılarında devşirmek... Dilenci-abdal olsak belkim artıkla karnımız doyar. Büyük oğlanı sıtma kötületi, sulfato alacak para yok... Ben canımdan usandım.

— Ulan adam bir haber uçurmaz mı? İşte buna öfkelendim. Biz Sungurlu'da değil miyiz? Biz Sungurlu kasabası denilen namussuz yeri ahbap uğruna beklemez miyiz? Bana demeye dedin, sakın başkasına deme! Bu kadar gelen giden olup ve de arada telefon bulunup... Adam birisiyle bir haber yollamaz mı? İkiniz de iyice şaşırtmışsınız şu halde... Ağlama, ağlama alçak! Yarın, öbür gün ben sana halisinden bir kutu sulfato ulaştırırım. Oğlan yutmasıyla zıplar kalkar. Zeynel benim ruh gibi ahbabım. Bu kadar insan varken gece vakti Kızıl Oba'ya ben neden koşup yetiştim? Birkaç para kazanır, biraz sermaye düzer diyerek değil mi?

— Helalindense sağ ol İskender Ağa, Allah tuttuğunu altun eylesin. Allah seni çoluğuna çocuğuna bağışlasın. Köy yerinde yok yoksul olmak ne demek sen bilmez değilsin. Bir de adamın aklı olmayıverdi mi, tamam! Benim herifte akıl hiç yoktur. Akıl-

sız bir adam, köy yerinde ölmeli. Ne çileli başım varmış. Ben ne kara bahtlı bir karıyım. Zaten bu köyün adamı beni göze getirmedi mi hay Iskender Ağa? Ben bu herife gelince şurama bir ağrı saplandı. –Sol böğrünü gösteriyordu–: Şuramda bir şey pıt dedi, koptu. "Bir köyün ağasına gelin gitti fukara Kadriye kız," dediler. "Şu yarıcı kızına çifte davullu düğün neyin nesiymiş, Çingen davulları bile dengi dengine vururken..." dediler. "Koca Zeynel Ağa sevecek bir başka kız bulamadı mı?" dediler.

Gözlerini kurulamak için deminden beri çekiştirdiğinden başörtüsü iyice açılmıştı. Saçları kırlaşmış... Açlıktan, yorgunluktan suratı tersine dönmüş de bir başka renk bağlamış...

Iskender Ağa: "Adam adamsa bunun koynuna nasıl girer yahu?" dedi. "Bu bizim Zeynel'deki işkembe yaman! Olursa bu kadar olsun!"

Maraz Ali, kendi anasında çok gördüğü için, durup dururken ağlayan karılara evvel eski öfkeleniyordu. Kadriye bacıya da fena kızmıştı. Anası da, besbelli bütün ömrü fakirlikle geçtiğinden, böyle sıralı sırasız ağlar... Kimi bulsa derdini yanar. Ayrıca Seferberlikten, gelin olmasından açıp kafa şişirir. Şimdi de Zeynel Ağasının karısına acıyacak yerde öfkelenmişti. "Şu ağlayan karıları tekmil kesmeli... Kesmeli ki pislik temizlensin!"

Karı, dizlerinde derman kalmadığından olmalı, kapı dibine çömeldi.

Zengin kaynatasını bir haklı bulup bir ayıplayarak dert yanıyor, ipe sapa gelmez lafları arkası arkasına yuvarlıyordu. "Bombok vesselam!.."

Bu sırada Kuru Zeynel, köyün öte başında oturan Katır Adil'in kapısına yetişmiş, yumruklamaya başlamıştı.

Neden sonra, gayet tembel, biraz da şımarık bir erkek sesi, "Namussuz Katır'ın her zaman keyifli sesi" duyuldu:

— Ulan karı! Bu ne edepsizlik hey karı! Ben evdeyken ha namussuz! Ulan senin zamparaların, gayrı vakti saati mi şaşırdılar? Ben şimdi bu azgın köpeği gebertsem iyi mi? Hakçası ben bu herifi, her kimse, mutlak öldürmeliyim...

— Işin gücün maskaralık... Belki komşularımız bir hacete gelmişlerdir. Bırak...

— Hele zıpla kalk da... Hele bir yerinden kımılda, seni ben şart olsun kurban niyetine keserim, derisinden de ayağıma çarık çıkarırım sıcacık... Hey kimsin? Zampara mısın?

— Benim, namussuz, ben Zeynel! –Katırın keyifli olmasına Zeynel sevinmişti–: Açıver şunu... Hele rezil zıplar mı hiç?

— Kimsin? Kimsin?

— Benim...

— Zampara mısın?

— Hele namussuz o nasıl bir laf!..

— Adını ver. Adını ver ki bir...

— Ulan ayı, "Kan Kalesi"nin kapıcıbaşısı gibi neden bağırırsın? Bu eşiğine tükürdüğümün kapısı kıyamete kadar açılmaz mı? Kız Elif! Sana n'oldu orospu?

Katır Adil'in karısı Elif, sesi biliş çıkarmıştı:

— Zeynel Ağam gelmiş herif! Zeynel Ağa sensin he mi?

— Bir de bu rezile ifade vermeli... Aç şunu kız!

— Baksana şuna... Kendi kalkmaz, insanı da bırakmaz! Zeynel Ağa bunu muhtar emmim mi çağırdı?

— Yok vali paşa çağırdı! Bunlar aşağıya da çadır kurmazlar. En ufağından muhtar çağırmalı!.. Açar mı hiç? Lakin elime geçersen sonunu sen düşün kahpe!..

Katır Adil keyifle bağırdı:

— Kız dur! Gizliniz aşikâreye vurdu. Bu Zeynel filan değil, senin kahpe olduğunu iyi bilenlerden biri...

— Sen artık azıttın rezil! Bu nasıl bir lakırdı?

— Dört yüz dirhem bir lakırdı... İşine gelmedi öyle ya? Dur, höst! Dur dedim karı! Etimi bükme, kız aman!..

— Bükerim oh, bükerim ne güzel! Bırak kolumu, bırak vallah koparırım.

Elif, herifin etini bükmek sayesinde elinden kurtulmuş olacak ki içerde ışık yandı. Sonra kapı açıldı. Karı gülerek yol verdi:

— Buyur Zeynel Ağa, hayır mı gece vakti?

— Gece vakti bu köyde bir şer varsa, kavat kocanla sensin... Nerde bu alçak... Dolaba mı soktun ki bağırmakta feryadı çıktığı kadar?..

— Yatakta... Zorlayıp kaldırmasam, gece gündüz bir yıl yatacak!

— Hele utanmaz! Elin çaptan düşmüş kozalağını bana erkek niyetine yutturacaksın öyle ya? Senin, "Aman!" diyerek öldüğün bir mesele ama, öyle erkeği nerde bulmalı?

İçerden Adil seslendi:

— Gelirsem ikinizi de temizlerim. Ulan biz hemen uyuduk mu namussuzlar? Karı, sen bu Zeynel alçağını benim evime, gece vakti ne demeye almaktasın bakalım? Bu Zeynel nasıl bir herif? Benim razılığım var mı? Vay aklına tükürdüğümün köyü... Şu köyde şuncacık akıl olsa bir koca mazbata donatarak, şu Kuru herifi sürüp çıkarmaz mı?

Zeynel içeri girdi:

— Bizi mazbatalayıp sürecekler de, senin gibi yüreksizler, yatsı vakti kenefe karı ışığında mı çıkacaklar? Hey oğlum, benim uykulu halim size bir destek... Bu ne yatması bu vakit rezil?

— Ne olsun? Gecenin yarısında it gibi dolaşalım mı?

— Sen bu lafı hesapça bize dokundurdun ya, ben it sözüne hiç aldırmam. Aklın olsa dolaşırsın. Ne demişler? "Yatan aslandan gezen tilki iyidir" demişler.

— Karı duydun mu? İşte sana meşe odunu gibi bir ispat! Gayrı benim "aslan" olduğuma inanmazsan keyfine... Biz bu aslanlığımızdan yana, her tarafı namlamışız. Karılar, kızlar –ille körpe gelinler– ne demektelermiş bakalım? "Bu Çorum-Sungurlu toprağında bir aslan vardı. Onu da Elif orospusu avladı," demektelermiş... Bak sonunu kendin hesapla! Biz tekrardan evlensek gerek... Senin aslan idare edecek durumun kalmadı.

Zeynel yatağın ucuna oturmuştu. Elif, kocasının lafını hiç umurlamadan, cilve döken bir salıntıyla geçip lambayı yerine bıraktı. Omuzlarından birini ileri alıp yumruğunu ağzına tutarak baygın baygın esnedi, bir hoş gerindi. Yeşil örtüsünün kenarında sarı saçlarından bir tutamı altun gibi parlıyordu. Orta boylu, tombul-tıkızdı. Yedi köyün bir Elif'i ki, "güzel karı ve de anadan kısır" diye namı var. Yüreğine ılık ılık bir şeyler akan Kuru Zeynel, "Töbe yarabbi! Rezillik bu bizimkisi..." diyerek gözlerini yere eğdi.

— Kız Elif, babamgillerin yetim oğlak durmakta öyle ya?

— Kim?

— Babamgillerin oğlak... Anası geberen oğlağı sordum.

— Ee?

— E'si, bize bir oğlak gerekti de... Meraklanma parası peşin...

— Gecenin bir saati... Ne oğlağıymış, başıma gelenler!

— İşte bu da böyle bir oğlak...

— Kime alacağız?

— Bize...

— Bu vakit elin kapısı oğlak pazarlığına çalınır mı? "Gündüze ne olmuş? Bunlar kudurdular besbelli," diyerek beni kovalar senin baban olacak kavat!

— Para peşin dedik ya... Peşin parayı görsün, benim babam sarıp yattığı körpe gelini bile verir.

— Onlar o oğlağa çok isterler Zeynel Ağa, çok...

— Mesela ne isterler?

— Gelinin ağzı, elli kuruş...

— Hele yavruya hele!.. Yahu bu benim babamın ekmeğini yiyenler hep böyle mi olur? Bu kadar cimriymiş de kaynatasının gönlünü neden bedavaya ediyormuş, bir sorsana...

— Orasını sen benden daha iyi bilirsin.

— Kız, "Zeynel bu köyde elli kuruşa oğlak moğlak almaya başlamış, kıyamet-mahşer belirtisi..." demezler mi komşular? Sen beni dile mi düşüreceksin? Otuz kuruş elverir. Şunu kap gel!

— Töbe olmaz. Hem fazladan gece yarısı... Hem şuna bak! Gelin, "Ben onu kucağımda büyüttüm. Kaynatam bana bağışladı. İrileşince satarım," demekte...

— Uzattın ama... Nah sana helalinden kırk kuruş... Zora kalırsan, "Zeynel Ağam istedi," dersin. Vermezlerse sonunu kendileri düşünsünler. Bana evi, harmanı yaktırmasınlar. Hadi kap da gel...

Katır Adil dilini şaklattı:

— Tamam! İşte tamam! Seni elimle hovardalıkta yakaladım karı! Herif resmen, "Gel!" dedi. Şurdan benim tüfeği veriver sevabına! Tüfeği koştur ki ben ikinizi bir kurşunda çıkarayım. Hem namusum temizlensin, hem köyün içindeki pislik... Bak karı, yiğitsen, tüfeği getirirsin.

— Aman herif, şimdi lafın arasına laf katma! Gece vakti oğlak neden iktiza bakalım Zeynel Ağa?

— Oğlak n'apılır? Güzelce kebap edilecek...

— Ya biz?

— Sensiz ola mı bilirmiş ağasının Elif'i...

Elif dışarı çıkınca Adil yorganı tekmelemeye başladı:

— Ne hacet namussuzlar, körpe oğlağı bırakın da boynuzlu teke kesin.

Zeynel gülerek sordu:

— Ah olsa, hiç bakmam.

— Ulan benden iyi boynuzlu mu bulacaksın? O deminki lafın nasıl bir laf? "Ağasının Elif'i" imiş... Ben sizi, Allah sayesinde bitirmez miyim? Siz öyle mi bellediniz?

— Oğlum Adil, ara yerde bolca şarap da olduğundan sen bu niyetten vazgeç!

— Şarap mı?

— Şarap elbette... Tam teçhizat... Peki sen rüyalandın mı efendi? Senin rüyana Hızır mı uğradı?

— Iyi bildin, Hızır uğradı. Hızır Peygamber dedi ki: "Ulan Kuru herif, bu neyin yatması? Kalk, benim Katır Adil ve de Elif kullarıma git! Ayrıca bir de oğlak peydahla! Bir ziyafet çek ki ziyafet adına layık olsun," dedi. Nasıl, iyi demiş mi?

— Iyi demesine iyi demiş... Lakin sizden sonra da bize uğradı, dedi ki: "Bak Adil, birazdan buraya Zeynel gelecek! Bu Zeynel'i, kendin bilmez değilsin, yalancıdır. 'Rüyamda Hızır'ı gördüm,' diyecek. Inanma! Gördüğü şeytanın kendisidir," dedi.

— Aferin, Hızır'ı, şeytanı bir tamam öğrenmişsin. Öyleyse bizde kim var, haydi onu da bil, bakalım!

— Efendi, sizde kim olabilir? Içkicinin biridir. Namussuz ki...

— Oh yaklaştın! Vallah bilecek! Lakin yavaş... "Namussuz" sözünü birden geçme!

— Dur, demek "namussuz" lafından mı yürüyüp bileceğiz? Bildik öyleyse: Bilal Efendi gelmiştir. Sungurlu'nun dilekçeci deyyusu...

— Daha namussuz... Fukara Bilal kaç para...

— Ulan ondan daha namussuzu mu peydahlandı? "Memleket battı" desene... Dur öyleyse! Istidacıdan namussuz... Istidacı Bilal'den daha namussuz! Tamam bildim. Şimdi ayıp olmadı mı

kardaş? Doğru, biz herifin hakkını battal ettik. Sakın duymasın, "Vay ne demek? Bizden namussuzu mu olurmuş ki..." diye öfkelense ne diyebilmek ihtimali var! Hem de haklı... Sizdeki, Kavat İbrahim Efendi...

— Bilemedin. Sen uyku sersemliğine uğramışsın yavrum! Bizde senin Uzun İskender Ağan oturmakta... Hem de öyle beri benzer oturmak bellemeyeceksin, dört keçi sahibisi Kürt beyi kurulmuş ki...

— Uzun İskender öyle mi! Yalana bak!

— Uzun İskender'in de kendisi...

— Öyleyse berbat bi iş... Pek bozuk bi maslahat... Hem sen bana baksana bakalım! Sen öyle, altı kavat, üstü deyyus, ortası kat kat pezevenge, edeplice "namussuz" deyip nereye geçebilirmişsin? Asıl buna İskender Ağam bi küser ki...

Elif günlüklerini giyinmiş, kuşağını sarınmış girdi:

— Ben gidip sizin gelini bir uyarayım bakalım! "Gecenin bir vakti, bu oğlak pazarlığı nerden çıktı sipsivri?" derse...

— Parasını bilsin. "Sungurlu'nun Kara Başçavuşu haber salmış. Yarın ona gidecek erkenden..." dersin. İşte sana beş kaymalık bir kâğıt...

Elif gidince Zeynel, Katır Adil'e bir vakit baktı. İskender'in kız kaçırmak için kendilerini arkadaş almaya geldiğini söylemeli mi, söylememeli mi, diye biraz düşündü. Bu namussuz Katır'a böyle işler ancak serhoşlayınca söylenir.

— Kalksana oğlum, kalk bize gideceğiz. Bir teneke şarap uyduralım şurdan...

— Bu beşlik nerden çıktı?

— İskender Ağandan...

— Yahu siz gece zamanı İngiliz kralı gibi para kesmeye mi başladınız reziller, bu nasıl bir para?

— Para çok hey Adil, para bizde sebil...

— Kökü nerden bu paranın? Kökü mutlak bokta... İstemem ve de ağzımı sürmem. Hem bende metelik yok Ağa, şimdicik asmaya götürseler nah... Bu İskender zar atmadan duramaz. Biz de ışık mı tutacağız? Para yok Ağa!..

— Canınız çekerse kumar da kurarsınız. Lakin asıl bu gece bizde can sohbeti var, ağzına layık muhabbet!..

— Can sohbetini İskender neden kurmakta?

— Bizim Uzun Oğlan'ın ağalığı da gayrı senin gözünde maskaralık mı oldu?

— Bu İskender, gecelerden bir gece Sungurlu gibi yerden sürüp gelip burada nasıl can sohbeti kurar? Kudurmuş mu kavat?

— Bizi göresi gelmiş... Fazladan...

— Dur hele... Bizim İskender yalnız mı?

— Değil...

— Yanında kim var?

— Kulveren'den Çerçi Süleyman'ın adamı...

— Öyleyse ben yokum arkadaş... Ben aah...

— Şakayı uzattın ki tadını kaçırdın... Kalkar mı ihvanlar!.. Şimdi ben seni çiğnemez miyim alçak?

Kuru Zeynel böyle söyleyerek Katır Adil'in üstündeki yorganı çekti.

— Kalk bakalım! Sıçra!..

— Dur efendi, gözüne bir şey görünür de korkudan dudağın yarılır.

— Yeter ettin namussuz ve de edepsizliği ele aldın.

Adil yorganı bir tekmede üstünden attı. Yastığın altına güzelce yerleştirmiş olduğu ceketle pantolonu çıkardı. Bir taraftan giyinirken bir taraftan konuşuyordu:

— Sen benim giyindiğime aldanma Kuru alçak! İskender de-

diğin herifte şeye sürülecek akıl yoktur. Hem bu İskender Sungurlu'dan gelip bize bedavadan oğlak kebabı yedirmez. Senin ettiğin laf, kebabıyla şarabıyla tam bir kaymalık, bilemedin bir buçuk kaymalık bi mesele... İskender delirmiş mi? Bu kadar parayı bize neden dökmekte? Bu işin içinde yaza çıkmaz bir domuzluk var. İşin içyüzünü bilelim. İşin içyüzü gelsin...

— Bana bi şey demedi, vallah billah demedi. Öylece gelmiş...

Elif bu sırada göründü, parmaklarını toplayıp ağzına götürdü:

— Oğlak da oğlak! Getirene kadar kolum koptu. Manda malağı kadar bi oğlak... Sizin gelini güç ile razı edebildim. "İlle de yarım lira! Aşağı olmaz bacım," diye sızlandı.

Adil gözlerini kısarak ikisine bir vakit baktı:

— Karı! Bunun evine İskender namında bir pezevenk inmiş. Köyümüze uğursuzluk çöktü bil! İstediği oğlağı getirmişsin, zarar vermez. Şunu derhal dışarı at, şu Zeynel Ağanı... Lakin kolundan tutmayacaksın. Eli eline sürülse ben seni boşarım. Hem de üçten dokuza şart ederim. Aramıza "hülleci" girer. Öyle çam yarması, babayiğit hülleci sanma! Abdal-fukara takımından bir hülleci ki salya sümük birbirine karışmış, gözleri de müşevveş. Seni tekrardan boşamayıp ve de sırtlayıp götürmesi de fazladan... Sonunu bak kendin düşün. Bunu maşayla tutacaksın, süpürgeyle süpürüp sittir edeceksin. Eşiği atladı mı kıçına bir tekme vur. Tangır mangır yuvarlansın. Cehenneme kadar yolu açık...

— Töbe kız! Bu nasıl bir söz? Benim Zeynel Ağam iyidir. Hem de Tanrı misafiri... İşte buyur Zeynel Ağa, paranın üst yanı. Bir de sen say... Noksan olmasın.

Zeynel paraları alıp saymadan cebine soktu. Adil yakasını çekiştiriyordu:

— Misafiri buysa ben o Tanrıdan vazgeçtim!

Elif şakadan korktu:

— Günah heeri... –Elif bütün karılar gibi "A herif" lafını kısaltıp böyle söylüyor, cilve döküyordu–: Zeynel Ağam ne dediyse o olacak...

— Nasıl olabilirmiş? Hey karı milleti: Bunun evinde kim var bil bakalım! Bunun evine Uzun Iskender Ağa yerleşmiş. Kendisini dağlar üstüne müfettiş adayıp bizi mahpus damına düşüren uzun avanak... Bu iş kötü, bu iş bildiğin gibi değil...

— Ilahi herif! Oğlak kebabıyla başlayan işin kötüsü mü olur? Oh ne güzel! Canım bi de et çektiydi ki...

Zeynel elini kaldırdı:

— Aman bu nasıl bir bela! Bak Adil, deminki sözünün üstüne... Hay Allah! Bu kız etsizlikten gebereyazmış yahu! Peki, "Benim işime yetişemez oldu. Bir kız ehli kız uydurmamış sökmeyecek," diyen sen değil miydin? Bunun canının et çekmesi neyin nesi?

Elif, ağlar gibi örtüsünün ucuyla gözlerini kuruladı:

— Sorma Zeynel Ağa, kendin bilmez değilsin ya Kadriye ablamın da başındaki bir açlık bu bizimkisi...

Zeynel elini çenesine atıp gözlerini kısarak karı kocaya şaşkın şaşkın bir vakit baktı:

— Şunlara hele şunlara... Başıma Hoca Nasrettin kesilecekler. Kız ben adamı sopaya çekmez miyim kahpe? Bunlar ne biçim laf? Sana bunları bu mu öğretti? Bu gidişle her şeyin altında kalacaksın da lafın altında kalmayacaksın. Siz uzattınız ve de rezilliği ele aldınız. Düşün bakalım önüme, yallah...

— Ben ilk sözümdeyim, ben gitmem arkadaş... Canı et çekmişse bu varsın gitsin.

— Sen şakayı uzattın ki...

— Şaka ne demek? Düşündüm, olmaz. Fazladan Çerçi Süleyman'ın adamı he mi? Hiç olmaz. Çerçi Süleyman'la Uzun Iskender'in adını bir arada söyleyen adamın yedi yıl başı beladan kur-

tulamaz ve de uğursuzluğu def olamaz. Ben yokum...

Elif "aldırma sen" anlamına göz işmarı çaktı. Zeynel'in arkasından dışarıya çıktı, fısıldadı:

— Meraklanma Zeynel Ağa! Ben herifi önüme katar getiririm. Emrin buysa al gözümden...

— Bir hacetim var, onu da yaptın mı tamam...

— Neymiş? Elimden gelen bir işse...

— Şarap alınacak. Şarabı Hayrigillerden alırsın. İşte parası... Biraz borcumuz olduğundan gece vakti bize belki rezillenir. Borcu kesmeye kalkar. Paranın üst yanı lazım olmasa değeri yok...

— Can baş üstüne... Siz kumar da oynarsınız öyle ya...

— Belki oynarız! Haydi, geç kalmayın. Ablana yardım edersin. Yollarda gürültü istemez. Dur kız, bizde gazyağı kalmamış, gelirken büyük lambaya gaz koy da al gel...

Fukara oğlağı, "Yallah bismillah," diyerek koltuğunun altına sıkıştırdı. Eşiği atlarken içerden Adil karısına sesleniyordu.

— Ne konuştunuz fısıl fısıl reziller?

— Adam ne konuşacakmışım? Haydi gidelim.

— Bak karı bunlar kumar oynamadan edemezler.

— Oynasınlar.

— Beni de oturturlar.

— Oyna, oynamadığın bi şey mi?

— Param yok!

— Ben sana altunumu veririm. "Uğurlu gelmekte" demez misin? Şunları tekmil ütüver, ne güzel!

— Ya biz ütülürsek? Ya altunun giderse...

— "Kâr zararın kardeşi" demişler. Ütülüver. Canın sağ olsun. Sen ütülmezsin ki... Zarları iyi atarsın.

— Bana içirirler, –Adil, karının altunu vermesine sevinmişti. Şimdi şakadan direniyordu–: Ben içtim mi bi kez...

— Şuna bak! Şarap küpünün başından üç gün üç gece ayrılmayan herif...

— Ben içince dellenirim. Bunlar bir kötü işe geldilerse... Beni de mutlak götürürler. Hem bu İskender bir kötü işe gelmiştir. İskender, gece vakti yatağından kaldırıp bedavaya kebap yedirmez adama. Bunların yaza çıkmaz bir işleri var.

— Oluversin. Onlar erkek de sen erkek değil misin? –Kocasının kolunu çimdikledi–: Düş önüme gidelim. Bana bir fistan parası kazanıver.

— Kız senin fistanın mı yok? Kaçını birden üst üste giyeceksin kahpe? Bir sandık dolusu entarin boş durmakta...

— Fazla mal göz mü çıkarır? Şuraya gidecek, iki zar yuvarlayacak... Sen hep kazanırsın. Eşkiyalığa çağırmışlar gibi, şuna bak! Sanki beni, taze gelinliğimle bırakıp mahpus damına giden sen değil misin?

— İşte o sebeple bu şeytanlara uymamalı! Ben o işin tadını bi kez tattım. Karnım tok... İtle dalaşmaktansa çalıyı dolaşmak iyidir.

— Bir duyan olsa, şunu süte sokulmamış kaşık sanacak. Davar çaldığını, arı sepetleri boşalttığını bilmesem, bana da inandırdı gitti. Hadi yürü! Şunları kumarda tekmil üt...

— Dur karı, dur, şamarı çarparım rezil! Tamam... Şimdi anladım. Bunlar kız kaçırmaya geldiler. Arif Ağanın kızı...

— Hangi Arif Ağa? –Elif merakla elini ağzına götürdü–: Sarıca'dan Arif Ağanın kızı mı? Kalk öyleyse... Aman kalk da bir anlayalım!

— Beni de götürürler. Serhoşluğumu bilirsin...

— Ben "olmaz" derim, seni ellerinden alırım.

— Karı bak şart olsun... –Elif'in gözlerine bir parıltı gelmişti. Adil'in yüreği bozuluverdi–: Şöyle gel ki bir... Et kebabını canın çekti ha... Ulan ben seni şimdi ne yapsam iyi...

— Haydi gidelim oh Adil Ağa! Sen önceleri böyle değildin, erkek gibi erkektin. Uf etim koptu, elin kırılsın! Dur bırak, dur istemem. Kebap yenilecek. Pis pis günah... İstemem olmaz...

III

Uzun Iskender Ağanın sol bacağı, kendi anlatımına göre, mahpus damında aylarca taşıdığı bukağı demirlerinden ve de altından su geçen demir ızgaraların üzerinde, döşeksiz yorgansız aylarca yattığından romatizma olmuştu. Hava kıbleye döndü de iki damla yağmur düştü mü, bu cenabet bacak inceden inceye bir sızı tutturuyor, ateş olmayınca sızı gelip yüreğinin başına çörekleniyordu. Bu sebeple ocağı yakırmışı.

Cigaraların ve de ocakta yanan tezek dumanlarının ve de bir çeşit dumana benzeyen ağır şarap kokusunun doldurduğu oda sıcaktı.

Adillerden getirilen beş numaralı gaz lambasının dibine kumar minderini atmışlar, bir yandan içip bir yandan zar yuvarlamaya başlamışlardı. Maraz Ali tetikte bekliyor, işmarı alınca bir bakır maşrapayla oyunculara şarap veriyordu. Her elli kuruşluk postadan beş kuruşun şarap parasına ayrılmasını kararlaştırmışlardı. Çeyrekleri de Ali topluyor, sedirin üzerine, gaz lambasının yanına biriktiriyordu.

Duman, şarap kokusu, ocaktan kumarcıların suratlarına vuran oynak kızıllık, küfürler, her zar atışta göğüsleri gümleten yumruklar odayı, bir eşkiya çetesinin dağ başındaki mağarasına

benzetmişti. Maraz Ali gözlerini kibirle süzerek: "Eşkiya ini olsa da bu kadar olur," diye düşünüyordu. "Biz böylece dağ başını tuttuk sayılır oğlum!"

Zar kumarının seyrinden, evvel eski haz ediyordu. Bu kumar eşkiyaya pek yaraşır bir kumar... "İskender Ağam, rahmetli Kavlak Ali Ağamın kumarını vasfedivermedi mi? İzmir zeybekleri, fukara Kavlak Ağamı, az kalsın ipten kuşağa indirecek olmuşlar ya, bereket Kürt Hamo Ağaya... Arkasında böyle yiğit askeri olmayınca bir eşkiya reisi dünyaya nasıl nam salabilirmiş bakalım?" Çerçi Süleyman Ağası da kumarbazdı. Hem de böyle beş on kuruşa zar yuvarlayan takımdan değil, en küçük posta beş on lira hesabı... Ay geçmez ki odalarında Sungurlu toprağının en zorlu kumarı kurulmasın. Bazı olur, gece gündüz kesilmeden bir hafta sürer. Ankara'nın Mustafa Kemal Paşası gibi hüküm yürüten Kürt ağabeyin kumarı dersen dünyalarda görülmemiştir. Herif kumar parasını yanı sıra heybeyle taşır, katır yüküyle...

— At oğlum!

— Atmam şart olsun, bakmadan nereye atabilirmişim?

— İşte, üzerinde yirmi beşlik.

— Altında ellilik varsa işlemez... Sonra keyfine!

— At, birbirimizi mi soyacağız aslanım?

— Soymak değil, iş zara bindi mi, bi kez, babamın avradına atarım ve de alırım. Sen öyle mi belledin?

— Ulan o ne biçim pis lakırdı! At dedim.

— Peki! Aha geldi ve de günah benden gitti. Hey zar! Hey ırzı kırık zar! Kendi kulağınla işittin oğlum zar! "At," dedi. Şu halde, eceli gelen it...

— Uzattın namussuz, at şunları...

— Aman oğlum, askeriyede talim etmekte değiliz, oyun oynamaktayız! Ben ne dedimdi? Ali yiğit? Evet, eceli gelen köpek

cami duvarına...

— It senin gibisine derler namussuz, yuvarla!

— Sakın haa! Yuvarlamak ne biçim bi söz? Buna zar demişler, nezaketle sürüvereceksin. Nezaketle sürmediğinden sana hep dubara gelir Iskender Ağa, bu zar şehir karısı hesabı nezaketten anlar.

— Işte ben bu Katır reziliyle bu sebepten oyuna oturmam. Iki laf da sen etsene bre Kuru herif!

Kuru Zeynel, avucundaki bozuklukları şakırdatarak dalmıştı. Iskender'in suratına anlamadan bakarak gülümsedi.

Katır Adil, bir büyük tehlike sezinlemiş de çok ürkmüş gibi sordu:

— Yoksa ortak mısınız? Sakın bunlar ortak mortak olmasınlar Ali Efendi? Tamam, bunlar ortak! Bunlar bizi resmen makasa almışlar. Şu halde benim kafam kızsa gerek ve de kafa öfkesiyle şarap içmeye dursam gerek!

— Tü Allah belanı vere!

Birbirlerinin hiylesinden şüphelendikleri için değil, oyuna bir başka "halavet" verir diye zarları fincanlarla atıyorlardı. Katır Adil fincanındaki zarları, zil vuran kahpeler gibi bir zaman şıkırdattı, naralanarak attı:

— Doğuver boynuzuna, bayrak saçlı dübeşim!

— Kesik!

Uzun Iskender Ağa, böyle deyip elinin tersiyle zarların oturmasını önlemişti. Katır Adil, gözlerini kısarak arkadaşının suratına şaşırmış gibi baktı:

— Deminden beri "at" diye yalvarmadın mı kavat? Bu "kesik" neyin nesi?

— Arası soğudu. Bana iyi gelmez. Yeniden atacaksın.

— Hele yüreksiz! Bizim dübeşimizden korktun öyle ya! Ol-

sun, kıymeti yok! Senin kestiğin dubaraydı oğlum. Ben arada bir dubara atarım da karşımdaki böyle keser. Aha dübeş burda...

— Ulan sahiden dübeş! Tü Allah belanı versin zar!

Adil zarları kaptı, üç parmağının ucunda tutup ışığa uzattı, sonra şapırtıyla öptü, alnına götürdü:

— Gördün ya oğlum zar, bu adam sana tükürdü. Vicdan sahibiysen bunlara yapacağını sen bilirsin! –Kuru Zeynel'e dönüp meydan okudu–: Tut postanı kuru domuz, düsse geliyor!

— Dübeşten sonra düsse nasıl gelebilirmiş? At hepsine... Nah ne gelirse...

— Kesilirsin karışmam! Iki çeyrek ayır ki sonunda ip alır kendini asarsın.

— At ulan! Gevezelenme!

— Sen bilirsin Ağa, benimkisi arkadaş öğüdü... Buyur!

Attı, kazandı. Kuru Zeynel elini ağzına götürdü:

— Allah Allah! Biz bu gece bu herifin elinden zar kurtaramayacağız şu halde... Yeter elverir, ben kesildim.

— Iskender Ağamız ne güne durmakta... Beş bankınot daha uzatsın.

Iskender Ağa bu lafı ikiletmedi. Eski kumarbazların hemen hepsi gibi, minderde borç vermenin uğur bozacağına inandığı halde bu işi oyuna başladıklarından beri ikinci defa yapıyordu. Bunları istemedikleri bir işe sürmek için yol bir: Katır Adil kazanmalı, Kuru Zeynel kaybetmeli! Birini para yola getirir, öbürünü müflüslük!

Elif, kapının aralığından bir sahan kavurma uzattı:

— Buyrun! Soğutmayın ki tadı çıksın!

Şarap maşrapası döndü. Kavurmadan birer kaşık aldılar.

Bir zaman sonra şarap bitti: Zeynel karısını almaya gönderdi. Kadın dönüşte sevinerek haber verdi:

— Bir rahmet başlamış ki... Rahmet tevatür...

Katır Adil, ilgilendi:

— Allah reçperin yüzüne baktı bu yıl! Bu yılın rahmeti hiç görülmemiş bir rahmet! Say ki gökyüzünden altun yağmakta...

— Ulan senin çiftliğin mi var ki sen bu lafı böyle dedin zibidi?

— Olmamakla... Hemen çiftliğimiz mi olmalı? Komşuda bulunursa bize de düşer. Komşuda yoksa temelli berbat!

— Bende yok mu, dünya isterse ateşe yansın!

— Kasaba yeri, seni imansız etmiş İskender, seni kötü etmiş. Ne demişler? "Komşuna iste ki Allah sana da versin" demişler.

— Demişler. Eski zamanın adamında laf çok... Herkese İskender mi isteyecek? Bir de başkasının bana istediğini duysam, dediğin doğru!

— Ulan sahi, ulan aferin! Yahu bu bizim İskender'de laf var kardeşler, bu bizim İskender Ağamız lafın ambarı... Dünya tüm insafsız ki, bütün insafsız. At şu zarları da bitirelim. Benim uykum geldi.

— Duydun mu Zeynel? "Uykum geldi" ne demek? Bu Katır "uykum geldi" dediyse bizi tekmil ütmüş bil! Bizi soymuş da, uşak, bizim hiç haberimiz olmamış. Sen ne verdin?

— Bilmem! Bir iki buçukluk, bir beşlik, epi de bozuk para... On kayma! İşte on kaymadan üç buçuk, şunlar da bozukları...

— Ben on liradan fazla verdim. Şu halde bunun kârı yirmi lirayı aşkın...

Adil elini çenesine götürdü. Gözlerini biraz nefretle, biraz da şaşarak kısmıştı. Yalvarır gibi sordu:

— Ben mi yirmi lira kazanmışım? Ben ha? Oğlum gözüme bakarak bu nasıl bir yalan? Üç liradan fazlası ateş olsun, derime yapışsın.

— Vay sen yapışmaz mı bellediydin? Elbet yapışacak! Yahu

biz neyiz? Biz Kasım Dede'nin yanında boşuna mı dolandık? Ben şimdicik yarı yarıya ermiş-evliya sayılmaz mıyım? Benim paramın kime hayrettiği görülmüş hey efendi?

— Cebinden aşırmadık, alnımızın teriyle kazandık! İt ürümekle deniz mundar olmaz. Hele senin gibi Dede iti...

— Ali can şurdan bana şu mavzeri sevabına koştur, şunu kalbura çevirmeden dünyanın pisliğini temizleyemeyeceğiz. Hayır olmaz! "Kumarda parasını yuttuğundan, para yangınıyla gebertmiş," derler. İcap etmez. Ve de şanımıza yaraşmaz. En iyisi şunu sen bitir. Haydi, lüveri çek, kafasına sıkıver. Kurşuna acıma! Her kaç kuruşsa ceremesi benden...

— Vay bizi şu Marazlı oğlan mı bitiriyor? İyi... Senin gözlerini tavuk karası kaplamış besbelli! Yavrum, bunun vurduğu on dakkaya kalmaz, yeniden dirilir ve de "Bu pire ısırması neyin nesiydi?" diyerek kurşun yerini kaşıyaraktan dirilir.

— Bunun vurduğu he mi? Ne fayda! Sen bizim Ali canı iş üstünde görmelisin. Sen herkesi kendin gibi mi belledin şaşkın?

— Ben iş üstünde nasılmışım bakalım İskender Ağa?

— İşte belli, başka ispat mı istermiş? İki çeyrek kazanmakla minderden kaçmaya bulaştın.

— Uykum geldi.

— Altunu alıverseydim uykun gelmezdi. Hem bir dahaki sefere ben bu cenabet altunu bozacağım. Sarı sarı parlatmasıyla gözlerimiz kamaştı. Evet bu altun bizi yere vurdu. Yahu, diyeti on kayma değil mi? Bir daha on kuruşum geçse bozup alacağım.

— Yağma yok! Kavlettik. Kavlimiz nasıldı? Altun tamamlanacak. Dokuz yüz doksan dokuz kuruşu size geçer, bir tek kuruşuna atarsınız.

— Kazandın ya keyiflisin köpek!

— Çıkar aradan şu "kazandın!" lafını! Ben iki aydır para ütül-

mekteyim Ağa, benim iki aydır zararlardan ciğerlerim yanmakta... Aklımı kaybetmişim. Kaybetmesem şu yiğit Ali'den bir dolu istemez miyim? Doldur yeğen, sen doldur da ver, sonrasına karışma, ben kendi kendime içerim Allah sayesinde... Taze şaraptan bana dolu gelsin! –Paralarımı acele kuşağına soktu, maşrapayı dikti, ağzını, elinin içiyle sert sert sildi–: Tamam, iyi! Ellerin dert görmesin Ali yeğenim. Lakin ne olmalı, olmalı da şurda bir âşık bulunmalı... Benim kumarım âşık sazıyla birlik olacak! Âşık saza çökecek, ben kumara... İnceden inceye bir türkü... Dede tekerlemesi istemem. Benimkisi türkü... Türkü gayet iyidir ahbaplar, türkü gibi yok... –Elini saz çalar gibi karnında gezdirdi–: Nasıldı bakalım? *"Aşkın iğnesiyle dikilen dikiş / Kıyamete kadar sökülmez imiş"* türküsünü isterim. Nasıl bu makam İskender Ağa?

İskender Ağa fırsatı kaçırmadı. Adil, "Uykum geldi," der demez telaşlanmıştı. Hangi meseleye geldiğini bildirip Adil'in aklını çelmeden sabah oldu mu, kumarda verdiği paralar da, içirdiği şarapla yedirdiği oğlak da boşu boşuna gitti demek... Canı sıkılmış gibi suratını astı:

— Bana neden sordun bu makamı Ağa?

— Yüreğinde kız sevdası varmış da ondan... *"Gelin şeker şerbet tasta / Kız petekte bala benzer"* demişler. Seni bilmem, bana sorarsan kulak verme!

— Ne gibi?

— Ben şeker şerbet taraflısıyım Uzun Oğlan, benim balda, petekte gözüm yok! Bal kısmısının delisi olur. Deli balı yedin mi aklın başından uçar gider. Sungurlu'nun Belediye Kahvesi'nde it gibi dolaşırsın.

— Peki ne yapmalı? Bizi seven körpe kızı şurda bırakıp elin namuslu gelinlerine mi dolanmalı?

— Şu da laf gibi bir laf mı allaseniz? Bizim şu yaştan sonra ace-

mi öğretecek sıramız mı bakalım? Arasını açmışsın da unutmuşsun hey İskender! Yola getirmeye uğraşacaksın. Ürkek olur, geme, kantarmaya alıştıracaksın. Ter, topuklarından akacak. Tam usta çıkarırsın, peştemal bağlarsın, bu kez gücün yetmez. Fukara kızcağız, komşu delikanlılarına muhtaç olur. Öpmelere doyamadığın, gül yaprağı gibi gözünden kıskandığın kınalı kekliği elin hoyrat oğlanları hırpalar. Kemiklerini kütürdete kütürdete...

— Aman bu nasıl bir söz! Sakın sen benim Elif bacımı komşu oğlanlarına muhtaç mı bıraktın?

— Bizim davul dengi dengine oğlum, bizim lafımız seninle Gülbeniz üzerinedir. Benim deli gönülde akıl ne arasın ki kırk yaşından sonra on dört yaşında yavru seve!.. O iş elhak sana şayeste koçum!

— Peki, bana şayesteyse... Baş üstüne arkadaş, ben de zati böyle bir söze geldim. Hazır ol, yarın akşam yolculuk var!

— Nereye? Şuna bak!

— Yarın gece, Allahın izniyle kızı kaçırmaya...

— Hangi kızı?

— Arif Ağa namerdinin kızını...

— Cebri mi?

— Cebri ne demek? Kız dünden hazır. Kız haberli...

— Kız haberliyse ben neden hazır olmaktayım?

— Hazırsın. Fransız üçlüsü kolayda mı, senin Fransız üçlüsü?.. Hele onu bilelim!

— Sen benim sorduğuma cevap ver ki bir...

— Olmaz, sen benim sorduğuma cevap vereceksin.

— Tüfek gayet derinde Ağa, tüfek bildiğin gibi değil! Bizim karıyı kıymık kıymık doğramadıkça tüfek müfek ele geçmez.

— Vay! Karı kısmı tüfek işine nasıl karışabilirmiş? Sizin evin erkeği yoksa Elif kahpesi mi?

— İyi bildin. Bizim evin erkeği çoktan değişti Ağa. Biz tüfekli işlerde, bundan böyle hiç yokuz. Bizden geçti, bilirsen, işte meydanda bir şey, senden de geçmiş. "Kız gönüllü," dedin. Arkasından bu tüfek lafı hiç uymadı. Biz susa boyunda, Sungurlu postasını mı vuracağız, yoksama haberli yavru mu alacağız?

— Yahu, bu sizin temeline tükürdüğüm Kızıl Oba köyünde âdetler yoksa büsbütün değişti mi? Koca bir muhtar kızı ve de gayet zengin-ağa yerin kızı... Hiç mi şerefi yok bunun? Azap-yarıcı kızı götürsen, yanına bir tüfekli alırsın. Silahlı iki üç arkadaş, kız ehli kızın şanı şerefidir.

— Sana bu aklı, o Gülbeniz olacak orospu mu verdi?

— Uzattın namussuz! Yarın akşam yoldayız.

— Ben yarın akşam hangi yolda olabilirmişim bakalım? Hey Kuru deyyus şuna iki laf etsene! Şerefi şanıymış. Ulan gecenin bir vaktinde, senin gibi bir kart kopuğun arkasına takılıp baba evinden kaçan kahpenin şanı şerefi mi olurmuş?

— Laf dinlemem. Yarın gece yoldayız. Sen, ben, Kuru ağan, bir de benim Ali yeğenim...

— Dur hele, bu işin bir kötü yanı olmasa sen bize bu şarabı içirmezdin, oğlak eti yedirmezdin alçak!

— Şimdi ayıp ettin arkadaş, biz böylelerden miyiz?

— Neden? Doğru bir söz! Ben senin yüzünü görmeyeli tam ne kadar oldu? Üç yılı geçti. Üç yıldır, "Benim Adil adında bir eski ahbabım olacak," demedin. "Nerde bu herif, öldü mü, kaldı mı?" demedin. Şimdi gecenin bir vakti, Kızıl Oba'ya inip, hem de yanın sıra bir Ali Maraz peydahlayıp... Hayır!

— Hayırından, şerrinden başlarım.

Katır Adil bir vakit İskender'in suratına baktı. İskender kafasını çevirince Kuru Zeynel'e döndü:

— Sen var mısın sen, bu işte haa?..

— Evime gelmiş, örtümün üstüne oturmuş. Bu İskender denilen rezili sen kendin bilmez değilsin ya!

— Yahu, "Bu herif kasabaya göçtü. Mutlak akıllanmıştır," dedikti. Temelli delirmiş. Beri bak Uzun Ağa, sen bu kızı kaçırsan n'olur bilir misin?

— N'olmak ihtimali var? Kız razı...

— On dört yaşındaki bebek nasıl razı olabilirmiş bakalım? Biz öylesini çok gördük. Önce razı olur, karakolda babasının karşısına çıkmasıyla, "Beni cebri getirdiler," diyerek ağlamaklığa başlar. İspatı da meydanda...

— Neymiş?

— Tüfekli iki avanakla bir de Maraz oğlan... Sana şu kadar ceza verirler efendi, bu akıl iyi bir akıl değil! Seni yelleyenler, hiç şüphen olmasın, bir çukura düşürecekler. "Körpe kızı sarıp yatayım" derken evdeki ablamdan olursun. Ablam hovardalarına serbestçe kalır ki...

— Hele rezil...

— Sen gül bakalım! Eğer ablamda akıl varsa bu işe "he" demeli. Sonunda körpe oğlanlar, canı çekerse, ona düşecek...

— Ablan çoktan "he" dedi. Lakin senin aklına gelen domuzluktan değil. Ne haddine! Ben adamı yatırıp kesmez miyim? Ablan razı... Esasında bu işi ablan becerdi, kızın aklını ablan çeldi. İki kez yemin verdim, "Razılığın yoksa kalsın," dedim. "Aklına koymuşsun. Al getir!" dedi. "İyi kız... Körpeliğinden elime girerse kendi terbiyeme sokarım," dedi.

— Ablam öyle mi?

— Ablan yaa. Ne sandın?

— Vay canına! Şurdan benim karıya sesleniver oh Zeynel Ağa, karı koşup yetişsin!

— Ne var?

— Şu lafları bir de ona edelim. Ablamdan biraz akıl alsın namussuz! Elde ne biçim karılar olduğunu bilsin. Ne biçim vicdanlı karılar olduğunu...

— Senin Elif, benim bildiğim, İskender'in karıdan yiğittir.

— Olur mu der aman!

— Hiç şüphe etme!

— Demek şimdi... Demek bizim karı: "O marifet her erkeğe mahsus değil, sen kendini İskender Ağamla bir mi tuttun?" demez mi?

— Hiç demez.

— Vay başıma, vay başıma! "Sen kavatlığı kasaba yerinde, benim Uzun Ağam gibi hak edemezsin, suratına bulaştırıp maskara olursun," diyerek bizi dayağa çekmez he mi?

— Çekmez ne mümkün! Lakin şartı var. Körpe kızı, evvelinden, cayır cayır yakacaksın.

— Şimdi bu, el kızını, Sarıca muhtarı Arif Ağanın kınalı kekliğini cayır cayır yakmış mı?

— Yakmış! Nah yüzü!

— Uzun Oğlan bu suratla kız yaktıysa... Eyvah! Peki bize ne oldu kardeşler? Bizim karı da razı gelirse... Biz "İcap etmez. Canı sıkılır fukaranın..." diyerek bunca zaman... İşte şimdi yandım göbeler olsun! Tuu... Biz ayağımıza gelen nice nimeti neden teptik?

— Eşşekliğinden...

— Bana dedi? Duydun mu Kuru Zeynel, bu İskender Ağam bana, "Eşşekliğinden," dedi. Doldur Ali tosun! Birer içilsin. Birer içilsin de fikirler başlarda toplansın! Bunlar temelli şaşırtmışlar Allah beterinden saklaya... –Şarabı dikti; dalgın dalgın gülümseyerek yavaşça sordu–: Demek şimdi yavru keklik hazır mı Uzun Ağa?

— Bohçası kolunda... "Erkek gibi erkekse beni ayak altında komaz! Bu bizim lafımız Sungurlu'nun Belediye Kahvesi'ne düş-

tü," demiş. "Düşmeseydi iyi idi ya, düştü bi kez... Gelsin beni götürsün!" demiş.

— Yahu bunlar nasıl laflar! Bunlar Sungurlu'nun dilekçecisi Bilal Efendi lafları...

— Dahasını ne yapalım! "Korkarsa, keyfine baksın, kız başımla burdan Sungurlu'ya inerim," demesin mi?

— Sahi gibi, şuna bak! Nerdeyse beni de inandıracak.

— Yolum hakkına yalanım yok!

Katır Adil ciddileşti. İskender'le Zeynel'in yüzlerine, bu sefer bir başka türlü baktı. Telaşlanmıştı. Kendi kendine konuşur gibi söylendi:

— İşte bir de yemin göçertti bu İskender Ağa! Bu herif vallah billah ciddi! Sakın kâğıt mı yaptırdın rezil? Muska filan...

— Gayrı biz bütün sırrımızı açalım mı? Şunu aklına koy iyicene. Muhtar Arif olacak namussuz bana karakolda ne dese iyi? "Kızı aile yapmak için mi alacaksın, malım için mi alacaksın. Lakin it kursağı yağ götürmez. Benim malım kılçık... Boğazına düğümlenir ki değme yutkunmayla çıkaramazsın. Vazgeç!" dedi. Ben de şart ettim.

— Sen neye şart edebilirmişsin bakalım?

— Kızı anadan üryan soymamış eve uğratmak yok!

— Anlamadım.

— Kızın bir çöpü bizim eşiği atlamayacak, sen öyle mi belledin hey Adil!

— Bana ne? Dilersen saçlarını da dibinden kazıt!..

— Şu akıllı gibi bir laf mı? Kızın çeyizi var ki senin gibi iki katır götüremez. Muhtar Arif Ağa ne demek, sen bi kez fikretsene! Kızda altun var, ipek pırtı var ki, ışıltısına gözlerin bakamaz. Ben şu kadar yoldan, bu Ali yeğenimi arkalayıp buraya neden geldim, sizi başıma neden topladım?

— Neden?

— Arif kavatının malı ite köpeğe nasip olmasın diye... Oğlum biz işte böyle dostuz. Kızın eti benim, kemiği sizin... Kemiği, yani malı... Bohçayı Zeynel'le bölüşürsünüz, Ali yeğenime de bir şey verirseniz verirsiniz. Vermezseniz ben onu razı ederim.

— Duydun mu Zeynel? Bu herif bizi mahpus damına doldu-racak arkadaş!

— Vay yüreksiz, demek sen mahpus damından mı korktun? Hey oğlum, sen bana baksana bir... Geçti o mahpus damına dolmak işleri... Ben Sungurlu kasabasının birinciye değilse de ikinciye gelen avukatı kesildim. Bana avukatlıktan yana güç yetirirse belki topal İstidacı Bilal Efendi yetirir. Biz bu sefer suyu tam başından kesmekteyiz. Bu Ali yeğenim kimin nesi, haydi bil bakalım?

— Mustafa Kemal Paşa'nın bacanağı değil ya...

— Kulveren'de Çerçi Süleyman namında bir yiğit var ki ben bu Çerçi Süleyman'ı, Allah sayesinde, Mustafa Kemal Paşa'nın bacanağına değişmem ve de zarar etmem.

— Çerçi Süleyman denilen besmelesiz buraya iki konaklık yerde olup bu işe neden karışmakta?

— Herkes senin gibi hamiyetsiz değil? Bunca yılın hukukunu sen maskaralık mı sandın bre Katır? Peki, Sungurlu toprağının dağ gibi Alevi dedesini ne yapalım, bizim Kasım Dede'mizi?..

— Eyvah bu meseleye Dede Kasım da mı karıştı? Tamam, iki uğursuzdan ne hasıl olur? Bela hasıl olur. Bana bakma Ağa, beni geç...

— Hey şaşkın, "Dede" ne demek?

— O kadar söz sahibi ise, kızı bize neden alıvermez?

— Almaya alacaktı. Lakin biz işi berbat ettik, düzdeki kağnımızı yokuşa sardık! Sen benim öfkemi bilmez değilsin. Serhoşlukla

bir halt ettim ki hiçbir halta benzemez. Bunlar kızı bana verimkâr oldular. Sonunda köy yerinin istemezleri Arif'in aklını karıştırdı. Ben de öfkeyle kıza bir cadı kan yolladım. Meğer bunlar kızı kollarmış. Muhtar Arif'i kendin bilirsin, tabiatsızdır, namussuzdur.

— Iyi vallaha! Kız ehli kızını kuma üstüne vermedi, diyerek mi bu Arif namussuz oldu, şimdicik?

— Kuma üstüne diyerek... Yahu bir bizim başımızdaki iş mi? Icap etmese Dede "Iyi güzel" deyip araya girer mi?

— Dede gibi Dede olsa elbet girmeyecek! Asıl namussuzluk Dede tarafında...

— Aman sus! Ağzın eğrilir. Erkekliğin dökülür ki... Elif ablamın tedbiri şaşar.

— Vay, Kasım Dede ne zamandan beri adam çarpar oldu? Yok töbe! Çarpar. Lakin yankesici hesabı...

— Bre Zeynel sende yol-erkân gayreti kalmadı mı? Bu herif nelere dil uzatmakta?.. Siz bir köy Alevi olup bu yezidi bir gece kaybedivermemek ne hakimiyetsizlik?

— Höst! Neyi nereye kaybetmektesiniz reziller?

— Bir katır gebertmekle... Senin tırnak numaranı kütükten silerler, tamam!..

— Sende tırnak numarası bile yok oğlum! Sende fikir ne arasın? Dedeymiş... Dedelik geçti gitti Dedelik eskidenmiş. Şimdi kendin demedin mi, bir kızı birine alamaz. Arif Ağayı muhtarlıktan atmak istemiş de atamamış. Dedelik sökse, fukara bu yaştan sonra işi çerçiliğe döker mi?

— Çerçiliğe dökmesi güçsüzlüğünden değil, cümle Alevi köylerini yeni baştan dağarcığına dolduracak...

— Ben iyi yerden öğrendim. Siz Aleviler Dede'yi eskisi gibi kollamaz olmuşsunuz. Kendisi kocadı... Karı dersen yirmi beşinde var yok... "Dede'nin yükü gayetle ağır," deniyor. Yeğeni de

postuna sahip olacak gibi değil, marazlının biri... Hükümet bu dedelik işini sıkı tutmakta... Fazladan köylü de yüz çevirmiş. Ilerisini karanlık gördüğünden çerçiliğe girişecek... Aleviliğin düzeni bozuldu Ağa, çivisi çıktı.

— Canım orası bizim nemize gerek! Sen şimdi Aleviliğe yeniden düzen mi vereceksin? Dede'nin sözüne gitseydik, kızı aldıktı.

— Geçti o günler... Sen hep koyduğum yerde otlamaktasın. Almışsın... Alınca senin eline bir şey mi geçecek avanak? Ablamı da sana Kasım Dede alıverdi. Hani malı mülkü? Ablamın mallarını kumara bassan bitiremezdin. Şimdi tekmili Dede'nin yedinde... Arif Ağanın malını da Çerçi Süleyman'la Dede bölüşecek. Sana körpe karıdan alageyik boynuzları kalsa kalır.

— Tü Allah belanı versin edepsiz?

— Şu halde benim lafım doğru... Kızdığından anladım. Ne demişler, "mahpus milletinin parası pul, karısı dul" demişler. Sen doğruca mahpus damına gireceğinden Gülbeniz de elbet başının bir çaresine bakacak...

— Tadını kaçırdın iyice... Yarın akşam yolcuyuz. Ben laf dinlemem.

— Gönlü çeken güle güle gider. Yahu ben delirdim mi?

— Ayıp ayıp... Şuncacık delikanlı kalktı yürüdü. Arkamızı karlı dağlara vermişiz. Dede ne demek, Çerçi ne demek? Bunlar ipten adam almazlar mı?

— Ben de ondan gelmemekteyim ya arkadaş! Ne ben ipe gideyim, ne de Çerçi Süleyman'la Dede Kasım beni ipten alsın. Gece vakti benim gözüme ne göründü hey Allah, ben kudurdum mu? Olmaz.

— Sen bilirsin aslanım. Seni sevdiğimden, "Kızın bohçası yabancıya nasip olmasın," dedim. Ağa keyfin bilir. Haksız mıyım şimdicik Zeynel Efendi?

Zeynel kararını, daha dört gün önce Sungurlu'da Uzun Oğlan'la konuşurken vermişti. Bu sebeple konuşulanlara kulak bile asmıyordu. Kış başından bu yana eve giren et, İskender'in aldığı işte bu oğlak... Yağın kendisinden vazgeçilsin, tahta kutusunu karı iki kere kaynar suya atıp sızdırdı. Yağsız ayranı komşular arada vermeseler kuru madımak çorbasına ağartı bile yok. Üst baş dersen Kuru Zeynel tayfasının yanında, Çingenler, baloya giden memur takımı... İki aydır eline geçen para, bu gece İskender'den alıp kumarda Katır Adil'e ütüldüğü on kayma... "Yahu, biz tütünü nerden bulur içeriz? Acımızdan nasıl gebermeyiz hey Allah?" İskender'in huyunu iyi biliyordu. Bu pezevenk, nam için her haltı karıştırır. İlerde, "Kızı anadan üryan aldık ve de bohçasını bir tamam bizim ahbaplara bağışladık," diyebilmek uğruna yemeyeceği nane yoktur. Zati, mal canlısı olsa bu hale gelir miydi? Eşitleri çoktan yükünü tutmadı mı? Babadan kalanı, kandan geleni har vurup harman savurduğunu bilmeyen mi var? Dünden hazır, gönüllü bir kızı alıp çıkmak dersen, yeniyetme kopukların her günkü işi olmuş. "Şu Maraz Ali'yi alalım. Yüreği ferah, yürümüş gelmiş. Başkaca, bu İskender kötü oğlan değildir. Şimdi ortada mı bırakmalı canım?" Taş mı atılacak ki kolu yorulsun. Kız çıkarmaya köylü bir vakit karışmaz. Bağıran olsa bile camdan bakarlar da gülüverirler. Bir iki avanak önlerine geçmek istese tüfeği doğrultur dağıtırsın ya da bilmezden rastlamış gibi araya girer davayı fasledersin. Bu işin çapraşık yönü yok. Belli bi şey! Kötüsü gelse Çerçi Süleyman'la Kasım Dede sağ olsun! Bu herifler cevizi çift görmeden taş atmazlar, bu bir, bir de büsbütün pürüzlü bir işe hiç girmezler. Dede bi kez Muhtar Arif'in yakasını toparlamasıyla davadan vazgeçirir. Sungurlu hükümetini de Emrali Mustafa Bey'in nüfuzuyla Çerçi tutar.

Zeynel'in yüreğinde, "Haksız mıyım şimdicik?" diye soran

Uzun İskender'e karşı acımayla karışık bir sevgi parladı. Sahi bu Uzun Oğlan saf ama, bunca yıllık baba ocağını bıraktı da Sungurlu'ya neden göçtü bakalım? Aklı olmadığından... Ve de kasaba yeri bu fukarayı iyice sersemletti birader! Bunun üzerine bir tutukluk gelmiş ki mala dönmüş.

Katır Adil'in nazlandığını, İskender'le eğlendiğini de biliyordu. Kızın bohçasından kendisine bir mendil düşeceğine inansa... Bırak mendili, bir paket Köylü cigarasına dünyayı ateşe verir.

Kuru Zeynel elini kaldırarak kestirmeden araya girdi:

— Adil gelmeye gelir! Gelmezse keyfine... Şan olsun diyerek Elif'i alır giderim. Sen öyle mi belledin pis Katır!

— Kimi aman! Elif nereye gidebilir arkadaş?

— Kız kaçırmaya... Senin karı senden çok erkektir. Gönlüyle gelen bir kızın bohçasını bölüşmeye gitmediğini bir duysun, vallah seni yatağa değil, eve uğratmaz. Madem, İskender Ağa bizi erkek bilmiş ve de arkadaş bilmiş... Gidilecek!

— Canım biz büsbütün "gidilmesin" mi dedik? Peki, şimdicik karıya verdiğimiz yemini ne yapmalı? Senin haberin yok Zeynel Ağa, biz karıya kötü yemin verdik. Hele kız götürme işlerine ben hiç girmeyeceğim. Olmaya ki kızı ben kendine kaçırayım...

— Kendine he mi? Elif senin kulağına cıva akıtır da mundar gebertir.

— İşte yüzü, çağır sor. Tüfeği sakladı, tüfek saklıda Ağam, "Kız, paslanır maslanır şuna bir bakıversek," dedim de suratını astı. Tüfek de hani tüfek... Üç mermisi var. Onlar da kim bilir nereye sokulmuş. Patlayacakları da şüpheli...

Uzun İskender sevindi:

— Daha iyi! Patlayıp da n'olacak? Harba mı gidilmekte, bre Adil Efendi? Sarıca tekmil hazırlansa üzerimize vara mı bilir?

— Dur öyleyse... Bu Zeynel benim karının ağzını bir yokla-

sın... Razı gelmeye gelmez ya, gelirse... Bak sonunda kahpelik olmayacak! Kız ağlar mağlar, "Altunlarımı, giyimlerimi vermem, ne mümkün!" diye mızırdanır. Keyfinize...

— Oğlum yemin ettik ya... Biz büyük yemin etmedik mi? Haydi Zeynel şu Elif'le konuş.

— Sen bunun lafına mı aldandın? Elif kolay! Asıl benim karı duymayacak. Duydu mu zırlaması hazır. Zırlayınca bütün cinler başıma toplanır. Kemiklerini kırsam öfkemi alamam.

Katır Adil, içini çekti:

— Karılar vallah billah haklı... Karılar bizden çoook akıllı... Şu bizim kafaları kırmalı vesselam!

Adil bir maşrapa şarabı bir dikişte bitirdi. Çok kederlenmiş gibi tekrar derin derin iç çekti. İskender'in ağzından çıkan bir laf yüzünden kızın bohçasına el sürmeyeceğine o da emindi. Buna büsbütün şaşırıyor, adeta kederleniyordu. "Dünyada böyle adamlar da var şu halde... Ne desen boş," diye düşünerek suratını astı.

Ali Maraz, konuşulanların hiçbirini ciddiye almamıştı. Belli bir şey! Bunlar kendisiyle eğleniyorlar. Yoksa her biri bir orduya bedel eşkiya... Zeynel Ağanın mahpus damında gösterdiği oyun nasıl bir yiğitlik!.. Bu Adil Ağa bunların dengi olmasa yanlarına alırlar mı? Öyleyse, tüfeğin karıya teslim edildiği de yalan, ruhsat istemek de yalan...

Zeynel, çevresine utanarak baktı:

— Biraz uyusak, Ali yorgundur. Siz de burda yatarsınız!

Ortalığı topladılar. Her biri bir köşeye kıvrıldı.

Katır Adil uyumadan önce, kederli kederli söylendi:

— İşte bela başladı arkadaş! İşte biz bu gece karısız kaldık. Ben katiyen uyuyamam.

İskender Ağa bu söze, bir vakit karnı yırtılacak gibi güldü.

Sonra birden susup dışarıya kulak verdi. Yağmur hızlandı besbelli... "Hızlandı" ne demek? Eğer bu şakırtı rahmetse ve de böylece sürerse köylü bu yıl parayı koyacak yer bulamaz. Köylü kısmı parayı koyacak yer bulamadı mı kendisine katiyen güç yetmez. Doğrusu bu...

Ertesi gün uyanır uyanmaz yeniden şaraba başladılar.

Kuru Zeynel ikindiye doğru, Katır Adil'e müjdeyi verdi:

— Müjde Adil Efendi, yüreğini ferah tut! Elif kahpesiyle konuştum. Ortalık kararınca tüfeği getirecek.

— Vay orospu vay! Ulan ben bu karıyı boşasam şimdi haksız mıyım? Evet, ben bunu boşamalıyım da bir Gülbeniz de ben almalıyım.

— Ne haddine! Karı ne dedi bil bakalım? Meseleyi anlattım da, "Doğru söylemişsin Zeynel Ağa, o yüreksiz gitmezse ben giderim," dedi.

— İşte buna inanırım. Gider mi gider. Ha benim karının aklı, ha benim aklım, ha da şu Maraz Ali'nin aklı...

Adil, şaraba girişti. Akşama kadar, keyfi artarak domuz gibi içti.

Elif, üçlü Fransız tüfeğini akşam karanlığı bastıktan sonra getirmiş, oda kapısından içeriye, "Bismillah," diye uzatmıştı.

Adil, serhoşluktan dili dolaşarak, kasıldı:

— Tamam, işte geldi hitamında kucağımıza bizim cenkten çıkma can yoldaşı! Ne fayda ki üç tek mermisi var. Olsun. Onları da dost yoluna yakarım anasını sattığım... Sen öyle mi belledin bre İskender!

— Peki, dün geceden beri bizi neden yalvarttın namussuz?

— Bilmez değilsin ya, o da benim cilvem! Kızı çıkaracağız öyle ya? Şart olsun biriniz de gelmeyin ve de bütün Sarıca'ya tellal çağırtın. Bir başıma alıp yürümezsem şu Maraz Ali suratıma

tükürsün. Var mı bunun ötesi oğlum? Ulan ben Dede köyünü bir başıma basamaz mıyım? Sen beni iş üzerinde gördün Uzun Ağa, yolun gibi doğru söyle!

— Evet sırasında benden yiğitsin.

— Yemin et!

— Vallah! Doğru lafa yemin neymiş rezil?

— İşte tamam! İşte kendi kulağınla işittin Ali Maraz! Gayrı ağanı belle! Bu senin İskender Ağan bizimle zevklenirse de zevklensin. Ben ondan gene de yiğidim yiğit olmakta... –Susup dışarıya kulak verdi–: Davranalım arkadaşlar, yağmur kesildi. Yolcu yolunda gerek... Burdan Sarıca iki üç saat çeker. Rahmet aralamışken varılacak yeri tutmaya bakalım.

Yağmur bütün gün aralık aralık yağmıştı.

Kuru Zeynel, köyün beylik silahını, seferberlikten yadigâr dokuzlu Rus tüfeğini asıldığı çividen aldı. Fişekliği beline bağlarken gizlice gülümsüyordu. Bir gün inat edip bütün mermileri sınamış, birini de yakamamıştı. "Çakaralmaz diyerek, bu bizim kavala demişler. Kavala kurban olayım, hiç değil üfleyince soluğu çıkar. Bunda o da yok!"

Tenekenin dibindeki şarabı Katır Adil zor edip Ali Maraz'a içirdi:

— Dikiver şuncacık şeyi! Dik gitsin! Sen buraları sizin ova yerlerine benzetmeyeceksin Ali oğlum, buraya bir damla rahmet düşse kış geri geldi sayılır. Ayakların donar.

Zeynel: "Biz keyfimizce içmeyelim mi bu dünyada?" diyerek karıyla çocukları Adil'e yollamıştı. Kapıyı çekti. "Kitleme âdeti yok mu sizde?" diyen İskender'e çıkıştı:

— Hele yürü! Bizim hırsızlarla aramız iyidir. Biri şaşırsa da uğrasa fukaralığımızı görüp korkudan dudağı yarılır ve de hamiyetinden şuraya iki çeyrek bırakıp gider.

Köyün içinden geçmemek için biraz dolaştılar.

Tepeye çıktıkları zaman Adil, öğleden beri üçüncü defa aynı şeyi sordu:

— İskender, beri bak! Dede Kasım reziliyle sözünüz bir öyle ya?

— "Bir" dedim namussuz, kaç kez söylemeli. Kendin göreceksin, doğruca Dede'nin evine inilecek.

— Dede'ye inmezsek... Bak...

— Ulan sen ne yüreksiz olmuşsun. El kadar oğlan ses etmeden yürüyüp...

— Ben de onun kadarken ses etmeden yürüdümdü.

— Yürüdün de fena mı oldu?

— Aman bunun iyiliği nerde Uzun Ağa?

— Aldığın namı n'apalım?.. Nam ki...

Kuru Zeynel karanlıkta kesik kesik güldü. Adil'in yerine cevap verdi:

— Doğru! Bak oğlum Katır, bu lafı senin İskender Ağan doğru söyledi. Nam aldık. Hem de biraz ziyadece aldığımızdan üstümüzde namdan başka bi şey kalmadı. Nam üstümüzde kaldı arkadaş! Sizi bilmem, lakin ben namdan yana fena değilim. Ne atabildim, ne satabildim. Nam boynumda bir zincir...

— Ya ne olsaydı domuz Kuru, köy yerinde seni herkes tepelese miydi?

— Gelen geçenin tepeleyemediği doğru! Lakin burnumun domuz gibi çamurdan çıkmayışını n'apalım? Biri bir kötü söz edecek, yeni yetmelerden biri zebunluğumuzu gözüne kestirip bir şamar indirecek, diye yüreğim yarılmakta benim! Ellerde böyle bir nam olmadığından, "İte bulaşmaktansa çalıyı dolanmak yeğdir. Elleri kırılsın," der. Nam beni yedi bitirdi İskender Ağa, hemi de o eski nam! Yenisi benden ziyade on dört yaşındaki yosma kız kocasına layık...

Islak otlarda ayakları kayıyor, otsuz yerlerde çamur aşık kemiklerine çıkıyordu. Yağmur yok ama, gökyüzü baca kurumu gibi kara... İnceden esen rüzgâr adamın derisini ustura gibi dağlamakta... Bu kaypak gidişle Dede'nin köyünü dört saatte tutabilecekleri şüpheli...

Yolun yarısında cigara içmek için durdular.

Katır Adil iyice ayılmış olmalı ki yavaşça sordu:

— Kız razı öyle ya?

— Hangi kız?

— Hangi kız olabilirmiş? Arif Ağanın kızı Gülbeniz...

— Razı. Neye sordun?

— Yani bu gece çıkacak. Yolumuza bakmakta?

— Bakmaz mı? Bohçasını bir hafta önce hazırlamış.

— Senin gibi herifin neyine? Merak ettiğim bu...

— Şimdi ben, şu namerde bir kurşun çeksem haklı değil miyim hey Allah? Oğlum, biz koca Sungurlu kasabasının birinciye gelen yiğit delikanlısıyız.

— Delikanlı yalanını bi kez geri alacaksın. Yiğitliğe gelince... Yürekten yana bilmem, lakin körpe kızın hakkından gelmekten yana biraz şüpheli...

— Senin yükün ağır olduğundan yılmışsın. Elif seni iyice kötületmiş. Karının anadan kısırı fenadır, adamın belini büküverir. Sen tatlı canını kurtarıp iki yanına bakamadığından bizi de öyle sandın.

— Bu laflar okkalı laflar arkadaş, işte iki de tanık. Sonunda yardım mardım istersen, karışmam.

— Sana tevekkeli "Katır" dememişler. Yoksa kendin Elif kahpesine yedekçi mi aramaktasın namussuz?

— O cihet benim işim. Biz şimdi seni konuşmaktayız. Dede bu işe razıysa kızı sana neden alıvermedi?

— Dede'nin Muhtar Arif Ağayla arası yok, dedim ya!

İskender bu lafı söylediğine pişman olarak hemen sustu, Katır Adil, biraz bekledi:

— Ee?

— Arası yok dedimse... Yani, Dede bize kızı almaya alacaktı. Lakin biz sabredemedik. Ayrıca ne demişler? "Sen aklını mı yitirdin bre Arif Ağa, sen bir köyün koca muhtarı olasın ve de bunca variyet sahibi olasın, kız ehli kızını kuma üstüne vermek ne demek? Herifin öteki karıya resmi nikahı var. Şu halde senin kız metres mi gidiyor?" demişler.

— Dede'nin razı geldiği bir işe Alevi milleti nasıl laf karıştırabilirmiş?

Kuru Zeynel'in gene canı sıkıldı:

— Eski Alevi düzeni mi kaldı ki sen bu sözü böyle dedin bre Katır! Şimdi Dede'yi sayan mı kaldı? Beni alalım: Ben de saymam. Neden saymam? Şu sebepten saymam ki dedelik bir işe yaramaz olmuş. Eskiden Dede kısmı hükümet gibi hüküm sürdürürdü. Dede bir laf etti mi, bitti. Sen Alevi milletinden mahkemeye düşeni hiç gördün müydü? Bizim mahkememiz Dede derneği değil miydi, a canım? İstinaf da orası, temyiz de... Şimdi kim kime? Sen sensin, ben de ben! İşte bu sebeple Dede Kasım'ın kârına çoktan beri kesat elverdi. Yarıcı şurda dursun, parasıyla gündelikçi bulup ekinini kaldırmaya gücü kalmadı derbederin... "Dede'ye çalışmak da neyin nesiymiş? Ben çalışacak olduktan sonra Ankara'nın inşaatına, Kayseri'nin tren yoluna ne olmuş?" diyen basıp gitmekte... Yoksa hiç Dede kısmından çerçi mi görülmüştür? Dede'nin de kendine göre masrafı ağır... İki yıl üst üste ekin kısa oldu. Dede baktı ki hazırdaki parası gitmekte... Yeğenine çerçi dükkânı açmaktan başka çare bulamadı. Yağmasa da damlar hesabı... Ayrıca Muhtar Arif Ağa, Dede'yi hiç saymaz olmuş.

Köyün ikinciye gelen zengini... Fazladan muhtar... Dede el altından Arif Ağayı muhtarlıktan indirmeye kalkmış. Birbirlerinin yüzlerine gelmediler ama, sen köy yerinin ince işlerini bilirsin. Arkadan bunlar kuyu kazar oldular, birbirlerinin yoluna...

— Peki, Çerçi Süleyman neyi alıp verememiş? Karşısına dükkân açıp kazancını baltalayan Dede'ye karşı, Dede'nin düşmanı Arif Ağadan yana olacak değil mi?

— O ciheti de, işte yüzü, İskender Ağan nakliediversin.

Uzun İskender üst üste öksürdü. Meselenin altı üstünü tutmuyor. Bu namussuz Katır biraz daha kurcalarsa dibindeki çapanoğlunu boylu boyunca meydana çıkaracak... Can havliyle lafa girişti:

— Çerçi Süleyman ahbap gayreti kovalamakta... Sizden iyi olmasın, beni gayetle sever. Kız meselesi çıkınca davrandı, çok uğraştı. Bi kez ağzından bir laf çıktı.

— Kimin?

— Çerçi'nin...

— Çerçi'de laf çoktur. Neymiş?

— Çerçi bana ne dese iyi? "Arif Ağa beni kırmaz. Kızı aldık say!" dediydi. Mert oğlandır. Sen ellerin lafına kulak asma! "Şöyle böyle" derler ya, Çerçi Süleyman erkek arkadaş. Tam üç kere Sarıca'ya gitti. İlkin kayınbabamız olacak namussuz: "Ha, ma!" dedi. İkincide ağzı değiştirmiş, "metres" pisliğini ortaya atmış. Benim yüreğim vesveselendi. Cadı karıyı o sebepten kıza göndermedim. Duymuş Arif papası... Sungurlu'nun kahvesinde biz bununla ileri geri ettik. Çerçi araya girecek oldu. Bu sefer herif ağzındaki kara baklayı çıkardı: "Kız benim değil senin, götür dere boyunda kes. Kanı sana helal olsun. Lakin bana Uzun İskender'in lafını etmeyeceksin. Ben bu rüzgârın nerden estiğini bilmeyeceklerden değilim. Benim Dede Kasım'ın malına katılacak miras malım yok!" diyerek sözünü çiğnedi. Çerçi işte buna kızmakta gayet!

— Arif Ağanın doğru konuştuğuna he mi? Kızar mülevves! Doğru bir laf o Çerçi'ye anasına sövmekle bir gelir.

— Hayır, doğru lafa kızmadı. "Peki," dedi, "madem niyeti yoktu, neden ilk gidişimde merdane söylemedi? Bu kız istemek işi şeriatça bir iş... Bini ister, biri alır. Bizim Aleviliğimizde Çerkez kaması gibi iki yüzlü laf olur mu?" diye kızdı.

— Şu halde Süleyman demek ki merdanelik istemekte... Şaştım, Çerçi namerdi ne zamandır mertten namertten anlamaya başladı?

Uzun İskender cigarasını atıp çömeldiği yerden kalktı:

— Yolcu yolunda gerek ağalar! Gönlünüz çekerse yürüyelim. Bak bana Ali Koç oğlum, işte kendi kulakların işitti. Bu herif senin Çerçi Ağana bir demediğini bırakmadı. İşimizi hayırlısıyla bitirelim, öküz ölsün ortaklığımız ayrılsın, sen buna, Allah sayesinde eşek arısı gibi dalarsın. Çerçi Ağanın öcünü ararsın ki bu topraklarda türkü olup kalır.

Adil, biraz gönülsüz güldü:

— Yeğenimi boşuna yelleme! Zemanenin bebekleri senden benden akıllı. Hak söylediğimi bildiğinden bana hiç canı sıkılmaz. İçinden, "Oh ne güzel!" demediyse bak gör. İstersen yemin verdirelim.

Ötekiler gülüştüler. Ali hiç ses çıkarmadı. Bu biçim şakalara Çerçi Ağasından alışıktı. Burnunu çekmekle hıçkırmak arası bir ses çıkardı o kadar... Eski zamanın üç zorlu eşkiyasıyla gecenin bir vakti, bu kadar uzak yerlerde arkadaşlık ettiğinden, ayrıca ünlü bir muhtarın kızını kaçırmak işine girdiğinden kibirleniyordu. "Hem de öyle beribenzer muhtar bellemeyeceksin! Dede köyü muhtarı diyeyim de sen anla!"

Burdan ileriye yol biraz sarplaşmıştı. Uzun İskender Ağa bir vakit soludu, bir vakit birilerine sövüp saydı. Sonunda, namus etmeyi bir yana bırakıp tüfeğini, "Düşürür müşürürsün bak keyfine!" diyerek Maraz Ali'ye yükledi. Katır Adil işi gene maskara-

lığa dökmüştü. Bu tüfek taşıma meselesini diline doladı, fukara İskender'le bir vakit gönül eğlendirdi.

— Beri bak Sungurlu'nun birinciye gelen yiğidi! Bu "yiğit" lafının başındaki harfler sakın düşüp müşmesin?

— Höst oğlum, o senin kendi itliğin...

— Ne bileyim? Sungurlu'da laf kıyamet gibiymiş efendi. Sungurlulu köşe başlarına birikmiş...

— Neden?

— Körpe gelin beklemeye durmuşlar? Evlenecek delikanlıların babaları düğünleri hepten battal etmişler. "Bir vakit de bu Gülbeniz'le geçinirsin hay oğlum, dünyanın avanağı sen misin?" diyen diyeneymiş...

— Şimdi tüfek omzumda olmalıydı ki ne fayda!

— Solumayı n'apalım? Tetiğe dokunacak parmak gücü nerde? Bu parmak kuvveti sana ilerde lazım halbuysa...

— Ne için bakalım?

— Kız işi bu, hiç belli m'olur?

— Ulan edepsiz, Ali yeğenimin yanında... Hey Allah! Şunda hiç utanmak var mı?

— Vay o işi yüzüne sen bulaştıracaksın da utanması bana mı düşecek?

— Keyfine bak, Allah sayesinde İskender Ağan öyle meselelerde seni yere baktırmaz.

— Demek kendine güvenmektesin. Değme babayiğit bu meselede kendine güvenemez. Şu halde senin sırtını dayadığın bir karlı dağ olsa gerek... Aman sakın Arif Ağanın kızına samanlıkta mamanlıkta vaktiyle bir hal olmasın? Oh ne iyi, alnın terlemeyecek Ağa, senin işin tren gibi yürüyecek.

— Halt ettin şimdicik... Muhtar Arif Ağanın ırzına dolanmak kimin haddi... Kız sağlam, kız sapına kadar kız ehli kız... Birin-

ci defa bana yanmış ki dumanı tepesinden uğramış.

— Öyleyse, "Ben vazgeçtim" demeli. "Ben o kart herifi n'apabilirmişim? 'Baba' diyerek peşinden mi gideyim?" demeli de gelmemeli...

— Ne ağzına?

— Artık bilmem. Ben sana o zaman sorarım. Bu çamur bedavadan çiğnenmez.

— Oğlum ferah ol! Ben senin gibi Katır'ın kira navlununu irtikâp edeceklerden değilim. Kız, bohçası kolunda zırpadak sıçrasın çıksın da gör!

— Eh çıkar mı çıkar. Bu kız milletinde akıl ne arasın? Akıl olsa kız olmaz. Lakin nüfusta küçük yazıldığından inşallah babasına teslim ederler, sana da bir sopa çekerler ki...

— Biz işimizi görelim de varsınlar geri teslim etsinler.

— Vay sen iş görmeye mi güvendin Uzun Oğlan? Şimdi kullanılmış malın meraklısı daha çok... Eskiden bir isteyen varsa, başına o işin geldiği duyulunca bin isteyen olur.

— Yağma yok! Biz hemen ele mi geçeceğiz? Babası olacak herif razı gelmedikçe, "Benim davam yok!" demedikçe ne mümkün! Fazladan kızın yaşı mahkemede büyütülecek ki bize bir kötülük gelmeyecek.

— Tamam! Bir de kızı kendi elinle mahkemeye götürmelisin ki Sungurlu toprağına türkü olmalısın.

— Oğlum katır, sen eskileri böyle avanak değildin! Sana ne oldu? Mahkemeye kız götürülür mü?

— Yaşı...

— Gülbeniz'in yerine bir başka kız götürürüm. "Gülbeniz bu mu?", "Evet bu!" Bunun da usulü böyle... Sen nerden bileceksin?

— Hele bu lafın üstünde biraz duralım İskender Ağa, bunlar senin kendi akıllarına benzemez oğlum! Bunlar Çerçi'nin mi,

Dede'nin mi, yolun gibi doğru söyle!

— Uzattın rezil, uzattın ki tadını kaçırdın!

— Boyun biraz uzunca olduğundan...

— Kes ulan! Bir de kaba kaba güler. Kes, dedim. Yağmura aldanma! Köylü tekmil dağa dökülmüştür. Vakit herk vakti. Çifti bırakan öküzleri taze ota salar. Şurda burda hayvan otlatanlar vardır. Herifleri uyandırırsın.

— Şimdi, herk yorgunu fukara köylülerden mi korktun? Herk vakti ne demek! Köylü kısmının erkekliğini bursan uyanmaz demek...

Yol inişe devrilmişti. Dereyi atlayıp tepe aşıldı mı Kasım Dede'nin Sarıca köyü...

Kuru Zeynel durup aşağıya kulak verdi.

İskender Ağa telaşla sordu:

— Ne var?

— Dereye baktım. Derede su çok mu, az mı?

Konuşmadan karanlığa doğru indiler. Gürültü olmadığına göre sel geçip gitmişti. Fakat Zeynel tedbiri elden koyuvermedi. Bir sopa uydurup suyun derinliğini ölçtü:

— Tamam: Ağalar buyrun! Su korkulu değil!

Hepsinin ayakları zaten dizlerine kadar çamura battığından dereyi taş aramadan yürüyüp geçtiler.

Tepenin doruğuna varamadan Uzun İskender Ağa, arkadaşlarını durdurup fısıldadı:

— Doruktan devrilince Dede'nin Sarıca köyü... Ses edilmeyecek bu bir, bir de tüfekleri tersine asalım ki farkına varılmasın! Köpekler parlarsa siz karışmayacaksınız. Bu temeline tükürdüğüm köyünde bütün itler beni tanır.

Sesi bir hoştu. Sanki soluğu ağzına sığmaz olmuş. Zeynel'le Adil sevdiği kıza kavuşmak sevincine verdiler. Maraz Ali: "Herifin

eşkiyalığı birdenbire nasıl da parladı yahu?" dedi. "Belli bi şey bu Uzun İskender Ağam dört yüz dirhem eşkiya..." Sonra, buraya bohçası kolunda bekleyen kızı alıp gitmeye geldiklerini düşünerek biraz canı sıkıldı. "Peki, biz yiğitliğimizi nerde göstereceğiz? Kızın babası uyanmalı ki... Bütün kabilesi peşimize düşmeli ki..."

Doruğu aşınca durup köyü gözetlediler. Yüz evlik Sarıca'da bir damla ışık görünmüyordu. O kadar ki köyün üzerine basıp geçen adam köye uğradığını bilmez.

Adil yavaşça sordu:

— Dede'nin evine inilecek öyle ya?

— Dede'ye elbet! Yahu sen ne yüreği fesat bir herif olmuşsun Katır?

— Nerde bu sakallı pezevengin evi?

— Köyün tam ortasında, şu ilerdeki karaltı ekin ambarları...

— İşte bu fena arkadaş...

— Neden oğlum?

— Kız bizi köyün kıyısında bir selamet yerde bekleseydi.

— Ee?

— Dede'ye konmadan geçer giderdik.

— Şunun bir lafı, bir lafını tutar mı hiç?

Katır Adil kısık kısık güldü.

Köpekleri parlatmadan Dede'nin evine yanaştılar. Herif avlu duvarlarını taştan ördürmüş, kale bedenleri gibi yükseltmiş. Burası dağ gibi ekin ambarlarıyla Çorum'un askeriye kışlasına benziyor.

Adil, fısıldadı:

— Dede'nin iti yok mu?

— Var, olmaz mı? Lakin beni tanır.

— Sahi, akraba sayılırsınız.

— Hele rezil, o da nasıl bir lakırdı?

— Dosdoğru bir lakırdı... İnanmazsan Zeynel'e sorarsın.

— İyi, sen artık beraberinde tanık da gezdirir oldun demek... Şu halde sana gayrı, Sungurlu hâkiminin de gücü yetmez.

— Haydi gevezelenme de şu kapıyı yumrukla! Yumrukla açılsın.

— Dur aman! Kanatlıyı mı yumruklayacağız? Sen temelli şaşırmışsın Katır oğlum, köy tekmil ayaklanır. Ben duvardan aşacağım. Hele omuz ver ki sen...

Avlu meyilli olduğundan evin önü iki, arkası tek katlıydı. Uzun İskender Ağa, Dede'ye misafir olduğu zamanlar hovardalığa filan gider, dönüşte avlu kapısını çalmadan duvardan aşardı.

— Ben duvarı atlayınca gürültü etmeden kapıya dolanın, kol demirlerini indirir sizi içeri alırım. Aman haaa! Gürültü yok! Ali oğlum, tüfek sana emanet! Kırar mırarsın...

Adil omuz verdi. İskender öte tarafa pat diye atlayınca köpek parladı. "Hele yezit!" dediğini duydular. Hayvan sesi almış olacak ki inlemeye başlamıştı.

Kapıya doğru dolanırlarken Katır Adil kendi kendine: "İtin adı Yezit şu halde," diye düşündü. "Dede itinin adı da Hazreti Ali olacak değil ya!" Sinirli sinirli güldü.

Kuru Zeynel yavaşça sordu:

— Neye güldün ulan katır?

— İte güldüm. Türkçesi itin adına güldüm. Köye gidince yapacağımı ben bilirim.

— Neymiş?

— Bizim Karabaş'ın adını Kızılbaş'a çevireceğim.

— Vay sen bizim köyün Alevisini, Aleviden saymaz mısın? Seni, şart olsun kazıklayıp kebap ederler de Karabaş'a yedirirler.

— Yahu neye kızdın? Dede koysak bir şey diyen olmaz ya...

İskender bu sırada kapının kanatlarını araladı. Köpek huysuzlaşınca eğilip başını okşadı:

— Yabancı yok Yezit! Nah işte kokla da bak! Bu Adil sizden...

— Hangimizdense onu tanır. İt kısmı da senin gibi yalancı değil ya...

Maraz Ali, Dede'nin ekin ambarlarına şaşkın şaşkın bakıyordu. Bunların vasfını Çerçi Süleyman Ağasından evvelce dinlemişti. "Sahi ulan! Tepesine bakanın fesi düşer!"

Uzun İskender, evin alt katındaki büyük kapıyı bırakıp merdivenden balkona çıkmıştı. Arkasından gittiler. Uzun Oğlan, ne düşünüyorsa, düşünüyor, kapıyı bir türlü tıkırdatamıyordu.

Katır Adil, merak etti.

— Nerde yatar bunlar?

— Yeğeniyle yeğeninin karısı alt katta, ahırın yanındaki odada yatarlar. Bunlar atı bekler. At, bin altun değerinde Arap atıdır. Yeğeni ayrıca tembihli... Yukarısı yansa, Dede'nin hususi parolası olmayınca ses vermez ve de burnunu göstermez.

— Neden?

— Dede'nin oğlu yok. Ölürse Dede postuna yeğeni oturacak. "Bir baskın filan olur, oğlanı keserler, yerim boş kalır," diye korkar. Anladın mı yezit? –Biraz bekledi–: Anladın mı dedim?

— Bana demedin. Bu sözler it kardeşine... Vur şu kapıyı, uzatma!

İskender Ağa çekinerek önce bir kere, sonra iki kere vurdu. Bir zaman içerden ses soluk çıkmadı. Nihayet bir hafif ayak pıtırtısı duydular. Bir kan sedası, çekinerek sordu:

— Kimsin?

— Aç ana! Yabancı yok!

— Kimsin?

— Aç! Yedilere yedi dedim yedi can – Yedi candan biri geldi bigüman... Sesimi alamadın mı ana? Benim ben... Uzun İskender oğlun...

— İskender Ağa sen misin?

— Benim.

— Dur da anahtarı getireyim, anahtarı...

İskender Ağa, Dede'nin yeni karısı Melek Hanım'ın, "Anahtarı getireyim," diye yalan söylediğini biliyordu. Çünkü kapının kilidi milidi yoktu. "Her gece sürgüsü çekilir, kol demiri vurulur. Ulan orospu, 'ev yalnız kalmasın' diyerek kapıya kilit taktırmadığınızı ben unuttum mu?"

Anahtarı getirmek epi uzadığından, bir de ışık yakılmadığından Katır Adil can sıkıntısıyla sordu:

— Hizmetkârları yok mu bunların?

— Var ama kendi evinde yatar.

— İçerden ahıra merdiven inermiştir öyle ya?

— Merdiven evet.

— Karı anahtarı merdivenlerden düşürdü besbelli, karı bu anahtarı...

Kapının altından ışık göründü. Melek Hanım sordu:

— İskender Ağa?

— Buyur!

— Yalnız mısın?

— Yalnız olur mu? Kuru Zeynel'le Katır Adil, bir de başka arkadaş var. Bilmez gibi... Dede'm uyudu mu?

— Hasta... Kaç gündür kötüledi...

Sürgünün çekildiğini, kol demirinin indirildiğini sesten anladılar. Karı anahtar getirmek bahanesiyle Dede'ye, "Açalım mı, açmayalım mı?" diye danışmış olmalı. Nihayet kapı açıldı...

Melek hanım lambayı başı hizasına kaldırıp yol verdi:

— Buyrun!

Kasım Dede'yi yatakta buldular. Altına ipek kılıflı üç şilte serilmişti. Dizlerine çektiği yorgan kırmızı atlastandı. Sırtındaki ke-

ten geceliğin önü açık olduğundan göğsünün beyaz kılları görünüyordu. Kenarları samurlu şal hırkasını omzuna almıştı. Başındaki buhara takkesinin on altun ettiğini İskender Ağa biliyordu.

Kasım Dede gayet uzun boylu, gayet zayıf bir adamdı. Küçücük siyah gözleri uzun kaşlarının gölgesine adeta saklanmıştı. Yanaklarının buruşukluğu suratının asıklığını büsbütün artırıyor, Alevi usulüyle kesilmiş bıyıkları ince dudaklı hain ağzını meydanda bırakıyordu.

Dede Kasım içeri girenlerin hiçbirine bakmadan:

— Hayrola! dedi. Nerden bu geliş ağalar? Buyrun, oturun.

Uzun İskender tüfeği duvara dayadıktan sonra koşup diz çöktü. Dede'nin sağ elini iki eliyle tutup öptü. Dizleri üzerinde gerileyerek Kuru Zeynel'le Maraz Ali'ye yol verdi. Katır Adil de Dede'yi tanıyordu. Alevi olmadığından el öptükten sonra dizlememiş, dönüp arkadaşlarının yanında durmuştu.

Dördünün de duvar dibinde edeple el kavuşturmaları Dede'nin karısı Melek Hanım'ın yüreğindeki kuşkuyu biraz dağıttı. Lambayı ocağın üstüne koydu.

Adil, karıya alıcı gözüyle bakıyordu. Otuzunda var yok... Saçları gibi kaşı gözü de tüm kara... Buna karşılık etinin beyazlığı süt gibi... Tıkızlığına tıkız ki değme pehlivan güç yetiremez. Nerde kalmış ki Dede olacak şu kemik külçesi hakkından gelebilsin! "Bunun şimdilerde de bir tadına bakan vardır ya, asıl büyük ziyafet Dede göçtükten sonra... Dede göçüp malı mülkü kahpeye kalınca şunun iman tahtasına çöken yaşadı arkadaş..."

Oda büyüktü. Tabanı, duvarları, sedirler silme halı... Hem de öyle kötü cinsten değil, besbelli Şiraz'ın ipek halıları... Raflara altun sırmayla işlenmiş örtüler serilmiş, eskiden kalma örtüler ki her birine beş bankınot paha biçilse değer... Hele duvardaki silah armaları... Savatlı, mücevherli kılıçlar, Arap işi hançerler, gü-

müş kakma eski zaman tüfekleri, ağızdan dolma piştovlar... Belli bir şey, bu Dede padişah hazinesini Sarıca'ya toplamış da üzerine yanlamış...

"Yatağın yanındaki gümüş tastan bal şerbeti mi içer deyyus? Gümüş ağızlığın yumruk gibi kehribarlarına ne demektesin peki Adil oğlum. Tespih de siyah kehribarsa tamam! Ulan! Kasım Dede'nin tespihi de kehribardan olmayacak da neden olacak?"

Katır Adil, yatağın yanında duran kitaba akıl erdiremedi. Kitabın kabı da som sırmaya kesmiş. Herhal bunun üzerindeki sarılar da altun varak... "Alevi milletini idare ettiği akıl kitabı bu mu ki ola?"

Bu altun, gümüş, sırma, ipek debdebesinin ortasında göğsü hırıl hırıl hırıldayan şu zebun herifin yüreğini ürpertmesi neyin nesi? "Biz de Alevi olsak bir diyeceğimiz yok! E peki! Herifin gözleri bi hoş... Say ki yüreğime mil salmakta."

Kasım Dede, yer gösterdi.

— Oturun! Şöyle gelin! Islandınız öyle ya? Ovaya rahmet çok düştü mü?

— Yağmur yok...

— Oturun. Gecenin bir saati... Aç mısınız?

— Sağ ol! Karnımız tok.

— Oturun! Şöyle geçin! Islandınız öyle ya? –Biraz kaba, biraz derin sesinden hükmetmeye, öğüt vermeye alışık olduğu belliydi–: Oturun... –Çenesiyle Ali'yi gösterdi–: Bunu bilemedim. Kimdir bu delikanlı?

— Bilemedin mi? Hiç görmediğinden bilemezsin. Kızının –Iskender kendi karısından bahsediyordu– yeğeni olur. Uzaktan bir yeğen... Bunlar Çorum taraflarında oturduklarından sen hiç görmedin.

Kuru Zeynel'le Katır Adil gibi, Maraz Ali de bu yalandan bi şey anlayamamışlar, şaşırmışlardı.

Dede gözlerini kaldırmadan bir zaman sustu. Beyaz sakalı titriyordu. Buncacık konuşmayla yorulmuş olmalı ki göğsünün hırıltısı büsbütün artmıştı.

Buruşuk derisinin altında mor damarları solucanlar gibi kımıldayan ince, uzun parmaklı elini, kırmızı yorganın üzerinde gezdirerek düşünüyordu.

Uzun Iskender'in yüreğini de başka bir sebepten Katır Adil'in içini ürperten korku yoklamıştı. Dudaklarını yalayarak: "Oğlanı bildi mi bitti," diye düşündü, "Oğlanın kim olduğunu bildi mi yandık!"

Dede, karısına dönmeden emretti:

— Bunlar çamura batmışlar. Biraz su ısıtılsın. Yiğitler ayaklarını temizlesinler de rahatlasınlar.

Uzun Iskender atıldı:

— Istemez Dede'm. Biz çok duruculardan değiliz.

— Neden? Hele oturun. –Oturmalarını bekledi–: Hiç olmaz. Dışarısı rahmet... Yağmura baksana!.. –Susup dinlediler–: Rahmet zorlu...

Yağmurun gerçekten yaman bastırdığı camlara kırbaç gibi vurmasından anlaşılıyordu.

— Kahve içersiniz. Karnınız açtır.

— Istemez. Anama rahatsızlık vermeyelim.

Dede'nin karısı Melek Hanım'ın yüreği iyice rahatlamıştı. Gülümsedi. Gülümsemesiyle de, suratı, güneş vurmuş gibi güzelleşti. Katır Adil: "Değerli karı ne olacaksa..." diyerek yeniden yutkundu.

Dede, tütün tabakasını halının üzerinden misafirlerin önüne kadar kaydırdı:

— Sarın bakalım! Bunlara yumurta pişir. Pekmez çıkar.

— Dur ana! Şart olsun istemez.

İskender adeta yalvarıyordu.

Dede öfkelendi:

— Sen karışma! –İlk defa karısına döndü–: Dediğim gibi... –Karının çıkmasını bekledi–: Sarın birer cigara! Sorduğuma cevap vermedin İskender Ağa, nerden bu geliş, dedim?

— Anlatırım. Sen soğuklattın mı?

Dede uzun uzun öksürdü.

Kuru Zeynel içeri girdi gireli Dede'yi gözlüyordu. "Herif tüfekleri görmezden geldi. Şu halde ilmi var. Kızın çıkarılmasına razı..." diye düşündü, rahatladı.

— Bırak şimdi soğuklatma lafını... Nerden bu geliş? Doğrusunu söylemeli!

— Doğrusu... –Uzun İskender gözlerini kaçırdı–: Biz o meseleye geldik Dede'm, o bildiğin meseleye...

— Neymiş? Hangi mesele?

— Ruhsatın olursa kızı götüreceğiz.

— Nasıl kızı? Benim haberim yok!

— Muhtar Arif Ağanın kızını...

— Hiç olur mu? Hayır, işte bunu beğenmedim. İcap etmez ve de katiyen razılık vermem. Demek ki bizim sözlerimiz kulağınızın birinden girmiş birinden çıkmış...

Maraz Ali duvardaki silahlara dalmıştı. "Şu kılıçlar Hazreti Ali devrinden kalma besbelli! Ortadaki Hazreti Ali'nin Zülfükar'ı olmasın? Tamam Zülfükar... Dede bunları icabında hep mi kuşanır hey Allah! Şu halde gençliğinde bu Dede yiğitmiştir. Kendini saydırması yiğitliğinden gelse gerek... Bunları adam kuşanmalı ki..." Ocağın yanına dayanmış başı kemikli kara bastonu gördü. "İşte Dede'nin okunmuş sopası... Kasım Dede yolsuzları bununla yola getirir. Bir vurdu mu bitti!"

Dede'nin dargın sesiyle kendine geldi.

— Ben sana ne dedim bakalım, ne dedim?

— Ne dedin?

— Gayrı bizi saymaz oldunuz. Sözümüzü dinleyen mi var? Unutmuş gitmişsin. "Sabırlı olacaksın," demedim mi? Baba kısmı güç razı olur. Biz onu yola getirirdik.

— Ben sabırlı olmadım mı? Bilmez gibi... Sungurlu'nun Belediye Kahvesi'nde bize bir etmediğini komadı. Senin hatırını saydım da seslenmedim. Arada senin hatırın olmasaydı Arif Ağa namerdini ben orda bitirmez miydim bakalım?

— Irz meselesidir. Irz meselesinde ırz sahibi ileri geri söylese de zarar vermez. Yiğitlik öyle değil...

— Biz de bi şey mi dedik? Çorum toprağının umum Alevi milleti: "Aşk olsun ve de iyi dayandı. Bunca hakareti sineye çekip... Bu Iskender'de işkembe varmış ki aferin," diyerek...

— Bak ne güzel! Iyi işe "iyi" derler. Sabırlı olmalı... Hayır, kızı alıp gitmek yolsuz...

— Kız razı... Kız ne demiş? Kız demiş ki...

— Kızı bırak! El kadar çocuk sözünü bilmez. Usul-erkân yol yordam dışı bir iş...

— Sen bugün bizim atamızdan ilerisin. Lakin bizim de kendimize göre namusumuz var. Kızın... –Gene kendi karısından bahsediyordu–: geçen hafta uğradı. Hani buraya geldiği zaman... Arif'in kızı ne demiş bakalım? "Beni götüreceksiniz alın götürün," demiş. "Siz benim babamın ne domuz olduğunu bilmezsiniz," demiş. "Analığımın sözünden çıkmaz. Beni Alaca'ya aşırıp başkasına satacaklar," demiş. Bir güzel ağlamış. Bu gece son gece... Bu gece çıkarmazsak vazgeçtiğimizi bilecek... Peki şimdi biz ne yapalım bre Dede?

— Sabredeceksin. Sabrın sonu selamet! Ben kızı Alaca'ya göndermem, başkasına sattırmam. Hitamında akraba olacaksı-

nız. Sonunda yüz yüze bakmak var. Ben gene senin hayrına söylemekteyim. Beni saymazsan...

Buraya kadarını beraber kararlaştırmışlardı. Dede başkalarının önünde kaçırma lafı açılınca, taraflısı değil gibi davranacaktı da sonunda Uzun İskender'e söz geçirmemiş olacaktı.

— Beni denlemezsen keyfine... Ben bu hasta halimle yakanı toparlayamam. Bak düşün, karakola, mahkemeye düşersiniz, benden medet beklemeyin. Sen de erkeksin. Bugün onaysa yarın sanadır. Ben seni oğlumdan ileri severim.

Dede hep yere bakarak konuşuyordu. Ötekiler de gözlerini kaldırmadıklarından İskender'deki değişikliği fark edememişlerdi. Uzun İskender'in elleri titriyor, yutkundukça derisinin altında canlı bir hayvan varmış gibi sivri gırtlağı inip çıkıyordu. Yüzü kireç gibi beyazlaşmıştı. Dede'ye bakan kısık, kanlı gözlerinden fena bir ışıltı geçti.

— Ben seni oğlum gibi severim! Bu iş bizim yolumuza bir vakit uymaz. Beni dinlersen vazgeçersin.

— Madem ki Dede... Böyle dedin... Sen bugün bizim Dede'mizsin. Sözünün dışında bir iş yapmak gerekmez! Vazgeçtim.

Dede başını hızla kaldırdı. Gözleri şaşkınlıkla kırpıştırıyordu. İskender de ayağa kalkmıştı:

— Vazgeçtim! –Sesi kötü kötü titriyordu–: Vazgeçtim. Şurdan birkaç para ver de gidelim.

— Para mı? Ne parası?

— Vay namussuz papas! –Uzun İskender, sesini fazla yükseltmediği halde bu kelimeler dinleyenlere top patlamış gibi dehşet verdi–: Bir de ne parası öyle mi? Beni elin namusuna dolaştırırsın... Parra dedim rezil, şart olsun seni keserim.

Böyle demesiyle koltuğunun altındaki Dağıstan kamasını çekmesi, Dede'nin üstüne atlaması bir olmuş, saniyesinde saka-

lını kavrayıp kamayı gırtlağına dayamıştı.

Maraz Ali şaşkın şaşkın olup bitenleri anlamaya çalışıyordu.

Katır Adil öne eğilmiş, Kuru Zeynel eğlenceli bir şey seyrediyor gibi gözlerini kırpıştırmaya başlamıştı. Gülüyor gibi, ama ağzı kederli... "Herifi korkudan gebertecek bu deli pezevenk," diye düşünüyor. Dede'nin ölesiye korktuğunu ötekiler de kolayca anlamışlardı.

Dede'nin gözlerine dolan korku, dünya kuruldu kurulalı yaşayıp göçmüş bütün insanların yüreğini yaracak kadar büyüktü. Dede'nin eşkiya korkusu, seferberlikteki eşkiyalık devrinden kalmıştı. Eşkiyaların keyif için adam kulağı kestikleri, karıların boğazına nar gibi kızarmış sacayak geçirdikleri, çocukların sırtlarını yarıp tuz, kırmızı biber ektikleri, genç kızların ayaklarını –paranın yerini söyletmek, anasını babasını yola getirmek için– ocakta yaktıkları devirlerden kalma bir korku... Öylesine ağır, öylesine bitirici bir dehşet ki bir tek insanı değil, bir orduyu bozar. Uzun İskender'in arkadaşları boyunlarını içeri çekerek nefeslerini kesmişlerdi. Neden sonra Kuru Zeynel'le Katır Adil bir kuru muşamba yırtılır gibi hışırtılarla soluklandılar. Ali sanki dalıp gitmişti.

İskender, Dede'nin kafasını büküp dizine dayadı. "Tüh bismillah!" diyerek kamayı hazırladı:

— Parra, dedim rezil! Elden gitmektesin, para!..

— Vereyim oğlum, vereyim. Burda nah...Dede, bir şeye tutunmak istiyormuş gibi elini havada sallıyor, titreyen parmağıyla bir yere işaret ediyordu:

— Nah...

— Kıpırdama! Sesini kes! Kes dedim. Paralar gelmeli çok para... Eşek yüküyle para gelmeden olmaz. Şart ettim keserim. Bitiyorsun namussuz, para...

— Burda yavrum! Karı! Hey karı! Kız...

— Karıyı bana kestirirsin. Hani paralar?

— Para burda İskender! Para hazır oğlum! Sana harçlık iktiza eder, diyerek... Oh aslan oğlum!

Elini yanına düşürmüş, yorganı halsiz halsiz tırmalamaya başlamıştı. Nihayet iki şiltenin arasından biraz kâğıt para çıkardı:

— İşte para! Buyur!..

Uzun İskender boynunu uzatıp baktı. Paraları görünce, hiç umulmamış gibi şaşırdı.

Maraz Ali, şimdi, İskender Ağanın yüzünü yandan görüyordu. Bu surat, tanıdığı bir surat değil... Tastamam eşkiya suratı... Domuzuna bir eşkiya suratı ki bakmaya değme yürek takat getiremez, adam korkar.

İskender, dişlerini göstererek kurt gibi sırtardı:

— Sahi para... Uşak gördünüz mü? Nasılmış Zeynel, nasılmış Kuru deyyus? Nah işte... Ulan aferin Dede! Kaç lira bu böylece?

— Üç yüz lira... "Kahpeyi götürürse masraf ister" dedim. Karakola neye verirsin.

— Vay ne demek! Ulan Dede benden günah gitmedi mi? Ulan Dede ben seni kesmez miyim? Bizi üç yüz bankınotla çırak çıkaracak!.. Parra dedim mülevves! Paraları bir tamam isterim. Üç haftadır ekin satmaktasın. Davar sattınız. Parayı gömecek kadar olmadı. Para burda... Hepsini vermezsen seni keserim, karıyı da keserim, yeğenin olacak pezevengi de keserim. Sen öyle mi belledin?

— Vay aman!

Bu feryatla hepsi birden kapıya döndüler.

Dede'nin karısı Melek Hanım, bir elinde sofra yaygısı, ötekinde yufka ekmekleriyle kapıda bir an duraklamıştı. Fakat gene de kendini ötekilerden daha önce topladı. Örtüyü yere atıp: "Yetişin köylü! Adam boğazlıyorlar!" diye bağırarak Uzun İsken-

der'in üstüne saldırdı, yufka ekmekleriyle kafasına vurmaya başladı. İskender şaşırtmış olmalı ki bıçağı Dede'nin gırtlağından ayırmayı da, yapıştığı sakalı bırakmayı da akıl edemiyordu.

İkinci üçüncü vuruşta yufka ekmekleri dağıldı. Kafasını omuzlarının içine çekerek kendisini korumaya çalışan Uzun İskender'in suratına büyük bir ekmek parçası yapıştı.

Melek Hanım bir yandan vururken, bir yandan da sedası yettiği kadar haykırıyordu:

— Yetişin komşular! Dede'yi bitirecek bu namussuz! Yılan, yılan, kara yılan! Ben, "Kapıyı açmayalım," demedim mi? "Bu herif düşman! Bu herif hain," demedim mi? Ben bunu bilmez miyim, ben bunu?

İskender Ağanın kasketi düştüğünden Dede'nin karısı bu sefer saçlarına yapıştı.

Arkası üstü devrileceğini anlayan İskender, can havliyle bağırdı:

— Bre şu orospuyu tutsanıza! Bre sizde hiç hamiyet yok mu yüreksizler!

Uzun İskender'in, apansız kamayı çekip orta yere "Parra!" diyerek sıçradığı ana kadar gönüllü bir kızı götürmeye geldiklerini sanan Kuru Zeynel'le Katır Adil fena şaşırmışlardı. Bu şaşkınlıktan bir türlü kurtulamayarak birbirlerine baktılar.

Kız götürmenin, "resmen Dede soygununa" dönmesi Maraz Ali'yi sevindirmişti. Hiç şaşırmadığından bir sıçrayışta ocağın yanına dayalı bastona yetişti Topuzlu tarafını karının kafasına var kuvvetiyle vurmak istedi. Melek Hanım boğuştuğu için baston önce omzuna indi. İkincisinde kafa kemiğinin kütlediği duyuldu. Karı keskin bir feryatla ellerini başına götürerek döndü. Ali'nin suratını görmesiyle gözlerine dehşet doluverdi. Bastonu tutmak için elini kaldırdı. Topuz avucuna yapışınca, "Uy anam!"

diyerek yere çöktü. Iyice sersemlemiş, suratı bir hoş olmuştu. Kafasını tutarak bir vakit avundu. Yanağını tırnaklıyor gibi, elini suratından aşağıya çekince yarılan kafasının kanı yüzünü boyadı.

Maraz Ali, ayaklarının ucuna basıp yükselerek bastonu bu sefer karının tam beline yapıştırdı.

Melek Hanım uzun bir feryat koparırarak topaç gibi dönmeye başladı.

Oğlan durmadan vuruyordu. Dede, elini uzatıp yalvardı:

— Vurma oğlum! Karı bilmez, günah...

Kuru Zeynel bu gidişle karının gebereceğini anlayarak kendini topladı, yerinden fırladı:

— Dur ulan! Dur namussuz! diyerek Maraz Ali'yi kolundan tutup kapıya doğru savurdu.

Adil de davranmış, boğazlanır gibi bağıran Melek Hanım'ın ağzını başörtüsüyle tıkamıştı.

Kuru Zeynel:

— Siz icabına bakın! Ben etrafı kollasam gerek... Ulan İskender, ulan Uzun kavat! diye söylenerek eline ilk geçen tüfeği kapıp dışarı fırladı.

Dış kapıya yaklaşınca, "Karının sesine yedi köyün adamı toplanmıştır," düşüncesiyle kanadı çekinerek açtı. Üstüne bir hal gelmiş, yüreğinin vuruşundan, bir de beyninde dolaşan uğultudan başka bir şey duymaz olmuştu. Kapıyı açınca evvela şarıltıdan, sonra gördüğünden adeta ürkerek gövdesini geri aldı.

Rahmet bastırmış ki hiç görülmemiş bir rahmet... Gezinti yerinin tahtalarından seller akmakta... Dede'nin eviyle dünyanın arasına karanlık sulardan duvarlar çekilmiş. Yarıp geçmesi ne mümkün! Melek Hanım kahpesinin feryadı şurda dursun, top atılsa faydasız...

Kuru Zeynel, ne olur ne olmaz hesabı, kapının kol demirini

vurup odaya döndü. Yüzüne bakan arkadaşlarına çıkıştı:

— Mal gibi bir adamlarsınız! Birinizden biriniz ahıra inen merdivenin başını tutmamış. Mavzeri kapsalar da kapıya dikilseler... Adil, tüfeği al da varıver! Sen de İskender işi uzatma! Ne halt edeceksek edelim de savuşalım!

Uzun İskender, Dede'nin karısından kurtulunca yeniden ihtiyarın sakalına yapışmıştı. Tartakladı:

— Paraları edebinle çıkar, bak karışmam!

— Para hazır! Paraları gömmedik yavrum, paralar hazırda... Karı getirsin. Melek Hanım anan veriversin. Melek ananı sakın öldürmeyin. Karıya günahtır. Eksik etek, aklı ermediğinden, bir de korkusundan bağırmıştır. Kalk getir paraları kız. Kız sana dedim kahpe! Getir gönlünle ver. Hepsini ver. İçerde dört bin lira var.

— Gönlüyle getirirse ben de kesmem. Lakin gönlüyle getirmeli! Dört bin mi dedin? Yeri neresi yeri?

— Sen bulamazsın İskender oğlum, sen bulamazsın. Kız, kız Melek sana dedim, getir yağ kutusundaki paraları... Hep getir de paraları bunlara ver namussuz!

Adil bırakıp gittikten beri Melek Hanım dimdik İskender'e bakıyordu. Dede'nin laflarına iki kez "olmaz" anlamına başını salladı. Sonra birden bağırmaya başladı:

— Para mı? Bu kahpe avratlıya para öyle mi? Kapımızı "Ana!" diye açtırıp "Dede'm" diye dizin dizin sürünerek... Bizi kessin bırak! Bunlara para he mi? Ben bunlara on para vermem, sen öyle mi belledin yüreksiz bunak! –Yumruklarını yere dayamış, kanlı suratıyla parçalamak için atılmaya hazırlanan bir yırtıcı hayvana dönmüştü–: Ben senden yüz kat erkeğim uzun kavat! Bizi kesmezsen ananın donu başına olsun, çaça karı ananın donu...

Uzun İskender kamayı kaldırdı:

— Yeter ettin namussuz! Seni öldürünce ne lazım gelir?

Dede, bir taraftan yorganı atmak için bacaklarıyla debelenirken bir taraftan İskender'in dizlerine sarılmıştı:

— Kusuruna bakma oğlum! Kusuruna bakmayın yiğitler! Karı olduğundan şaşırttı. İçerdeki odada dört bin lira var. Aşağıda ayrıca paralarımız vardır. Bizde para çok evlatlarım. İşte bu İskender oğlum bilir, bizde para kıyamet gibi... Ben bu yaştan sonra parayı neylerim? Bize para hiç gerekli değil... Para sizin gibi aslanlara yaraşır. Benim param hep sizin... Ananızın ak sütü gibi helal olsun. Ben dava bile etmem yavrularım. Neden dava etmeli? Şunu kesmeyin oh Zeynel Ağa, karıdır aklı kısa... Para çok... Para sebil... –Yüzünü İskender'in dizine sürüyor, gözlerinden ip gibi yaş akıtıyordu–: Para sandıkta... Sandıkta bir yeni yağ kutusu var. Parayı içine koydular. Yağ kutusunda dört bin lira... –Sesi incelmiş, körpe horoz sedası gibi çatallaşmıştı. Karısına çıkıştı–: Paraları getir dedim namussuz, paraları getir orospu... Bunlar paraları alınca giderler. Yolları açık olsun. Afiyetle yesinler. Parayı alınca gidersiniz öyle ya İskender oğlum!

— Gideriz.

— İşte gördün mü karı? İşte gördün mü kahpe! Bunlara para lazım. Bunlar parayı alınca gidecekler. Karıyı götür de paranın yerini sana göstersin oh Zeynel Ağa! Lakin emaneti sanadır. Sen soylu yerin oğlusun Zeynel oğlum! Soyludan hiç kötülük gelmez. Karı sana emanet! Kılına hata gelmeyecek. Bu da senin bir anan... Karı, hey karı! Sıçra git!

— Gitmem! Vallah billah gitmem! Bunlar kim ki? Bunlar beni öldürsünler. Bunlar kimin itleri, buruşuk? Bunlar erkek mi bunlar?

Ali ile İskender ikisi birden davrandılar. Biri sopayı, öteki kamasını kaldırmıştı.

Melek Hanım bunların suratlarına birer kere baktı. Bakmasıyla yüzü değişiverdi. Besbelli öfkesi dağılmış, ölüm korkusu ilk

defa yüreğine hücum etmişti. "Uy anam!" diyerek ellerini yüzüne götürmesiyle döşemeye kapandı. Biraz debendi, katıldı kaldı.

Soyguncular önce inat ediyor sandılar. Ali sopayı beline var kuvvetiyle indirdi. Karıda ses soluk çıkmayınca şaşırarak Uzun İskender Ağasının yüzüne baktı.

İskender, çaresizlikle iki kez döneledi:

— Benden günah gitmedi mi şimdicik Dede? Ben bunu kesince haksız mıyım? Karı kalk, dedim namussuz bitiyorsun kalk!..

Hâlâ dizlerine sarılmış Dede'yi biraz sürükledi.

— Para çok, oh İskender oğlum, karı bilmez. Dört bin lira... Fazladan aşağıda para var ki yemekle tükenmez.

— Nerde? Doğru söylemedin mi karı elden gider haa! Para içerinin neresinde?

— Sandıkta, yağ kutusunda... Sen kendin git al! Bu bayıldı. Senin anan bayıldı oğlum, zati hastalıklı bir karı, bayıldı bak da bak...

Maraz Ali bir daha vurup karı gene ses soluk vermeyince bayıldığına inandılar, birbirlerine şaşkın şaşkın baktılar. Sanki karı kalkıp önlerine düşmese içerdeki odadan parayı kendi başlarına alamayacaklardı.

Bu sırada Adil kapıda göründü. Birine duyurmaktan korkuyor gibi fısıldadı:

— Parayı çıkarabildiniz mi kardeşler, dört bin lirayı? Karıyı kestin öyle ya İskender Ağa, iyi... Kesmeli topunu bunların, kesmeli de paraları çıkartmalı... Ulan dört bin kayma ne demek? Dört bin kayma yemekle mi tükenir namussuz İskender?

Bu sözler üzerine Kuru Zeynel deminden beri içinde debelendiği dalgınlıktan kurtuldu. "Ulan aman! Ulan sahi! Dört bin lira ne demek alçak Katır?"

Orta halli bir köylünün çifti çubuğu, hayvanları tarlası, çoluğu çocuğu, karısı erkeğiyle gece gündüz çalışıp bir yılda –ayda mayda değil tam bir yılda– ancak on bankınot –on tane kâğıt lira– kazanabildiği devirde dört bin lira... Buğdayın kilosunun iki kuruş, yirmi yumurtanın beş kuruş ettiği bir zamanda...

Kuru Zeynel, kuru dudaklarını yaladı:

— Para içerde mi şimdicik Dede haa?

— İçerde oh yavrum... İçerde ceviz sandıklar durur. Birine sokmuşlardır. Yeni yağ kutusunda dört bin...

— Oğlum Ali şu lambayı kap da arkamdan gel!

Uzun İskender Ağa karanlıkta kalmaktan korkmuş olmalı ki haykırdı:

— Olmaz! Işık kalsın. Kibrit çakın!

Zeynel'le Adil aynı zamanda ceplerine davrandılar.

Dede Kasım, yardım etmek için debelendi:

— Dışarda idare kandili olacak! İdareyi yakıverin oh yavrularım. Sandıklarda fazladan giyim kuşam dolu... Zenne işleri ki tüm ipek... Bizde hamdolsun mal çoktur.

Katır Adil eskiden beri giyim kuşam, çaput maput meraklısıydı. Bu lafı duyunca bir kere sıçradı. Ölü gibi yatan Melek Hanım'a yaklaşıp homurdandı:

— Sesini çıkardın mı bitti! Seni şart olsun keserim kahpe! Şart olsun memelerini doğrarım. Memelerini itlere doğramazsam... Sen öyle mi belledin? Gel arkamdan Maraz oğlan! Siz bunlara gözkulak olun! Seslerini duyarsam karışmam! Biz şimdicik paraları buluruz. –Kapıda durup Dede'ye baktı–: Hele yağ kutusunda dört bin lira çıkmamalı ki... Hele sandıklarda ipekli bulunmamalı ki... Ne fayda!

Kilerlikte yanan kandili alıp odalara baktılar. Birinin duvar dibinde dört beş sandık duruyordu. Her biri dağ gibi ceviz san-

dıklar ki beherinden fakir fukara kısmına ev olur. Ayrıca tavan boyunda halı, kilim istiflemişler.

— Ulan Maraz oğlan gözünü aç! İstanbul padişahının hazine odasındasın oğlum! Şurdan bana bir kaçakçı atı bulmalısın ki ben sana Çerçi deyyusunun hizmetkârı Ali pehlivan demeliyim. Halıları yükleyince basıp gitmeli ki... –Ali'nin elindeki değneği fark ederek birden kızdı–: At ulan elindekini rezil! Çobanlığa bu kadar meraklıysan eşkiyalıkta ne işin var? Bırak şunu... Başlarım haa... Bu sandıkları içeriye sürüyeceğiz. Belki arkadaşların yüreklerine bir hiyle düşer. Önlerinde açalım.

Tüfeği omzuna çapraz astı. Ali'yle beraber sandıkları Dede'nin yattığı odaya taşıdılar.

Kuru Zeynel duvara dayanmıştı. Yavaş yavaş kendine gelen Melek Hanım'a dalgın dalgın bakıyor, herhal küçük aptesine bunaldığından bir ayağını indirip bir ayağını kaldıran Uzun İskender'e belli etmeden gülümsüyordu. Ağzındaki keder, kuru suratına yayılmıştı.

Maraz Ali'yle Katır Adil beşinci sandığı getirdikleri zaman odada yer kalmadı. İskender, hiç gerekli değilken naralandı:

— Çekil ayak altından namussuz, burnunu keserim! Burnunu keserim de Çorum'un Burunsuz Hanımına dönersin, kahpe Melek!

Melek Hanım bu lafı nasılsa anladı. Feryattan daha korkunç bir inilti koyuvererek sedire doğru alacalı bir yılan gibi kıvranarak sürünmeye başladı.

El yormadıyla tabakasını arayan Dede, sandıklardan birinin kapağını zorlayan Katır Adil'e yalvardı:

— Anahtarlar karıda yavrum. Anahtar karının belinde asılıdır. Sakın paralamayın oh koçum! Müsriflik haram!

Katır Adil duymadı bile... Bir dizini sandığın üstüne kuvvetle basmıştı. Böyle diz basınca ağzı kilitsiz de olsa açamayacağını

fark etmeden boyuna zorluyordu. Kuru Zeynel, bu kötü Katır'ın nasıl öfkelendiğini suratından anlayarak biraz daha sırıttı. "Şuna hele şuna... Bir yandan üstüne basıp bir yandan elle zorlamak neyin nesi bakalım rezil?" Adil böyle açamayacağını kestirince, "Ulan dinime imanıma... Ulan gâvur sandık! Ben seni tuz ufak etmez miyim?" diyerek sandığa birkaç tekme indirdi. Nihayet İskender'in elinde parlayan iki yüzlü kama gözüne ilişip atıldı:

— Versene şunu... Versene uzun deyyus...

Kamayı kilidin yakınına soktu, sandık bir kanırmada açıldı.

— Ulan Allah! Ulan hey Allah, gücüne kuvvetine kurban olduğum... Bunlar nasıl mallar Zeynel? Bunlar nasıl bir mal yahu?

Sandık tepeleme pırtı doluydu. Safi ipek pırtı ki lambanın ışığından şavklanıyordu da adamın gözlerini kamaştırıyordu. Sırma işlemeli ipekliler, sırma işlemeli kadifeler, sırma işlemeli bürümcükler... Som gümüş sıvama entariler, gümüşlü karı cepkenleri... Şalvarlar, sıkmalar... Seyrine doyulmaz bir hazine!

Dede yalvarıyordu:

— Gönlünüz ne kadar çekerse alın! Bunlar benim değil sizin yavrularım, gönlünüz ne kadar çekerse alırsınız. Yağ kutusu bunlardan birindedir. İçinde dört bin kayma var. Ben elimle saydım, tam dört bin...

"Dört bin lira..." lafıyla Katır Adil fena coştu, kamayı döşemeye saplayıp sandığın içindekileri çıkarmaya başladı. Elbiseleri, sanki içlerinde iğne arıyormuş gibi birkaç kere silkiyor, sonra etrafa saçıyordu. Bir yandan da dişleri birbirine vurarak söylenmekteydi:

— Yağ kutusuymuş... Hani yağ kutusu? Papas herif yalan! Töbe yalan! Seni kesmemiş olmayacak namert! Yağ kutusu işte yok... Nerde bakalım kart pezevenk?

İkinci sandığın orta yerinde belini tutarak durdu, İskender'e nefretle baktı:

— Gördün mü İskender Efendi, gördün mü namussuz Uzun Oğlan? Hey Kuru Zeynel, hey alçak!.. Parayı verir mi bu? Ne mümkün! Bu bizimle gönül eğlemekte oğlum, bu sizin Dede... Hayır bunu ben şart olsun kesmeliyim. Şunun burnunu kesiversene Uzun Oğlan! Hey Uzun İskender sana dedim, şunun kulağını dibinden kes bi kez... Sonunu düşünürüz. Hani para, sakalı boklu, dört bin lira hani?

Dede anlaşılmaz şeyler mırıldanıyor, arada bir karısına sövüp sayıyordu.

Melek Hanım yarı belinden aşağısı tutmaz olmuş gibi sedirin dibine yığılmıştı. Gözleri baygın ki olursa o kadar olur.

Üçüncü sandıktan da yağ kutusu çıkmadı. Adil pırtıları bu sefer kaldırıp ışığa tutmaya başlamıştı. Bir yandan da kendi başına konuşuyordu:

— Yalan he mi? Bir de bize yalan... Peki ensenden kör destereyle kesmeyi ne yapalım! Vay Dede vay, sen öyle mi belledin şimdicik? Sen dur, sen dur ki... Hakçası ben bunun sakalını dibinden kazımalıyım. Ben bunu, sakalını kazıyıp dedelikten çıkarmalıyım. Sonunda derisini yüzüp içine saman depmezsem... Sen hele dur...

Kendi lafına uyarak öylece iki büklüm durdu. Göğsü Çingen körüğü gibi hışır hışır kalkıp iniyor, başına hücum eden kan suratını morartıyordu. El yordamıyla döşemeye sapladığı kamayı ararken Kuru Zeynel öksürüverince korkuyla zıplayıp döndü:

— Yakarım haaa... Sen beni bilir misin Dede? Kıpranma!

Zeynel'i sanki tanımıyordu. Kamayı dördüncü sandığın kapağına soktu. Bunun içindekileri de etrafa savurdu. Nihayet dipte aradığına rastladı. Dede'nin doğru söylediğini hiç ummamış gibi yağ kutusunu ışığa kaldırıp şaşkın şaşkın baktı:

— Aman Uşak! Nah kutu kardeşim. Essahmış yahu! Kutu bu

olmaya bu... Vallah billah yağ kutusu... –Kısa kısa güldü–: Nah sana bir de Sünnî yemini Uzun Oğlan! –Dede'ye dönüp gürledi–: Yalan mı ulan Dede?

Dede, adeta sevinçle cevap verdi:

— Yalan olur mu yavrum, bizim yolumuzda yalan mundar! Aç da bakıver. Paralarımızı biz ona koyduk. Aşağıda da para var. Size çok para veririz. Para istediğiniz kadar...

Katır Adil kutunun kapağını, kuvveti hiç kalmamış gibi zorlukla açtı, siyah bezden başka bir şey göremeyince suratı karıştı:

— Hani ulan, nerde paralar? Tut şunu... Kutuyu demedim, kamayı... Ali misin ne belasın?

Siyah bezi çekmesiyle yere dört deste bankınot düştü. Adil, ayaklarının burnuna kurşun sıkılmış gibi geri sıçradı. Önce destelere, sonra arkadaşlarının yüzlerine şaşırarak baktı:

— Aman kardeşler bunlar tüm para... Essahmış yahu! Ulan Dede aferin! Ulan Dede, sen sözünün eri bir Dede imişsin oğlum!

— Yalan olur mu? Daha çok var. Aşağıda bizim eşek yükleriyle paramız var. Bu böylece dört bin liradır. Ben hiç dava mı ederim? Dava neymiş. Delirdim mi ben? Benden fazla sizė lazım...

— Iyi bildin Dede, bize lazım...

Adil yere çömeldi, bankınot destelerini birer birer yokladı. Her birini ellerken kızgın bir şeyi ateşten çıkarıyor gibi parmaklarını oynatıyor, ayrıca derisi yanıyormuş gibi hu hu sesleri çıkarıyordu. "Vallah billah yalan... Buncacık şey mi dört bin lira? Ulan burda iki yüz kayma var yok... Ulan Dede, ulan rezil!" Adil böyle düşünürken Melek Hanım biraz kımıldamış, aynı anda dehşetli bir nara odayı doldurmuştu:

— Açıl herif, bırak!

Uzun Iskender böyle haykırarak paralara atıldı, desteleri kavramaya çalışarak, kurt gibi uludu:

— Hepinizi kırarım namertler! Bana kim demişler, bana "Uzun Iskender" demişler. Açılın!

Kanlı gözlerine, morarmış burnuna, ince dudaklı ağzını gölgeleyen kıvrılmış seyrek bıyıklarına keyifli bir kibir gelmişti. Burada dört bin lira olduğunu yolu gibi biliyordu. Yüzde yüz emindi. "Dört bin... Yemekle mi tükenir hey oğlum? Dilersen kumar oynarsın, dilersen ölene kadar şarap küpünün başından kalkmamacasına içersin..."

— Ben size "para hazır" demedim mi deyyuslar? Para işte... Oğlum Kuru Zeynel eşkiyalıkta kaç marifet var? Sen nerden bileceksin namussuz Kuru? Bizim zenaatte bir tek marifet var: Baskında parayı çıkartabilmek... Eşkiyalıkta parayı bulmak marifet, parayı bulmak... Işte size parayı buldum!

Zeynel gizlice gülümsedi:

— Iyi ya, buldun işte aferin! Para bulundu, Uzun Oğlan, artık ruhsatın olursa gidilsin.

Katır Adil, bi kez sıçradı, tıpkı Uzun Iskender gibi can havliyle bağırdı:

— Ulan kes! Ulan avanak Kuru, nereye gidilecekmiş bakalım, bunları böylece bırakıp nereye gitmektesin?

Etrafa saçmış olduğu pırtıları önce ayağının ucuyla biraz karıştırdı, sonra çömelip zıplaya zıplaya dolaşarak eline geçeni havaya savurdu, "Şunda hiç akıl var mı allasen, şu Kuru kavatta?.. Beheri on liraya alınmaz mallar... Dede'nin avanak Alevi milletinden topladığı armağanlar ki pahasına Mustafa Kemal Paşa'nın gücü yeterse yeter." Adil aşağıdan yukarıya bakarak Maraz Ali'ye yalvardı:

— Ali can, hey, Ali dedim rezil! Beri bak oğlum Ali, bize bir çuval yarat! Göreyim seni, bize yaratacağın çuval beribenzer çuval olmayacak Maraz Oğlan! Büyük bir çuval, say ki yapağı ha-

rarı... Bunları hep götüreceğiz Allah sayesinde... Bir tanesi kalırsa bak keyfine, şaplağı yersin.

— İçerde çuval çok Ağa, içerde kıyamet gibi...

— Deme aferin! Koş haydi! Kap gel! İyisinden bir çuval... Delik melik oldu mu... Daha burda mısın rezil?

Bu sırada Uzun İskender bankınot destelerini kuşağının arasına sokmaya çalışıyordu. Telaş içindeydi. Elleri titriyor, gırtlağı destere gibi işliyordu. Kuru Zeynel onun şu anda korkulu rüyada gibi debelendiğini nasılsa anladı. Kendisinin de dizleri kesilmiş, bacakları gövdesini taşımaz olmuştu. Sırtını duvara sürerek çömeldi. Farkına varmadığı bir kolaylıkla cigara çıkarıp yaktı. Suratı hep böyle kederli olduğu halde sırıtıp duruyordu.

Maraz Ali, siyah kıldan büyük bir çuvalla içeri girdi.

Katır Adil, çenesi titreyerek çuvalı çekip aldı:

— Aferin kopuk! Aferin ulan! Tut şunu oğlum, aman sıkı tut!

Şaşılacak bir çabuklukla eline geçeni doldurmaya başladı. Aralık aralık duruyor, pırtıları yumruğuyla dibe bastırıyordu. Kocaman çuval sıkı sıkıya dolup odanın yüzünde daha üç çuvallık eşya kalınca fena halde şaşırdı:

— Ulan bu nasıl bir iş! Ulan Ali haa?.. –Sanki suç Dede'nin karısındaymış gibi yumruğunu kaldırarak Melek Hanım'ın üstüne yürüdü–: Bu iş neyin nesi hey kahpe! Buna bir çare bulamadın mı bittin!

Kaba kaba gülen Kuru Zeynel'e imdat arar gibi döndü:

— Yahu Zeynel, vallah sen arkadaş gibi bir arkadaş değilsin! Şurda gülecek ne var? Bok mu var?

— Ne yapalım efendi?

— Şimdi bunları hep mi bırakacağız?

— Bırakmayalım dersen, köylüden bir kağnı koştur. Dingili iyi öten bir kağnı... Dağı taşı feryada vererek geçip gideriz.

— Bir de eğlenir. İnsandan dışarı bir herif...

— Oğlum siz şaşırtmışsınız. İyilerini seç, üst yanını sittir et!

— Essah! Akıl canım! Ulan Ali duydun ya... –Bu sefer aynı süratle çuvalı boşaltmaya girişti–: İyilerini seçelim oh İskender! İyilerini hep alalım. İyilerinden bir mendil bile bırakmayalım. İşte kendin duydun, Zeynel Ağam böyle dedi. Akıllıdır benim bu Kuru Zeynel Ağam... Yetiş Uzun herif, bu iş elbirliğiyle olacaksa olacak...

İskender Ağa bir vakit Adil'in suratına anlamadan baktı. Sonra gene hiçbir şey düşünmeden, aklı başka yerde, sandığa yaklaştı. İçine bir göz attı: "Aman!" diye bir kere sıçradı. Sonra suya atılır gibi sandığa daldı, elinde ağır bir torba olduğu halde doğruldu:

— Ulan Zeynel! Ulan domuz Kuru, bu ne bu? Bu neyin nesi bakalım? Haa... –Sesi keskinleşmiş, iyice çatallaşmıştı–: Buna altun dememişler mi namussuz?

Dede işe yaramak gayretiyle lafa karıştı:

— Torbayı da buldun mu? İyi...

— Sus herif, laf istemem! Şart ettim, tekmil keserim. Ses yok!

Torbayı şöyle bir tarttı. Bu böylece en azından üç dört sağ okka gelir. "Vay başıma! Ulan bu kadar altun he mi? Artık tamam! Ankara'ya atlarım, oradan İstanbul'a inerim, kaybolurum. Varsın karı kalsın, Gülbeniz denilen kahpe de kalsın! Hepsini itler paralasın orospuların... Yok töbe! Gülbeniz'i de sırtlar götürürüm. Şunlara birer avuç vermeli sevabıma... Olmaz molmaz derlerse göbeklerine barutu doldurmalı! Öyle mi bellediler!"

— Bunlar altun öyle ya Dede? Bunlar hep altun... Tekmil para...

— İyi bildin, hep para... Al götür yavrum, koynuna sokuver. Ananın ak sütü gibi...

Uzun İskender bir taraftan koca torbayı ceketinin dış cebine

sokmaya çalışırken, öte yandan hırıldıyordu:

— Tamam! Yeter istemez. Yolcu yolunda gerek... Düşün önüme bakalım! Ulan namussuz torba, gâvur gibi inatlaşır. Dede sandığına alıştığından bizim cebi beğenmeyecek... Tüh Allah belanı versin torba...

Torbanın cebe sığmayacağını anlayınca altunları boşaltmaya karar verdi, ağzındaki sırımı çekti. Bir vakit dişleriyle kemirdi. Sonunda elini koltuk altına atarak iki kere döndü:

— Nerde benim Dağıstan kaması? Hani bizim kama namertler? Ali, şurdan kamayı dedim rezil. Kes şunu... Başlarım şimdi geçmişinizden...

Maraz Ali, kamayı ossaat yetiştirdi.

İskender Ağa torbayı iki eliyle uzatmıştı. Fısıl fısıl: "Allah bismillah! Allah bismillah!" diye söyleniyordu.

Bir elini döşemeye dayayarak atılmaya hazırlanan Kuru Zeynel'in de suratını ter basmıştı. "Torba tekmil altunsa bu iş yollu," diyordu. "Ulan İskender, bu iş aynalı, peki..."

İskender Ağa elini torbaya daldırdı, avuçlayıp ışığa tutmasıyla: "Vay anasını avradını..." diye küfrü bastı, Dede'ye hışımla döndü:

— Hani para dedindi pezevenk?

— Paradır. Para evet! Sakın para değil mi torbadaki karı? Ben seni dayağa yatırmaz mıyım?

— Nerenin parası namussuz, bunlar hep mecidiye...

— Mecidiye... Gümüş para... Gümüş para toplayıcısı gelecek de hazır ettik.

Uzun İskender, hiçbir şey görmeyen korkunç bakışlarla Dede Kasım'ın yüzüne bir vakit baktı. Dede, ölüme kıl kadar yaklaştığını hemen anlamıştı. Belkemiğindeki titreme yılan gibi kıvranarak bütün vücudunu dolanıp yüreğine kızgın demir gibi

saplandı. Bacaklarının arasından ter gibi bir şey yürüdü. Titreyen ellerini açarak aptal aptal söylendi:

— Para evet... Helal olsun oğlum! Gümüş para... Benden yana helal...

— Helal etsen de aldım, etmesen de... –Uzun İskender'in yüzüne gene o kibir gelmişti. Nedense keyiflenip güldü, Zeynel'e kurnaz kurnaz göz kırptı–: İş bitti mi Kuru Ağa? Yürüyelim mi?

Katır Adil olup bitenlerin farkında değildi: Çuvalı yeniden doldurmuştu, fakat bu sefer Ali yardım etmediği için boşalttıklarından çoğu dışarda kalmıştı. İskender'in, "Yürüyelim mi?" lafını kendine sandı:

— Artık gidilsin ya! Gidilsin evet! Ali oğlum, şunu sırtıma kaldırıver. Şu tüfeği sen al da çuvalı bana yükle...

Kapıdan iki büklüm çıktı.

Kuru Zeynel de tüfeğini omuzlarken sordu:

— Bankınotlar sende mi İskender Ağa?

— Bende, ne olmuş?

— Hiç... Yürü gidelim.

Uzun İskender, Maraz Ali'nin uzattığı kamayı aldı, iki kere öpüp başına götürdü. Dede'nin kafasının üstünde birkaç defa çevirerek, hırıldadı:

— Beri bak Dede, kulağını iyi aç! Zaptiyeye gidersin, seni Sungurlu hükümetinde görürüm, sonra keyfine... Seni keserim Dede, seni de keserim, şu karıyı da keserim, yeğenini keserim, namlı Arap atını, kapındaki itine varana kadar bir canlı bırakmam keserim. Bak şart ettim.

— Benim Sungurlu'nun hükümetinde ne işim var hay oğlum? Ben dava etmem ki, ben nesini dava edeyim...

— Gerisini kendin düşün! Karı aldatır, köylü aklını çeler. Seni hükümete düşürürler. Sonunda tatlı canından olursun. –Ka-

pıya doğru bir adım atıp döndü–: Iyisi mi, haydi yemin edeceksin. Davacı olmayacağına yemini bastır bakalım!

— Şart olsun...

— "Yemin" dedim, "kavat tekerlemesi" demedim. Adam gibi yemin...

— Yolumuz hakkına... Aliyülmurtaza efendimiz hakkına... Hasan Hüseyin efendilerimiz...

— Şimdi oldu. Inandım. Aferin Dede!

— Dava neymiş yavrum?.. Güle güle...

— Benden günah gitti. Dava ettiğini duydum mu cümle sırrını faş ederim. "Bu herif bunca yıldır gizliden Dedelik eder," derim. Seni Kürt içine sürerler. Malın itlere, köpeklere kalır. Mahpus damlarında süründüğün de cabası... Sungurlu hükümetinde senin dedeliğin sökmez. Bak Islam dini aşikâre: Nice beyden, paşadan adamlar, memur takımları, "Aman şu Kasım Dede'nin bir yolsuz işini bize düşür de vurup vurup tozutalım," dediler. Kanlılar gibi yalvaran çok oldu. Lakin ben razı gelmedim. Bendeki vicdan işte böyle bir vicdan! Senin bu dünyada kıyamet gibi düşmanın var Dede. Senin namusuna bile nice laflar edilmekte... Namustan yana lekelendin mi dedeliğe paydos... Ben, "Olmaz katiyen..." dedim. Bendeki erkeklik işte böyle bir erkeklik... Sonunu kendin fikir et...

— Töbe! Biz senin vicdanını, erkekliğini bilmez miyiz? Para için dava ne demek? Biz hepsini helal etmedik mi? Helal olsun. Git güle güle...

Uzun Iskender kamasını kınına soktu, tüfeğini dayadığı yerden aldı. Mecidiye torbasını sıkıca kavrayıp kapı önünde duran Kuru Zeynel'le Maraz Ali'ye emretti:

— Hadi, düşün önüme bakalım! Yürüyün!

Eşiği atlamadan bir şey hatırlamış gibi durup döndü. Odayı

kibirli bir bakışla gözden geçirdi. Kendisini her zaman –nedense– ürkütmüş olan Melek Hanım'a meydan okudu:

— Yiğitlik hak vergisidir ana! Bir vakit battal olmaz!

Dışarda yağmur öyle şiddetli yağıyordu ki daha avluyu geçmeden kemiklerinin içine kadar ıslandılar.

Gece imanına karanlık... Göz gözü görmüyor. Sanki gökten rahmet değil, kara mürekkep yağmakta... Adamın, deniz dibinde yürüyormuş gibi nefesi tıkanıyor, burnu tutuluyor.

Köyü çıktıkları zaman Uzun İskender Ağa, kısa kısa güldü:

— Bu rahmet nasıl bir oyun arkadaş? "Kurt dumanlı havayı sever" dedikse bunu mu dedik.

Sesini şarıltıdan yetiştiremediği için cevap veren olmadı. Birkaç adım sonra ilk defa sendeledi, dizkapaklarına kadar çamura battı. Kurtulayım derken öne devrildi. Ancak mecidiye torbasına dayanarak doğrulabildiğinde: "Para gibi yar var mı?" diye söylendi.

Üçüncü Bölüm

Çamur

"İnsanoğlu topraktan yaratıldı. Suyun fazlası kendisine iyi gelmez. Çamur olur."

I

"Ihtiyarların: 'Çorum toprağında, seksen yıldan beri böyle afet görülmemiştir' dedikleri yağmur, işte o gecenin yağmuruydu. Şimşek yok, gök gürlemesi hiç yok... Bildiğimiz rahmet, yağıp dururken derya dalgaları gibi köpürüp coştu efendi, 'Aman!' demeye kalmadan seller yürüdü, neye rastladıysa önüne katarak dağı, dereyi tuttu. Köprülerin yüzde doksan beşini söküp almasıyla, yolu, izi kitledi güzelce... Toparladığı davarın, malın hesabı bellisiz! Bir bela canım, töbe töbe! Allah'ın bir afatı!"

Oysa eski eşkiyalardan Uzun İskender'le arkadaşları, Dede'nin avlusunu çıkana kadar tepeden tırnağa ıslandıkları halde nasıl bir belaya çattıklarını pek fark edememişlerdi.

Katır Adil, bir çuval dolusu giyim kuşam yüklendiğine memnun, karısı Elif'i düşünerek: "Bir entarilik kazan dersin he mi? Al sana bir tüccar dükkânı mal! Al da senin herifin ne adam olduğunu belle orospu!" diye seviniyor, Kuru Zeynel, oldu olacak, dört bin liradan başka Kasım Dede'nin, "Aşağıda..." dediği parayı neden almadıklarına şaşıyordu. Uzun İskender Ağa: "Böyle plân Mustafa Kemal Paşa'da bulunmaz. Parayı vurduk. Nasılmış namussuz Zeynel, nasıl?" diyerek birine övünür gibi yüksek sesle söylenirken, Maraz Ali, kız kaçırmayı şuraya bırakıp eşkiyalı-

ğa çıktığı için kibirlenmekteydi. Artık eşkiya olmuştu, bunun ötesi yok! Dede'nin karısı, Uzun İskender Ağasının tedbirini şaşırınca sopayı kapan kendisi, sandıkları sürüyen, eşyaları harman eden kendisi... "Korkmadık gördün mü? Korku yüreğimizin ucundan geçmedi. Bu eşkiyalık bize hak vergisi... ve de baba mirasıymış meğerse!"

Tepeye sarmışlardı ki Adil sendeledi, keyifli bir sesle: "Ayağından başlarım haa Katır!" diye kendisini azarladı. İkinci sendeleyişte çuvalı bırakmadığı için dirsekleri üstüne düştü. Toparlanıp kendi başına kalkamayınca, şakadan yalvardı:

— Aman uşak, beni tutun! Biz yıkıldık!

— Nerdesin? Ne var? Bu ne biçim...

"Rahmet" demek isteyen İskender Ağa da sözünü bitirmeye vakit bulamadan çalılara takılıp yuvarlanmıştı. Toprak yağlı kayış gibi kayıyordu.

— Ali ulan!

— Buyur ağa...

— Sen düşmedin mi.

— Düşmedim.

— Tut şu elimi... "Tüfeğin ucunu..." dedim eşek...

— Nerdesin Ağa?

— Sesime gelsene alçak, gel sesime...

Kuru Zeynel yetişip kalkmasına yardım etti. Yağmurun şiddetinden ancak bağıra bağıra konuşabiliyorlardı.

Adil çuvalı sırtlamaya çalışırken, söyleniyordu:

— Su beni boğacak! Nedir yahu?

— Tepeyi tutalım. Tepe aydınlık olur.

— Aydınlığı bırak Uzun Oğlan! Dere nasıl geçilecek?

— Dereyi mi? Aman Zeynel! Sel bastırmadan suyu öteye atlamanın kolayı...

İskender'in sesini titreten telaşı o karışıklıkta fark edemediler.

Adil, suratına tasla atılır gibi vuran yağmuru eliyle silmek isteyerek, çırpındı:

— Sel mi kaldı hey oğlum! Gökten inen mübarek de bir sel... Şu çuvala biraz dayanın.

— Ben mi?

— Dayan. Hem düşmeyiz kardaş, birbirimize destek oluruz.

Çuvalı tekrar Adil'e yüklediler.

Zeynel güldü:

— Sandıkları boşuna kırdın kötü Katır... Faydasız...

— Neden?

— Boşuna evet... Boşuna ki ne kadar...

— Ne demek?

— Biz bu gece bu yükü sürüyemeyiz.

Adil kendine çok güvendiği için avanak Kuru Zeynel'e karşılık bile vermedi.

Yüz adımlık tepeye yarım saatte ancak çıkabildiler.

İskender, yükseğe çıkınca karanlığın biraz aralanacağını ummuştu. Halbuysa yeryüzüne deniz dalgaları gibi saldıran yağmurdan, bir de kat kat olup toprağa sürünürcesine alçalmış kara bulutlardan bir adım ilerisini görebilmek ne mümkün! Tepenin düzlüğünde az daha kolay yürünüyordu o kadar...

Öteki yüze devrilince derede kıyamet koptuğunu duydular. Sel çoktan bastırmış, kayaları söküp yuvarlamaya başlamıştı. Dalgadan dalgaya sıçrayan, sağa sola çarpan ağaç gövdeleri davul gibi gümbürdüyor, selin soluğu, kopardığı kayaları tepenin temellerine çarparak dünyayı depreme veriyordu.

Uzun İskender, telaşlandı:

— Aman çabuk! Aman suyu geçmeli! Zeynel bu suyu geçmemiş olmaz!

— Höst dur bakalım! Nereye oğlum, dur eğlen!

— Suyu mutlak geçeceğiz. Senin meseleden haberin yok...

— Neymiş mesele?

— Yüksek Oluk'a yetişilecek... Yüksek Oluk'a yetişilmedi mi iş kötü...

— Delice'nin taş köprüsü yıkılmamışsa belki belki...

— Olmaz. Keseden gidelim... Yüksek Oluk şurda... Yüksek Oluk'tan birer hayvan uydurup...

— Ee?

— E'si... Mekân ispatı lazım olursa... Plan böyle...

— Başlarım senin planından namussuz! –Dereye doğru atılmak isteyen Uzun İskender'i kolundan tuttu–: Dur dedim avanak, tekerlendin mi bitti.

— Aklın ermediğinden hey oğlum... Şu dereyi...

— Hangi dereyi? Şimdi ben senin beline bir tekme vurmalıyım ki... Tangır mangır dereyi boylamalısın ki...

— Sen avcısın Zeynel ve de gececi bir adamsın. Senin gözün gece karanlığında kedi gibi görür. Geçidi istesen bulursun. Geçidi bana buluver oh kardaş!

— Töbe hey Allah! Ben bu velvelede geçidi nasıl bulabilirmişim bakalım? Kızılırmak'tan zorlu yavrum, sesine baksana derenin...

— Aklın ermediğinden namussuz Kuru... Plan...

— Plan öyle mi? Hele sabahı hayırlısıyla tutalım, ben sana planı sorarım.

Zeynel birdenbire başı sonu belli olmayan bir şeyler düşünmeye başlamıştı. Karmakarışık, berbat şeyler ki... Sırtını soğuk bir ter kapladı. Derenin, kulak zarını vınlatan gürültüsünü de artık duymaz olmuştu. Homurdandı:

— Planmış..? Töbe töbe! Plan he mi?

— Ne dedin?

— Bir şey yok... Yürüyün sağa doğru... Köprüyü tutmaya bakalım. Belki taş köprü sağlamdır.

— Sultan Süleyman yapısı taş köprüye ne olmak ihtimali var? İyi akıl, aferin!

— Sesini kes hey avanak! Yüksek Oluk tarafları deryaya dönmüştür. Balık olsan suyu sökemezsin. Hey Adil!..

— Buyur!..

— Beni dinle! Nerdesin alçak, sesimi aldın mı?

— Burdayım. Ne var?

— Tepenin doruğundan gidilecek. İlerde yol daralır. Çuval derdiyle suya tekerlenirsen bak keyfine...

— Çuval derdi... İyi bildin kardaş. Gel şunu, hakçası, bölüşelim. Namussuz çuval, bindi de bindi. Oğlum sizde insaf edep yok mu? Biz bunu hep mi kendimize aldık?

— Nuh tufanında bir de pırtı çuvalı eksik... –Kuru Zeynel'in temelli öfkelendiği sesinden anlaşılıyordu–: Ulan Adil, ben seni hiç mi adam edemeyeceğim rezil? Pırtının arşını üç kuruş... Dört bin lira vurduk. Dahası, Dede'nin ahırında on bin lira bıraktık. Başlarım çuvalının... Töbe töbe! Yuvarla şu cenabeti, yuvarla!

— Neyi yuvarlamalı! Çuvalı mı? Deli bu... Şart olsun bu Kuru deyyus iyice şaşırtmış. Bir tüccar mağazası mal olup...

— Bu kadar işe girdin, çarık hırsızlığından kurtulamadın. Şurda cebri ev basmışız.

— Basmakla...

— Hey Allah! Yürü bakalım. Tevekkeli ben buna "Katır" demedim.

Artık ıslanacak, yerleri kalmadığından ağır ağır, bata çıka gidiyorlar, telaşsız konuşuyorlardı. Bereket versin, tepenin üstünde diken-funda, kaya-fidan gibi şeyler yoktu.

Zeynel bir zaman sonra bağıra bağıra dert yanmaya başladı:

— Bu nasıl bir bela! Orta yerde bir de "plan" lafı dönmekte... Plan öyle mi Uzun Ağa?

— Ne sandın? Yiğitliğin yarısı yürekse, yarısı plandır.

Katır Adil yalvardı:

— Bre İskender! Şu çuvala biraz dayansana bacanak! Sanki ben bunları hep mi kendim için yüklendim kavatlar? Ulan sizin dininizden, imanınızdan ben şüpheliyim.

Uzun İskender sağ elinin boş olduğunu o sıra fark ederek fena telaşlandı, ateşe düşmüş gibi haykırdı:

— Ali hey! Aman Ali can!

— Emret Ağa!

— Tüfek sende mi, tüfek?

— Bende...

— Ver şunu... Bir saattir tüfek aramaktayım! Bu da nasıl bir şaka? "Ver" dedim rezil! Tüfeği ver de Adil Ağana biraz yardım et.

Ali bu sözü ikiletmedi. İşler kötüleştikçe keyfi artıyordu. "Haşşöyle ne güzel!" diye gizlice sevindi. "Tamam! Eşkiyalık diyerek ben işte buna derim. Âşık Niyazi türküsünü yakıvermeli ki tadı iyice çıkmalı..." Şu karışıklıkta aklına bir de eşkiya türküsü gelmesine ne demeli? *"Seçin ağalar da seçin yiğit seçin / Koç yiğit olana kefenler biçin / Yeğin atlar besledim kara gün için / ....."* Bir ıslık öttürdü: "Biz de olduk bir yiğit, aferin!" Çöllo'nun ne demek olduğunu Zeynel Ağanın evinde İskender Ağaya sorup öğrenmişti. Bu Çöllo fukara bir oğlanmış, mahpusta çul altında yattığından "Çullu" diye çağırır olmuşlar. Pek canı sıkılmış. "Şu dar yerden Allahın izniyle bir kurtulayım," demiş. "Umum çölleri fermanım altına alıp Çullu adını Çöllo yapmaz mıyım?" demiş. "Tam tamına bizim gibi..."

Zeynel Ağasının kötü dokuzlu tüfeğini omzuna çapraz asmış, çuvalı altından tutmuştu.

İlk adımlarda, Katır Adil çok sevindi:

— Hay Allah senden razı olsun yiğit Ali! Ulan iyi! Ben, arkadaş diye işte bu Ali'ye derim. Dayan ki oh!

Bir zaman sonra bu yardımın faydasızlığını, hatta zararlı olduğunu anladı. Yük her adımda kendisini yüzü üstüne yere düşürecek gibi öne biniyordu. Fazladan, çuvalın ağzını bağlamayı akıl etmediği için sımsıkı tutmaktan sağ elinde hiç hayır kalmamıştı.

— Ali can!

— Buyur.

— Yahu bu çuvalın ağzı açık... Bir ip uydurmayı düşünmedik. Elim koptu yavrum. Ne etsek?

Ali, İskilipli Kürt çobanlardan yüz kuruşa aldığı yün örmesi kuşak bağını hemen hatırladı. Dört kulaçlık kuşak bağı ki, babası mezardan çıksa bir karışını vermez. Lakin bu velvelede şu koca çuvalı Katır Adil Ağasının inatla taşıması da yiğitlik... "Ne halt etsek hey Allah! Yardan mı, serden mi?"

— Neye sustun Ali can? "Şu merete bir ip uydur" dedim. Amanı bilir misin.

— Bende bir kuşak bağı var ama... İskilip işi bir kuşak bağı... Kürt örmesi... Tamam dört kulaç...

— Ulan öyle malın var da rezil... Kes şunun ucundan bir arşın... Hay Allah yahu...

— Çakı bıçağı yok...

— Kes hadi... Adam bir şey uydurur. Çek kopar. Çakı bıçağı bende de yok. Vardı ya evde kalmış... Hay akıl, hay kuru kafa! Adam çakı bıçağını üstüne almaz mı? Şunu bir bağlasak... Sen de yardım edersin, kuş gibi uçururuz.

— Çakı bıçağı...

— İşte şimdi halt ettin yeğen! Bi şey uydur. Ben senin yaşındayken...

— İskender Ağamın iki yüzlü kamasını isteyelim.

Kuru Zeynel lafa karıştı:

— Sizdeki akla tüküreyim e mi? Dört kulaçlık kuşak bağı var da keseceksiniz öyle ya! Güzelce yük ipi yapsanız da çuvalı toptan sırtlasanız olmuyor mu reziller?

— Aman Zeynel! Aman bu nasıl bir akıl! Duydun mu Ali yeğen? Ulan Kuru, sabah olsun ben senin alnından öpmezsem... Hey Ali can!

— Buyur.

— Duydun ya oğlum, bu senin Zeynel Ağan, Allah sayesinde, keramete kıç attırır. Sakın keser mesersin sonra keyfine! Çıkar şu bağı... Lakin... Zeynel beri bak kardaş, ağzını ne yapalım ağzını... Çuvalın ağzını dedim. Buna da bir fikir isterim. Hadi yavrum fikir gelsin. Bu mübareğin ağzına bir çare...

— Eşek, eşek!.. Ucunu ağzına bağla da ötesini dolanıver. Sen hiç korudan çırpı çekmedin mi alçak?

— Sahi ulan, ne iş! Bağı yetiştir Ali oğlum bağı...

Maraz Ali kuşak bağının bir ucunu ilmikledi, çuvalın ağzını sıkıca boğdu. Gerisini Katır Adil'in omuzlarına geçirip bağladı, "Yallah bismillah" diye yükü sırtına kaldırdı.

— Artık senin tüfeği de ben taşırım Adil Ağa! İlerde yorulursan çuvalı verirsin. Sırasıyla götürürüz.

— Yorulmam kardaş, bak böylesi ne iyi... Lakin selamete çıkalım bu Kuru Zeynel reziliyle bu İskender alçağına yapacağımı ben bilirim. Bunların bu çuvaldan bir karış pırtı hisseleri kalmadı. Bunlar paylarını kaybettiler. Şimdiden söyle ki beyhude umutlanmasınlar. Ulan siz öyle mi bellediniz namussuzlar.

Keyifli keyifli gülüyordu.

Kuru Zeynel çıkıştı:

— Aklın ermediğinden karı gibi gülersin! Aklın ermediğin-

den... Benim payım ananın ak sütü gibi helal olsun efendi. Şimdi rahmeti de yedi, bu Dede pırtısı gâvur ölüsüne dönmüştür. "Şeytan azapta gerek" demişler, çek bakalım!

Uzun İskender, "rahmet" sözünü nasılsa duydu:

— Bu rahmet bir bakıma iyi oldu ha Zeynel! İz süremezler.

— Canımı sıkma Uzun Oğlan, ize kurban olayım. Şu namussuzun iyiliği nerde ki sen bu lafı böyle söyledin?

— İyidir efendi, gayet iyidir. Hele köprüyü, Allahın izniyle, bir atlayalım, hele ayağımız karşı tarafta düze bassın. Yüksek Oluk'u tuttuk mu gerisine karışmayacaksın.

— Gerisine ben nasıl karışabilirmişim? Bu bizim işimize, bundan böyle karışsa karışsa Sungurlu'nun karakol komutanı Kara Lütfü Başçavuş'la Çorum Ağırcezasının koca reisi karışır. Bir de sonunda Çorum mahpus damının başgardiyanı Necati Efendi...

— Yağma yok! Bu plan, başka plan arkadaş! Bu benim planın aynını, bu Çorum toprağı Timurlenk cenginden beri görmemiştir. Rahmet tam sırasında yetişti.

— Yanılmaktasın, Uzun Ağa! Biz insanız. Topraktan olduk, suyun çoğu iyi gelmez. Bunun sonunda çamura dönüp cıvımak var.

Bu sırada Katır Adil sürçtü, "Aman!" demeye kalmadan yüzünün üstüne yıkıldı:

— Yahu aman, biz gene yıkıldık. Ali yetiş, bu namussuz çuval bizi boğacak oğlum! Sakın arkamızdan mı ittin rezil?

— İtilir mi Ağa?

— Başlarım Ağandan... Ya bize ne oldu durduğumuz yerde? Tut kaldır. Öyle değil namussuz... –Ağzına çamur dolduğundan tükürüp duruyordu–: Ulan Zeynel, vallah sen arkadaş değilmişsin.

Adil'i elbirliğiyle kaldırdılar. Zeynel keyifsiz keyifsiz güldü:

— Bu gidişle sen çuvalı değil, çuval seni yiyecek Katır!

— Bir de güler, bir de güler... Medet be, medet domuzlar!

Adil bar bar bağırıyordu. Dere yatağı burada iyice daraldığından selin gürültüsü gökyüzünü tutmuştu.

— Hey İskender! Hey Kuru kâfir! Ben öldüm yahu! Sizde hiç merhamet yok mu?

— Merhamet çok, lakin takat kalmadı. Dediğim gibi... Şunu dereye yuvarla gitsin.

— Bre İskender Ağa! Sende kırk paralık hamiyet varsa şuna bir kurşun çekersin. Şunu, haydi, domuz niyetine kurşunlayalım arkadaş! Kızıl koltuktan bir telli kurşun... Her kaç kuruşsa parasını veririm. Kurşunun tanesi beş kuruş mu, ben yirmi beş vereceğim.

Uzun İskender, pırtıları taşımamak şartıyla atmaya taraftar olmadığından Adil'e sadece acıyordu. Dede'nin dava etmeyeceğini dini gibi bildiği için karıları bir güzel donatmak fena olmayacaktı. Adil'in yalvarmalarını duymazdan gelerek, ayak sesi vermeden yürümesine devam etti.

— Hey İskender! Sana dedim kavat!

Fukara Katır sanki yeraltından sesleniyordu. Yeraltından değil ya, gökyüzünden feryat etse boş... Deredeki selin gümbürtüsü, rahmetin suratına kırbaç gibi inmesi, ıslanmış urbalar, içi su dolup yumuşayan pabuçlar adamda söz anlayacak kafa bırakmış mı bakalım? Filinta, mermiler, hele mecidiye torbası...

— Dur Uzun Oğlan! Nereye koşuyorsun alçak? Sağa kıvrılacaksın. İlerisi uçurumdur.

— Bre Zeynel! "Şuna az yardım et," dedim. Şuna beş on adım bakıver. İki nefesleneyim, şart olsun, tekrardan yüklenirim.

— Sağa kıvrılacaksınız. Durun hele... Durun da bir bakalım.

— Duralım elbette... Durmak iyi... Ben oturacağım.

Katır Adil böyle diyerek yavaş yavaş çömeldi, cıvık toprağa "Oh!" diye oturdu:

— Ali can!

— Buyur Ağa!

— Nerdesin arkadaş? Ben oturdum Ali can, yanımda dur. İyisi, gönlün çekerse oturuver. Sonunda çuvalı sırtıma kaldırırsın. Dinlenelim kardaş!

Kuru Zeynel nereyi nasıl keşfetmişse etmiş, biraz sonra geri dönmüştü. Hain bir keyifle seslendi:

— Uzun Ağa!

— Buyur.

— Buyurdum. Buyurulmaz mı? Sana bir müjdem var: Taş köprü filan kalmamış. Senin zorlu plan sayesinde...

— Aman o nasıl bir söz! İnşallah bir şey olmamıştır. Ağzından başlarım haaa...

— Köprü belki yerindedir, ama yanına varamayız. Aşağısı deniz-derya... At değil, fil sökemez.

— N'olacak?

— Bilmem.

— Bilmem olmaz. Çıkarı?.. Suyu geçemedik mi yandık! Suyu mutlak geçeceğiz. Aklın ermediğinden...

— Benim aklım güzel ermekte... Buraları sen benden iyi bilirsin. Köprünün ayağına beş altı dere birden toplanır. Delice dersen bu çukurda yazın bile geçit vermez. Aşağıda bir gürültü var Ağa, Samsun'un Karadeniz'i öyle değil... Biz bu karanlıkta suyu hiç geçemeyiz. En iyisi, Topal'ın kömüne[1] gidelim, sabahı bekleyelim. Etraf ışısın, Allah kerim! Aklında mı, kaç yıl önce bir afat olduydu, su bütün köprüleri aldıydı da taş köprüyü sökemediydi. Topal'ın kömüne buradan yarım saat, üç çeyrekte yetişiriz.

— Yahu ben ne demekteyim, sen ne demektesin! Biz bu suyu bu gece geçemedik mi...

---

1) Köm: Ağıl.

— Plan mı bozulur? Sen o planı baştan bozdun rezil! Bak İskender, yiğitlikte kahpelik olmasın, bizim bu gidiş doğruca mahpus damı gidişi... Orada ben seninle konuşurum.

— Kaldır aradan "mahpus damı" lafını... Suyu geçmenin çaresini bul, gerisine karışma!

— Hey yarabbi! Şunda hiç akıl var mı? Oğlum, ben Delice Köprüsü'nde sana Gülcemal vapurunu nerde bulayım? Bu suyu geçerse bir Gülcemal vapuru geçer, bir de keramet kuvvetiyle Musa Peygamber... Gerisine asıl sen kulak verme! Biz Topal'ın kömünü hayırlısıyla tutmaya bakalım. Hey Adil!

— Buyur!

— İşin tadı kaçtı ve de şakası kalmadı aslanım. Yuvarla şu çuvalı da hızlıca gidilsin.

— Kaldır "yuvarla" sözünü... Ben bu kadar sıkıntı çekip...

— Yuvarla oğlum, yuvarla gel... Bu gece o çuvalda çok nuhuset var. Gel bu belayı peşin savalım.

— Ben ölmemiş çuval bırakılmaz.

— Hay Allah belanı versin!

— Senden iyi bela mı olurmuş namussuz Kuru? Ben inada bindirdim Ağa, bu çuvalı köye kadar sürüyeceğim, köye kadar...

— Köyü tutabileceğiz de he mi? Aferin koçum! Benimki boş bir laf... Sana at da yaraşır, meydan da...

Tepenin sırtı burda biraz sağa bükülüp alçalıyor, ilerde ikiye ayrılarak tekrardan yükseliyordu. Topal'ın kömü soldaydı. Aşağıdaki düzlüğü su basmamış olsa taş köprüye sağdan gideceklerdi. Yol muhataralı bir hal almıştı. Kuru Zeynel küfrün arasını kesmeden Katır Adil'in yanında yürüyor, dereye tekerlenmemesine kudretince gözkulak oluyordu. İnceden bir rüzgâr çıkmış, Adil ter dökerken, ötekiler üşümeye başlamışlardı. Hele en za-

yıfları olan Zeynel'in dişleri birbirine vuruyordu.

Rüzgâr bulutları biraz aralamış olmalı ki sellerin bastığı ovayı, tepelerin kara gövdeleri arasında biraz fark ettiler. Su, koyu kurşunî renkteydi, yıkamadığı top ağaçlar, şurasında burasında katran karası...

Kaygan toprakta yokuş çıkmak zorlaşmıştı. Ağırlaştıkça ağırlaştılar.

Maraz Ali iki defa sendeledi. Bir seferinde az kalsın Zeynel Ağasının dokuzlu tüfeğini kıracaktı. Kendi kendine: "Höst oğlum!" dedi. "Eşkiyalıkta elindeki tüfeği kırana ne derler? Haşa huzurdan, 'eşşek' derler. Önüne bak!"

Uzun İskender'in özürlü bacağı donmuş, bükülmez olmuştu. Dizkapağından kalçasına, kalçasından belkemiğine bir namussuz ağrı dolaşıyordu. Soğuktan dişleri birbirine vururken sırtı ter içindeydi. Gömleği derisine yapışmıştı. Artık her adımda bu çamuru sökemeyeceğinden, burnunun üstüne bir kere düşerse bir daha kalkamayacağından korkuyor, Kuru Zeynel'in karaltısını gözleyerek adeta sürünüyordu. Tüfeği namlusundan tutmuş, yaşlıların sopası gibi kullanmaya başlamıştı. Duvara dayamaya kıyamadığı kız gibi filinta kaç kere mekanizmasına kadar sulara, çamurlara battı da aldırmadı. Deminden beri: "Şu mecidiyeleri Zeynel'e versem... Mecidiyeleri biraz da bizim Zeynel taşısın yahu! Şunları biraz..." diyordu ama bunu teklif etmeyi bir türlü göze alamıyordu. "Kuru domuzda bazı bazı bir öfke olur ki... Eh ben öfke diye işte buna derim. Lakin oğlan haklı kardaş, oğlana oyun oynamadık mı resmen biz?" Böyle düşünerek yürürken ayağı birden boşluğa gitti, yarı beline kadar suya gömüldü, can korkusuyla bağırdı:

— Medet bre! Bre hay!

Dereye tekerlendim, diye korkmuştu. Var gücüyle sıçrıyordu.

— Ne var? N'oldu?

— Bre biz... Ver şu elini... Ne bela yahu!

— Dur geldim. Önüne baksana rezil!

Zeynel tüfeğin dipçiğine yapışıp İskender'i sudan çıkardı. Burası, büyük bir meşenin sökülmüş köklerinden kalma derince bir çukurdu.

Adil hışır hışır solurken, lafı gediğine komamazlık edemedi:

— Gördün mü? Koca İskender Ağamız da tekerlendi namussuz Kuru! Sen bu kervanı rabıtalı yedeyemeyeceksin, nafile...

— Ulan ben eşek miyim ki, sen bu lafı...

— Haşa! Kabul etmem. Eşek olsan, "Dinlenilmesin, boyuna yürünsün," derdin. Şimdi aklında biraz oturup nefeslenmek var.

Rahmet, Katır Adil'le eğlenmek istemiş gibi birden azınca Zeynel güldü:

— Fena olmaz! Şurada oturalım da birer cigara içelim. Hey oğlum, beni "balık" diye size kim söyledi? Burda dursa dursa balık durur, o da kulağına sel çamuru kaçmamışsa... Hele yürü! Köme geldik.

Uzun İskender ayaklarını yere vurup kunduralarına biriken suları biraz olsun sızdırmak isterken üst üste üç kere hapşırdı. Zeynel, öfkeyle sordu:

— Hayrola reis! Bir emrin mi var?

— Bana mı dedin Zeynel? İyi... Bak dinle oğlum...

— Ey?

— Şunu biraz da sen taşı...

— Nedir? Tüfek mi? Atıver.

— Neyi atacağız! Tüfek atılır mı rezil? Sen şaşırtmışsın oğlum, tüfek bir vakit yiğit kısmına ağır gelmez. Şu mecidiyeleri...

— Haa... Mecidiyeleri sen hâlâ atmadın mı Uzun ağa? Atıver.

— Herif bu gece bir "Atıver" öğrenmiş... Ulan mecidiye torbası nereye atılabilirmiş bakalım?

— Şimdi sen de Uzun Iskender Ağa iyice kulak ver ki... Bak, Dede bizi yarın dava ederse biz doğruca mahpus damına gideriz. Dur namussuz! "Plan" dedin mi seni arı gibi dalarım. Evet, mahpus damına gideriz. Gidelim. Bu yorgunluk ancak mahpus damında çıkarsa çıkar. Dede davacı olmazsa ben bekçilikten istifa eder, tam altı ay dinlenirim. Zira bu yorgunluk başka türlü def olmaz. Ve de şart ettim ve de öteki dünyada Hazreti Ali Efendimizin şefaatinden mahrum kalayım ve de namerdim ki sen bir daha bizim köyün sınırdan beriye geçersen ben seni vururum.

— Vur oğlum, kanım sana helal olsun! Lakin, şu mecidiye torbasını iki adım götür, iki adım namussuz...

Yağmurun hızlanmasıyla bulutlar başları üzerinde kara yumak haline gelip etrafı karanlığa gömmüştü. Derenin gürültüsü de birkaç misli artmışa benziyordu.

Katır Adil deminden beri, çuvalı dayayıp dinlenecek bir taş gözlemekteydi. Bulunca, hemen yaslandı:

— Biraz dinlenmemiş olmaz! Oh be birader! Biraz soluklanalım yahu! Allah sayesinde ne olmuş ki... Hey Ali can!

— Buyur.

— Şu benim şapkayı alsan da sularını biraz sıksan. Sular ensemizden içeri... Dur sen ne yaptın Maraz oğlan? Tüfek nerde, tüfek?

— Burda...

— Iyi... Kaybeder maybedersin, bak gerisini kendin düşün! Hey oğlum, silah ne demek, silah namus demek... Ulan şapkayı, dedim rezil...

Maraz Ali önce Adil Ağasının şapkasını, sonra kendi şapkasını sıktı:

— İşte buyur Ağa, tamam!

— Aferin Ali kardaş! Ben dayanıklı yiğit çok gördüm ya, se-

nin gibisine hiç rastlamadım. Sen bu eşkiyalıkta birinciye gelirsin. Bedenin göstermez ama pehlivansın köpoğlusu... Hey Zeynel! Sana dedim Kuru domuz!

— Bana... "Kuru" dedin öyle mi? İşte yalanını tuttum Katır! Bu dünyada bana "Kuru" diyecek senden başka avanak adam bulunmaz. Seni de adamdan sayanın ben dininden imanından şüphelenirim. Oldu mu?

— Sabahtan beri, "Çuvalı at," dedin durdun. Kavat, çuvalı at ne demek, bakalım? Bir de biz avanak oluruz bu hesapça, sen de akıllı...

— Çattık hey Allah! Bunlardan biri "çuval" tutturmuş, biri "mecidiye torbası..."

— Mecidiye torbası mı? Nasıl torba?

İskender lafa karıştı:

— Haberin yok, deminden beri bize, "Mecidiyeleri atıver," demekte bu senin Zeynel Ağan, anladın mı? Mecidiyeleri atmalıymışız.

— Eskiden beri atıcıdır kendin bilmez değilsin ya... Bak ne yaparız Ağa, sen mecidiyelerden vermezsin, ben çuvaldan. O zaman karı gibi yalvarır, ama kulak asan kim? Şunu inletelim güzelce... Şunu inletelim de ağzını, Ağasını bellesin. Ali can!

— Buyur.

— Bu nasıl bir yiğit yahu? Bu nasıl edepli bir delikanlı? Seslenmemle, "Buyur!" diyerek... Kaldır şunu Ali kardaş, çuvala dayan yavrum. Sen sakın bu Zeynel Ağanın lafına kulak verme! Biz her elimize geçeni, "iki damla rahmet düştü" diyerek atarsak, iş ırağa varır.

Nihayet tepenin düzlüğünü, "Topal'ın Kömü" denilen Eğri Kaya'nın dibini tutabildiler.

Burası vaktiyle İnce Şaban Ağanın davar ağılıydı. Bu İnce Şa-

ban Ağayı Sungurlu toprağında bütün orta yaşlılar hâlâ söyler gezer. Rahmetlinin sağ bacağı biraz aksaktı ama, sürüleri dağ başlarını tutmuş bir hanedan kişiydi. Üç oğlunun üçü de seferberliğe gidip bir daha gelmedi. İnce Ağa bu dertle öldü, malı karılara kalıp dağıldı. Eğri Kaya kömü o zamandan beri viran... Çobanlar, döl güden çocuklar etrafının örme çitini söküp yakmışlar. Lakin, adından belli, Eğri Kaya iyice bel verdiğinden dibi, güneşe, yağmura oldukça siper... Bu afette bir karış kuru yer, Eğri Kaya'nın dibinde kalmışsa kalmıştır.

Kuru Zeynel: "Gözümüz aydın Ağalar, menzile yetiştik!" dediği zaman İskender'le Adil'in bacaklarında kendilerini gezdirecek kuvvet iyice tükenmişti.

Allah'ın bir hikmeti canım, Eğri Kaya'nın oyuntusu adeta kuru değil mi?

Katır Adil çuvalı yere atıp yanına çöktü:

— Namussuz çuval beni yedin bütün, kemiklerimi çürüttün!

Uzun İskender büsbütün bitmiş, "Of anam!" diyerek sırtını taşa verip yığılmıştı.

— Şurdan köprüye bir baksam! Siz burdasınız...

Zeynel'in bu sözüne çok şaştılar.

— Biraz soluklan kardaş! Su toparlamadıysa köprüye n'olur? Toparladıysa yeniden kuracak değilsin!

— Bakalım ki... Dinlenmek kolay!

Kuru herifin gayreti Adil'le İskender'in yüreklerine dokundu. Ayak seslerini biraz dinledikten sonra bir ağızdan konuştular:

— İyidir şu Kuru Zeynel, bulunmaz arkadaştır.

— İyi olmaz mı? Dört yüz dirhem bir arkadaş...

— Ve de akıllı haaa... Kurnaz köpoğlusu! Lakin bu gece nedense şu çuvalı yüreği hiç sevmedi. "Atıver! At gitsin!" dedi durdu.

— Şaşırtmış herhal... Mecidiyeleri de attıracaktı az kalsın! İşte bundan belli!

— Şaşırdı evet! Ulan rezil Kuru!

— Köprü sağlamsa, çuval için sen hiç kasavet çekme! Senin bundan sonraki zorun Yüksek Oluk'a kadar... Orda hayvanlar hazır...

— Öyleyse benim bildiğim taş köprü sağlamdır. Çuvalı hayvana güzelce sararız. Ben yaya gitsem de kıymeti yok!

— Neden oğlum, hayvan kıtlığı mı var? Kirasıyla değil mi? Senin altına da bir at çekerim ki Köroğlu'nun kır atı halt etmiş... Allah sayesinde, paramız bol... Atları sürer gideriz. Biraz ıslandık ama, bu rahmet iyi yetişti. Hem de bu rahmet hiç kesilmemeli... Biz gideceğimiz yeri bulana kadar bu böylece yağmalı... Sen Kuru deyyusa hiç bakma!

— Bakılır mı? Sittir ederim gider. –Katır Adil, Dede Kasım'ın evinden çıktıklarından beri ilk defa bankınot paraları hatırlayarak telaşlandı–: Aman arkadaş! Kaymalar ıslandı mı sakın?

— Islanmaya ıslanmıştır. Lakin yazısı bozulacak değil ya... Kurutur kurutur harcarız.

— Aman kurutmalı... Derhal kurutalım oh İskender, şuraya bir ateş yakıverelim.

"Ateş" sözüyle üçü birden ürperdi. Islak elbiselerinin soğukluğu derilerini değil, iliklerini dondurmaya başlamış da meğer farkında değillermiş...

Uzun İskender, çalınarak yakındı:

— Ateş ister ama... Kibrit n'arasın arkadaş? Bende ıslanmadık yer mi kaldı? Yüksek Oluk'a kadar dayanacağız?

— Kibrit bende de yok..? Şu halde çaresiz dayanacağız. Lakin bu Zeynel nerde? Sakın "köprü keşfedeyim" derken su toparlar da...

— Benim bildiğim Zeynel'i su toparlayamaz. Neden mi? Kurnazdır da ondan... Ona suyun, selin gücü yetmez.

Kayanın altı, baca gibi rüzgâr çektiğinden üçünün de dişleri birbirine vuruyordu. Donacaklar ötesi yok...

İskender'le Adil, bu esinti böyle giderse burda katılıp kalacaklarını, bir daha yola çıkamayacaklarını anlayarak essahtan büyük bir ölüm korkusuna kapıldılar. İkisi bir ağızdan imdat ister gibi seslendi:

— Zeynel!

— Hey Kuru deyyus!

Zeynel pek yakınlarından karşılık verdi:

— Burdayım. Ne var?

— Köprü sağlam mı?

— Herhal sağlam... İyice fark edemedim ama...

— Öyleyse gidilsin Zeynel, hiç durulmasın.

— Hayrola Uzun Oğlan! Titremesini bilmesen donacaksın. Bu ne takırtı?

— İyi dedin Ağa, donduk biz! Yürüsek iyi... Yürüdükçe adam kızışır.

— Köprüye sokulmanın yolu yok! Aramıza Karadeniz deryası girmiş say! Uzaktan baktım, köprü sağlam gibi... Lakin sular üzerinden aşmakta ki arkadaş, canavar gibi...

— Eey!

— E'si, bekleyeceğiz. Bu afet sürdüğü kadar sürmez. Yahut ki Nuh Peygamber tufanıdır, dünyada adam komaz.

— Tufana kurban olayım, donacağız Ağa.

— Neden ateş yakmadınız?

— Kibrit kutusu çamur olmuş.

— Dur hele, benim kav çakmağı üstümdeyse...

— Aman Zeynel Ağa, amanı bilir misin.

— Üstümdedir. Dur, tamam! Dua edin, kav ıslanmamışsa...

Adil diş takırtıları arasında sordu:

— Diyelim ki ıslak değil, bu rahmette ne yakacağız?

— Hele kavı ateşleyelim de gerisi kolay...

Kuru Zeynel çömeldi. Meşin çakmak kesesi iyice ıslanmıştı ama rutubet kavı berbat etmemiş olabilirdi. Siperliğinden şıpır şıpır su damlayan kasketini alıp yere çaldı.

— Şurdan bir kuru çaput verin de ellerimi kurulayım.

— Kuru çaput ne arasın efendi, bedenimin içinde yüreğim ıslanmış...

— Allah Allah! Açsana şu ipine, ilmeğine tükürdüğüm çuvalı... Ortasına doğru elbet ıslanmamış bir şey kalmıştır.

Adil duymazlığa vurup lafı değiştirdi:

— Gidilse daha mı iyiydi, ha ne dersin İskender Ağa?

— Ulan, "Gidilse," diyeceğine çuvalı beriye alsana rezil, bak Zeynel Ağamız ne buyurmakta? Şimdi şart olsun, hepsini doğrarım.

Adil, Uzun İskender'in kamasını çektiğini sesten anlayarak sıçradı:

— Dur olmaz! Doğrayacakmış... Ya biz öldük mü namussuz? Dur ki nezaketle açalım.

Çuvalı, "bir çöp bırakmamak" hırsıyla doldurduğu için ortadaki pırtılar kupkuruydu. Katır Adil birini çekip uzattı, kederli kederli, söylendi:

— Buyur Kuru kavat! İnşallah geberirsin de sana kefen yaparım.

— Hoşt...

— Kenarından kurulan oh Zeynel Ağa, aman her yanını batırma, günahtır.

Zeynel kötü kötü güldü.

Kayanın oyuntusu büsbütün karanlıktı. Bir şey görebilirmiş gibi, gözlerini var kuvvetleriyle açarak nefeslerini kestiler. Pek uzun süren bir bekleyişten sonra, çakmak demirinin taşa vurmasından ileri gelen sert ses duyuldu. Fakat çıtlak çıkmadı. Üçüncü, dördüncü vuruşta da çakmayınca Zeynel küfretti:

— Almazlandı öyle ya... Islak şu halde...

— Parmaklar tutsa... Donmuşum yahu, elden ayaktan düşmüşüm, ben...

Uzun Iskender, en beceriksizleri olduğunu bildiği halde çıkıştı:

— Bana ver şunu!

— Sana mı? Hani oğlum, bir elinde mecidiye torbası, ötekinde filinta vardı. Sende el kaç tane Uzun Oğlan?

Neden sonra sıçrayan ilk kıvılcım, kaya dibinin koyu karanlığını bir an güneş gibi aydınlattı, kavın, cigara tiryakilerince pek sevilen tatlı kokusu duyuldu.

— Aman yandı mı Zeynel Efendi?

— Ulan aferin alçak! Ulan ellerin dert görmesin.

Kav, çakmaktaşının üstünde ince bir duman çıkararak kıpkırmızı, hamarat hamarat yanıyordu.

— Biraz kuru ot yetiştirin. Diken filan...

Üçü birden etrafa saldırdı. Kayayı dizin dizin, el yordamıyla arayıp dururlarken burunlarına keskin bir bez kokusu çarptı. Katır Adil, etine iğne batırılmış gibi haykırdı:

— Dur n'aptın? Dur istemem!

— Başlarım haa... Şimdi başlarım Katır...

Zeynel yanan kavı, elini kuruladığı ipek fistanın üstüne koymayı akıl etmişti. Fazladan eğilmiş de üflüyor.

Adil ağlar gibi söylendi:

— Günah! Bunlar beş kayma eder namussuz Kuru! Ben sana çırpı, diken bulurum kardaş, dur bırak!

— Daha söylenmekte... Çırpı bulamadın mı, çuval şurda kalsın, ben seni bile yakarım pis Katır.

Nihayet ipek fistan parladı. Kaya dibinin yağlı katran karanlığını, önce yürekleri ısıtan bir beyaz alev aydınlatıverdi. Cana can katan bu ışığı kaybetmemek gayretiyle etraflarına baktılar. Sığındıkları oyuğun ağzında sudan bir duvar vardı. Gayet oynak olan bu duvar, kalın bir cama da benziyordu.

Adil ilerde gördüğü otlara saldırdı:

— İşte sana kuru ot! Çoban yatağı ki sencileyin kopuğa bir kış yeter. Ayrıca buranın çobanları çırpı da biriktirmişler. Şu halde mantar gözlemesini bunlar çok seviyor.

Bir kucak kapıp geldi. Lakin bunların en kurusu bile iyice nemlenmiş olduğundan ateşin ilk keyfi çabuk geçti. Etrafı kötü bir duman kapladı.

— Bizi tütsüye gark ettin ulan Katır! Bu ne bela!

— Oh İskender Ağa, sen ferah ol, ben şimdi harlatırım ki gör, iliklerin nasıl ısınır!

Adil diz çöküp bir vakit üfledi. Dişleri birbirine vurduğundan, soluğu adam gibi çıkmıyor, kasketinden de sular damlıyordu.

Zeynel'in çuvala yaklaştığını fark eder etmez sıçrayıp önüne dikildi, ellerini tuttu:

— Ayaklarını öpeyim Ağa! Dur hele bırak...

— Çekil ulan! Ateş söndü mü seni bitiririm. Çekil ayağımın altından...

— Kardaş günah... Olur mu kardaş? Zeynel Ağa kerem et! Bekle dur! Yetiş bre İskender, gel yetiş!..

— Elimi bırak, dedim. Ağzımdan yemin çıktı. Sonu kötüye varacak...

Sesinden şaka etmediğini anladılar. En zayıfları olduğundan hepsinden çok üşümüştü.

Adil büyük bir telaşla, tepindi:

— Peki Allah belanı versin! Dur ki, ayıralım, seçelim. Ayırmadan hiç olmaz. İyilerini ayıracağım. Bu mal yalnız benim malım mı? Senin de payın var. Beheri beş bankınot bunların, belki de on bankınot...

— Töbe yarabbi! Oğlum, yarına sağ çıkacağımız belli değil... Sen şaşırtmışsın. "Keçi can derdinde, kasap yağ derdinde" desem uymaz.

— Neden? Ne varmış hamdolsun? Yarına sağ çıkmamak ne demek?

— Çattık bu gece... Ulan İskender, şu namussuza iki laf etmezsin. Benim nedir sizden çektiğim kavatlar!

Fistanın bir tarafı parlamış, alev Kuru herifin suratını aydınlatmıştı. Belli bi şey, bunun öfkesi, hitamında burnuna gelmiş toplanmış. Derisi kemiklerine sımsıkı sarıldığından Zeynel'in yüzü evvel eski kuru kafaya benzer, ama şimdi fena... Gözleri de fazladan yumruk gibi dışarı uğradığı için değme yiğit bakmaya güç yetiremez.

Katır Adil işi anlayıp elini çekiverdi.

Zeynel, namussuz Katır'ın gönlünü almak ister gibi acıyan bir sesle, söylendi:

— Meraklanma oğlum! Şimdi ateşi harlatalım. Hepsine kıyacak değilim. Elif kahpesine dilediğin kadar götürürsün.

— Ben yalnız Elif'i mi düşündüm? Hepimizi düşündüm. Ne demişler? "Parayı kazanmak hüner değil, tutmak hüner" demişler.

— Haklısın be birader! Böyle lafları, bu Katır, adam gibi nasıl eder yahu? Kötüleriyle ateşi canlandıralım ki şu çalılarla otlar nemlerini alsın.

Ateş kuvvetlenince, gayet ağır bir iş görmüş gibi yorgun, ellerini beline koyup doğruldu:

— Buyur Uzun İskender Ağa! Odayı yaktım emrin üzerine... Şimdi ağa gönlün dilerse, Çorum Valisi'ni davet edersin. Katır Adil Efendi'ye de var selam et! Tüccar eşyalarını yanmaktan kurtardık. Vicdan sahibiyse bize dua eder.

İskender'in romatizmalı bacağındaki sızı dayanılmaz hale geldiğinden bu laflara pek gülemedi. Ateşe enikonu sürünerek yaklaştı:

— Nur ol arkadaş! Canımızı bağışladın. Seni, eşkiyalıkta Kavlak Ali'ye değişirsem namerdim.

Ateşe sokuldukça ıslak pabuçlarından, yün çoraplarından, elbiselerinden pis bir koku çıkmaya başlamıştı. Ön tarafları tüterken sırtları ürperiyordu.

İskender, dişleri birbirine vuran Zeynel'e akıl öğretti:

— Oğlum soyun da gömleğini kurut! Gömleğin kurumamış bu bela def olmaz. It gibi titrersin.

— Gömleği kuruttuk, donları ne yapalım? Çoraplar hepsinden berbat! Ben ölürüm arkadaş, ben bu gidişle sabahı tutamam. Satılıcan olmam da cabası...

— Höst! Düşmanların ölsün. Bu ateş seni şimdi ısıtır. Bu ateş...

Zeynel elini kaldırarak İskender'i susturdu:

— Ulan Uzun avanak! Dünden beri söylene söylene başımı döndürdün. Ben bu kadar serseri değilim ya, bu hal neyin nesi? Ulan benim fikrimi şeytan mı yelledi.

— Diyeceğim şu... Ceketleri soyunalım da...

— Başlarım ceketlerin yakasından bre alçak? Şurda halisinden ipekli giyim kuşam durmakta, "Değişelim kardaşlar," diyeceğine... Evvel bahar soğuğunda bizi anadan üryan soyacak...

Katır Adil gene davrandı:

— Hangi giyim kuşam? Ne değişmesi...

— Bilemedin mi efendi? Bu gece bir amansız gecedir. Bu belanın içinde bir akıllı iş görüldüyse o da senin çuval... Aferin arkadaş, asıl eşkiya ben değilim, sensin!

— Anlamadım.

— Şimdi anlarsın. Şu çuvalı beri ver!

— İşte çırpı dedin, sana çırpı buldum. Bir karışını yakarsan, bu sefer de ben şart ettim, seni bitiririm.

— Yakmayacağız alçak! Birer don, birer gömlek ayırır giyeriz. Köyü Allahın izniyle tutalım, çıkarır veririz.

— Giyelim mi? Aman dur, bu nasıl bir akıl yahu? Berbat olursa... Berbat olmayı n'apalım?

— Bi bok olmaz. Uzatma da yuvarla çuvalı hadi! Dur aman! Çuvalı boşaltmadın mı, ıslanmışlar ötekileri tüm batırır.

Katır Adil'le Maraz Ali, çuvalı hemen boşalttı. Birbirlerine arka dönerek ıslak çamaşırlarını çıkarıp birer karı donuyla karı gömleği giydiler. Canının kıymetini ötekilerden daha çok bilen Adil kafasına, sırtına, dizlerine birer kalın peştemal sardı. Hepsi de öyle yapınca artık ateşin keyfini çıkarır olmuşlardı.

— Nasılmış bu benim çuval Kuru deyyus, haa nasıl?

— Aferin Katır oğlum, pardon!

— Pardon elbette... "Atıver... Atıver" he mi? Aklına uyup atmalıymış ki... Şunun aklına uyup...

— Akıl gene benim akıl yavrum! Sana kalsa bunca pırtının yanında kasaba iti gibi titrer dururdun.

— Essah uşak! Ulan bu Zeynel... Bu Zeynel bir Kuru herif değil, bir akıl küpü imiş. Yok hayır! Akıl küpü ne demek? Akıl olsa, "Belimize birer Tarablus kuşağı kuşanalım da erkekliğimiz dökülmesin," demez mi bu rezil?

Peştemalların üzerine birer de Trablus kuşağı doladılar.

Renk renk ipekliye gark olmuşlardı. Ateşin parıltısıyla bunlar

çeşit çeşit şavk veriyor, hepsini ecinli tayfasına benzetiyordu.

Bacağı sızladığı halde Uzun İskender Ağa bile keyiflenmişti.

— Neye döndük hey Katır bil bakalım! Sen bir kere eski zamanların gelin sandığı katırına döndün. Bizlerse, Hacı Bektaş Efendimizin mayet dervişlerine... Şimdi üstümüze bilmezden birileri uğrasa cin peri takımına rastladım diyerek dudağı yarılır. Lakin felekte ne olmalı? Hadi bil bakalım Katır oğlum, şimdi burda yağlı ekmek olmalı... Ayrıca oğlak kebabı olmalı... Şimdi ben bir oğlak kebabına ne veririm? Tamam elli kayma... Sen öyle mi sandın deli Katır? Tam elli kayma... –Bir şey hatırlayarak telaşlandı–: Aman bizim bankınotlar nerde? Islak yahu, şunları kurutsak. En iyisi bölüşelim gitsin. Bölüşelim de herkes kendi parasını keyfince kurutsun.

Kurumaya serdiği ceketini yanına çekip paraları sardığı mendili çıkardı.

Zeynel'le Adil nasılsa göz göze geldiler. Katır başıyla önce "istemez" işareti çekti, sonra Maraz Ali'yi gösterdi. Zeynel paraları şimdi bölüşürlerse Ali'ye de tam hisse vermenin icap edeceğini anladı. Oğlanın payı için kendi aralarında ayrıca görüşmek daha doğru olacaktı.

— Kalsın şimdi İskender Ağa! Seninle geldi buraya kadar, varsın, dursun. Sabah ola hayır ola! "Akşamın hayrından sabahın şerri iyi" demişler. Kalsın.

— Belki Adil'in aklına bir şey gelir, "Param cebimde gerek," der.

— İşte bu lafı beğenmedim Uzun Oğlan! Adil öylelerden mi?

— Peki canım. Biz de bir şey mi dedik? –Para çıkınını kuşağına soktu. Kurutmayı filan unutuvermişti–: Şimdi ne olmalı bakalım! –Mahzun mahzun gülümsedi–: Şimdi birer cigara ister.

— Cigara çok! Paketleri çıkarın da biraz kurusun. –Ali'ye

döndü–: Aferin kopuk! Rezalete akşamdan beri iyi dayandın. Yorulduğun belli... Şuraya uzan da biraz kestir.

— Sağ ol Ağa, uykum yok!..

— Ulan rezil, sen uykun olup olmadığını benden iyi mi bileceksin? Ben de yatacağım. Hep yatalım. Birimiz nöbette kalsa elverir. İlk nöbeti kim tutacak?

Uzun İskender, elini göğsüne vurdu:

— Bizim bacak kötü sızlamakta... Örtü mörtü kâr etmedi. Ben zati uyuyamam. Siz keyfinize bakın. Ceketleri neyi de kuruturum.

— Uyku bastırırsa birimizden birimizi uyandır.

Başlarının altına öteberiden yastık yapıp kayanın dibine kaşık kalıbı sokuldular. Adil cigarasını bitirmeden daldı gitti. Arkasından fukara Maraz Ali de hafiften bir horlama tuttürdü.

Eşyaları kurutmaya girişmiş olan İskender, neden sonra, hâlâ cigara içen Kuru Zeynel'e sordu:

— Senin uykun yok mu Ağa?

Zeynel yüzünü buruşturdu. Çoraplardan gayet pis bir koku çıkıyordu. Yağmur da durmadan yağmaktaydı. Cigarasını derin derin çekerek soruyu duymazdan geldi:

— Bu rahmet nasıl bir rahmet Uzun Oğlan?

— Bu rahmet çok reçperin ocağını söndürdü ama bize yaradı bu rahmet!

— Bize yaradı mı? Sen bu gece şaşırtmışsın, Ağa! –Sesini alçalttı–: Sen şimdi rahmeti mahmeti sittir et de söyle bakalım, bu nasıl bir oyun?

— Hangi oyun? Ne demek?

— Biz buralara neden geldikti? Kız götürmeye geldikti. Hesapta cebri Dede soymak var mıydı?

Uzun İskender gözlerini telaşla kırpıştırdı. Uygun bir karşılık arayarak tane tane konuştu:

— Biz buraya, evet kız almaya geldik, doğrusun Zeynel Ağa! Lakin... O Kasım Dede denilen papas öylece... Din iman, usul-erkân satar görmemizle... Türkçesi benim bütün cinler başıma toplandı ve de can başıma sıçradı. İşin esasından senin haberin yok, işin esası... Dur, ben bu lafı neyin üstüne getirecektim? Ne demişler? Demişler ki...

— Demişleri memişleri geç... Bu nasıl bir oyun?

— Bu mu? Bak dinle! Kızı bizim başımıza kim doladı? Sen nerden bileceksin, bu kızı bizim başımıza Dede olacak namussuz doladı. Elin şuncacık kızına kâat yaptı, okunmuş şeker yedirdi, evlerinin eşiğine muska gömdürdü. Ziyadeden benim karıda vaktiyle oynadığı oyun... Bu oyun Dede'ye tatlı gelmiş besbelli, bizim karıyı da razı etti. Niyeti: Kızı bize düşürecek de hitamında Arif Ağanın tekmil malına konacak. Vaktiyle bize ablanı kendi alıvermedi mi? Yoksa bizim gibi kopuk ipsizin eline "tekkeşin" kızı o varlıkla nasıl gelebilirmiş bakalım? Kendin bilmez değilsin, benim karının babadan kalan malı nerde hani? Nerde kan değerindeki tarlalarımız, nerde benim üç taşlı değirmen hissem? Tekmili Dede Kasım'ın malına karışmadı mı? Gülbeniz'i bana alımkâr oldu ki Arif Ağanın erkek evladı yok... Plana bak, plana...

— Ben sana oralarını sormadım. Dede Kasım'ı bana öğretme! Onda rezillik tükenmez. Bu ne biçim soygun oldu? Sen ona cevap ver!

— Vallaha kardaş, bıçağı çekip ortaya canavar gibi dikilene kadar benim de aklımda soygun moygun yoktu. Aklıma ne gelse iyi? Hani: "Peki kızdan vazgeçtim," dememle... Gülbeniz gibi kızdan vazgeçmek ne demek? Essahtan geçmekte değiliz, yalandan geçmekteyiz ama olsun. Yüreğimin şurasına bir ateş düştü Zeynel, bir ateş ki cehennem ateşi de öyle olmaz. Ne demişler?

"Iki laf bir büyü" demişler. Doğru bir söz! Şu halde, Dede'nin muskaları bir yandan da bizi tutmuş. Kızdan vazgeçme lafıyla dünya az kaldı ki başıma zindan kesile... "Yaa öyle mi Dede Kasım?.. Öyleyse günah benden gitmedi mi şimdicik?" demişim. Bunlar üç haftadır katar katar ekin satmaktalar, davar, tiftik satmaktalar. Parayı bunlar ekin kuyularının dibine saklar. Bi kez saklayıp üstüne binlerce hakla ekini doldurdun mu Dede'yi kessen değil, derisini her gün bir karış yüzsen de yarasına tuz, kırmızı biber serpelesen ve de parayı verimkâr olsa, gene faydasız... Eline iki metelik geçmez. Zira paralar ekin kuyusunun dibine girdi. Şu kadar bin kile ekini boşaltmak için Sarıca köyünden yirmi beş gündelikçi tutmak icap eder. Eşkiya kısmının bir köyde gündelikçi peydahlayıp gömü yeri açtırdığı nerde görülmüş? Kendin bilmez değilsin, eşkiyalıkta birinciye gelen hüner evi basmak değil, parayı almak... Dede pek korkaktır, pire zıplasa yüzü kâat gibi beyaza keser. Tatlı canına da pek meraklı... Lakin para elinin altında değil ki çıkarıp versin. Yüreğime kız ateşi düşer düşmez, "Aman!" demişim, "Bunlar paraları gömmediler, paralar meydanda..." diyerek bıçağı çekivermişim. Bu akla ne dersin Kuru oğlan, iyi olmadı mı? –Karnına, para çıkınının üstüne vurdu–: Ben "para" diye ve de "iş" diye, işte buna derim. Hey mübarek! Para gibi var mı? Dünyada büyük padişah, ahrette hak taalanın perde çavuşu ve de cennetin kapıcıbaşısı... Yani orada da para geçse gerektir. Şıkır şıkır saydın mı, sorgusuz sualsiz yallah cennete!

— Bitti mi Uzun Oğlan?

— Neymiş? Laf mı? Bitti hamdolsun...

— Yalanı uydurdun ama, iyi düzemedin, bu mesele kız ateşiyle cinlerin başa toplanması değil...

— Ya ne?

— Yalan! Ben senin yalan söylediğini bilmez miyim? Bu danışıklı bir iş... Sen demincek ne dedin bakalım?

— Ne demişim? Hayır...

— Dur yahu! Anlamadan dinlemeden bu "hayır" neyin nesi? Sen demin "Yüksek Oluk'a yetişelim. Yetişmemiş olmaz. Yer tanığı buluruz," demedin mi?

— Dedimse... "Yer tanığı" laf gelişi bir söz! Oğlum, bunca yıl mahpus damında yattık. Sen bizi bu yolları kendi başına bilemez, yavru-bebek mi sandın?

— Bazı, "Olur m'olur," demekteyim. Sonra aklım karışmakta... Hayır, siz bu soygunu Çerçi Süleyman namussuzuyla birlik planladınız. Neden mi? Bohçası kolunda bekleyen bir kızı alıp gitmek için biz elvermez miyiz ki şu oğlanı arkana taktın?

— Senin rezilliğin... "Bu işte Çerçi yoksa ben de yokum," demedin mi? İşte ispatı: Çerçi'nin hizmetkârı...

Kuru Zeynel bir zaman fikre daldı. Suratı tilki suratına döndü ki, suratı tilki suratına dönerse bu Kuru pezevengi şeytan bile aldatamaz. Neden sonra elini "Tüüü" diyerek dizine vurdu:

— Dur yahu! Dur bakalım! Hay Allah benim belamı versin! Vay başıma, vay başıma! Oğlum, biz gayrı süt emen bebelerden beter olmuşuz. Neden bilemedim hey Allah! Bu meselede kızın babası olacak Muhtar Arif Ağanın da parmağı var. Sizin Sungurlu Kahvesi'ndeki dövüşünüz, resmen kayıkçı dövüşü... Danışıklı dövüş... Sen bir yalanın tutuldu mu, böyle sırıtırsın. Haydi doğrusunu söyle de biz de bilelim...

— Doğrusu bu... Ulan yüreği fesat domuz gördüm ama... Ulan şu laflarda hiç helavet var mı? Benim huyumu sen herkesten iyi bilirsin. Canım sıkıldı mı, ben pire için yorgan yakanlardan değil miyim? Yok şöyleymiş, yok böyleymiş... Yok Sungurlu'nun Belediye Kahvesi'nde...

— Bak Uzun Oğlan, sen benim başımı Çerçi Süleyman oyunuyla, Arif Ağa düzeniyle derde soktunsa kendin düşün!

— Yok efendi... Şart olsun yok öyle şey... Dede bilmezden gelip, "Ayıp, günah," diyerek kurt kuranına başlayınca öfkelendim. Hemi bizi kışkırtıp, hemi kızı ayartıp sonunda kendini süte sokulmamış ak kaşık göstermesi canımı sıktı.

— Oraları bırak... Dede'nin, Muhtar Arif'le arası yok... Çerçi Süleyman, Arif kavatıyla birlik... Demek Dede'yle aralarında vazgeçti olmuş. Dur yavrum, ben giderek büsbütün avanak olmuşum. "Dede yeğenine büyük sermaye verecek. Sungurlu'nun tüccar dükkânından zorlu dükkân açacak da Sarıca'ya çerçilik yaptıracak," dedilerdi. "Ekin, davar satmaya başladı bile..." dedilerdi. Çerçi Süleyman baktı ki kâr elden gitmekte... Kudretince Dede'nin tekerine odun sokacak... Sokar mı, sokamaz mı? Dede'nin durumu kötüymüş. Eski kârı kalmamış. Bizim Alevi milleti Dede'yi eskisi gibi saymamakta... Herif ihtiyarladı. Yeğeni zebun... Bence Dede'nin çerçiliğe başlaması variyetinden değil, işlerinin ters gitmesinden... Lakin millet Çerçi Süleyman'dan nefretlik getirdiği için Dede'nin çerçi dükkânı işler. Dede diyesiymiş ki: "Alın, korkmayın! Bu harman veremezsiniz, ileriki harmanda ödersiniz yavrularım," diyesi imiş. Çerçi Süleyman, Dede'nin işini bu yıl bozdu. Gelecek yıl kim ölür, kim kalır? Kasım Dede'ye bu ara bir hal olursa yeğeni onun yerini tutamaz. Ortada senin gibi bir de avanak var. "Dede'yi vuralım mı, vuralım!" Aralıkta Dede korkudan geberirse ne devlet! Uzun Oğlan da mahpus damına yanlar. Senin tohumuna para mı verdiler? Iyi ya, sen bu işe nasıl girdin rezil? Haydi kendini ateşe gönlünle attın diyelim, bize kasdın neydi? Sen insandan dışarı bir herifsin Iskender!

Sesi gittikçe sakinleşmiş, ürkütücü bir yumuşaklık almıştı.

Uzun İskender Ağa yan gözle kayaya dayalı tüfeğine baktı. Asıl kötüsü, bu Zeynel yüreğindeki sırrı nasıl bildi, yahu? Lafları da akla yakın laflar... Bütün hesap, plan milan hep "Dede dava etmez" üzerine kuruldu. Ya ederse... Etti mi Çorum'un mahpus damı şurda hazır demek... Boğazı kurudu. Bir yandan gülmeye çalışırken, öte yandan dava etmek meselesini aklından çıkarmak, kendine cesaret vermek istedi:

— Asıl insandan dışarda herif sensin! Evinde üstüne çekecek çul kalmamış. Çoluk çocuk aç... "Dede şöyleymiş, Dede böyleymiş..." diyerek... Bunlardan sana, bana ne bre Zeynel? Biz aldığımız paraya bakarız. Bunlar birbirlerine düşmeseler bize arada kısmet çıkabilir mi? Ben o kadar da avanak değilimdir. Herkes kendi yarmasını öğütmek ister. Ben ellerin ipinde oynayacak heriflerden miyim? İşte dört bin lirayı aldık. Dört bin lira ne demek? Kan diyeti...

— Üstüne oturacağımıza gerçekten aklın yatmakta mı Uzun Ağa?

— Hiç şüphen olmasın, Çerçi Süleyman'la Arif Ağa böyle bir işte suç ortaklığından hapse düşmeyi istemezler, bu bir... Bir de Dede'yi bize soydurduklarının duyulmasını hiç istemezler. Araya girecekler mecburi... "Olmuş bir iş... Ayıptır," falan filan... Sen boşuna hiylelendin oğlum, biz bu parayı çoktan hazmettik. Bu para bizim... Paraları, Hamza Pehlivan mezarından kalksa yanında fazladan Zaloğlu Rüstem Pehlivanı da alsa bizden söktüremez. Çerçi yanımıza resmen hizmetkârını katmış. Muhtar Arif Ağa benimle kayıkçı dövüşüne girmiş. İkisini de yakarım. Bu plan, bir yaman plan Ağa, bu plan dağlar müfettişi İskender Ağa planı... Yarın iş dediğim gibi olunca, "Hey Allah! Şu Uzun İskender kuluna verdiğin kurnazlıktan bir yonga da bana ihsan ediver ne olacaksa..." dersin ya, ne fayda ki eline geçmez.

— İstemem! Ulan bu işin cezası tam yedi yıldan başlar.

— Ferah ol! Ben her yanını düşündüm.

— Neyi düşündün derbeder? Böyle soygunu şuncacık bebekler yapmaz. Önceden söyleseydin, belki bir başka yolunu bulurduk. Yüzümüzü sarardık. Sen hiç görünmezdin. Yer tanıkları filan hazırlanırdı. Gerekirse inkârdan gelirdik.

— Ben görünmeyince Dede'nin kapısı açtırılabilir mi? "Ferah ol" dedim. Bu iş mahkemeye düşmez.

— Dede belki dava etmek istemez, ama Melek Hanım denilen kahpeyi ben bilirim. O karı, Dede'nin bütün servetini batırır da gene bizi mahpus damına doldurur.

— Senin aklın gevşemiş hay Kuru Zeynel! Ben asıl Melek Hanım orospusunun boğazından tutmuşum.

— Ne gibi?

— Bu Melek Hanım yiğit olduğu kadar merhametlidir. Kuru Oğlan, yiğitliği de merhametinden gelmekte... Biri yalvardı mı bu Melek Hanım hiç dayanamaz. Hamiyetinden gözleri yaşarır da hemen razı olur.

— Dur anladım. Karıya resmen çamur atacaksın. Lakin bu iftiranın faydası ne?

— Faydası şu: Dede bunu birinciye malına sebep aldı. İkinciye işlerini bu karıya gördürecek. Karı otuzunda yok, şimdiye kadar dağ gibi iki herifin belini büktü. Bunun ateşine dayanamadılar da herifler geberdiler. Şu bizim Dede'mize: "Bre derbeder," diyesin, "koca koca pehlivanları birer yıla varmadan çaptan düşürmüş karıyı sen ne cesaretle aldın? Bunu böylece komşular mı kullanacak?" diyesin... Alevilikte böyle rezillik var mı? Başka toprağın Alevisi, bunu domuz niyetine keser savuşur. Sen bize bakma! Biz bozulmuşuz. Bir gün Çorum çarşısında Alacalının biri bana ne dese iyi? "Vay aman! Sen sakın Kasım Dede Alevisi

misin oğlum?" deyip gülüverdi. Karının oynaklığı şunun bunun ağzında, çoktaaan... Dede bu karıyı alımkâr olunca araya az adam mı girdi efendi? Aklı erenler, "Sana yaramaz ve de yaraşmaz," dediler. Duyduğum doğruysa bizim Dede'yi bir zaman Hacı Bektaş'a uğratmamışlar. Haydi bil bakalım, ben Dede'nin samanlığında ne gördüm?

— Dede'nin samanlığında mı? Dur hele! "Dede'nin yeğeniyle..." diyeceksin öyle ya! Olmadı İskender, ayıptır ve de günahtır.

— Günahı sevabı hep ben mi düşünecek mişim? Beni kasabaya sürgün etmişler. Meteliğe kurşun atar olmuşuz. Şurada yatıp gebersen on para veren bulunmaz. Fazladan, "Bir kopuk eksilmiş. Ne lazım gelir!" dedikleri de cabası... Hele davaya kalsın, bak neler olacak! Mahkemede ben bağırmaz mıyım? "Ben bu Dede'nin avradını, samanlıkta yeğeniyle tuttum hâkim bey," demez miyim? Lafımı bir bir hazırlamışım hey oğlum! "Görmemle can başıma sıçradı," denecek. "Ben bu Dede'yi sakalından yapışıp samanlığa sürüdüm," denecek. "Bu deyyus o sıra içerde Şah İsmail, Emrah, Kurbani okutmaktaydı," derim. "Tahtanın aralığından biz bir zaman gözledik hâkim bey. Karıda oyun varmış ki olursa o kadar olsun. Bunun yeğeni zebun... Kemiği ufak bir oğlan... Karı, oğlanı kurdun kuzuyu boğduğu gibi boğmakta..." derim. "Bir de baktım bu Dede'nin ağzından, burnundan, gözünden, kulağından yaşlar yürüdü," diyeyim de sen gör!

— Ulan İskender, sen yüreksiz bir herif olmuşsun! Namus karalar bir herif... Hem bunlar senin aklın değil, bunlar Çerçi namerdinin akılları...

— Boş ver. Dede benim sayemde milyon sahibi oldu. Dört bin lirayı dava etmek neyin nesi? Hâkime derim ki: "Bu namussuzun saçına sakalına sakın aldanma," derim. "Samanlıkta olanı seyrederken heveslendi bu papas," derim. "İçeri girip ikisini de

temizlesem gerek dedim de bu ne dese iyi hâkim?" derim. "Aman oğlum, bizim düşmanımız çok... Ölü bizim ölü, Allah rahmet etsin demek bize düşer, dedi," derim. Hele dava etsin, ben o Dede'yi adam içine çıkamaz etmez miyim? Dede, ırzını bir vakit çamura atamaz. Sen rahat ol!

— Seni iyice şaşırtmışlar Uzun deyyus, bu iftirayı millet hiç istemez. Bize fazladan sürgünlük bile yazılıdır. Bizi bu millet buralarda gayrı barındırmaz.

— Âleme söz lazım efendi. "Ulan aman! Ulan essah mı?" diyerek lafa koşulan hangisi, bine bin katan hangisi... Benim elimdeki ilmek bir bu değil hey oğlum!

— Bu sefer de "Dede benim karıyı baştan çıkardı" mı diyeceksin? Allah belanı versin!

— Üstüme gelirlerse hiç bakmam. Lakin benim elimdeki ilmek başka ilmek...

— Neymiş?

— Sırası düşerse görürsün.

— Beni dinle İskender! Sen bizi belaya gömdün. Güvendiğin tarafı söylememiş olmaz. Ben senin yedeğinde gezecek herif değilim.

— Şuna doğruca: "Korktum" desene...

— Korktum elbet! Hemi de çok korktum. Nerdeyse yüreğim yarılacak... Aklın olsa yavrum, sen de korkarsın. Haydi söyle neymiş?

— Dede bana yardım eder. Her yıl ekinimi, unumu, tarhanamı, etliğimi yolladıktan başka senede yüz kayma da harçlık verir.

— Besle kargayı oysun gözünü hesabı...

— Dede kendi boğazına yemez bir cimri herif olup bizim evin masrafını neden görür bakalım?

— Herhal bir domuzluğu vardır. Benim de param olsa, hiç

durmam, senin gibi avanağın önüne bir kemik atarım, icabında dilediğim oyunu oynatırım.

— Zarar edersin arkadaş! Oynatırım sanırsın ama, gecelerden bir gece Uzun İskender n'apar? Yatağının başına canavar gibi dikilir.

— Boş lafı bırak! İkinci iftirayı görelim.

— Bu seferki iftira değil. Dede'nin benden gizlisi yoktur. Bütün sırrını bilirim. Açıkladım mı bitti.

— Ne gibi? Adam madam mı öldürdü bu Dede Kasım?

— Keşke adam öldürse... Bu Dede bunca senedir bu topraklarda dedelik etmekte... Hükümet dedeliğe, Şeyhliğe katillikten daha düşman... Köy köy dolaşıp dernek kurduğunu, Alevi milletini tekmil soyduğunu ispat ederim. Fazladan kitapları da bizim evde saklı...

— Vay sen buna mı güvendin? "Uzun İskender gibi akılsız yoktur," derlerdi de ben inanmazdım. Doğruymuş. Bir kere dedelik etmenin cezası üç ay... İcabında girer yatar. Hiç bi şey gerekmez! İkinciye: Dede'nin dede olduğunu, dedelik ettiğini Sungurlu hükümeti bilmez mi? Bilir. Çorum hükümeti de bilir. Eğer "ilmek" dediğin buysa biz temelli yandık. Elli pare köyün yediden yetmişe bütün insanı Dede'nin dedelik etmediğine tanık dikilir. Fazladan yolunu çiğnediğinden bir gece seni keserler de ibret için derine saman teperler. Hem bre Uzun Ağa, birkaç yıl önce Dede'yi dernekte basmadılar mı? Ne oldu? Alevi milleti tekmil arka çıktı. Herifi karakoldan aldılar. Vay başıma! Bu akılları sana Çerçi Süleyman'la Arif Ağa mı verdi? Şimdi bir akıl da ben vereyim oğlum: Suyu geçer geçmez bir at uydur, doludizgin git, Çerçi Süleyman pezevengini temizle! Temizle ki nasıl olsa mahpus damına gireceğiz. Orda bize dert ile bir hal olmasın. Düşüne düşüne boynumuz şişer, gebeririz de öcümüz yerde kalır.

— Senin aklına mahpus damı iyice yer etmiş. Bunlar dava mava edemezler. Bin kaymayı afiyetle yersin de, "Oh!" dersin, "Ulan aferin Iskender! Sendeki plana söz yok!" dersin.

Kuru Zeynel kederle gülümsedi. Gönlü, bin lirayı mahpusa girmeden hak etmeye inanmak istiyordu. Ateşe biraz çırpı attı. Iskender'in gözlerinden belli. Uzun Oğlanın aptesi biraz bozuldu. Her lafa inanır bir avanak... Çekmiş götürmüşler. Onu çekmiş götürmüşler ya, kendisini de bu eşşek nasıl yardan uçurdu?

Birdenbire tehlike sezinlemiş gibi kafasını kaldırdı, etrafına korkuyla baktı. Lafa daldığından yağmurun kesildiğini fark edememişti. Derenin azgın gürültüsü de olmasa, saatlerdir bellerini büken, yollarını kesen rahmetin hiç yağmadığına yemin edecek. Elini dışarıya uzatıp biraz durdu. Birini ürkütmekten çekinir gibi yavaşça, konuştu:

— Dindi yağmur, dindi öyle ya...

— Essah...

— Saat nerelerde acaba?

— Bilmem. Sabah yakın herhal... Yat biraz, biraz uyu! Suratın ölü suratına dönmüş. Meraklanma arkadaş, icabında ben suçu üstüme alır, seni kurtarırım.

Kuru Zeynel cevap vermeye üşendi. Böyle bir şeyin mümkün olamayacağını biliyordu. Ne dese boş... Yorgunluktan beli sızlıyor, gözleri kapanıyor. Sırtını Katır Adil'in sırtına vererek yattı, yatmasıyla da uyuması bir oldu.

Uzun Iskender kurumaya yüz tutmuş pantolonunu bir zaman evirip çevirdi. Sızlayan dizkapağını ovuşturarak ateşe daldı. Zeynel'in dediklerini aklında mizana vuruyor, fena halde bozulan yüreğine gayret vermek istiyordu. "Dede iftiradan filan perva etmezse bitti. Dede davacı oldu mu tamam! Ulan Çerçi Süleyman! Ulan Arif Ağa! Vay namussuzlar vay! Ulan ben sizi... Ulan siz!.."

Oynak çırpı alevi filintanın namlusuna vuruyordu. Menevişin zehir yeşili bir hoş parlıyor... "Ulan namussuzlar! Ben sizin topunuzu temizlemez miyim, topunuzu..."

II

Bacak ſena sızlıyordu. Bu sızı hem kemiğin içindeydi, hem de deriyle ateşin arasında, yani dışarda... Bazı bazı vücudundan ayrılıyor da havada öylece duruyor. "Ayrılsa da ſaydasız... Yüreğindeki ucunu n'apalım?"

Deminden beri ihtiyarlamak, ölüp gitmek üzerine karışık, bombok şeyler düşünüyordu. Say ki bunlar seçilmez korkulu rüya... Uzaklardan, yağmurlu karanlıklardan, birtakım gölgeler geçiyor. Kimi tanıdık, kimi tanımadık gölgeler... Hepsi de sol bacaklarını sürüyen heriſler... Ateşin kızıl çemberine girip çıkıyorlar. Kasım Dede'nin uzun ak sakalı... Melek Hanım'ın gergin memeleri... İstidacı Bilal namussuzunun tekerlek şapkası... Çerçi Süleyman'ın göbeğini tutarak keyiſli keyiſli gülmesi... "Dede'yi bitir, kızı al!" diyen Ariſ Ağanın dişsiz ağzı... Hele Gülbeniz... Kol kalınlığı sarı saçlarını ışıldatarak...

Uzun İskender Ağa derin derin içini çekti. Sonra soluğunu kesip suyun dere yatağındaki öfkeli sedasını bir zaman dinledi. "Bu su kısmı adam gibi... Öfkesi var, keyfi var. Baş aşağı inip gider. Kaybolur."

Birdenbire babası Şahin Ağayı hatırladı. "Hey gidi Uzun Şahin Ağa hey!" Kendisinden tam dört parmak daha uzun bir ba-

bayiğit! Sungurlu toprağının hanedanlıkta birinciye gelen padişahı... Lakin vuruculuktan, kırıcılıktan yana değil, adamlıktan yana... "Bize kahrından öldü. Kopukluğa vurduğumuzu görmesiyle..." Büyük bir pişmanlık duyarak: "Biz çizgiyi, ta başından, yanlış çizdik hemşeri, büsbütün berbat ettik," dedi.

Bir zaman, arkadaşlarını gözden geçirdi. Katır Adil uykusunda bile avanaktı, buna karşılık Kuru Zeynel tilki gibi kurnaz... "Sanki dersin, bir gözüyle uyumakta... Burnu sivri de çenesi bir hoş... Lakin yaşlandı fukara... Ulan şu Adil, benim hesabımla, Zeynel'den üç dört yaş büyüktür. Demek adamı böyle göçerten: Kumar... Kumar, bir de yoksulluk... Katır Adil de çalışmayı sevmez, lakin hali vakti Zeynel'den iyidir. Nasıl geçinir, ne halt eder?"

O zamana kadar akıl etmediği acayip şeyler düşünmeye başladı: "Yanında bir bölük asker olsa, doğruca Kuru Zeynel'in evine iner de, neden Katır Adil reziline uğramayı istemez? Zeynel can heriftir de ondan..."

Kalın bir çizgi Kuru Zeynel'in sağ yanağını derinlemesine bölmüş, iki parçaya ayırmıştı. "Koca Tanrı, adam yüzlerini neden böyle çeşit çeşit döker? Katır oğlan avanaktır, Zeynel'e geldin mi tilki kaç para... Öyleyse Allah insanoğlunun yüreğini de suratı gibi çeşit çeşit dökmekte... Evet, oturmuş da can sıkıntısından eğleni eğlenivermiş..."

Gülümseyerek, akılsız Adil'in neden daha rahat geçinip kurnaz Zeynel'in niçin daha zor karın doyurduğunu bir zaman araştırdı. "Kız kaçırmak işine bu kurnaz Zeynel, avanak Adil'den daha çabuk razı geldi. Buna karşılık Adil sonradan meseleyi hiç umursamadı. Peki Kuru herifin sonunda planı keşfetmesi neyin nesi? Herif it oğlu it... Şu halde planı sonradan sezmenin hiçbir faydası yok... Faydası olsa Zeynel'in iki yakası bir araya gelmez mi?" suratı asıldı: "Şu Adil, köy yerinde eski çarık bile çalar. Hiç

bakmaz. İnsafsızdır ki... Dul karıların on kuruşunu vurur alır. Buna karşılık Zeynel bu yoksulluğunda borca girip misafirine tavuk yedirir. Çünkü hanedan yerin evladı..."

Uzun İskender bir zaman sızlayan dizini ovaladı. Yavaş yavaş Zeynel'le kendi arasında benzerlik bulmaya başlamıştı. "Şu halde, bu temeline tükürdüğüm dünyada yürekli adama ekmek yok... İşte belli bir şey, bu Zeynel'in babası da bir köyün birinciye gelen ağası... Oğlan sefil-perişan... Bacağında pantolon kalmamış. Eski askeriye ceketi kırk yerinden yamalı..." Yüreğini büyük bir acıma kapladı. "Şu soygunu Allah sayesinde hak edelim, ulan Kuru domuz, sana kendi payımdan bir kat uruba aldım gitti. Seni dipten doruğa donatmaz mıyım mülevves!" Gene bir zaman gülümsedi. Sonra Zeynel'in evindeki yoksulluğu hatırlayarak somurttu: "Paraya kıyarım anasını sattığım... Şu herifin ev külfetine yüz bankınot harcarım!"

Maraz Ali kımıldanınca, oğlanı yeni görmüş gibi şaşırdı. Fukaranın suratı inadına körpe... Kız yüzü gibi... Yorgunluktan kanı çekilmiş, derisi kirli sarıya dönmüş, ama gene de körpe... "Biraz et yese semirir. Lakin aferin! Bu gece, bunca rezillik çekti, 'Bana mısın?' demedi. Hey gidi delikanlılık! Adam bu yaşta, kudurmuş manda boğası gibi trenin erkeğine tos vurur. Dostunu bilmez, düşmanını bilmez. Hele şaraptan, karıdan hiç anlamaz. Mal gibi canım! Nereye çeksen oraya götürürsün. Delikanlı kısmı, şaraba, karıya akıl erdirdi mi yiğitliği kalmaz. Çünkü yüreğinin yarısını karı, yarısını şarap kavrayıp alır."

Kederi artmıştı. Sanki Maraz Ali'yi değil, bebek gibi uyuyan oğlanın halinde kendi çocukluğunu seyrediyordu. "Kaç yaşında ola? On beş, bilemedin on altı... Biz bu yaştayken rahmetli Kavlak Ali'nin azık torbası sırtımızda dağ taş sürter olmuştuk. Peki sonu? Sonu yok evet!"

Birdenbire karar verdi: Şu bin lirayla Sungurlu'da tüccar dükkânı açmalı... "Sungurlu toprağında bizi bilmeyen mi var? Karı-kız, oğlan-uşak seğirtir gelir. Dükkân arı kovanı gibi işler. Ulan iyi... Ulan aferin!" Düşündükçe aklına işler geliyordu. Adama yarar faydalı işler... Evin arkasındaki küçük avlunun üstünü kapatacak, burasını köylü hayvanlarına bedava ahır yapacaktı. "Bedava olur mu eşek? Beş kuruşa bir hayvan... Köylü hanı usulü... Yahut ki biz hayvan başına yüz para alalım. Varsınlar bize dua etsinler. O zaman odamız da sürgit yanacak haa... Garip-gureba misafir olur." Kibirli kibirli güldü: "Aman duydunuz mu millet? Uzun İskender Ağamız Sungurlu kasabasına hünkâr imareti kurmuş," demeliler.

Bir zaman da açacağı dükkânın yerini tasarladı. Şurayı kuytu buldu, ilerisini bir başka sebepten beğenmedi. Bir aralık Kuru Zeynel'le çoluk çocuğuna alacağı hediyelerden vazgeçti. "Tüccarlık başka, ağalık başka," dedi. "Sen tüccarlıkta icat mı çıkaracaksın namussuz?" Zeynel'e, canını sıkmış gibi kaşlarını çatarak baktı: "Yağma yok Kuru domuz," diye tersledi. "Sana defter açıveririm o kadar... Elden yüz kâr edeceksem senden elli ederim. Nasıl bu bendeki vicdan? Lakin şu Katır Adil'e peşinatsız iğne yok... Sen öyle mi belledin rezil?"

Keyifli keyifli kımıldanınca, bacak çuvaldız batırılmış gibi sızladı. Bu romatizmanın sızısı da sızı gibi bir sızıya benzemez. "Yanar mı donar mı kestiremezsin." Bacağı inadına oynattı. Sızı, yüreğine vurduğu için küfretti. "Hep şarabın boku," dedi. "Hep şarabın... Kimi 'abıhayat' der, kimi 'haram'... İçsen bi türlü, içmesen bi türlü... Şaştık kardaş!"

Derenin gümbürtüsü de kesilmişti. Lakin çok uzaklarda gök gürlüyordu. "Tekrardan üstümüze mi gelecek, yoksa sittirip gidecek mi?" Kulak verdi. "Şimdi iki maşrapa şarap olmalı," diye-

rek iştahla dudaklarını yaladı, "arkası arkasına yuvarlamalıyım. Ne sızı kalır, ne soğuk!"

Kuru Zeynel inledi, anlaşılmaz bir şeyler mırıldandı, çıplak koluyla yüzünün yarısını örttü. Tıraşı uzamış kuru suratında ağzı bir an kıpkırmızı görünmüştü. "Kan yemiş gibi..."

Gene dere boyunu dinledi. Gecenin ıslak soğuğu örtülerden yavaş yavaş içeri işlemiş olmalı ki ürperdi. Duvara dayalı filintasına, çuvaldan boşaltılmış pırtılara hiçbir şey düşünmeden bir vakit baktı. Bir şeyler daha örtünmeye hem üşendi, hem namus etti. "Demek biz yorgunluğa bunlardan iyi dayandık," dedi. "Bacak bize bir oyun oynar sandımdı ya, taşıdı bizi güzelce... Ulan aferin bacak! Ulan aferin namussuz!"

Bir cigara yaktı. Çırpı atıp ateşi biraz harlattı. "Çok bilen çok bildiğinden doğru söylemiş. 'Batmış kağnıyı koca öküz çıkarır' demiş... Doğru bi laf diye işte buna derim. Altmış mermiyle tüfeği taşımaktan başka ilk nöbeti de biz tuttuk!"

Mecidiye torbasına gözü ilişince gülmesi uzun yüzüne yayıldı: "Yalnız tüfekle mermiler mi? Şu mecidiye torbasını ne yapalım? Hele domuz Dede! Kız gibi gümüşleri kahpe karı için biriktirirsin he mi? Hovardasıyla yesin diyerek... Leblebiye, boyalı şekere, kuru üzüme verip..." Torbayı yanına çekti. Bağı yavaş yavaş çözdü, elini içine sokup gümüş paraları bir zaman karıştırdı: "Gümüş sesi ve de altun sesi... Ve de körpe kız sesi... Ve de su sesi... Bunlar makbul! Bu gece su sesine boş ver oğlum! Bizim gibi yiğit takımına asıl, yiğit atın nara vurması, zağlı kılıcın ışıltısı, zorlu tüfeğin gümbürdemesi hoş gelir."

Bir taraftan, pek farkında olmadan, mecidiyelerden kule yapıyordu. Kule yükseldi, yükseldi, yerden bir karış kalktı. Sonra birden, Uzun İskender Ağayı "Aman!" diye sıçratan bir şıkırtı ile yıkıldı. Mecidiyelerden biri, kağnı tekeri gibi ateşe doğru yuvar-

landı. Bu hal, İskender Ağayı, paralar canlanmış gibi ürkütmüştü. Uzanıp alırken parmağı yandı. Yanan parmağını emip duruyordu ki boğazına kaynar bir şey tıkanıverdi. Dede'yi soymak fikrini aklına aldı alalı yüreğini aralık aralık yoklayan korku sanki zincirlerinden boşanıp üstüne saldırmıştı. "Bu para Dede parası... Dede parasına hayınlık edenin başına gelecek en ufak bela, ölüm! Parmağımızın dururken yanması ne demek? Yandınız demek... Hay Allah belanı versin İskender!" Önce sıçrayıp kalkacak gibi bir davrandı. Bacağın sızısıyla geriye çöktü. Parmağı ağzında karanlığa dehşetle bakarak bir zaman daldı. Sonra çaresizlikle gülümsemeye çalıştı: "Git işine bre Uzun deyyus! Bizim Dede öyle dedelerden mi? Kerameti olsa bizim oracıkta karnımızı şişirmez miydi? Allahla bu Kasım Dede'nin bir vazgeçtisi olmalı ki, bizi sebep tutup parasını vurdurdu. Ulan aferin Allah!" Korkusu nerdeyse dağılacak, içi ferahlayacaktı ki: "Iyi ama bakalım Allahın kasdı bize mi, Dede'ye mi? Ya Dede parası yolundan, niyeti bizi yere vurmaksa..." Yüreğini yeniden korku bastırdı. Parmak inceden sızlamakta... Dizkapağı da inceden inceye sızlamakta... Suratı büsbütün uzamış, gözleri dehşetle açılmıştı. "Yandık hey Allah," diye inledi. "İşte bizi ölüm sızıları iki yandan kitledi. Bir bu işaret mi? Geceki yağmur neyin nesi? Düz ovada, ilkyaz üstü, müfrezelerle çevrilmiş gibisine..."

Dede'yi soymaya iyice karar verdiği gece Kasım namussuzu rüyasına girmişti. Herif insan kılığından çıkmış da, Allah beterinden saklasın, bir alıcı kuş olmuş. İskender'i ensesinden çırnaklayıp minare boyu yükseğe çıkarmıştı da, "Malına he mi? Dede malına el sürene neler olur? Şimdi seni burdan bıraksam, kemiklerini kül ufak etsem..." demişti. Gök tere gark olup uyandı da sabaha kadar bir daha gözüne uyku girmedi. Gün ışığında Sungurlu'nun büyük camisine koştu, Sarı İmam'ın eline vardı.

"Sarı İmam dedin mi tam on dakika düşüneceksin. Fikir sahibi bir hoca... Sünni münni ama, ayrıca hal sahibi olmasını n'apmalı? Eski zamanların, eski yazı kitaplarından birini boş komamış, tekmilini devretmiş. Say ki bilim deryası..." Sarı İmam'a derdini usulüyle açmıştı: "Bir adam bir namussuzun parasını resmen inkârdan gelse... Namussuz ama nasıl namussuz? Mervan-Yezit, yanında melek-melaike... Haa ne dersin hoca?" Hoca bir vakit düşündükten sonra ne dese iyi? "Hayır," dedi, "sen görünüşe aldanma! Olabilir ki Ulu Tanrı onu öyle gösterip halkı imtihan ediyordur. Hikmetinden bir vakit sual olunmaz. Nelere gücü yetmez kurban olduğum... Dahası, bir adamın kendisi kötü olmakla malı diğerine helal sayılmaz. Mal Allah vergisidir. Aman, dokunmayacaksın. Herif hınzır olur da mirasçılarından biri ya ermiş evliyaysa?"

Uzaklarda durmadan gök gürlüyordu. Uzun İskender Ağa, imdat arar gibi, uyuyan arkadaşlarına döndü. "Akılları ermediğinden yürekleri ferah... Ölüm uykusuna dalıp gitmişler. Bir kere şu Katır Adil Alevi değil, Sünni... Onun mezhebi Dede tanımaz. Ali, diyelim ki, 'cahil-körpe...' Ya Kuru Zeynel nasıl rahatça uyumuş yahu?"

Telaşla kımıldadığı için öteki mecidiyeler de yıkıldı. Sırtını yumruklamışlar gibi "Hıhh" diye bir ses çıkararak sarsıldı. Yüreği şişmiş de, gelmiş gırtlağına düğümlenmiş... "Ne kadar yutkunsa faydasız!" Pişmanlık, yakasına ha sarıldı, ha sarılacak... Önce kendi aklına fikrine, sonra Dede'nin paralarına sövüp saydı. Yavaş yavaş korkusu öfkeye dönüyordu. "Nedir yahu? Ben bu dünyada; Kasım Dede gibilerin tekmil analarını, avratlarını... Eşiktekilerini, beşiktekilerini... Kümesteki tavuklarını, saçaktaki serçelerini..." diye küfretti. Küfredince rahatlayıp gülümsedi. "Sahi ulan! Şu küfrün canını seveyim. Dünyada bir iyi şey var:

Küfür... Ona günah demişler. Halbuysa küfür gibi zorlu şey yok... Eskiler ne demiş? 'Küfür, yiğit kısmının yürek yelpazesidir. Küfrü sırasında bir güzel eder de ferahlar.' Bu laf debdebeli n'olacaksa... Bunlar Kuran lafı gibi bi laflar..."

Elini hovardaca salladı: "Adaaam sende... Sen paradan haber ver oğlum! Paran oldu mu sen de oldun bir dede... Dedeler parayı kendi fabrikalarında mı kesmişler? Para zati şunun bunun orta malı... Her birini temessükle alıp temessükle mi harcamaktayız? 'Parayı gâvur kazanır, Müslüman harcar.' Bu da okkalı bir söz! Bizim Dede resmen gâvur olmasa parayı kazana mı bilirdi bakalım?"

Korkuyu iyice dağıtıp dağıtmadığını denemek için mecidiyeleri saymaya girişti. Iki yüz bilmem kaça gelmişti ki Dede'nin yatak arasından çıkarıp "harçlık" diye verdiği üç yüz lirayı hatırladı. Bunları unutmuş gitmişti. Ellerini mecidiyelerin üstüne kapatıp bir zaman öylece durdu. Sonra: "Tü Allah belanı versin Iskender!" dedi, "Hey avanak! Sende akıl ne arasın! Sen bu gece Hacı Bektaş Efendimiz mi kesildin ki para üzerine fetvalar dökmektesin namussuz? Sen işine baksana sen..." Kuruyan ceketini usul usul yanına çekti. Göz ucuyla uyuyanları kolluyordu. Üç yüz lirayı acele çıkardı. Altı tane ellilik... Çarktan yeni çıkmış, kız gibi kaymalar ki adam seyrine doyamaz. Dede'nin bunları verdiğini arkadaşları görmüştü. "Nerde ilk aldığın üç yüz lira?" diyeceklerini hiç aklına getirmiyordu. "Bunlar da bizim plan parası yavrum," dedi, "Sungurlu'nun Belediye mühendisi şuraya iki çizgi çekse plan parası alır. Biz de bu işin mühendisiyiz." Avucuna tükürerek davrandı.

Kasketinin siperliğinde iğne iplik gezdirmek, eşkiyalıktan, bir de mahpusluktan kalma âdetiydi. Bundan başka ne zaman yalnız başına şaraba otursa, kimseyi şüphelendirmeden bir yere

nasıl gireceğini, ev halkını nasıl teslim alacağını, soygun paralarını nereye saklayabileceğini tasarlar, bu işler için planlar kurar, bulup beğenerek sevinirdi.

Romatizmalı bacağını zorla büküp uyuyanlara siper etti. Kilot pantolonunu önüne aldı; kamasının ucuyla dizkapaklarındaki yamaların kenarlarını biraz söktü. Ellilik bankınotları bunların içine üçer üçer yerleştirdi. Bu süvarilikleri pantolonunun dizleri delindiği için değil, icabında altlarına soygun parası saklamak için vurdurmuştu. Söktüğü yerleri tekrar dikti, eliyle sıvazlayarak kâğıt kabarıklığını bastırdı. Başını geri çekip gözlerini kibirle küçülterek, "Akıl canım!" dedi. "Ceketi tekmil sökerler de pantolona dokunmayı fikretmezler. Şapkaya geldin mi, düşer kaybolur." Kuru Zeynel'in yüzüne kasılarak baktı: "Bunu da aklınla bulabilmelisin ki 'Fikir sahibi' diyerek ben senin elini öpmeliydim!"

İçi birden rahatlamıştı. Etrafına keyifle bakınca filintasını gördü. "Fukarayı suya, çamura daldırdık, ayıp bi şey!" diye merhametle gülümsedi. Uzanıp tüfeği aldı, arkadaşları uyanıncaya kadar bıkıp usanmadan temizledi.

Gün ışıyordu ki Zeynel: "Uy anam!" diye söylenerek davrandı. Önce gözlerini, sonra suratını, elinin tersiyle sert sert ovaladı.

— İyi uyudun Ağa...

— Kim demiş... –Zeynel oturdu–: Dondum. Saat kaç?

— Bilmem. Tanyeri ağardı ağaracak...

— Dolaştın mı, arada bir?

— Ne var ki... Çamurdan başka...

— Olsun. Adam bi bakar. Vay nöbetçi vay! –Yumruğunu ağzına kapatıp esnedi–: Biraz da sen uyu Uzun Oğlan.

— Tüfeği omuzlayıp dağa çıktım mı bende uyku aramaya-

caksın. Kendin bilmez değilsin ya, biz çekirdekten yetişme eşkiyayız oğlum, senin gibi köy bekçisi değiliz.

— Eşkiya he mi? Yavrum, bir ayna olmalı ki, suratına tutuvermeliyim. Sen bu kılıkla Çorum hamamına soyunmuş, leblebici kalfasına dönmüşsün. Eşkiyalık sana ne kadar uzak... Elbiseleri kuruttun mu bari?..

— Kurumaları kendilerine elverir. Uşakları uyandır. Yolcu yolunda gerek... Yüksek Oluk'u vaktiyle tutalım.

— Hele ortalık biraz daha ışısın, gâvur-Müslüman seçilsin. Çamur berbat, Uzun Ağa! Ben bu çamurdan yıldım. Zati olan oldu. Bir de pusuya uğrarız... Rezalettir.

— Pusu da neymiş? Dede, bizi dava etmez. Ferah ol!

— İnşallah! Sen meseli duymadın mı? Oğlu: "Baba ferah ol, cennetliksin!" demiş... Babadır, gülmüş: "Hiç umudum yok ya, sen söyle! Hoşuma gitmekte" demiş. İşte o hesap... –Bir cigara alıp yaktı, ikinci nefeste boğulacak gibi öksürmeye başladı–: Bu işi... –Öksürdü–: Bana önceden... –Öksürdü–: Açsaydın... Bir... –Öksürdü–: Başka usul bulurduk Uzun Ağa...

— Ne gibi?

— Yüzümüzü sarardık. Sen icabında hiç görünmezdin.

— Yahu, bir laf bellemişsin: "Yüzümüzü sarardık. Sen hiç görünmezdin". Ben nasıl görünmeyebilir mişim bakalım? Kapıyı sana, Melek Hanım orospusu her zaman, "Buyur evladım!" diye açar mı? Bunlar, hiylelendikleri dakikada mavzer tüfeklerine sarılırlar. Köylü, tekmil ayaklanır. Sarıca'da Dede yoluna ölecek akılsız Alevi mi ararsın! Ben çok düşündüm...

— Başka çare bulamadın... Bulduğun çare de hani çarelerin padişahı...

— Iyi bildin Zeynel Ağa, çarelerin padişahı... Bak da bak!

Kuru Zeynel, mecidiye torbasının açık ağzını gördü:

— Bunlar ne kadarmış, saydın mı?

— Beş yüzden fazla...

— Ellişer kuruştan, iki yüz elli bankınot eder. Biz, bu parayı hak edersek aferin!

— Ettik bile... Ettik gitti.

— Benim aklımı karıştıran neresi? Bu kadar para, bu kadar kolay kazanılırsa, ben şüphelenirim. Herif, parayı kolay çıkardı. Neden kolay çıkardı? Geri alacağına emniyeti var. Bana kalırsa Uzun Oğlan, bu Dede Kasım'ın planı, sizin plandan baskın...

— Dede Kasım'da plan milan yok... Dede, benden korkar, yüreği yarılır benden. Keserim, şart olsun, keserim ki türküye alırlar da kıyamete kadar çalarlar.

— Haydi hayırlısı Uzun oğlum...

— Çingen karılarının bakla döktüğü gibi, bir "inşallah", bir "hayırlısı" bellemişsin. Bıktım senden...

Zeynel sıçrayıp kalktı. Acele giyindi.

— Bir küçük su dökeyim, bi de çevreyi dolanayım! Dağı boş belleyen, her zaman aldanmış Ağa!

Ateşin aydınlığından, çevik adımlarla geçip karanlığa karışıverdi.

Bu çeviklik, Iskender'in yüreğini nedense vesveselendirmişti. Ayak sesleri de birden kesilince, telaşla davrandı: "Savuşacak bu, böylece..." Giyinmek aklına geldi. "Savuşacak, şart olsun!" Belindeki kuşaktan, dizlerindeki peştemallardan bir türlü kurtulamıyor, kanat vuran horozlar gibi çırpınıyordu: "Davran, namussuz Iskender! Herif savuştu bile... Herif, çoktan beri köy yerinde bekçi durduğundan yiğitliğini kaybetmiş... Herif gitti gider. Kalk yetiş!" Zeynel'in yaptığı gibi, pantolonu, ceketi, ipekli karı donuyla, ipekli karı fistanının üstüne geçirdi. Sesleneceği sırada, paraların kendisinde olduğunu hatırlayarak biraz rahatladı. Me-

cidiye torbasının ağzını acele bağladı.

— Iskender! Hey Uzun Oğlan!

— Kimsin? Zeynel, sen misin?

— Benim ben... Bağırma rezil! Gel dedim, gel yetiş!

— Nedir?

Tüfeği kapıp sese doğru giderken, alışık bir hareketle namluya fişek sürmüştü. Işıktan karanlığa geçtiği için, gözleri bir şey fark etmiyordu:

— Neredesin?

— Burdayım. Sağ yanda...

— Ne var?

— Bağırma dedim ya... Gel ki Allah Allah! –Kolunu tuttu–: Baksana... Karşı tepeye...

— Aman! –Iskender, bakar bakmaz, ateşin kırmızılığını fark etmişti–: Neyin nesi, bu ateş?

— Bilmem... Bu gece nasıl bir gece, bu ateş nasıl bir ateş?

— Dur hele... Yağmura yakalanmış yolcular olmasın? Yahut ki çoban ateşi...

— Şu sendeki akla tüküreyim e mi iskender! Ateş, tepenin tam doruğunda, bu bir... Yol tepeden mi geçer ki yolcu ateşi olabilsin bu?.. O tepenin ardı, bildiğimiz Sarıca... Yani Dede Kasım'ın köyü... Biz, o yandan dolandık geldik.

— Çobandır.

— Olmaz. Biz geçerken ateş yoktu. "Sonra geldi" desem, bizim ateş burda yanarken, çoban kısmı oraya ne ateşi yakabilir, yahut ki, üç adımlık Sarıca'ya neden inmez? Ateş değil, bu rahmette, cehennem fırını nasıl dayanırmış dağ başında? Çobanlar, Eğri Kaya'yı senden benden iyi bilir.

— Biz göremedik besbelli... Rahmetten bir yana bakıla mı bildi? Üstüne basıp geçtik.

— Yağma yok! Ben her yanı kolladım. Orada altına girecek meşe fidanı bile yoktur. Çoban ateşi değil, kibrit ışıltısı olsa görünür.

— Peki nedir ya?

— Bilmem.

— Orman askerleri olmasın? Tamam, orman askerleri...

— Bunlar her kimse, doğrudan bizim ateşin üstüne geleceklerdi. Buraların orman askerleri, barınacak yerleri bilirler. Burada Eğri Kaya varken, dağın düzünde ateş yakmak neyin nesi? Hem de bizim ateşi karşıdan görüp dururken...

— Bu havada her ateşin üstüne her babayiğit uğrayabilir mi?

— Hah işte, bu lafını beğendim Uzun Ağa! Aklın azar azar başına gelir oldu. Evet, orda ateş yakanlar, burdaki ateşin üstüne varılmayacağını iyi bilmişler. Yani, bizim kim olduğumuzu bilmişler. Şimdi söyle bakalım, Dede bizi dava etmez, öyle ya?

— Etmez.

— Etmiş bile, avanak!

— Sen, bekçi durdun duralı...

— Ey?

— Korkak olmuşsun oğlum!

— Biz, he mi?

— Kızma yahu, benimkisi şaka... Yürekli adam olduğunu hiç kimse bilmese, ben bilirim. Şimdi sen, bu ateşe ne demektesin?

— Hiç... Haydi arkadaşları kaldıralım da, suyu ağır ağır geçelim. Dağı tutmaya bakalım. Dağı tutmak iyidir. Dağ gibi yar olmaz.

— Ben, "olur" mu dedim? Burdan vurur, Yüksek Oluk'a çıkarız. Altımıza birer hayvan... Bi kez atlandık mı, ister dağı tutalım, ister Ankara'yı, Samsun'u... Nasıl, bu akıl?

— Dağ başında at beladır. Keselerden, çoban izlerinden git-

mek gerekir. Hayvan her yana işlemez. Mesele dağı tutmak, Uzun Oğlan! Ama senin ağa gönlün, ille atlanalım derse, can baş üstüne... Biz, dağı tutmaya bakalım. Uşaklar kaldırılsın da, vakit geçirilmeden yola çıkılsın.

— Çıkılsın evet. Bak bana, Kuru Oğlan, dinin gibi doğru söyle! Bu, atlanıp savuşma planı nasıl haa? Bunlar hep benim... Benim kurnazlığım fena değildir. Ben ne köpoğlu köpeğim. Yüksek Oluk'ta bizim emmi oğlumuz var. Aziz'i sen bileceksin. Alyanak Aziz deriz. Fazladan birinci aza, fazladan söz sahibi bir herif... Bizim sülalemiz, yar başında tutkun sülaledir.

— Tutkun olsun bakalım! Lakin sen, bizimkilere ateşten, ışıktan laf etmeyeceksin. Görmezlerse bilmesinler. Ali oğlan, belki korkar. Hey yarabbi! Yanımıza bir de bebek aldık.

Uzun İskender, lakırdının sonunu duymazdan geldi:

— Yüksek Oluk'tan at uydurup geçmek benim akıl... Sen şimdi gülersin...

Bir vakit, kuvvetini gitgide kaybeden karşı ateşe baktılar.

Esasında ateş kuvvetini kaybetmemişti. Tanyeri ağarmakta... Ateşin fersizleşmesi bu yüzden...

Kuru Zeynel, uyuyanları uyandırdı:

— Gidiyoruz, haydi bakalım! İç çamaşırlara kulak vermeyin. Ceket, pantolon, bir de çorap-kundura... Çabuk! –Hemen giyinmeye başlayan Katır Adil'le Maraz Ali'ye arkasını döndü–: Bak Adil, bu çuval, benim aklımı karıştırdı arkadaş. Biz köy tüccarı değiliz. Şurda ev basmışız, cebri soygun yapmışız. Senin Uzun Ağan: "Dede, bizi dava etmez", demekteyse de, biz işin kötüsünü düşüneceğiz. Ardımıza düşen müşen olur, kaçmak maçmak görünür. Koca çuval, başa beladır. Beline sarabildiğini sar. Dileyen varsa, beğendiğini alsın. Bu işten paraları kurtarırsak, bize aferin! Aklın yattı mı?

Adil'in somurtkan uyku sersemliği, bu laf üzerine bir hamlede dağılmıştı. Hızla döndü:

— Bu nasıl bi söz yahu? Geceki rezaleti bir güzel çekip... Olmaz arkadaş, bi tek mendil bırakanın anasını avradını... Töbe estağfurullah! Sabah sabah, adamı dinden imandan çıkartırsınız. Ulan İskender, ulan iki laf da sen etsene... Durmuş da mal gibi... –İskender'in tüfek temizlemek için kullandığı poşuları gördü–: Aman! Bunları kim batırmış?

Uzun İskender, sesini kalınlaştırmaya çalıştı:

— Başlarım poşusundan... Tüfeği sildim. Zeynel Ağanın dediği doğru! Bizim, pırtı düşünecek sıramız değil... Ulan namussuz, ben size bir eşek yükü bankınot buldum, sen daha poşu derdindesin.

Zeynel, çuvaldan çıkanları hoyrat hoyrat karıştırıyordu. Şimdi bunları toptan bırakmaya karar verdiği için, acımaya başlamıştı: "Bizim Katır haklı! Şunları adam, dağ başında kurda kuşa bırakır gider mi?" Aklından geçirdiklerinin bundan sonrasını yüksek sesle tamamladı:

— Lakin ne fayda, kardaş, sittir edeceksin. Sittir et! Hakkımızda hayırlısı budur. Aklına geldi mi? Sungurlu-Samsun yolunu kestiğimizde, bizi mahpusa senin gizlice aldığın kırmızı karı fistanı doldurduydu. Senin belana, biz az kalsın geberecektik.

Katır Adil, biraz düşündü, kafasını bir vakit iki yana salladı, sonra sahiden kinlenerek homurdandı:

— Allah belanı versin ulan Kuru domuz! Akşamdan beri, "yuvarla gitsin" diye diye... Hitamında... Peki ben, bunları sağlam bırakır mıyım? Hepsini yakmaz mıyım? Ben, bunları bire kalıncaya kadar yakmamış olmaz. Ulan Ali, sür şunları ateşe... Sarıca köyün taşı, ipek ışığı görsün sabah sabah...

İskender Ağa, Maraz Ali'den evvel davrandı. Tüfeğin namlusuna taktığı bir karı fistanını, ateşin üstünde tuttu:

— Nasıl Ali can? Eşkiya kısmı, icabında ipek pırtıları, odun niyetine yakar. Biz şimdicik Çöllo'dan baskın değil miyiz?

Ateş harlayınca, Kuru Zeynel'in aklı başına geldi. Dumanı, ışığı gökyüzüne yükseltip dünyaya "Biz burdayız" işareti çekmenin delilik, divanelik olacağını düşünmüştü. Fena öfkelendi. Bir taraftan ateşi çiğnerken, bir taraftan çıkışıyordu:

— En kısa lafı, Çöllo... Ağam, zorlu eşkiya olduğundan... Dağ başında odun niyetine ipek pırtı yakarmış... Söndürün şunu... Hele bakarlar. Söndürün dedim.

Bir ara ayağı, mecidiye torbasına takılmıştı. İskender Ağa, para sesini duymasıyla, hopladı:

— Aman mecidiye torbası uşak! Torbayı aman... Yırtacak bu namussuz. Ayağından başlarım. Bu torba ne olacak, bu torba?..

— Neyin torbası? Haa, mecidiyenin öyle ya... Bir yere gömelim. Gel beni dinle Uzun Oğlan, şuraya gömelim de savuşalım. Bi selamet sırada gelir alırız. Para tükenince almalı ki, hayra geçmeli...

— Buraya mı gömülecek? Şunda hiç akıl var mı kardaşlar? Burda konakladığımız ateş izinden, bir de pırtılardan belli... Ossaat bulurlar. Arkamızdan bir de anamıza söverler. "Bunlar, nasıl bir eşkiya? Bunlar, mecidiye torbasından acizlik getirmişler! Gidip tavuk çalsaydılar, ne iyiydi!" demezler mi? En doğrusu: Şunu, hakça bölüşmek. Mecidiyeleri bölüşmek. Mecidiyeleri bölüşelim. Gelin, bankınotları da bölüşelim. Ne olur, ne olmaz. Defterde her şey yazılı... Belki ilerde bir yol ayrımına uğrarız.

Zeynel'in artık can başına sıçramıştı. Gürledi:

— Ulan nedir? Başıma aşar mültezi mi kesildin kavat? Bu sıra, para bölüşülecek sıra mı? Gökyüzü ağardı ağaracak... Mecidiyelerin tuğrasından başlatma! Göm gitsin. İlerde başına fesin bile ağır gelir de, "Yere çalsam şunu, ne olacaksa..." dersin. Canın bile, bedenine ağır gelir.

— Bana, para ağır gelmez, Kuru alçak! Ben taşırım. Lakin, yüz mecidiyenizi de alırım helalinden... Yağma yok! Kira navlunu parası...

Zeynel, "Ciddi mi söylüyor?" diye, Uzun herifin suratına baktı. Ciddi söylediğini anlayınca, öfkesi dağılıverdi:

— Benim mecidiye hakkım sana toptan helal olsun Ağa, dedi. Ben, senin her hünerini bilirdim de, bu askeriye mekkâresi hünerini bilmezdim. Navlununu versem beni de taşır mısın?

— Hele namussuza hele! Dağ başında ağalanmış da mal bağışlar olmuş. Hey Maraz Ali!

— Buyur Ağa...

— Sende nasıl olsa tüfek, cephane yok... Bu mecidiye torbası sana teslim yeğen! Ben, senin yaşındayken rahmetli Kavlak Ali'nin tam elli okkalık hazinesini taşırdım. Göreyim seni! Emanet kısmı, kendi malından muteberdir. Tanesine ziyan erişti mi bitti.

— Meraklanma Ağa! Ne demek...

— Aferin! Bu Zeynel Ağanın hakkından yarısı senin. Bir Osmanlı mavzeriyle, elli merminin parası çıktı. Yaşadın köpoğlusu...

— Sağ ol Ağa!

Deminden beri, pırtıları karıştıran Katır Adil yalvardı:

— Oğlum Ali can! Şunlardan bir çıkın bağlasam da sana teslim etsem... Haa ne dersin yiğit?

Kuru Zeynel, araya girdi:

— Tadını iyice kaçırdınız, kaçırdınız ki olursa bu kadar olur. Sanki babasından miras kalmış namussuza... Bırak istemem!

Adil, kenarları saçaklı bir ipek örtüye sardığı eşyayı elinden zorla alacaklarmış gibi, arkasına saklayıp dikildi:

— Yeter ettin! Şu kadarını, ucunda ölüm olsa götürürüm.

— Götür bakalım! Lakin Ali oğlanın sırtına bir mendil atar-

sın, sonrasını artık kendin düşün. –Ali'ye öfkeyle döndü–: Namussuz, böyle eşek gibi yük altına girmeyi sana ağan olacak Çerçi Süleyman namerdi mi öğretti? Bu nasıl bir iş!

Gökyüzü, bulutlardan iyice sıyrılmıştı. Rengi, mor erik renginden çağla rengine dönüyordu.

Zeynel, "Bismillah" diyerek çakar almaz dokuzlusunu omuzlayıp öne geçti. Katır Adil, Uzun İskender, en arkada mecidiye torbasıyla Maraz Ali, birerle kol olup tepeyi inmeye başladılar.

Gecenin coşkun selleri, çoktan geçip ovanın yüzünde dört parmak sarı çamur bırakmıştı. Delice Çayı bile artık her zamanki gibi akıyordu. İlerde taş köprünün sağlam olduğu fark edilmekteydi.

Bazı yerlerde, dizlerine kadar mile batarak yürüyorlardı.

Köprüye yaklaştıkları zaman, Kuru Zeynel ayaklarının ucuna basıp ileri doğru baktı. İskender telaşla sordu:

— Ne var?

— Hiç... Çukurları, çamur düzlemiştir de belimize kadar gömülürüz, diye... Siz hele şurda biraz eğlenin!

Hayvan hırsızlığı olmuş da iz sürüyormuş gibi, kamburunu çıkarmıştı. Arada bir duruyor, sağı solu kolluyordu. Yerin yüzü, sapsarı çamur kaymağına kesmiş... Şurda burda görülen çalı kümeleri, yuvarlanıp gelmiş kayalar da olmasa, adam, yaratıldı yaratılalı ayak değmemiş bir çöle uğradım sanır.

— Zeynel! Hey Kuru Oğlan, gelelim mi?

— Sus ulan! Ne demeye sesin çıktığı kadar bağırırsın? Sana "gelme" diyen mi oldu?

Uzun İskender Ağa, Katır Adil'le Maraz Ali'ye: "İşte kendiniz gördünüz" anlamına, hak isteyerek baktı. Yanaştılar. Kuru Zeynel, bacaklarını açmış duruyor. Bir eli belinde, ötekisi ensesini kaşımakta... Karşı tepeden doğru, iki at izi gelmiş, taş köprüyü

geçmiş... İzler, derin... Şu halde bu hayvanlar yüklü... Yanları sıra adam izi olmadığından, belli bir şey, üzerlerinde binicileri var.

Tepedeki ateşi gördüklerinden beri yüreği tedirgin olan İskender Ağa, yavaşça sordu:

— Neye durdun Kuru Ağa?

— Şunlar at izi...

— Susa yolunda at izi görmekle...

— Hiiiç! Demem şu ki: "Sular çekilmeden geçtiler" desem, iz bırakmayacaklardı. "Sular çekilip gün ışıdıktan sonra geçtiler" desem, biz neden görmedik? Hele yürüyün. Anlarız.

Köprüden biraz ilerde, izlerden biri sağa –Yozgat tarafına– bükülüyor, öteki, burnu dikine gidiyordu.

Uzun İskender Ağanın yüreği, ele geçmiş kuş yüreği gibi vurmaya başlamıştı. Arada bir, sıcak bir şey boğazına tıkanıyor, aynı zamanda sırtını soğuk ter ürpertiyordu. Yan gözle Zeynel'in yüzüne baktı: Kuru herifin suratı berbat... Kararmış ki, kazan karasıyla sıvanmış. Kaşlarını birbirine düğümlediğinden fena öfkelendiği belli... "Olur mu olur. Vay Dede vay! Peki ben, seni ihtırıp domuz niyetine kesmez miyim?" Keskin bir hareketle tüfeği omzundan aldı, mekanizmayı açıp kapadı. Kurşun, namluda erkek erkek yatıyordu. Emniyet tetiğini şırrak diye kıvırdıktan sonra, öksürüp sesini temizledi:

— Yolumuz selamete çıktı arkadaşlar! Dede'nin parası bize helalmiş...

Adil, Sünni olduğundan, Dede soymakla Allah'a yarar bir iş yaptığına inanıyordu. Keyifle güldü:

— Bir de haram mı olacaktı? Hele bir de çuval orda kalmamalıydı ki...

Zeynel'le Maraz Ali, ses çıkarmadılar.

Sarı milin içinde, at izine basarak gidiyorlardı. Bu yol, böyle-

ce Yüksek Oluk'a çıkar. Burdan Yüksek Oluk, iki, bilemedin üç cigara içimi... Yani bir buçuk, yallah yallah, iki saat...

Boğazdan gelen seller, buraya kadar öfkesini alamamış ki, tarla marla komamış, tekmil batırmış.

Sık sık arkasına bakan Zeynel, gittikçe hızlanıyordu.

İskender Ağanın solukları, ağzına sığmaz olmuştu. "Dayan oğlum! Bacağına dedirtme! Şurda ne kaldı! Yüksek Oluk'u tuttuk mu, arkası selamet! Köyün ensesindeki dağ, öylesine bir ormandır ki, Akdağmadeni'ne kadar gün ışığı göremezsin. Alaylar çevirse adam ele gelmez".

Köy yolu, alçak bir tepeye sarmıştı. "Bu tepeyi devrildin mi Yüksek Oluk toprağına ayak bastın. Ordan ilerisi boğaza kadar bir cigara içimi... Boğaz da nasıl bir boğaz! İki arkadaşla kayaları tut, bir orduya karşı koy... Şimdi anladın mı Uzun İskender planını, Kuru alçak?"

Tepenin yamacından inişe dikilmeden, Zeynel durup bir vakit arkasına baktı. Neden sonra, yavaşça seslendi:

— Tamam! Gelin uşak, gelin de bir bakın bakalım!

Sesi adeta keyifliydi. Fazladan ekşi kayısı pestili emer gibi, damağını da iki kere şaklatmıştı.

— Ne var?

— Bir şey mi dedin Zeynel? –Katır Adil, elini alnına siper eder etmez bağırdı–: Nedir? Aman bu ne? Bu insan neyin nesi?

Geldikleri yolun dirseğini bir kalabalık dönmüştü. Yirmi otuz varlar. İçlerinden dördü de atlı...

— Sana dedim Zeynel, bunlar neyin nesi?

— Neyin nesi olur, Adil Efendi? Bunlar, Allah sayesinde, Dede Kasım'ın köylüsü... Sarıca milleti...

— Aman, ardımıza mı düştüler?

— Iyi bildin.

— Aman, sakın...

— Şimdi fark ettim. Şart olsun, şu kır attaki Muhtar Arif Ağa... Bizim Uzun Ağanın kayınbabası olacak rezil!..

— Arif Ağa mı? N'ağzına...

Uzun İskender, böyle diyerek birkaç adım ilerledi.

— Sabahtan beri, bir laf bellemiş: "N'ağzına!" Artık bilmem. Arif Ağanın koca kısrağı tanıdım. Üstündekini sen, benden daha iyi çıkarırsın Uzun Ağa, yakın vakitte akraba olacaksınız.

— Dur hele! Hiç durur mu kardeşler? Lafa hiç ara verir mi? Arif Ağa değildir. Arif Ağa olabilemez. Arif Ağaysa, şart olsun, kurşunu boynuzlu kafasına yerleştiririm.

— Yerleştirirmiş... Başlarım kurşunundan... Senin planın sonu zati buydu. Yürüyün bakalım.

— Arif Ağa he mi? Vay Arif Ağa! Peki, bu senin yanına kalır mı?

Uzun İskender, kollarını iki yana açmış, dizlerini biraz bükmüştü. Bu duruşu, muhacir bostanlarının korkuluğuna benziyordu.

Peşlerindeki kalabalık, her neyse, tüfek menziline girmedi, durdu. Artık heriflerin ellerindeki uzun silahlar da fark ediliyordu.

— Zeynel, sahi Arif Ağa mı kardaş, o sakallı papas?

— Yürü dedim ya... Bunlar hep senin planda yazılı... Arif Ağa atlanmış, "İlerde belki

bu yiğitler hayvan uyduramazlar" diyerek peşimize düşmüş. Ayrıca, jandarmaya falan uğrarsak, yardımcı asker getirmekte... "İmdat yetiştirmenin kolayı" demiştir, "aman bizim damat darda kalmasın..." hesabı... Cebri alacak bizi hükümatın jandarmasından...

Yüzü korkudan apak kesilen Katır Adil, dudaklarını zorla yalayıp zorla yutkunarak, kekeledi:

— Essah mı kardaşlar? Arif Ağa, bize arka çıkar mı?

— Yürü namussuz! Her lafa nasıl da inanır. Şaka bilmez, ciddi bilmez.

— Aman eyvah! Dede, peşimize adam düşürdü. Köylü tüfeklenip arkamıza düştü öyle ya?..

— Ya ne olacaktı, Kasım Dede, sana dört bin kaymayı bağışlayacak mıydı? Bir de sandıkları kırdık, bir tüccar mağazası mal yüklendik. Birazı, nah, elinde...

— Aman doğru... Aman kardaşlar, bu torba...

Gözleri korkudan yumruk gibi dışarı uğramıştı. Torbayı, kalabalığa göstermemek için, önce yere çömeldi, sonra köpek gibi emekleyerek çalı kümesinin arkasına geçiverdi. Bir yandan da boğuk boğuk yalvarıyordu:

— Ben, şunu şuraya gömene kadar... Amanı bilir misiniz kardaşlarım, ben, şunu şuraya saklasam gerek... Hey Zeynel Ağa, beni bırakıp gitmeyin kardaş!..

Zeynel, kısa kısa güldü:

— Ulan Ali Maraz!..

— Buyur Zeynel Ağa!

— Bunlar, inşallah köylü değildir. Lakin köylüyse de hiç korkma... Korkmazsın öyle ya... Gönlün çekerse, mecidiye torbasını da sen sakla! İşte Adil Ağanı kendin gördün.

— Neden?

— Köylü arkamızı çevirdiyse...

Maraz Ali, köylü kalabalığına dimdik bakıyordu. Çakır gözleri biraz kısık... Çenesini öfkeden kenetlemiş. Avurtları heybetinden şahdamarı gibi atmada... Efelenmiş ki tam domuzlamış... Oğlan, nefretle yere tükürdü: "Hele şunlara hele", diye düşünüyordu, "şu kadar adam olup... üstümüze gelseler ya... İskender Ağam haklı! N'ağızlarına bu rezillerin!" Az kalsın: "İyi güzel! Eşkiyalık diye ben işte buna derim", diyecekti. Omuzlarını salladı, o kadar...

— Sana dedim ulan, sana dedim! Torbayı atıver.

— Mecidiye torbası, bir vakit atılmaz Zeynel Ağa. Eşkiya kısmı, köylü kalabalığına kulak mı asarmış?

— Hele aslana, hele! Kulak asmaz da ne halt eder bakalım?

Ali'nin karşılık vermesine fırsat olmadı. Çalının ötesinden Katır Adil'in feryadını duydular:

— Zeynel! Hey ulan İskender!

Torbayı önce gömmek istemiş, tırnaklarıyla ıslak toprağı biraz açmıştı. Sonra, eşyaları iyice saklamak için, en az bir saat uğraşmak lazım geldiğini nasılsa anladı. Tam bu sırada, sanki biri ense köküne ağzını dayadı da fısıldadı: "Torba gömmenin sırası mı derbeder? Bu Aleviler, seni mutlak öldürür. Arkadaşların savuştu bile... Davran!"

— Zeynel kardaş...

Torbayı olduğu yerde bırakıp çalıyı dolandı. Arkadaşlarının orda olmaları, korkusunu hiç dağıtmamıştı. Yalvardı:

— Yürüyün! Kayaları tutalım kardaşlar! Bre namussuz İskender, bizi yakın namert, bizim ocağımızı söndürdün!

Uzun İskender, asıl kendisine gayret vermek istiyormuş gibi, sesi çıktığı kadar bağırdı:

— N'ağzına! Arif deyyusunu çiğnerim, bunları toptan kırarım. Sen öyle mi belledin yüreksiz Katır?

— Beni öldürürler aman Zeynel kardaş! Bunlar hep Alevi... Bunlar sizin millet... Amanı bilir misin Kuru Zeynel! Beni, aralıkta temizlemesinler. Kayaları tutalım. İcabında akşama kadar vuruşur, gece karanlığında yarar, çıkarız.

— Haklısın Katır oğlum, gel arkamdan. İzime basarak gel... Meraklanma, bir bok olmaz.

Zeynel, böyle dedikten sonra, yokuş aşağı hızlı hızlı inmeye başladı. Bir yandan da düşünüyor, gizliden gülümsüyordu: "Ak-

şama kadar vuruşurmuşuz. Benim çakar almaz dokuzlu... Senin üç mermiyle he mi?" Adil'den fazla, İskender'in korktuğu belliydi. Sızıyı mızıyı unutmuş, uzun bacakları sayesinde hemen öne geçmişti. Ensesi mosmor... Omuzları düşük... Kamburu büsbütün çıkmış... Zeynel'in "Yavaş Uzun Oğlan!" demeyi, ayrıca "Hööt!" diye bağırmayı canı çekti. Lakin üşendi. Açmaza düştüğü yerde, üzerine böyle bir yorgunluk geliyordu. Kumarda kaybettiği zamanlar, bir de başkasına öfkelenip karıyı haksız yere dövdüğü zamanlar, yüreğine çöken bir yorgunluk ki, esası yürek sıkıntısına benzer bir yorgunluk... Adam, dünyayı umurlamaz, o sıra ölüm bile gözüne görünmez.

Katır Adil, sağ yanında yürüyordu. Hayır, yürümüyor, kurdun çarptığı avanak koyun gibi hışılayarak koşuyor. Lafları da anlaşılmaz olmuş. "Ulan... Tüüü... Hey Allah... Bre bizi yaktın... Ocağımızı söndürdün... Bre namussuz..." falan filan...

Kuru Zeynel, yan gözle arkadan gelen Maraz Ali'ye baktı. Oğlan hiç değişmemiş... Dişlerini göstererek keyifle sırıttığına yemin edenin başı ağrımaz. Bu iş, yürek işi değil! N'ağzına! Şuncacık bebek, bu dünyaya yeni icat mı çıkaracak? Aklı ermediğinden, yüreği ferah... Ayıyı bilmez, kurdu bilmez.

Oysa, Maraz Ali gerçekten keyiflenmişti. Sırtına kurşunu yiyeceğini aklına bile getirmeden, rahatça yürüyor, "Eşkiyalık işte buna derler. Akşama kadar vuruşmalı, gece karanlığında müfrezeleri dağıtıp dağ başını tutmalı... Adil ağam haklı, işte bu kadar..." diye düşündüğünden, gülümsememek için kendini zorluyordu.

Uzun İskender, uykuda sayıklar gibi söylendi:

— Yüksek Oluk'ta hayvan buluruz! Yüksek Oluk'ta hayvanlar hazır... Dağı tuttuk mu tamam! Gerisini bana bırakacaksın hey Kuru Zeynel, gerisini sen bana bırakacaksın. Bizim Aziz, birinci

üye... Köy yerinde "parasıyla..." dedin mi, hayvan kıyamet gibi...

Yol, düze inmiş, Yüksek Oluk köyünün tarlaları arasına girmişti. Dün gecenin afatı burda, ekinleri tekmil batırmış... Reçperi temelli mahvetmiş... Bu yılın kış ekininden hayır kalmadıktan başka, böyle millenmiş toprağa yaz danesi de atılmaz. Köylü milleti öfkelenmiştir ki, öfkesine karşı dağlar güç yetiremez. İskender'in dizleri kesiliverdi. "İster misin, 'Sen bizim Dedemiz'in malına el uzatıp... Dünyayı kıyamete verdirip...' diyerek öfkelerini bizden alsınlar!" Adımlarını büsbütün açtı.

Zeynel, sık sık arkasına bakıyordu. Tepeden epi uzaklaştıkları halde, takipçiler dorukta görünmemişlerdi. Biraz umutlandı. Yüreğine çöken yorgunlukla, kimseyle çatışmamayı, geçip gitmeyi, kısacası paraları kurtarmayı istiyordu. Beş, on adım sonra gene kimseler görünmeyince, umutlandı:

— Benzetmeye mi uğrattık Ağa? Bunlar Yozgat tarafına mı saptılar? Yozgat tarafına döndülerse, bunlar yad köyün adamı...

— Kimler? Ne demek?

Uzun İskender, böyle sorarak hızla döndü. Hamlamıştı. Hırıl hırıl soluyordu. Tepenin başını insansız görünce, suratındaki korku biraz dağıldı. Gözleri parladı. Yanaklarına kan gelip burnu morardı. Kaba kaba güldü:

— İskilip kiracılarını kime benzettin namussuz Kuru? Karılar gibi korktuk senin yüzünden...

— İskilip kiracılarıysa... Şunlardan dört hayvan kiralaşak Ağa!

— Vallah İskilip kiracıları... Ardımıza düşseler, tepeyi çoktan tutarlardı. Hani bakalım...

Sözünü tamamlayamadı. Tepenin doruğunda, köy yolunun iki yanında, iki karaltı peydahlanmıştı. Sonra bunlar fazlalaştı. Nihayet, takipçiler tepenin sırtına, telgraf tellerine tüneyen serçe kuşla-

rı gibi sıralandılar. Gene yürüyüp gelmiyorlar, öylece duruyorlardı.

Zeynel, yavaşça sordu:

— Bunlar, nasıl İskilip kiracısı? Avcıya yayılmış piyade bölüğü gibi bir kiracılar... Sana dedim Uzun Oğlum!

— Bilmem.

— Plan kurup Dede soymasını bilirsin ama eşek! Herifler, kurşun menziline girmek istememekte. Ben, Arif Ağayı iyice tanıdım. Yanındaki atlı da herhal, Dede Kasım'ın akrabalarından Celil Ağa...

Katır Adil, korkuyla sesi titreyerek yalvardı:

— Aman Zeynel kardaş... Dediğim gibi... Siperlenelim. Sipere girip akşamı tutalım.

— Bre Katır, sen de benim aklımı "Siper... Siper..." diyerek iyice karıştırma! Gün doğmadan sipere girilir de dokuzlu tüfekle akşam bulunur mu? Kuşluk vaktine kalmaz, dört vilayetin jandarması yetişir. Yoksa biz, Yüksek Oluk boğazında Mustafa Kemal Paşa'ya harp mı açacağız?

— Ne yapalım? Teslim olmak olmaz. Bizi sopayla gebertirler. Sizi bilmem, lakin beni mutlak öldürürler. Beni mutlak...

İskender Ağa sözünü kesti:

— Bırak "öldürmek" lafını... Kim kimi öldürürmüş? Yürüyün uşak! Yüksek Oluk'ta hayvanlar hazır... Dağı tuttuk mu tamam...

Sözünü bitirdi bitirmedi, gene öne geçti. Çamuru arşınlıyor ki peşinden mavzer kurşununun yetişeği şüpheli...

Beş on adımda arkasına bakan Zeynel, bir defasında dayanamayıp güldü:

— Kumandanları yaman bunların, uzun Oğlan! Herifleri avcı hattına ne güzel yaymış... Muhtar Arif Ağa deyip geçmeyeceksin yavrum. Bu senin kaynatan olacak, kavat askerlikte borazan onbaşısıydı. Askerlik üzerine var bilgisini dökmüş. Şu halde, biz he-

rifi fena öfkelendirdik. Bana sorarsan gayretle haklı! Bu zaman, ne zaman? Bu zaman: Âhir zaman! "Ne demek olsun?" demiştir. "Bizim körpe kızı götürüp sırasıyla tadına bakacaklan yerde... Dedemizi soymak nasıl bir iş? Peki bizim pezevenklik nerde kalacak?" İşte böyle diyerek senin kayınbaban fena öfkelenmiş...

— Şart olsun ilk kurşunu o pezevenge yetiştireceğim.

— Çekmektesin kurşunları Uzun Ağa, dağı taşı kurşun sesiyle inletmektesin!

— Çekerim elbet! Şimdi deli gönül ne demekte bil bakalım?

— Ne diyebilir? "Soygun sırasında adam öldüreni asarlar. Birini öldür de git asıl!" dese gerek...

— Deli gönül demekte ki... "Şunları..." demekte, "Hazreti Ali gibi bir nara vur, önüne kat, Sarıca'ya kadar kovala!" demekte...

— Aferin! "Akıl" diye işte ben buna derim. Merkebe binip havaya tabanca sıkmaya benzer.

— Ne fayda! Şimdi elime bir at geçmeli ki... Köroğlu'nun kır atı gibi bir at...

— Çalakamçı savuşasın, öyle ya...

— Ayıp ettin! Biz arkadaşız oğlum. Biz şimdiye kadar hangi arkadaşımızı ortada koyup savuşmuşuz? İşte, buna canım sıkıldı. Ankara-Samsun susasını kestiğimiz gün de, "Osmanlıyı soyamazsın" dediğiniz, aklınızda mı? Biz gene o herifiz, Kuru domuz! "Yiğitlik hak vergisidir".

— Battal olmaz mı? Ne güzel!

Takipçilerin doğruca üzerlerine uğramamaları, İskender Ağaya biraz cesaret vermişti. Ayrıca, Yüksek Oluk'ta Çerçi Süleyman'ın hayvanlarla beklediğini bildiğinden, deminki korkusuna kendi de şimdi şaşıyordu. "Domuz Çerçi, bu işe mutlak bir çare bulur. Hiç olmazsa araya girer de bir keçiyolundan bizi dağa aşırır".

Bir zaman konuşmadan yürüdüler.

Adil, boğazın daracık ağzını görür görmez Yüksek Oluk'un Alevi köyü olduğunu hatırlayıp durakladı. Korkudan dizleri kesilmişti. İnledi:

— Aman Zeynel kardaş..

Kuru Zeynel dalgın sordu:

— Ne var?

— Belime sardıklarım beni sıktı arkadaş... –Adil, ar ettiğinden korktuğunu söyleyememişti–: Belime sardıklarım, bildin mi?

— Neymiş?

— Halisinden Acem kuşakları.

— Kaç tane?

— Bilmem. Dört beş... Altı yedi... Sayısı ezberimde değil!

— Sıktıysa çöz de atıver. Atlıdan, yayadan şu kadar yiğit ardımıza düşmüş. Hiç mi doyum toplamasınlar bunlar?

Katır Adil, korku şaşkınlığıyla az kalsın Zeynel'in dediğini yapacaktı. Beline davranınca durakaldı: "Höst namussuz!" dedi. "Kuşak sökülür mü kuşak? Acem kuşağının beşinden altısından kurşun işlemez. Geri dur!"

Güneş, yarım saattan beri bulutların arasından çıkıp erimiş kurşun gibi üzerlerine çökmüş, gecenin yorgunluğunu birkaç kat arttırmıştı. Vücutlarına yürüyen ter, vıcık vıcık bir ter ki, "ecel teri" dedikleri namussuzun ta kendisi...

Adil'in aklına başka bir şey gelmiş, Zeynel'in yüzüne hasta koyun gibi bakmaya başlamıştı. Belinde Dede malı kuşaklar... Daha kötüsü: İçinde Dede malı karı gömleği, ayağında Dede malı karı donu... "Bunları soyunsam da bunlara versem... Bunlar Alevi... Bunlar Alevi olduklarından... İt kısmının gönlüne it oyunu güç gelmez. Bizde çıkarsa mesele başka... Ulan Katır, bu Ale-

viler seni bitirmez mi?" Şimdi ovanın yüzünde takipçilerin gözü önünde, anadan doğma soyunmanın yaraşıksızlığını kestiremeseydi, Zeynel'e yeniden yalvaracaktı. Dua okur gibi inil inil inledi o kadar...

Kuru Zeynel, artık ardına bakmadan gidiyordu. Yolda bir tek iz var. Köprüden sonra ayrılan iki at izinden biri... Bu atlı, her kimse, doğrulamış, Yüksek Oluk'u tutmuş...

Zeynel, boğazın ağzına yüz adım kala, durup etrafı gözden geçirdi. Önü sıra yürüyen Uzun iskender'e seslendi:

— Ne dersin Uzun Oğlan?

— Ne?

— Gidilsin mi, gidilmesin mi?

— Nereye?

— Yani şu Yüksek Oluk denilen açmaza girelim mi, girmeyelim mi?

— Allah Allah! Burda mı oturacağız, yazının yüzünde?

— Bana sorarsan arkadaş, boğaza girmektense burda oturmak iyi! Sen, bu cenabet boğazı benden iyi bilirsin. Buna girmekle dağarcığın içine girmek farksız. Şu ize bir baksana... Önümüzden haberci yürümüş. Nah, at izi... Yolları, boğazı, köylü, jandarma tekmil kesmiştir. Düşünelim bakalım: Arkadan gelenleri dağıtıp Yozgat üstüne dönmek daha mı iyi?

— O zaman da karakola uğramak var. Bir at izi de o yana bükülmüş.

— Olsun. Karakolda dört jandarma bulunursa bulunur. Hele ikisi dün, evvelki gün vazifeye gittiyse afattan dönememiştir. Bu boğaz, berbat Uzun Ağa, bu boğaz korkulu...

— Boğaza girmemiş olmaz.

— Inatlanma arkadaş! Son pişmanlık fayda vermez. Bu boğaz...

— Boğaz dersin. –Iskender, belli belirsiz durakladı. Sonun-

da, "Ne olursa olsun" der gibi başını salladı–: Senin meseleden haberin yok Ağa!

— Neymiş?

— Yüksek Oluk'ta bizi kim beklemekte, bil bakalım?

— Kim?

— Bunun ağası Çerçi Süleyman... Bu Ali'nin ağası...

— Çerçi mi? Hele yalancı!

— Vallah billah!

— Bre Uzun İskender, Çerçi namussuzunun bu afatta buralarda işi ne?

— Planımız öyle... Biz, bu meseleye o şartla girdik. Çerçi bizi burda dört hayvanla bekleyecek...

Katır Adil atıldı:

— Deme aman! Essah mı iskender, essah mı?

— Elbet essah... Bu kuru alçak, gayrı bizi adamdan saymaz oldu. Lakin selamete çıkınca, elimi öpmezse, şart olsun, bitiririm. "Aferin, plancı deyyus" diyerek hitamında elimi öpmeli...

Zeynel'in yüreğine, "denize düşen usturaya sarılır" hesabıyla bir umut damladı. Biraz düşündü, İskender'in suratına bir vakit baktı, nedense gülmesi tuttu:

— İnanılır düzen değil ya, hadi senin dediğin gibi olsun. Çerçi Süleyman, böyle çapraşık bir işe girmez. Şayet aklını yitirdi de girdiyse, belki bir kolaylık bulunur. De hadi bakalım Uzun Oğlan! Bakalım kadere... "Yiğitin alnına yazılan gelir" diye bir laf vardır, lakin nerde o yiğit?

Adil'in aklı karışmıştı. Zeynel'in boğaza girmemek fikriyle, Çerçi Süleyman'ın Yüksek Oluk'ta hayvanlarla beklemesini birbirine vuruyor, lakin hiçbir sonuca varamıyordu. Arkadaşları yürümeye başlayınca, can havliyle atıldı, Uzun İskender'in yolunu kesip yakasına yapıştı:

— Dur eğlen! Dur Iskender, dur namussuz, nereye böylece?

— Oğlum, sen şaşırttın mı? Bırak yakamı, koyuver.

— Hiç olmaz. Zeynel Ağam haklı... Boğaza hiç girilmez.

— Neden?

— Nedenmiş... Siz Alevi olduğunuzdan, siz belki girersiniz.

Iskender, Katır Adil'in deminki sözlerine kulak basmadığından bu lafa pek şaştı:

— Biz ne olduğumuzdan?

— Alevi... Ben, Sünniyim. "Vay sen Sünni olup Dede'mizi soyarsın öyle mi?" diyerek sizin millet beni keser.

Uzun Iskender, şaşkınlığı artarak Adil'in suratına baktı. Katır oğlanın yüzü tekmil değişmiş, fukaranın gırtlağına bir korku sarılmış ki bombok... Çenesi alakarga kuyruğu gibi inip çıkmakta, ayrıca takır takır diş sesi vermekte... Gözlerinin fıldır fıldır dönmesini, göğsünün körük gibi hırıldamasını ne yapmalı? Bunun aynını vaktiyle, mahpus damında idama götürülen bir mahkumda gördüğünü hatırlayarak yüreğine merhamet hücum etti. Kasıldı:

— Bana bak Adil! Ben ölmedikçe sana kimse el süremez. Sen beni ne sandın? Şart olsun ayıp! Ulan biz öldük mü rezil? Haa Zeynel?

Zeynel, ya duymadı, ya duymazdan geldi. Başka şeyler düşünüyordu. Iskender, kolunu tutup sarstı:

— Değil mi dedim, Kuru kavat?

— Neyin değil misi?

— Bak, bu senin Adil ne demekte? "Sizin Aleviler, beni keyfi öldürür" demekte...

— Yok canım... Soyguncunun Alevisi, Sünnisi mi olurmuş?

Iskender, Katır Adil'e gülümsedi:

— Işte, kendin duydun. Zeynel doğru söyledi. Aklına getir-

diğin şeye bak. Biz bunca yılın arkadaşıyız. Ne demişler? "Anca beraber, kanca beraber" demişler. Hiç meraklanma! Yüksek Oluk'u bir tutalım, gerisine Allah kerim!

— Sağ ol İskender Ağa... Yiğitsin. Yiğit olduğundan arkadaşını arada komazsın.

Maraz Ali, yere bakarak dinliyordu. Adil'in son sözleri ağlar gibi söylemesi, canını sıkmıştı. Suratını buruşturdu. "Tüü... Yüreksizmiş bu Adil ağam" diye tükürdü. Yeniden yürümeye başladıkları zaman, düşündüklerini kaldığı yerden aldı: "Sungurlu milleti gayrı lafı tutar yakasından... Millete laf lazım! Derler ki, 'Duydunuz mu uşak? Koca bir Dede'yi cebri soymuşlar. Ötekiler neyse ne, şuncacık Ali oğlan... Şuncacık bir Maraz Ali hiç zapt olmamış...' derler. Biz, nam almaya aldık Allah sayesinde..." Çerçi Süleyman Ağasının keyf olmuş suratı gözlerinin önüne geldi. Çerçi Ağası belli etmez ama yüreğinden sevinir. Kötüsü gelse, Çerçi Ağası, Sungurlu'ya iner, mustantiği, mahkemeyi görür. Hizmetkârını ipten alır. "İskender Ağamın dediğine bakarsan, Yüksek Oluk'a çıkasıymış... İskender Ağanın ahbaplığı hatırına çıktığı kadar, bizi kurtarmak için de çıkmıştır. Adam, birinin kapısında azap durdu mu, Çerçi Süleyman Ağa gibi yiğit ağanın kapısında durmalı... Bizim sırtımız neden yere gelmez? Bizim işimiz iş..." Hiçbir korku duymadan etrafına baktı: Sel, buralarda bağ-bahçe, tarla-taban komamış. Sel mili toprağın ölümüdür. "Acep bizim oraları da batırdı mı bu rahmet? Kış ekini perişan olduysa, köylü yaz ekinine girecek mecburi... Lakin yaz ekinini ekinden saymayacaksın. Bir karış büyümez, taneyi doldurmaz, samana kalkmaz. Şu halde fukara kısmının hali harap bu yıl... Zengine geldin mi, ambarı, kuyuları ekin dolu olan ağa takımı, gizlice sevinir. Millete karşı yalandan of çekse de kulak verme! Tenhada keyfinden türkü çağırsa gerektir. Ekini şu kadar fazla-

sına satacak, şunun bunun amansızlığından yararlanıp tarlasını, arpalığını mülküne katacak... Zengin kısmını Allah sever. Sevdiğinden ekin olsa da yüzünü güldürür, olmasa da... Ne demişler? 'Zengin kısmından bir vakit zarar gelmez' demişler".

Kızgın güneşin altında ıslak toprak, kireç ocağı gibi tütüyordu.

Boğazın serin gölgesine girdikleri zaman, Zeynel gene durakladı. Kafasını bükerek ilerisini keşfe çalıştı. Bunun faydasızlığını iyi biliyordu. "Namussuz boğaz, ilerde iki kez dirseklenir". Boğaza girecekleri sıra, burun silmek bahanesiyle ayak sürüyüp kendisine yol veren Uzun İskender'e döndü:

— Ağa! Yüreğine bi şey gelmesin! Bir teklifim var.

— Buyur.

— Benim çakaralmazı sen al, senin filintayı bana ver.

— Neden? Ne demek?

— Sen öfkelisin. Can başına sıçrar, adama atarsın.

— Adama atılmayacak da taşa mı atılacak efendi?

— İyi dedin, hep taşlara atılacak... Kanunu kendin bilmez değilsin, soygundan önce, soygundan sonra birini öldürürsek bizi asarlar.

— Varsın assınlar. Ben ölümü göze almışım.

— İşte, bu sebepten tüfeği istedim ya... Benim asılmaya niyetim yok... Bunun cezası yedi sene... Asılmak başka, yedi sene yatmak başka... Gel şu tüfeği sen bana ver.

Uzun İskender Ağa, gözlerini kısıp Zeynel'in kuru suratına bir vakit daldı, ne düşündüyse düşündü, başını salladı:

— Gücenme arkadaş, ben bu sıra tüfeği babama vermem.

— Gücenmem, hayır... Zira, ben de olsam vermezdim: Öyleyse, benden sana arkadaş öğüdü: Bunalır da atarsan belden aşağısına atacaksın. Bu işte, hayır kalmadı ya, hiç olmazsa büsbütün berbat etmeyelim. Dinle beni Uzun Ağa! Bana sorarsan,

köylü boğazı çoktan kesmiştir. Bundan ilerisi belanın tütüm tütüm tüttüğü yer... Bakalım Tanrı ne gösterir.

Katır Adil, tüfeğini uzattı:

— Beri bak Zeynel, istersen nah bunu al...

— Eksik olma! Üç tek mermisiyle bir boka yaramaz. Kalsın.

— Benim tüfek, mavzer kurşunu da atar. Kaç kere sınadım. İskender'de cephane çok...

— İyi akıl! Aferin Katır oğlum! Haydi bakalım Uzun Ağa, şurdan birkaç bağ mermi ihsan et!

Uzun İskender, gene belli belirsiz durakladı. Az kalsın: "Veremem kardaş! Yiğitlikte kahpelik olmasın, sırat köprüsü geçilecek..." diyecekti. Kendini hemen topladı, kemerinden acele çıkardığı dört dolu şarjörü uzattı:

— Buyur!

Zeynel, besmele çekerek Adil'in üçlüsünü aldı, kendi dokuzlusunu ona verdi, sonra dönüp Maraz Ali'ye sordu:

— Korkmadın ya Ali Maraz?

— Sayende Ağa... Korku ne demek.

— Silahın var mı?

— Bir kötü lüverimiz var.

— Kurşun?

— İki dolu... On dört mermi...

— Atmasını bilir misin?

— Eh...

— Duydun ya, adama atmak yasak... Havaya mavaya sıkarsın gider.

Uzun İskender, lafa karıştı:

— Göreyim seni, Ali can! İşte buna er meydanı demişler. Yani, "Mert dayanır, namert kaçar". Yiğitliğini gösterir, namı alırsın.

Maraz Ali, yere bakarak gülümsüyordu.

Boğazın ilk köşesini selametle döndüler. Bu hal, Zeynel'i gene biraz umutlandırdı, "Iz, haberci izi değil mi sakın? Umulmaz ama, Rabbimin bir hikmeti canım! Olur mu olur!"

At izi, işte kendi başına yürüyüp gitmede... Yüksek Oluk milletine: "Kalkın,

oturmanın zamanı geçti. Dedemizi soydular. Eşkiya bu tarafa yüz çevirdi. Baş yukarı geliyor" denildiyse, avanak köylü, yediden yetmişe davranmıştır. Kimi, "seyrolur" diyerek... Kimi, "Acep birkaç para da bize düşer mi bu yağmada..." diyerek... Kimi, "Eşkiya tutmuş desinler" diye yiğitlenerek... Köy yerinde şu Maraz Ali misali akılsız kopuk kıtlığına kıran mı girdi bakalım?

Boğazın iki tarafı, gittikçe yükseliyor, Dersim dağları gibi namussuzlaşıyordu. Minare boyu yekpare kayalar... Fil gövdesi gibi kara kayalar... İkinci dönemeçten sonra, yüz adım gidildi mi köye dikilen yol gelir. "Öyle bir yol ki, sap kağnısını çıkaran öküze, kömüşe 'Malların padişahı' diyeceksin". Boğazın ilerisi adama değil, karacalara geçit vermez. Ağzından bir giren ya Yüksek Oluk köyüne çıkmalı ya da girdiği yerden geri dönmeli... "Say ki fırına girdin!"

Boğazın amansızlığını görünce, umutlarını yitirmiş, yüreğini pişmanlık sarmıştı.

İkinci dönemeci kıvrılmadan, elini kaldırıp arkadaşlarını durdurdu:

— İşte geldik yol ayrımına... Bundan ilerisinin ne olduğunu bir Allah bilir. İki laf edeyim de benden günah gitsin.

Uzun İskender, gözlerini fena fena kırpıştırarak sordu:

— Neymiş?

— Biz, buraya yanlış geldik Ağa! Lakin kabahat sende değil, suç, tekmil bende...

— Neden?

— Şu sebepten ki... Sende akıl yoktur. Biz kendi ayağımızla kapana girdik. Dinle arkadaş! Buraya girmektense karakolun üstünden geçmeyi sınamak daha iyiydi.

— Hele yürü oğlum, sen şaşırtmışsın.

— Şaşırtmaya şaşırttım ama şimdi değil... Eğer Yüksek Oluk milleti, bize yol vermezse buraya girmek, haşa huzurdan, eşşeklik...

— Hele yürü! Yüksek Oluk, bize yol verir. Ben yolu alırım, fazladan hayvan da bulurum. Yürü de bak! Çerçi yukarda bizi beklemiyor mu bre Zeynel?

— İyi düşün Uzun Oğlan, son pişmanlık...

— Daha söylemekte... Yürür mü doğruca? Ordu kumandanı gibi... Başıma Mustafa Kemal Paşa kesildi.

— Kemal Paşa, düşmanı akılla yendi oğlum! –Adil'e döndü–: İki söz de sen et!

— Ben bilmem Zeynel Ağa, siz nerdeyseniz ben ordayım.

— Ben nerde olabilir mişim? Cehennemin dibindeyim.

Uzun İskender, nedense yiğitlenip bu sefer öne geçmişti. Dönemeci yiğitçe kıvrıldı, bir kayaya siperlenip ilerisini gözledi. İn cin yok...

Köye çıkan dik yokuşun ağzına kadar, ne kimseyi gördüler, ne de bir gürültü işittiler.

Fakat tam yokuşa saracakları sırada, yukardan kaba bir ses duyuldu:

— Hey heyyy!

III

Eski eşkiya Uzun İskender Ağa, kafasına sopayla vurmuşlar gibi geri sıçradı. Ötekiler de boş bulunup dağıldılar. Çevrenin otuz pare köyünde meşhur olan Yüksek Oluk yankısı, akıllarından çıkmıştı. Halbuysa, türkü çağırmaktan laf açılınca ne derler? "Herifte bir ses gürlemesi var, Yüksek Oluk yankısı gibi, diyeyim de sen anla!" derler.

Bu sebeple, "Hey heyyy..." sesi, boğazın iki yanına çarparak kalınlaşa kalınlaşa geçidi doldurmuş, dört arkadaşın üstüne yağlı su gibi dalga dalga çökmüştü. Hepsi, bir ara, soluklarının kesileceğini sandılar.

Katır Adil inledi:

— Aman İskender, amanı bilir misin?

Uzun İskender, kolunu havada sallayarak toparlanmaya çalışıyordu:

— Ulan şunları... Ulan ben...

Maraz Ali, Kuru Zeynel'in nasıl bir adam olduğunu işte orada görüp anladı. Ötekiler ne halt edeceklerini şaşırıp döneleşirlerken, Kuru herif hemen atılıp fısıldamıştı:

— Gelin arkamdan... Sakın ses vermeyin!

Kayaların arasına kuş gölgesi gibi süzüldü.

Zeynel'in peşi sıra gerileyip dönemeci kıvrıldılar. Arkalarından bir daha: "Heyyy!" diye seslenildi.

Katır Adil, dişleri birbirine vurarak yalvarıyordu:

— Aman, İskender Ağa... Aman, bir çare!

— Çaresi... Ben, bu deyyusları tekmil...

Zeynel, sözünü kesti:

— Gevezeliği bırak! Karşı sırttan yürüyüp Tek Meşe'nin dibindeki kayaları tutalım. Orası şapka siperliği gibidir. Üstten kurşun atamazlar. Önündeki taşlar da karşıyı kapatır. En iyisi... Geriden gelenleri dağıtıp tekrardan ovaya düşmek.

Adil, bu teklif üzerine büsbütün bitti:

— Ovaya düşülmez, aman Zeynel, ovada çamuru sökmek ne mümkün... Heriflerde atlı var.

İskender çekinerek sordu:

— Ses verse miydik? Çoban oyunu olmasın, Zeynel, yankı oyunu?..

Zeynel de bütün kara köylüleri gibi, Yüksek Oluk'a yolu düştüğü zamanlar, "Heyyy!" diye bağırarak kayaları inletmeyi, kendi sedasını dinlemeyi severdi. İskender'in lafını bu sebepten büsbütün yabana atmadı.

— Çoban oyunu mu, Dede oyunu mu, Çerçi Süleyman oyunu mu, yoksa borazan onbaşısı Arif Ağa oyunu mu görüp anlarız Uzun ağa! Sen benim sözüme cevap ver: Ovaya ne dersin, ovaya?..

— Ovada bizim ne işimiz olabilirmiş? Çoban oyunuysa köye çıkılacak da...

— Atlanılacak öyle ya... Emredersin reis! Haydi karşı bayırı tutalım.

Karşı tarafta kayadan kayaya sekerek köy yolunun ağzına rastlayan siper yerini tuttular. Burası, boğazın dibinden on beş metre kadar yüksekti. Karşısıyla mesafesi de elli altmış adım var

yok... Şapka siperliğine benzeyen kayanın altı, dört kişiyi alacak kadar geniş değildi. Bu sebeple, Kuru Zeynel'le Maraz Ali, oyuğa girmişler, Uzun iskender'le Katır Adil üç adım aşağıda ayrı ayrı kayalara siperlenmişlerdi.

Karşıda canlı mahluk görünmüyor, ses soluk duyulmuyordu. Ya köylü, iyi gizlenmiş ya da duydukları çoban oyunu...

Böyle beklemekten en önce İskender Ağa usandı:

— Ulan Kuru kâfir! Her duyduğun "Hey" feryadıyla sen, bizi sipere mi yatıracaksın? Bir hey de ben çekemez miyim? Şuraları inletince...

"Ne lazım gelir", diyecekti. Karşıdan kaba bir ses parladı:

— İskender Ağa! Zeynel Ağa! Adil Ağa, heyy!

Kuru zeynel güldü:

— Aldın mı çoban oyununu Uzun Oğlan? İşte Çerçi Süleyman namerdinin hazırladığı atlar... Bin de nereye istersen dizgin et... Hem de beribenzer hayvan değil bunlar oğlum, her biri Köroğlu'nun kır atı, Ayvaz'ın Aşkar dorusu, Hazreti Ali'nin Düldül'ü... Buyur!

— Dur bakalım ki... Bizden ne istediklerini bir görelim.

— Ne isteyecekler? Dediğim gibi, Dede'nin habercisi Yüksek Oluk'a çıktı. Susmak faydasız... Bir hey de sen çek, niyetleri anlaşılsın.

Karşıdan bu kez, "İskender Ağa, beri bak!" diye bağırdılar.

Uzun İskender sordu:

— Kimsin? Nedir?

— Ben muhtarım... Yüksek Oluk Muhtarı Feyzi... Sesimi aldın mı?

— Aldım. Neymiş?

— Ben, seni severim İskender Ağa, bunca hukukumuz var. Yedik içtik. Bir cahilliktir etmişsiniz. Gelin usulüyle teslim olun.

— Ne demek? Ne sebebe teslim olacakmışız? Biz ne yapmışız ki?.. Siz, burda adam mı soyacaksınız Muhtar?

— Boş lafın zamanı geçti İskender Ağa, siz bu gece, Kasım Dede'nin evini bastınız, cebri soygun yaptınız. Dört bin lira para, bir yük pırtı kayıp... Her yana haberci gitti, dağ taş çevrildi. Biz köycek silahlıyız. Bu işin sonu iyilik getirmez. Zeynel Ağa, köy bekçisidir, köy kanununu iyi bilir. Kanunda eşkiyaya "vur emri" var. Gelin edebinizle teslim olun.

— Dede mi soyulmuş? Kasım Dede mi? Allah Allah! Biz ne bilelim yahu? Biz İskilip'ten gelmekteyiz. Biz, İskilip'e sürek götürdük. Bak Feyzi Efendi, seni aldatmışlar. Düşmanının oyunuyla resmen yol bağlamışsın. Köy kanununda Tanrı misafirine hakaret etmek de yazılı mı?

— Dipsiz lafı bırak! Ardınız, önünüz sarıldı. Benden, hemşeri öğüdü arkadaş: Teslim olsanız iyi olur. Bak ki bir, beni dinle: Dede'yi davasından vazgeçireceğiz. Bu iş burda söndürülecek. Paraları bir tamam teslim eder, geçer gidersiniz. Hep bir kabile adamıyız yahu, ayıp bir şey... Jandarma gelmeden bu meseleyi örtelim. Ayıp ve de günah...

Uzun İskender, arkadaşlarına adeta müjdeledi:

— Duydunuz mu uşak? Jandarma gelmemiş... Jandarmanın gelmediği ne devlet!.. Oh ne güzel!..

Zeynel dalmıştı:

— Jandarma mı, ne jandarması?

— Jandarma yetişmemiş.

— Jandarma yetişmese mi iyidir?

— Yetişmese elbet! Ayağı çarıklı köylü takımını dağıtmak kolay. Sen o işi bana bırak! Yol açar savuşuruz. Dağ gibi yiğitliğimizle ve de göklere sığmaz ünümüzle çoluğa çocuğa teslim olacak değiliz ya...

— Çoluk çocuk daha kötü... Bunlar, eşkiyayı çoktan unuttu Uzun Ağa! Bunlar, eşkiyayı türkülerden, bir de Köroğlu masallarından bilirse bilirler. Vurmak, vurulmak şimdinin köylü milletine şaka gelmekte...

— Bırak herif! Sabahtan beri senden bıktım usandım. Her bir lafı, arkadaşın ağzına tıkamak nasıl bir âdet!

— Kızma efendi! Sordun söyledik. Bugünün köylüsü, senin mavzer kurşununun üzerine türkü çağırarak gelir.

— Biz de hemen, yaka yakaya mı gelinsin, dedik. Arkamızda ince bir keçiyolu vardır. Ordan tepeye çıkarız. Keseden muhacir köyüne inmeli. Muhacirlerin bu Yüksek Oluk'la evvel eski arası iyi değildir. Bizi teslim etmezler. Paraya kıyar, atlanırız.

— Hani Çerçi Süleyman namussuzu bizi burda bekliyordu? Hani, "atlar hazır" etmişti?

İskender dönüp Zeynel'in yüzüne baktı, bir zaman karşılık vermedi. Bir şeyler düşündüğü, aklından hesaplar yaptığı anlaşılıyordu. Çerçi'nin burda olduğuna yolu gibi emindi. Lakin bakalım ne ağız kullanmış. Bu işten haberi olduğunu muhtara bildirmemiştir. Şimdi Yüksek Oluk'tan sipsivri Çerçi Süleyman istemek icap eder mi? "Şu Kuru herifte akıl ne arasın kardaş!"

— Çerçi burda elbet! Çerçi yüzde yüz burda...

— Hani ben görmedim. Benim bildiğim Çerçi çoktan türküye başlayacaktı.

— İşin gücün alay! Çerçi bizimle birlik olduğunu meydana nasıl koyabilirmiş bakalım? Alarga durup sırası gelince araya girecek, arayı bulacak... En iyisi biz muhacir köyüne inelim. Orada atlanmamızla...

— Sen bugün, kıyamet kopsa atlanacaksın arkadaş, ben anladım. Şimdi senin aklınca, Yüksek Oluklular yukarıyı tutmadılar mı?

— Çenenden başlarım. Ulan ne geveze herif! Yüksek Oluk Muhtarı olacak Feyzi kavatında öyle akıl ne arasın!..

— İyi iyi... Haydi Katır oğlum, davran bakalım, sen de Ali Maraz! Kayadan kayaya atlanılacak... Hedef vermeyin. Kurşun murşun sıkarlar, bir sakatlık olur.

Yüksek Oluk Muhtarı Feyzi Ağa: "Heyy..." diyerek bağırmıştı ki, dördü birden keçiyoluna doğru fırladılar.

Muhtar atıldı:

— Dur, İskender Ağa, yukarısı tutuldu... Şart olsun, her yanınız çevrildi. Teslimden başka çareniz kalmamıştır. Ateş açılacak... Çoluğunuza çocuğunuza yazık!

Kulak asmayarak tırmanmaya çabaladılar. Allah bir kuvvet ihsan etmiş, yorgunlukları filan kalmamıştı. Adil'den başka ötekiler, nedense işin alayındaydılar. Can korkusundan fazla, köylü takımına yakalanmak utancıyla var kuvvetlerini bacaklarına vermişlerdi.

— Durun heyy! Durun, dedim İskender, ateş edilecek, durun!

Aldırmak şurda kalsın, büsbütün hızlandılar.

Uzun İskender, soluklarının ağzına sığmadığına bakmadan, seslendi:

— Maraz Ali!

— Buyur Ağa!

— Torba yeddinde mi, torba?

— Yeddimde...

— Atıver oğlum, sana zahmet vermesin.

— Atılır mı Ağa? Hiç atmam, ne mümkün!

— Aferin Ali Maraz! Ulan aferin! Hepsini sana bağışladım kopuk! Ananın ak sütü gibi...

Tam bu sırada, silahlar patlamaya başladı. En kurnazları Zey-

nel olduğu halde, o bile işin bu tarafını aklına getirmemişti. Yukan çıktıkça, karşıda siperlenenlerin hizasına gelmişler, en kötü çiftenin, en eski tüfeğin düpedüz menziline girmişlerdi. Bundan başka tepeyi tutanlar da yukardan aşağıya kurşun yağdırıyorlardı.

Zeynel, uzatmadan haykırdı:

— Sipere! Bre siperlenin!

Hepsi, oldukları yerde toprağa yapıştılar. Vaziyet berbattı. Atılan her kurşun, kayaları misketlediğinden, sanki firavun ateşi içinde kalmışlardı. Bereket versin herifler vurasıya atmadıklarından bir sakatlık olmuyordu.

Zeynel söylendi:

— İşte, buyur Uzun Oğlan! İşte atlandık bir güzel!

Bu sırada boğazın ağzından da silah açıldı. Sarıca Muhtarı Arif Ağa takımı, Yüksek Oluklular'dan aşağı olmadıklarını ispat için, mermiye büsbütün acımıyorlardı. Başkaca bunlar, Yüksek Oluk yankısı kuvvetiyle naralar atmaya da başlamışlardı.

Zeynel, arkadaşlarına cesaret vermek gerektiğini kestirdi:

— Kuru gürültüdür uşak, aldırmayın! Sarıcalı Dede, köylüsü olduğundan hamiyete geldi. Kulak asmayın! Vurasıya sıkamazlar!

Sesi, kurşun cayırtısına, yankıyla gümbürdeyen naralara karıştı, duyulmadı bile...

Velvele, böylece birkaç dakika sürmüştü ama Uzun İskender takımına bu dakikalar yıl gibi uzun gelmişti. Silah sesleriyle naralar seyrekleşip nihayet büsbütün kesilince, Yüksek Oluk Muhtarı Feyzi Ağa, keyifli keyifli konuştu:

— Nasıl, ben demedim mi yiğitler! Çevrildiniz. Teslim olun!

Zeynel fısıldadı:

— Arkadaşlar! Birkaç fişek yakalım da adımız, "çarpıştılar" olsun. Aman, adam nişanlamak yok... Kayalara kayalara sıkılacak. Birazdan jandarma yetişir. Haydi bismillah...

Üçlüyü doğrultup bir kurşun attı. Uzun İskender'in hovardalığı tutmuş olmalı ki, arkadaşının bir tek mermisine karşılık, tam bir bağ harcamıştı. İğne birkaç kere düştüğü halde, Katır Adil'in elindeki dokuzlu, ateş almadı. Maraz Ali'nin Karadağ dönerine gelince, mübarek, yedi buçukluk cebel topu gibi gürlemiş, kayaları yer depremine vermişti.

Zeynel, keyifsiz keyifsiz güldü:

— Aferin yeğen! Bu sesle bir fişek elverir. Aman, aralık aralık atalım, aralık aralık... Adama atmak yok haaa. En iyisi, hep İskender Ağa çeksin. Lakin birer tek... Kopuk ipsiz takımı, "eşkiya yakalayacağız" diyerek süngü hücumuna geçer de arada bir sakatlık olur. Dağı çakalsız bellemesinler. Biz mermilerimizi idare edelim.

Uzun İskender, dişlerini sıkmıştı. Avurtları, bilek damarları gibi atıyordu. Zeynel'in söylediklerini, kulaklarındaki uğultu sebebiyle hiç duymamıştı. Filintaya beş mermi bastı, beşini de mitralyöz gibi yaktı.

— Dur arkadaş! Düğün değil bu... Beşer beşer neyin nesi?

— Bırak Zeynel! Şu namertleri tekmil kırmamış olmaz.

— Ne kırıyorsun Ağa, ince kabuklu ceviz mi? Bırak vazgeç...

Son sözleri, karşının savurduğu kalabalık yaylım ateş gürültüsüne karışmıştı.

"Köylünün elindeki silah çeşitli..." diye düşündü. "Halis Osmanlı mavzerinden tut, tek martine, eski zaman çakmaklısına kadar beğen beğendiğini... Her birinin sesi ayn... Köy yerinin cahili cühelası, bu oyunu pek sevmişlerdir. Hevese gelmişlerdir ki... Oynak kan tavlamış hesabı... Lakin Muhtar Feyzi pezevengi de sıkı tenbihlemiş... Aralıkta adam vurulmasını istemediği meydanda..."

Belki on dakika, iki taraf da ne ses etti, ne de silah patlattı.

Her gürültüyü bin misli büyülten Yüksek Oluk boğazının sessizliği, hele deminki kıyametten sonra, çok daha korkunç bir hal almıştı. Buna en önce, Katır Adil'in sinirleri dayanamadı. Başından beri, arkasına yattığı kayaya bir türlü güvenemiyor, her yanını kurşunlara açık sanıyordu. Kafasını çevirip yukarı baktı. Zeynel'le arasındaki üç metre mesafeyi gözüne kestirdi. Yavaş yavaş toplandı, önce sağ yanına doğru sıçradı. Bu anda iki tüfek birden patlamış, kaya parçaları ıslıklanarak etrafa saçılmıştı. Daha beteri, Adil, mesafeyi iyi hesaplayamadığından, aynı hizada daha küçük bir taşın arkasına sinmek zorunda kaldığı için, Zeynel ürküntüyle çıkıştı:

— Otur, oturduğun yerde rezil! Delirdin mi, deli Katır?

— Yanına çıkayım dedim. Senin yanın iyi...

— Yat ulan! Yat, yoksa elden gittin bil!

— Vallah berbat Zeynel! Sen farkında değilsin, burası kötü... Benim her yanım el ayası gibi açık yahu! Beni vururlar bunlar... Bu Aleviler...

Sol eli, ateş etmez dokuzlu tüfeği sımsıkı kavramıştı. O kadar ki, parmaklarından kanı çekilmiş... El, ölü eli gibi bembeyaz... Halbuysa, ablak suratının kırmızılığı yerinde... Herif, korkudan çene atıyor. Hayır töbe! Çene atması değil... Hıçkırığa tutulmuş, korku hıçkırığına... Bu korku hıçkırması, gayet domuzdur. Adamın gövdesini işte böyle yumruk yemiş gibi sarsalar. Bu Katır Adil, bir bakıma hain bir herif olduğundan... Bu kadar korkması hainliğinden... Ne demişler? "Hain adam, ödlek olur" demişler. Şurda adam kes, kendisinin bir kârı yoksa umurlamaz. Bir ahbabını asacak olsalar da iki liraya kurtulması elverse, bunun cebinde de tam elli lira bulunsa, gözünden ip gibi yaşlar döke döke, "on param yok" diyerek bir de yemin edip savuşur. Vicdanı boklu bir Katır ama borcuna sağlamlığını n'apmalı? Borcunu,

dediği saatte ödemedi mi, bunu uyku tutmaz. Karıyı sürmüşler gibi öfkeye biner. Kıyamet kopsa faydasız... On iki saatlik yolu yaya gider de borcunu verir. "Deli misin? Yarına ne olmuş, torbaya mı girdi?" diyenlere, bir şaşırması vardır ki... "Allah Allah söz verdik ya... Borç işi bu... Hayır, erkeklik öyle değil!" diyerek suratını asar. Köy yerinde yok yoksul olmaması işte bundan... Icabında yirmi kayma borç bulabildiği için, bu herif hiç dara düşmez. Borcuna doğru ama dul kocakarıların, saçı bitmemiş yetimlerin iki meteliğini fırsat düşürünce aşırması neyin nesi? Hasılı "eşkiya-vurguncu" desen değil, Allah'ın bir hikmeti vesselam!

Kuru Zeynel'in gözü, Maraz Ali'nin ensesine ilişti. Bu ense, zebunluktan kaşıkçı bıçağıyla oyulmuş gibi çukur... Sığır kemiği gibi sarı... Oğlan, sol eliyle mecidiye torbasının boğazını sıkıca kavramış, kötü döneri bunun üstüne desteklemiş. Artık yama tutmaz ceketi, çamura batmış yırtık pantolonu, tabanları bitmiş çorapları, topuk kalmamış kunduralarıyla bu fukaranın burda ne işi var yahu? Bunu mahpus damında, Allah beterinden saklasın, karı niyetine kullanırlar. "Hay Allah belanı versin Uzun Iskender, Allah belanı versin e mi?"

Az aşağısında, Katır Adil'in biraz berisinde yatan Uzun Oğlan'ı yandan görüyordu. Kırmızı burnu morarıp uzamış, gözleri manda gözü gibi dalgın... "Bir şey düşünüyor desem, akıl yok ki fikir olsun". Ankara-Samsun şosesini kestikleri günü hatırladı. O gün ille inat etmiş, ortaya kendi çıkmıştı. Ortaya kendi çıkmıştı ama akşama kadar dere balığı gibi durmadan sağa sola koştuydu. Bazı dururken naralar atmış, bazı karşısında hasmı varmış gibi mekanizma oynatmış, sövüp sayarak, telaşla sıçrayarak oyun bırakmamış, çıkarmıştı. Neden mi? Korkusundan... Bir adam, hem o kadar korkar da, hem bir vilayet adamını gündüz gözüne soymayı nasıl becerir bakalım? Hele muhafız jandarma-

larını hiçe alıp Osmanlı'nın yaylısını dev gibi çevirmesini n'apmalı? Belli bir şey, bu oğlan, uzun olduğundan biraz safça... Şuncacık bebekler bunu suya götürürler de, kırk kez susuz getirirler. Hasılı avanak... Bazı bazı köpürüp ölümden perva etmemesi, bazı serçe zıplasa dudağının yanlayazması hep avanaklığından... Kasaba yeri, bu Uzun Oğlan'ı büsbütün maskara etti. Sungurlu'da iki paralık haysiyeti yok... Halbuysa, ahbap yoluna koşar, paralanır. İki kuruşu olsa, karşılık beklemeden ikram eder. Şaraba dayanıklılığı meşhur... Kumarda hiylesi, mızıkçılığı yok. Yüz lirasını yut, suratına baksın da utangaç utangaç gülüversin. Uçkuruna gayet sağlam...

Kuru Zeynel içini çekti. Canı birdenbire cigara istemişti. "Bir tek cigara olmalı", dedi, "bu düğünün keyfi, cigarasız çıkmaz. Hey karı..." Şaşırarak etrafına baktı. Şaşırttığı yüzde yüz... Karıdan cigara istemek ne demek, burada... Karı kaç yıldır, "Etme herif, seni mahpus damına atarlar. Aman mahpus damına düşersin", diyerek ağlar durur. Şu halde fukaranın yüreğine doğmuş... Karı kısmı eksik etek, fazladan saçı uzun... Duymasıyla üstünü başını yırtmaz mı şimdicik? "Üst baş" da laf gelişi bir laf... "Bizde üst baş ne arasın?" Karısına şaka yapıyor gibi tatlı tatlı gülümsedi. Her zaman tekrarladığı bir sözü gene aklından geçirdi: "Yahu, bizim kendimizden, bir de ev uşaklarımızdan başka, bu dünyada düşmanımız yok mudur?"

— Hey Zeynel Ağa! Beni duy! Beni işit! Hey, Kuru Ağa!

— Ne var oğlum? Kimsin?

Zeynel, Yüksek Oluk boğazını tıka basa dolduran kalın sesle dalgınlıktan ayılmış, boş bulunarak karşılık vermişti. Şimdi sesin sahibini bulmaya çalışıyordu. Yabancı değil ya, hangi namussuz? Namussuzluğu da herifin keyfinden belli... "Ulan biz senin sürüyle davarını, katarla develerini mi sürdük ki..."

Gayet öfkelendi. Sesten tarafa bir kurşun sıktı. Dağ taş inledi. Bir Köroğlu deyişini, kendi üzerine değiştirip mırıldandı: "Yiğit boğaza girende / Ayaklar suya erende / Kurşun kayaya değende / Yürek gümbürder gümbürder".

— Zeynel Ağa, dediğim şu: Teslim olun! Teslim olmamış, çare yok! Sen köy bekçiliği ettiğinden bilirsin...

— Vay tüyü bozuk Nezir sen misin? Ulan sana mahpus damında: "Çarık hırsızı pis Nezir" demezler miydi kavat? Hey Feyzi Kâhya! Sizin köyde bu Nezir geyiğinden başka söz sahibi kalmadı mı ki... Haaaa Muhtar?

Bu sefer Muhtar Feyzi aldı:

— Burda söz benimdir. Gelin edebinizle teslim olun. Paraları verirseniz bu işi burda söndürürüm. Hükümete düşürmem.

Zeynel, önünü sonunu pek düşünmeden, karşıladı:

— Peki! Bak nasıl yapalım. Sen yanımıza birinci aza Aziz Ağayı gönder. Biz, Aziz Ağayla birlikte tepeye çıkarız. Ordakiler bize yol verir. Biz de paralan teslim ederiz.

Uzun İskender, yattığı yerden boğulur gibi atıldı:

— Allah belanı versin. Kuru kavat! Ulan bu nasıl bir lakırdı? Cebri soygun yaptığımızı bir köylüye duyurdun rezil!

— Kes sesini Uzun Oğlan! Kes de muhtarın cevabını işitelim...

Karşıdan bir zaman ses gelmedi. Köylü herhal danışmaya girmişti. Neden sonra Muhtar Feyzi karşılık verdi:

— Ya parayı vermeden savuşmaya kalkarsanız...

— Nereye savuşuyoruz gün ortası... Aziz Ağayı gönder gelsin. Eğer niyetin iyilikse gönderirsin.

Gene karşılığın arası uzadı. Sonunda Feyzi Ağa kesip attı:

— Olmaz arkadaş! Heyet razı gelmiyor. "Oyuna düşeriz" demekteler. Teslim olmamış olmaz. Paralan bir tamam verirseniz, şart olsun bu iş hükümete düşmez.

— Dede Kasım'ın parası sebebiyle avradı boşadın öyle mi boz geyik? Karıyı helalinden kullanmayacaksın öyle mi kart pezevenk?

Uzun İskender, soluk soluğa yalvardı:

— Aman Zeynel! Herifi kızdırmanın sırası değil... Bırak boş-boğazlığı...

Zeynel, bu yalvaran sese iğrenerek baktı. Uzun İskender'in çenesi de yorgun eşek çenesi gibi sarkmış titriyordu. "Tamam! Korku bastırdı mülevvesi", dedi. "Bunu bir kere korku bastırdı mı bitti!"

Eski devrin, namına türküler yakılmış meşhur eşkiyası Uzun İskender Ağayı korku bastırmıştı gerçekten... Hem de apansız değil, yavaş yavaş... Bu korku, romatizma sancısı gibi dizlerinden başlayıp karnına çıkmış, yüreğine buz gibi çöküp boğazına tıkanmıştı. Sivri kafasını omuzlarının içine iyice çektiğinden boyun damarları ağrıyor, solukları yüreğinin atışlarına yetişemiyordu. Aklına art arda hücum eden fikirlerle eli ayağı tutmaz olmuştu. "Biz koca bir Uzun İskender Ağa olup... Bunca nam sahibi bulunup... Peki bunlar Zeynel'e neden seslendiler bakalım? Bu köylü, bize evvel eski düşman... Yeğenim Aziz de bize düşman... Ulan Uzun kavat, senin bu amansız boğazda işin ne alçak? Dede'nin Arap atını çıkarıp sen neden savuşmazsın bakalım?" İki eliyle kavradığı filintadan birdenbire usandı. Az kalsın kaldırıp atacaktı. Sonra aklını başına toplayıp "Ulan tüfek atılır mı namussuz?" dedi. "Tüfeği atınca ne kalır?" Dört bin liranın üstünde bulunduğunu hatırlayınca korkusu birkaç kat arttı. Dişleri birbirine vurarak: "Bölüşmediler namussuzlar", dedi. "Bu namussuz Kuru, bölüşmeye razı gelmedi. Niyeti bizi ortaya atıp kendini kurtaracak..." Gene birden, Dede'nin çamaşırları vücuduna çuvaldız gibi battı. "Hay Allah belanı versin Zeynel" diye inledi. "Bizi yaktın Kuru deyyus, bizi harcadın ki, büsbütün..."

Maraz Ali, paraların geriye verilmesi lafı ortaya atıldı atılalı düşünüyordu. Sesini yankıya kaptırmamak için fısıldadı:

— İskender Ağa!

— Haa kimsin? –İskender, fısıltıyla sıçrayıp dönmüştü. Gözleri fıldır fıldır, tanımadan bakarak sordu–: Sen misin Maraz Ali?

— Torbayı şuraya gömsem mi? Bir selamet zamanda gelir alırız.

— Hangi torbayı?

— Para torbasını...

— Para torbasını mı? Şuna "mecidiye torbası" desene rezil! Gömebilir misin?

Üstünde bıçak var mı?

— Bıçak istemez. Kayanın dibi ıslanmış. Açar gömerim.

Gayet sıkı doldurulmuş iki çifte beraber patladı. Ses dünyayı tuttu. Saçmalar, kayalara dolu gibi yağdı.

Katır Adil, yüzünü toprağa bastırıp can havliyle yalvardı:

— Susun yahu! Gürültü etmeyin kardaşlar... Ayaklarınızı öpeyim... Aman haaaa...

Uzun İskender'den beş beterdi. Birkaç kez dua okumak istemiş, "kulhuvallah"tan ötesini getirememişti. Alnından göz çukurlarına, ordan ağzına süzülen terleri yaladıkça bir yandan susuzluğu artıyor, bir yandan midesi bulanıyordu. Avuçları da su gibi terlediğinden, tüfeği zapt edemez olmuştu. Boynu, sırtı, beli, bacakları sızlamakta, karnının etleri sanki kerpetenle çekilmekteydi. Arkadaşları konuşursa başına bir felaket geleceğinden korkmuştu. Şimdi onlar seslerini kesince, İskender'i darıltığını zannederek ödü koptu.

— İskender Ağa! Hey İskender kardaş!

— Adil sen misin? Ne var?

— Aman susalım kardaş, aman ses etmeyelim. Sese atarlar, bizi bitirirler.

Maraz Ali, mecidiye torbasını kayanın dibine gömmek için biraz yer değiştirdi. Köyün kenarında döl güderken söğüt dallarından düdük yapıyormuş gibi telaşsızdı. Her solukta tatlı tatlı kokladığı barut kokusuyla keyfi büsbütün artıyor, eşkiya olup vuruşmalara girdiği için efeleniyordu. Lüveri eskiydi meskiydi ama kendine yeter... Güzel patladı ve de birinciye patladı. "Ulan eşek! Adam paraya kıyıp on mermi daha almaz mı? Eşkiya milletinden paraya acıyan hiç görülmüş mü bakalım? Erkek gibi erkek bir yola girdi mi, o yolun töresini sıkı tutacak... Sen dünyanın yüzüne mermisiz eşkiya icadı mı çıkaracaksın rezil, haa?" Tırnaklarıyla toprağı açmak, umduğu kadar kolay olmuyordu. Çamurun dört parmak aşağısı kerpiç gibi sertti. "İki yüzlü bir kama uydurmalı her ne olacaksa..." diye düşündü, "iki yüzlü bir kama, eşkiya kısmına her zaman lazım!"

Kuru Zeynel, ortaya sordu:

— Cigara yok öyle ya?

Uzun İskender inledi. Katır Adil: "Sus yahu! Susar mı, şuna bak!" diye bir şeyler mırıldandı.

Maraz Ali, "Eşkiya kısmının üzerinde her vakit tütün, cigara hazır olacak" dedi. "Şimdi paketi Zeynel Ağama, 'Buyur!' diyerek atıvermeliydim ki... Evet iki yüzlü kama gibi, tütün de lazım..."

Gene epi zamandır, ses soluk duyulmuyor, tüfek patlamıyordu. Bu sefer Uzun İskender Ağa dayanamadı. Zeynel'e: "Ne yapacağız arkadaş? Bir akıl..." diyecekti ki, Muhtar Feyzi Ağa, bu kez biraz kızgın, bağırdı:

— İnsandan dışarı bir adamlarsınız! Ulan İskender Ağa, sen evvel eski iyilikten, kötülükten anlamazsın. Bak uşaklar kızdı. "Günah bizden gitti", dediler. Bundan böyle, taşa değil, ete atacaklar. Gel namusunla teslim ol!

— Ete atmak ne demek Feyzi Kâhya, domuza mı atmaktasınız?

— Vallah billah! İşte sana yemin. Uşaklar fena kızdı Ağa, benden hemşerilik buraya kadar... Üst yanını kendiniz bilirsiniz.

İskender Ağa, ne zamandır Çerçi Süleyman meselesini düşünmek istemiş, bir türlü fikrini başına toplayamamıştı. "Çerçi'yi bu işe sipsivri karıştırmak..." filan derken aklı karışıyordu. Şimdi apansız karar verdi:

— Beri bak, Kâhya, sizde bu gece bir Tanrı misafiri yok mu?

— Ne yok mu?

— Tanrı misafiri...

— Nasıl Tanrı misafiri! Kim?

— Diyelim ki, Kulveren'den Çerçi Süleyman Ağa...

Muhtar biraz düşündü:

— Ne olacak?

— Var mı, yok mu?

— Yok!..

— Yok olmaz. Belki sana haber vermemişlerdir. Geç vakit gelip bir ahbabında yattıysa...

— Yahu dünya velveleye gitti. Bu herif, ahbabında ölüm uykusuna mı yatmış. Hayır yok... Sen dur hele... Sen, bu Çerçi'yi neden sordun? Sakın senin yanındaki, zebun oğlan Çerçi'nin azabı mı? Tamam iyi bildim, Çerçi'nin azabı... Sarıcalı'nın habercisi dediydi de ben inanmadımdı. Demek doğruymuş...

Uzun İskender, Çerçi'nin bulunmamasına dalmış, lafın gerisine kulak vermemişti.

Fakat Kuru Zeynel pirelendi:

— Hey Muhtar!

— Buyur! Sen misin Zeynel Ağa, buyur!

— Sarıcalı ne dedi de sen şaştın?

— Ne diyecek? "Yanlarında Çerçi Süleyman'ın hizmetkârı var", dedi. Adı Ali... Bu Ali'nin yakalanmasına emir çıktı. Nerde

bulunursa, kolları bağlanacak da Sungurlu'ya yollanacak! Muhacir köyüne dün akşam telefon geldi.

— Ne yapmış bu oğlan?

— Çerçi Süleyman, kendisinden davacı... Bu oğlan, Çerçi'nin boz danasını sürmüş, ayrıca sandığını yarıp bir lüver, şu kadar da para aşırmış. Oğlan yanınızda, öyle ya?

Kuru Zeynel artık cevap vermedi. Gözlerini kısıp bir vakit karşı kayalara daldı, bir vakit gülümsedi. Arkadaşları taş kesilmişler, yüzüne bakıyorlardı. Yalnız Maraz Ali hiç telaşlanmamıştı. "Benim, Çerçi Ağamda plan çoktur. Kendi ilmi olmayacak da bizi hükümetten kolay alacak", diye düşünüyordu.

Zeynel, neden sonra can sıkıntısıyla sordu:

— Ulan, bu dava neyin nesi? Danayı sürmüşsün, lüverle para aşırmışsın haa?..

— Benim Çerçi Ağam...

— Başlarım Çerçi Ağanın geçmişinden... Sorduğuma karşılık gelsin! Danayı sürdün mü?

— Yok Ağa! Danayı, Ağamın emriyle Sungurlu pazarına indirdim. Değeri bahasına bulamayınca Emrali Mustafa Bey'e bıraktım.

— Parası?

— Parasını aldım da, yirmi beş kaymasını İskender Ağama verdim.

— Lüverle, sandıktan aldığın para?

— Para mara yok... Lüver dersen, bize kendi verdi, kaç ay önce...

— Köyde, bilen duyan?

— Olmaz mı... Çooook!

— Kim?

— Büyük ablamla küçük ablam!..

— Ablalarını eşekler bellesin, köylüden bir başka bilen...

— Silah kısmı gizliden taşınacak... Köylüye bildirilir mi?

— Doğru... Hey İskender! Hey Uzun Oğlum!

— Ey?

— Anladın mı işi?

— Neymiş?

— Bir de sorar. Senin ruh gibi ahbabın Çerçi Süleyman namussuzu, bu meselede yok! Elini çoktan yıkayıp savuşmuş. Fazladan senin bu Maraz Ali yeğeninden de davacı...

— Vay anasını avradını... Vay kahpe avratlı Çerçi Süleyman... Vay ulan...

Bunları yüksek sesle söylediğinden, kayalar cami kubbesi gibi uğuldamıştı. Yüksek Oluk Muhtarı Feyzi Ağa, sordu:

— Bi şey mi dedin İskender Ağa?

— Ulan Muhtar Feyzi Efendi, ben senin top kaküllü avradını mı sürüdüm ki...

Uzun İskender var kuvvetiyle bağırmış, korku, boğazını sıktığından sesi kart horoz ötüşü gibi çatlak çıkmıştı. Bu tanımadığı garip sesin yankısıyla şaşırıp sustu. Zaten niyeti böyle söylemek de değildi. İşin işten geçtiğini nihayet anlamıştı. "İnceldiği yerden kopsun diyerek", Çerçi Süleyman'ın, Muhtar Feyzi'nin, hiç sesi çıkmayan yeğeni birinci aza Aziz olacak namerdin analarına avratlarına sövecekti. Hele Çerçi Süleyman'ın kahpeliğinden sonra, bir Hazreti Ali narası vurup boğazı inletmekten, kurşun yağdırarak şunların üstüne dev gibi yürümekten başka çare kalmadığını anlamıştı. "İşte, belli bir şey! Bu bela çukurundan kurtulmak yazılıysa, ancak böyle yazılı..." İki kez davrandı ama bacaklarını toplayamadı. Bacaklarının kendini taşıyamaz olduklarına iyice inanır inanmaz, yenmeye çalıştığı korkusu dehşete dönüverdi. "Ulan namussuz İskender", diye inledi, "Ulan, senin

Dede soymak ne haddineydi? Dede, seni nah bağladı bi güzel! Dede, seni dua kuvvetiyle yere vurdu. Sen burda... Bu amansız boğazda, mundar öleceksin deyyus!" üst üste yutkundu:

— Zeynel!

— Buyur!

— Bak beni dinle kardaş! Lafıma kulak ver. Ben şey etsem... Yani ben şu Muhtar Feyzi'nin yanına varsam, kavatı bir kuytuya çeksem, paraları göstersem... Haa ne dersin?

— Yani?

— Paraların birazını göstersem, bu kavat bize bir yol açar.

Zeynel, cevap vermedi. Uzun Iskender, üst üste tükürdü:

— Haa ne dersin kardaş? "Bize bir kaçamak verir" dedim?

Kuru Zeynel, bu sesi hiç beğenmemişti. Bu ses, kahpe karı sesi... Hovardasından para vurmak isteyen kahpe karı sesi... "Bir erkeğin sedası bu hale geldi mi ne desen faydasız, ne desen boş!"

— Kötü akıl değil Ağa, bunu iyi düşündün aferin! Tüfeği bırak da git bakalım.

— Tüfeği mi? Orda lazım olursa...

— Savaşa mı gitmektesin efendi? Bana sorarsan tüfeği bırak!

— Peki. Hele bir... Yani şu Feyzi'nin yüreğini hele bir anlayalım! –Birinin caydırmasından korkmuş gibi hemen atıldı–: Feyzi Efendi! Hey Feyzi Kâhya!

— Buyur.

— Sana iki çift lafım var. Sen yanılıyorsun arkadaş, bu iş hayır getirmez. Çoluğu çocuğu, cahili kopuğu başına toplamışsın. Bir sakatlık olursa, "Gel buraya Muhtar, bu nasıl bir iş?" derler. Senin aklın ermediğinden...

— Bana bunu mu diyeceksin? Istemez. Biz işimizi biliriz, sen keyfine bak!

— Tenhada iki satır konuşalım ki...

— Olur, hay hay! Yürü gel!

— Bir kahpelik etmeyeceğine yemin ver.

— Yahu benim sana ne garazım var?

— Yemin et. Hazreti Ali Efendimiz üstüne... Hasan Hüseyin Efendilerimiz... On iki imam üstüne...

— Kolay... Ettim gitti.

— Bak ben tüfeksiz geleceğim. Yiğitlikte kahpelik olmasın. Bu güneş, bir gün bizim de atımızın alnına doğar.

— Tüfeksiz olmaz. Tüfekle birlikte... Tüfeği namlusundan tutar gelirsin. Biz siperdeyiz. Bir oyun çıkarmaya kalkarsan keyfine...

— Benim tüfeğim yok...

— İşte bunu beğenmedim İskender Ağa. Bizim gözümüz kör mü? Hazreti Ali Efendimizin, on iki imam efendilerimizin yoluna hain olayım ki benden sana kahpelik gelmez. İşte erkekçe bir söz!

Uzun İskender, yere bakarak bitkin bir sesle sordu:

— Ne dersin Zeynel? Haa ne dersin?

— Mutlak konuşmaya gidilecekse... Tüfeği mutlak isterler! –Tüfeklik bir iş kalmadığına iyice emindi–: Git, git ama bak iyi düşün! Jandarma yetişmeden boğazın ağzını bir zorlasa mıydık?

— Ben para sayesinde bir soluk deliği aramaktayım, sen durmuşsun... Töbe yarabbi!

İskender Ağa, fazla uzatmadı, "Allah bismillah" diyerek kayanın arkasından kalktı.

Maraz Ali, soluğunu kesmiş bakıyordu. Yüreğine bir çırpınma, karnına bir namussuz sancı vurmuştu.

Uzun İskender Ağa, dik yokuştan ağır ağır, sendeleye sendeleye iniyor, her sendeleyişinde sanki arkasından diz kapakları hizasına sopayla vuruluyormuş gibi bacakları bükülüyordu. Bu

sebeple, her adımda, muhtarın dediği gibi, namlusundan tuttuğu filintaya dayanmaktaydı. Uzun boyu bile sanki kısalmıştı.

Maraz Ali, imdat arar gibi Zeynel'e baktı. Kuru herif, gözlerini ufaltmış. Tüfeği tutan eli, belli belirsiz titriyor. Parmağı bir ara tetikte oynadı. Ali, "Şuna bir kurşun sıksam mı?" diye düşündüğünü hemen anladı. Eski eşkiya koca İskender Ağa, iki paralık köylü kalabalığına karşı, bunca senelik namını şurda bırakmış, gidiyordu. "Bir oyunu var mutlaka", dedi, "bir oyunu olmamış olmaz!"

Zeynel, bu mırıltıyı ya duyup anladı ya da aynı şeyi düşündüğünden, kederle konuştu:

— Para kısmının oyunu çoktur zebun oğlan! Belki söker çıkar.

— Filintayı sana bıraksaydı da kötü üçlüyü götürseydi.

— Aldırma, fark etmez. Biz çeşitli kahpe oyununa geldik ki, en başında senin Çerçi Ağanın orospu karı düzeni var.

Maraz Ali, kafasını çevirip gözlerini Zeynel Ağadan sakladı. Şimdi aklına karmakarışık şeyler hücum ediyordu: "Kulveren'in Bektaş Emmi gibi fakiri fukarası, Çerçi Ağasını neden sevmez? Çerçi'ye bunların 'Kahpe-kalleş' demeleri acaba hak mı? Fakir fukara, kopuk zibidi takımı haklı olabilir mi? Çerçi Ağası, kendisine neden kahpelik edecekmiş? Öl dediği yerde düşüp ölen hizmetkârına bir ağa kahpelik edince bundan ne kâr hasıl olur?"

Katır Adil, dişleri birbirine vurarak Zeynel'e üst üste soruyordu:

— Yol bulur öyle ya? Para sayesinde bize bir yol... Sıçrar savuşuruz! Haa Zeynel?

Maraz Ali, kötü kötü sırıttı. Sarıca Muhtarı Arif, ilimleri bir olduğu halde, İskender Ağaya kahpelik etti, atlanıp arkasına düştü. Çerçi Ağası, hem kendisine, hem de fukara İskender Ağaya kahpelik etti. "Şimdi, ister misin bunca yılın âşık türkülerine geçmiş namlı eşkiyası Uzun İskender Ağam, bu Zeynel Ağama,

bu Adil Ağama kahpelik etsin? Ölecek gibi çenesi atan, karı gibi korkan şu derbeder Adil Ağamı bırakıp savuşsun... Ulan nedir yahu! Bu dünyayı, tekmil kahpelik mi sarmış. Nerde mertlik, merdanelik?"

Elindeki tabancayı iki kere döndürdü. Daha on mermisi var. Midesi bulandı, boğazına kadar gelen acı suyu zorla yuttu. "Vuruşurum şart olsun" diye homurdandı. "Sen, öyle mi belledin namussuz? Bizim pazarlık, geberene kadar... Gebermeden bize teslim olmak yok..."

Bu sırada, İskender düze inmişti. Şimdi daha bodur, daha ufalmış görünüyordu. Beline kadar çamura batmış bir adama benzemişti. Kuru Zeynel, öfkeyle dudaklarını yaladı: "Bir de topallık peydahlamış yüreksiz. Niyeti, kendine acındırmak besbelli!"

O zamana kadar, kayaların arkasına güzelce siperlenmiş olan Yüksek Oluk milleti, Uzun İskender Ağa teslim olduktan sonra hiçbir tehlike kalmamış gibi, hep birden başlarını çıkardılar.

İskender, kalabalığı görmesiyle durakladı, kaçacak yer arar gibi iki yanına bakındı. Dertli kocakarı sedasıyla ağlamaklı ağlamaklı yalvardı:

— Yiğitlikte kahpelik olmasın Muhtar, bak!

— Gel gel! Bizi bilmez gibi, hele şuna...

Uzun İskender köye çıkan yokuşa sardı. İyice yorulmuştu. Maraz Ali, filinta şurda kalsın, herife tatlı canının bile ağır geldiğini hemen anladı. Her adımda sendeliyor, yokuş çıktığı halde ufalmışlığı hiç fark etmiyordu. Gene öyle beline kadar çamura batmış, derbeder halinde... "Şimdi canavar gibi sıçramalı ki... Şimdi eski eşkiya Uzun İskender, oyununa geçmeli ki... Göreyim seni İskender Ağa! Davran ki kurban olduğum..."

Muhtar Feyzi'nin keyifli sesi duyuldu:

— Nezir Ağa, şu tüfeği alıver!

İskender, tüfeği kundak tarafından uzattı. Nezir Ağa –mahpus damı milletinin "çank hırsızı pis Nezir" dediği semiz herif– çekip aldı. "Oyun moyun yok! Ulan ne iş!" Maraz Ali, güneş vurmuş gibi gözlerini yumdu. Zeynel Ağanın öksürüp tükürdüğünü duydu.

Katır Adil, inledi:

— Aman Zeynel! Ne yaptı bu kavat? Tüfeği teslim etti. Bizi yaktı bu İskender. Vay kahpe avratlı İskender! Gördün mü kardaş?

— Sesini kes! Şart olsun vururum. Akşamdan beri yeter ettiniz reziller!

— Kestim kestim. Benim bir şey dediğim mi var? Dediğim şu: Bir iş çıkar mı? dedim. Muhtar bizi koyuverir mi? Parayı alınca koyuvermeli!

— Elbet koyuverir. Yüz kişinin huzurunda Dede parasından rüşvet alıp fazladan tüfeğiyle teslim olmuş bir yiğitten rüşvet alıp... Hep plan! Uzun İskender planı...

— Plan iyidir. Yahu ne akıl haa? Bize değmesinler de parayı hep alsınlar. Muhtar Feyzi, buraların sayılı bir ağasıdır. Yüreğini ben fena görmedim. Ne demek olsun? Öldürdüğümüz yerde mi yatmakta? Bize değmezler öyle ya?

— Bekle bakalım! Dede tarafı hiç telaş ediyor mu? Oysa ki, ortada dönen para onların parası...

Uzun İskender, Muhtar Feyzi Ağayla beraber birkaç kişinin arasında köye doğru çıkıp gözden kaybolmuştu.

Karşı taraf, enikonu bayram yapıyordu. Ayaktakımı büsbütün çoşmuştu. Kuru Zeynel, kayalara çarpan yankıların bunaltıcı gürültüsü arasında üst üste: "Yunan'dan esir almış gibi, hele reziller!" diye söylendi. Canı şimdi cigarayı daha çok istiyordu. Fena susamıştı. Ayrıca boş mide huysuzlanıyor, bir sızlıyor, bir yanıyordu. Bu işin, tıpkı Yüksek Oluk boğazı gibi, çıkmaza gir-

diğinden artık şüphesi kalmamıştı. Kendileri de er geç teslim olacaklar. Açlık, tütünsüzlük çekmektense vaktiyle köye çıkıp... "Rezalet mezalet... Bitsin artık yahu, neyin nesi?" Bir silah patladı. Oğlanın biri, elindeki tüfeği istemeden ateşlemiş olmalı ki, yaşlılardan biri tersledi. Zeynel, bu işi uzatmanın iyilik getirmeyeceğini seziyordu. Neden kalkıp yürümediğine şaşarak etrafına baktı. Bakınca da sebebi hemen buldu. Şu Maraz Ali, denilen oğlandan utanıyor. Oğlan başından beri, eskinin türkülere geçmiş namlı eşkiyası gibi yürekli davrandı. Kılı kıpırdamadı. Yalnız yürekli mi? Zebun, vücuduna göre yorgunluğa falan hiç aldırdı mı? "Bu oğlanda iş var, evet!" Eski devir olsa buna güç kuvvet yetirilmez Allah göstermesin, bu oğlan eski devirde Çöllo'yu, Kavlağı falan geçer de Köroğlu'nun mertebesine ayak basar. Ne fayda ki zaman, o zaman değil!

"Şimdi biz, burdan doğruca nereye gideceğiz? Biz, burdan doğruca mahpus damına gideceğiz. En azından yedi yıl ceza... Çorum'un mahpus damı iki taraf... Biri: Debboy... Biri: Taş Han! Taş Han'da ağalara mahsus küçük odalar var. Her birinde hatırlısından dört beş mahpus yatar. Her birinin bu Ali zebun yaşında birer hizmetkârı olur. Yetim-öksüz, fukara oğlanlardan birer hizmetkâr... Bu Ali'ye, bu işten yedi yıl vermezler, töbe! Bu Ali, yaştan kazanır. İki yılı çelseler, demek beş yıl... Oğlan zebun olduğundan, geleni gideni bulunmadığından beş yılı, mümkünü yok, çıkaramaz. Açlıktan ince öksürüğe yakalanır da geberir. Yahut ki, bir ağa yanına hizmetkâr olacak. O zaman herifin aptes suyunu döker, yatağını serer kaldırır. Bıçağını taşır. Böyle delifişek bir oğlana mahpushanede, karın tokluğuna, ne dilersen yaptırırsın. 'Şunu vur' de, hiç bakmasın vursun. Kötüsüne düşerse, bunu esrara, rakıya alıştırırlar. Daha boku yatağına alıştırır. 'Hitamında bir bakarsın, üstü başı düzmüş, saçını, Çingen köçek-

leri gibi taramayı hep öğrenmiş...'

Kuru Zeynel tekrar tükürdü: "Ulan İskender! Ulan bu nasıl bir iş? Sungurlu'nun kasaba yeri, seni bütün çamur etmiş mülevves!"

Muhtar'la Uzun İskender'in görünmez olmasından bu yana, yarım saat geçmiş, bu yarım saat, eşkiyalara, yirmi dört saat kadar uzun gelmişti.

Kuru Zeynel iyice bunalıp bi şey yapması gerektiğine karar verdiği an, karşı tepede Yüksek Oluk muhtarı Feyzi Ağa, tek başına göründü. Artık eskisi kadar çekinmiyordu. Siperlenmeyi gerekli görmeden kasıntılı bir sesle bağırdı:

— Zeynel Ağa!

— Ne var?

— Biz, İskender Ağayla konuştuk. Gelin teslim olun.

Zeynel, belli belirsiz duraklayınca Katır Adil, eti burulmuş gibi atıldı. Sesi boğuktu. Zor işitiliyor, dedikleri zor anlaşılıyordu.

— Aman Zeynel Ağa, aman ayaklarını öpeyim. Biz teslim olmayalım. Bunlar beni, şart olsun öldürür. Ben Sünni olduğumdan... Aman sakın... Aman beni arada bırakma!

Yüzü, adam suratından çıkmış, tanınmaz hale gelmişti. Zeynel, ondan fazla, nedense, kendine acıyarak gözlerini kıstı:

— Meraklanma! Jandarma gelmeden teslim olmak yok, hiç meraklanma!

Muhtar Feyzi anlatıyordu:

— Konuştuk... İskender Ağa, "Teslim olsunlar", dedi. Hakkınızda hayırlısı budur.

— Kendi nerde? Kendi neden gelmedi?..

— Yukarda... Benim odada kahve içmekte... Ayrıca, yumurta falan pişirilmekte... Siz hep açsınız.

— Kendi neden gelmedi dedim, elleri ayakları bağlı da on-

dan mı?

— Ne bağlamasıymış. Biz, verdiğimiz sözün arkasındayız. Sen beni bilmez değilsin. Teslim olun, sonu fenaya varacak.

— Bizim Uzun Oğlan hele bir gelsin, bir görelim, konuşalım. Teslim olmak kolay...

— Niye gelecek? İşte ben burdayım. Biz bu işi hükümete düşürmeyeceğiz. İstersen sen tek başına gel, ötekiler dursun.

— İskender gelsin ki bir... Tüfeğiyle müfeğiyle bir gelsin. Şunu yolla haydi!

— Gelmezse...

— Haşşöyle Burunsuzun Feyzi Efendi! Neden doğrusunu söylememeli a canım! Öyleyse Başçavuşu, bekleriz, bizim Kara Başçavuşu...

— Yahu biz, "Hükümete düşürmeyelim!" demekteyiz, sen, "Kara Başçavuş..." demektesin! Tüfeği namlusundan tut da gel! Hep hemşeriyiz. Hemşerinin kötüsü, yedi kat yabancı Kara Başçavuştan iyidir. Gel laf dinle!

— Bre Muhtar! Sen çocuk mu avutmaktasın! Avanak İskender mi var senin karşında?

— Öyleyse, benden günah gitti aslanım! İnceldiği yerden kopsun. Sen zati evvel eski laf anlamaz bir herifsin.

— Vay! Demek senin bize garazın, eski bir garaz... Aferin Muhtar!

Üç yıl evvel, bu Muhtar Feyzi'nin bacısı bir orman askerine kaçmıştı da, bu işe Zeynel'in yardım ettiği söylenmişti. Zeynel, bunu hatırlayıp güldü.

Muhtar Feyzi Ağa, elini salladı:

— Gel teslim ol! Yanılmaktasın! İş işten geçti.

Zeynel bağırıp susturdu:

— Teslim, sonranın işi! Ben sana orospu bacından kâğıt ge-

tirdim. Şimdilik şunu al oku! Boynuzlarına cila verir. Sıkı tut, atıyorum.

Muhtar Feyzi Ağanın yanındaki kayaya bir kurşun yapıştırdı. Muhtar, kendini can havliyle yere attı.

Adil debelendi:

— Ne halt ettin namussuz?

— Haklısın, halt ettik Katır oğlum, lakin yeni bir halt değil... Bu kurşun, esasında senin İskender Ağanın karnına sıkılacaktı. Ne fayda!

Sesi, silah patırtılarına karıştı, kayboldu. Köylü her taraftan ateşe başlamıştı. Naranın da bini bir paraya... "Herifler haklı! Bunca zamanın meşhur eşkiyası, Kavlak Ali'nin askerlerinden Uzun İskender Ağa pes deyince, Kuru Zeynel rezili kaç para eder? Bir fukara köy bekçisi, haddini bellemeyip ve de yanına iki kopuk peydahlayıp Osmanlı devletine burda harp mi açacak?" Zeynel, böyle düşünerek başını salladı. Yüreği usandığı halde, Maraz Ali oğlana gösteriş yaptığından keyiflenmişti.

Silah sesleri gittikçe sıklaşıyor, barut kokusu, barut dumanıyla dolan boğaz, ayrıca naralarla da inim inim inliyordu. Gümbürtü gökyüzünü tutmuştu.

Zeynel, gürültüden iyice bunalmıştı ki Katır Adil'in seslendiğini duydu:

— Zeynel! Hey Zeynel Ağa!

— Ulan adımızı mı belleyeceksin! Ne var?

— Ben burda fenayım arkadaş!

— Neden?

— Ben burda... Burası berbat... Ben, sizin yanınıza sıçrasam...

— Otur oturduğun yerde... Ferah ol, vurasıya atan yok.

— Olmaz. Burası tüm açık... Bunlar, beni vuracak oh Zeynel

Ağa! Beni, Sünni olduğumdan...

— Otur dedim. Başlatırsın Sünnisinden, Alevisinden... Bir de şimdi seninle mi uğraşacağız? Yat yerinde...

Adil'in mızırdanması kesilince, Zeynel bir şey hatırladı:

— Ali Maraz?

— Buyur Ağa...

— Sen, bu İskender'i geçen gece nasıl buldun?

— Nasıl mı buldum? Ne demek?

— Kendi başına mı Sungurlu'ya indin, yoksa ağan olacak Çerçi namerdi mi yolladı?

— Ağam yolladı. İskender Ağam diyesiymiş ki... "Bana yürekli bir arkadaş lazım", diyesiymiş. Ağam, "Gönlün çekerse gidersin", dedi. "Nasıl bir iş olduğundan benim haberim yok", dedi. Danayı yanıma kattı. Dana göze geldiğinden, köylüye görünmeden, sabah alacasında çıktım.

— Neye geldiğinden?

— Biz, bu danayı üç pazar satamadık. Köylünün istemezleri danamızı göze getirip berbat ettiklerinden, Ağam, "Kimse görmesin" dedi.

Ali anlatıp duruyordu, ama Zeynel artık gerisini dinlemedi. Plan iyi hazırlanmıştı ama İskender'in zannettiği gibi değil...

Laf olsun diye sordu:

— Sen şimdi karakolda nasıl ifade vereceksin bakalım Ali Maraz? Bak beni dinle...

Sözünü bitirmeye vakit kalmadan deminden beri kıvranan Katır Adil, birden sıçradı. Sağ yanındaki toprak parçasını gözüne kestirmişti. Niyeti oraya basıp yukarıya atlamaktı. Islak toprak çözülünce, kendi bir yana, elindeki dokuzlu bir yana yuvarlandı.

— Yat ulan! Delirdin mi?

Adil, artık laf dinleyecek halde değildi. Düştüğü yerden fırla-

dı, yukarı çıkmak için kayalara sarıldı. Kendini çekmek istedikçe, elleri kayıp geriye düşüyordu. Bir kez, "Yahu beni tutun! Ali hey! Ulan Zeynel yetiş!" diye bağırdı.

Üçüncü hamlede gene elleri kurtulunca, eski yerinden daha aşağıya tekerlendi. Silah patırtısı arttığı, misketler, başı üzerinden ıslık çalmaya başladığı için fena şaşırmıştı. Eskisinden daha küçük bir taşın arkasında toprağa sıkıca yapıştı.

Zeynel, kara kuşun gölgesini görüp yere yapışan tavşanları hatırlayarak, "Can pazarı hep bir" diye düşündü. "İnsan olsun, hayvan olsun can korkusu yüreğine düştü mü fark yok!" Gülerek seslendi:

— Bacağını topla arkadaş!

— Neyi aman... Ne dedin?

— Bacağı dedim.

— Bacağa ne olmuş? Vuruldum mu ben?

— Adama atmıyorlar, dedim. Hiç laf anlar mı?

— Vay yandım! Vay anam yandım!

Katır Adil, böyle bağırarak toplandı, kafası ezilmiş yılan gibi beli birkaç kez kalkıp indi.

— Adil! Ulan Adil, dedim? Ne var namussuz?

Adil, toprakları tırmalıyordu. Zeynel, vurulacağını filan unutmuş, başını çıkarmıştı:

— Vuruldun mu Adil?

— Yandım Zeynel, beni yaktınız namussuzlar!

— Nerenden? Kurşun değildir. Bakıver herif, taş misketidir. Bana kaç tanesi değdi. Taş misketi deriden ileri geçemez. Meraklanma!

Adil, cevap vermedi. Sağ bacağı boğazlanmış koyun gövdesi gibi seyiriyordu.

Zeynel, arkadaşının ağır yaralandığına nedense birden inan-

mıştı. Var kuvvetiyle haykırdı:

— Muhtar Feyzi! Ulan Kavat Feyzi! Adam vurdunuz Muhtar! Ulan ben senden bunun hesabını sormaz mıyım? –Adil'e döndü–: Bana bak arkadaş! Hele davran! Bu ne yüreksizlik, ulan Katır?

Bir kurşun kulağını sıyırarak geçip ıslak toprağa gevşek bir ses çıkararak saplandı. Zeynel, boğaza girdiklerinden beri ilk defa ölüm korkusunu sahiden duydu. Kayanın arkasına siniverdi: "Bir baksam mı?" diyen Maraz Ali'yi kolundan tutup zapt etti.

Gürültüden sesini yetiştiremediği için, köylü adam vurulduğunu fark etmemişti. Silahlar, naralar atılıyor, Yüksek Oluk boğazı, gelin alayı sesleriyle dolup taşıyordu. Bu patırtı, herifler yorulup usanıncaya kadar sürdü.

Ortalık durulunca, Zeynel kafasını kayanın dibinden biraz çıkarıp Adil'e baktı. Bacak macak artık seyirmez olmuştu. Bedeni ölü bedeni gibi kaskatı... Oğlanın lacivert çulakiden pantolonu yamasız-yeni... Ayaklarında üstten bağlı şehir kunduraları... "Adam, bacaktan vurulunca hiç ölmez... Lakin bu bizim Katır, biraz yüreksiz olduğundan... Evet, bunun canı gayet tatlıdır. Eli sıyrılsa ofundan ahından durulmaz". Biraz kımıldayınca lacivert çulakinin üzerinde koyu bir şey güneş ışığıyla parladı. Zeynel, bu parıltının kan olduğunu önce anlayamadı. Yer değiştirdikçe parlaklık daha kalın görünüyor, kunduralara doğru inip gidiyordu. En sonunda bacağın altındaki toprağın kıpkırmızı kana kesmiş olduğunu fark ederek, gırtlağını paralarcasına bağırdı.

— Ulan Muhtar! Adam vurdunuz namertler! Adam vuruldu Feyzi pezevengi...

Bağırması, kayalardan kayalara çarpıyor, gök gibi gürlüyordu. Karşıdan tek tük silah atıldı.

— Ulan Adil! Adil, sana dedim yüreksiz... Ses versene... Yara bacaktan... Bacaktan vurulmakla adam ölmez. Korkma, ses ver!

— Gidip baksam mı Ağa?

— Ulan Maraz Ali misin, Ali Maraz mısın, kes yeter! Bir sen eksiktin. Nohut leblebisi mi atılıyor? Halisinden telli kurşun atılıyor. Yat yerine, bitiririm!

Ali, artık hiç seslenmedi. Bir zaman daha geçti. Kuru Zeynel'in bağırmaktan sesi kısılmıştı. Bağırmaya her başlamasında, karşıdakiler alay eder gibi, silah sıkıyorlar, naralanıyorlar, hatta bir ağızdan türkü çağırıyorlardı.

Nihayet köy tarafından bir atlı göründü. Dolu dizgin gelip atladı, dizgini hayvanın başına çevirip muhtarın arkasında yattığı kayaya iki büklüm yaklaştı. Atlının görünmesiyle gürültü kesildiğinden, herifin: "Durun ağalar! Kara Lütfü Başçavuş geldi", diye bağırdığını Zeynel işitip sevindi:

— Kara Başçavuş geldiyse konuşuruz muhtar! Şimdi ben sana sorarım kodoş Feyzi, şimdi...

Kara Başçavuş'un gelmesiyle Zeynel'in tepesine biriken ölüm dumanı derekap dağılmıştı. Kara Başçavuş ruh gibi ahbabı... Mahkeme için hiçbir faydası olmasa, köylüye ezdirmez.

Kara Lütfü Başçavuş, mavzeri omzuna çapraz asmış olarak yokuşu ağır ağır indi. Elinde öküz sinirinden meşhur kırbacı vardı. Karayağız bir babayiğit ki yüz otuz sağ okka çektiğinden değme hayvan taşıyamaz.

Köyde Uzun Iskender'i görmüş, işi biraz tahkik edip muhasaradakilerin köy bekçisi Kuru Zeynel'le Katır Adil, bir de küçük oğlan olduğunu anlamıştı. Hiçbir şeyden çekinmemesi lazım geldiği halde, yolun yarısında "ne olur ne olmaz" diye durup beraber getirdiği üç jandarmanın yanına gelmesini bekledi. Bir yandan da çekindiği belli olmasın diye Muhtar Feyzi ile konuşuyordu. Öğreneceğini öğrendikten sonra birkaç adım daha indi, elini alnına siper ederek seslendi:

— Hey Zeynel!

— Buyur başefendi!

— Orda mısın?

— Burdayım.

— Hâlâ "burdayım" diyor. Gelsene... Bir de okuntu mu gönderelim?

— Başefendi, bu namussuzlar bizim Katır Adil'i vurdular. Haberin olsun, ben bunlardan davacıyım. Hem de Muhtar Feyzi kavatı keyfi vurdu.

— Yok canım? Yarası neresinde?

— Bilmem! Bacağında allalem!

Zeynel, tüfek elinde kalktı, acelesinden düşe tekerlene Adil'in yanına yetişip üstüne eğildi. Katır oğlan yüzükoyun yattığından suratı görünmüyordu. Yavaşça dürttü:

— Adil! Bak kim geldi? Bizim Kara Başçavuş geldi, Kara Çavuş... Kalk artık arkadaş!

Tüfeğin burnuyla okşar gibi, boş böğrüne dokundu. Adil fena gıdıklanır, kan uykuda olsa, neresine dokunulursa dokunulsun sıçrayıp kalkar. Bunu bilen Zeynel, bana mısın demediğini görünce, yanına diz çöküp gövdeyi çevirdi. Bakar bakmaz, irkildi:

— Ölmüş bu... Ölmüş... –Başını çevirdi, kayalara doğru bir nara vurdu–: Yediniz oğlanı namertler! Hay Allah belanı versin kavat Feyzi! Başefendi, bizim Adil'i bunlar yediler.

— Ölmüş mü? Lafa bak!

— Vallah billah ölmüş... Fukaraya kıydılar başefendi! Bu dinsiz imansız Yüksek Oluklular... Bu Feyzi pezevengi... "Atmayın", dedim. "Ulan domuza mı atmaktasınız?" dedim. Bu namussuz Muhtar Feyzi, yedi babayiğidi...

— Belki ölmemiştir. Baygındır. Aşağı indir. Sırtla şunu... Tü-

feği bana at da sırtla getir.

Zeynel, hiçbir şey düşünmeden Kara Başçavuşun dediğini yaptı. Tüfeği sopadan değersizmiş gibi fırlattı. Var kuvvetini toplayarak Adil'in ağır vücudunu yerden koparıp sırtladı.

O zamana kadar hiç sesini çıkarmayan, sindiği kayanın arkasında hiç kımıldamamış olan Maraz Ali'yi büsbütün unutmuştu.

Ölünün sağ bacağı, kalçadan kırılmış gibi sallanıyordu.

Boğazın dibindeki yola, Zeynel'le Kara Başçavuş aynı zamanda vardılar. Başçavuş, ölünün yere uzatılmasına yardım etti. Sonra kalbini iyice dinledi, göz kapaklarını kaldırıp içlerine baktı.

— Ölmüş öyle ya başefendi? Yediler bu namertler, oğlanı... Yediler suçsuz günahsız...

Yüksek Oluklular, düze inerken boğazın ağzını tutan Sarıcalılar da yanaşmışlar, hepsi de adam ölüsü karşısında donakalmışlardı.

Kara Lütfü Başçavuş, dargın, ayıplamış bir sesle söylendi:

— Bu yaradan ölmeyecekti ya, bacaktaki bir yaradan...

— İşte ölmüş...

— Başka yarası olmasın! Açın şunun göğsünü...

Bir jandarma, ölüyü iyice yokladı. Elini şapkasız başında gezdirdi, karnını mıncıkladı:

— Başka yara yok, başefendi, yara bacakta...

— Şu halde, kurşun bacaktaki atan damarı kesmiş... İyi oğlandı. Ben severdim. Gitti bok yoluna... Vaktinde bilinip şuradan bir mendille sıkılsaydı, doktora yetiştirirdik. Aldırma Kuru Oğlan! Ne desen boş... Vade yetmiş bir defa... Kimin vurduğunu gördün mü?

— Görmedim. Hepsi de domuza atar gibi attılar. İlle şu Muhtar... –Feyzi'nin üstüne yürüyecek gibi davrandı–: Şu Feyzi deyyusunu sen, benden iyi bilirdin. Bizim katilimiz budur başefen-

di, fukarayı keyfi öldürdü.

Muhtar Feyzi, işin buralara gelmesinden pişman olmuş, adamakıllı telaşlanmıştı. Atıldı:

— Sor anla, başefendi! Ben, İskender'le köye çıktım. Tüfeği odaya bıraktım. –Halbuysa tüfeği hâlâ elindeydi–: Dönüşte ben silahsızdım. Şart olsun ben kurşun atmadım. Sor da bak!

— Elbet soracağız. İnsan ölüsü bu, it ölüsü değil... –Jandarmalardan birinin yerden aldığı üçlüyü gösterip Zeynel'e sordu–: Senin silah bu mu?

— Değil! Bu, Adil'in üçlüsü... Benimki bildiğin dokuzlu... Sungurlu tüfekçisine muayene ettir, icabında Ankara'ya gönder. Bir tek mermi yakarsa cezama razıyım.

— Nerde oğlan? Yanınızda bir de çocuk varmış. "Çerçi Süleyman'ın hizmetkârı" dediler. Çoluğu çocuğu başınıza toplayıp... Bu işte sen bu sefer halt ettin Zeynel! Çerçi'nin hizmetkârı sizin yanınızda ne arıyor bakalım? Adı ne bu rezilin, adı?

— Adı: Ali... Ben kendisini ilk defa geçen akşam İskender'in yanında gördüm. Tanıdığım, bildiğim oğlan değil...

— Onda da uzun silah var mı?

— Yok... Ondaki bir kötü döner... Dedem zamanından kalma...

— Allah beterinden saklasın, el kadar bir oğlanı bu işlere neden karıştırmalı! Çağır şunu gelsin, korkmasın!

Zeynel dönüp yukarıya doğru seslendi:

— Ali! Hey Ali...

— Buyur Zeynel Ağa...

— İn aşağı... Şuna bak...

— Nereye?

— Bu nasıl bir söz! Bak başefendi istiyor. Seğirt gel!

— Haydi işine... Adil Ağamı bunlara vurdurdunuz da...

— Ulan rezil! Bak başefendi...

— Başlarım başefendinin avradından... Adil Ağamı...

— Ulan delirdin mi?..

Zeynel, söz bulamayacak kadar şaşırmıştı. Köylülerle, jandarmalar da hiçbir şey anlayamadılar. Yalnız, Kara Başçavuş ne şaştı, ne de kızdı. Belli belirsiz alay etti:

— Yoksa teslim olmak niyetinde değil misin yiğit?

— Elbette... Sen kimin itisin ki ben sana silah teslim edeceğim?

— Doğru bir laf! Ben doğru lafa ne diyebilirmişim! Peki, Sungurlu'dan bölük kumandanı gelse...

Maraz Ali, bir vakit Kulveren'de Çerçi Ağasına misafir olan ak saçlı jandarma komutanının bölük komutanlarından daha büyük olduğunu öğrenmişti.

— Ak saçlı binbaşı gelmeyince, teslim olanın...

Kara Lütfü Başçavuş, biraz düşündü:

— Peki yiğit! Sen keyfine bak! Ben, şimdi birini telefona yollarım, "Eşkiya çevirdik, bizim rütbeyi küçük gördüğünden sana teslim olacakmış, gel de teslim al!" derim. Haberci gitmeden yüreğini bir yokla bakalım, iktiza ise Çorum valisi de gelsin. Sen, beni her zaman bu tavda bulamazsın! –Sesini alçaltarak Zeynel'e bir daha sordu–: Kopuğun elinde uzun silah yok dedin, öyle ya?

— Ne uzun silahı başefendi? Balkan harbinden kalma bir döner... Kurşun atmaya atmaz ya, atsa da iki karış önüne düşer.

Başçavuş, oğlanın cahilliğine acıdı, sesini değiştirdi:

— Oğlum Ali! Senin aklın ermiyor. Gel aşağı... "Döverim" diye korkuyorsan, vallaha dövmem. İnanmazsan Zeynel'e sor. Gel, efendi efendi teslim ol, kabadayılık sende kalsın.

— Hepinizi kırmadan, şart olsa da teslim olmam. Adil Ağamın kanı yerde mi kalacak?

— Böyle bir kahraman şart etti mi inanacaksın!

Tecrübeli Başçavuş, böyle diyerek ihtiyatla gerilemiş, kolundan tutup Zeynel'i de kendisiyle beraber çekmişti.

— Oğlum, bize teslim olsaydın iyi ederdin. Şimdi Çorum'a haber uçuracağız, alaylar isteyeceğiz. Uzun iş gayetle... Ne dersin?

Ali karşılık vermedi.

Ölüyü görünce korkuya kapılan köylüler, Başçavuş'un hiçbir şey olmamış gibi şakalaşmasıyla yeniden yiğitlenmişlerdi. Hele Sarıca Muhtarı Arif Ağa, hiç zapt olmuyordu.

— Tutun şu rezili! diye bağırdı. Sürüyüp getirin. İki şamar çekeyim de koca bir başçavuşu saymamak neymiş, bellesin!

Yüksek Oluk Muhtarı Feyzi Ağa da aşağı kalmak istemedi:

— Korkmayın! Köy kanununda yazılı... Eşkiyaya vur emri var. Kötüsü gelirse, "Muhtar emretti" dersiniz. Gerisi benim işim!

Maraz Ali, bunlara kısaca meydan okudu:

— Binbaşıdan başkasına teslim olmam, üstüme geleni yakarım!

Kara Başçavuş, bir kayanın arkasına geçmişti. Ali'den tarafa bir zaman düşünceli düşünceli baktı. Sonunda jandarmalara kumandayı verdi:

— Şunu alın gelin, ne duruyorsunuz eşekler? Silahlıdır, dikkat edeceksiniz.

Bu emir üzerine, birkaç köy delikanlısı jandarmalardan önce davranıp yokuşa sardılar.

Maraz Ali, hiç telaşsız bağırdı:

— Gelmeyin! Şart ettim, vallah vururum!

— Hele namussuza hele! Diye güldüler.

— Yakarım! Şart olsun yakarım!

Aldırmadılar.

En ilerde, kırmızı pehlivan enseli biri gidiyordu. Sarıca'dan

bir oğlan... Arif Ağanın da yakın akrabası... Eşkiya reisini yakalayan Yüksek Oluk'a karşı Sarıca'nın namını kurtarmak için öne atılmış bir yiğit... Zeynel'in tabanca için söylediklerini dinlediğinden hiç ürküntüsüz...

Bu oğlanla arasındaki mesafe, üç adım kalınca, Zebun Ali, siperden sıçrayıp kalktı, silahını uzatıp gözünü kırpmadan ateş etti. Karadağ tabancasının başparmak iriliğindeki kurşunu delikanlının tam alnına değdi. Kasket uçup gittiği zaman kafatasının yarısı da beraber fırlamış, suratının üstünde eğri büğrü, alelacayip bir şey kalmıştı. Fukara oğlan, ellerini yüzüne götürdü. Sonra gövde bir kere sıçradı, tek ayağı üzerinde dönerken arkaya devrildi. Alçak bir kayayı aştı. Hırıldayarak biraz kaydı, iki küçük taşın arasına baş aşağı takıldı.

Ali'nin üstüne yürüyen jandarmalar da, öteki köylüler de neye uğradıklarını şaşırmışlar, silahlı olduklan halde bakakalmışlardı.

Aşağıdan seyredenlerin de sesi soluğu çıkmıyordu.

Dağılan kafa önce pek kanamadı. İnce damarlar, elektrik lambalarının içindeki teller gibi yavaş yavaş kızardılar. Sonra birdenbire kan çoşup köpürdü, gırtlak borusundan kol kalınlığı uğradı. Bu sıçrama, vücut debelendikçe artıyordu.

Maraz Ali, kan kesilene kadar leşi dalgın bakışlarla seyretti. Aşağıdan biri, herhal Sarıca Muhtarı Arif Ağa, gırtlağını yırtarak: "Bizim Recep'i vurdu, aman!" diye haykırınca etrafına baktı. Silahını, hiç duraklamadan, köylülerden bir başkasına, bu sefer bir kara yağız delikanlının kafasına doğrultarak tetiğe çöktü. Dehşetli bir patlama duydu, gözünün önünden bir karaltı geçti.

Heriller derekap kendilerini yokuştan aşağıya attılar.

Maraz Ali: "Değmedi namussuz kurşun", diye düşünerek yeniden nişan almaya davrandı. Ancak o zaman, kötü silahın ne demek olduğunu anlayarak "Vay avradını... Ulan Çerçi Süley-

man, ulan küçük avradını..." diye küfretti.

Kurşun, tabancanın namlusunu kökünden parçalamıştı.

Maraz Ali, elinde kalan yumruk gibi demir parçasına bakarak biraz düşündü, başını iki yana salladı, Kara Başçavuşun dehşetten açılmış gözlerine gülümseyerek elindekini fırlattı:

— Al efendi ağa! Şimdi teslim oldum!

— Tutun şu namussuzu! Tutun!

Jandarmalarla köylüler, başçavuşun bu emrini ikiletmediler, oğlanın üstüne fırtına gibi yürüdüler.

Maraz Ali, aşağıdan bakılınca, daha çelimsiz, daha ufak görünüyordu. Kollarını iki yanına bırakmış, yumruklarını sıkmıştı. Ufak-çelimsiz ama suratında korku morku yok! Görünüşü öyle... Adam gibi...

Kuru Zeynel'in hamiyetinden gözleri yaşarmıştı. "Ulan zebun oğlan", dedi. "Eski eşkiyalığın zagonunu bir tamam yerine getirdin. Demek ki senin işin berbat! Sen bu dünyada çok sürünür, az yaşarsın!" Gözlerini ıslak ıslak kırpıştırırken köylüler yakasına sarılıp Maraz Ali'yi kayadan aşağıya aldılar, dövmeye başladılar.

Kuru Zeynel yutkundu: "Allah, bizim belamızı versin", dedi. "Biz adam olmayız! Bizden adamlık ne kadar uzak..."

O günün gecesi, Yüksek Oluk köyünde eşkiyalara öyle bir dayak atıldı ki, anlatanlar:

"Dağın taşın takat yetiremeyeceği bir dayak..." dediler.

Eğer meseleyi duyan Dede Kasım, "Daha fazla adam ölmesin" diyerek hastalığına bakmadan atlanıp yetişmeseydi, Muhtar Feyzi Ağanın dediği gibi, "Pislik orada temizlenecekti".

Yüksek Oluk boğazında bu işlerin olduğu günün ikindi üstü, Sungurlu'nun Belediye Kahvesi'nde millet, geceki afatı konuşuyor, İstidacı Bilal Efendi, parmağını ısırarak tekrarlıyordu:

— Ben, doğrusu korktum arkadaşlar, bir uyandım ki dışarda

bir şarıltı. Kıyamet günü mü, yoksa Nuh tufanı mı, diyerek doğrusu bana dehşet elverdi.

Tüfekçi Ferhat başını salladı:

— Sen aksak olduğundan, "kaçıp kurtulamam, su beni toparlayıp alır" diye korkmuşsundur. Hem de almalıydı ne olacaksa... Hep kurtulurduk, sen de, biz de...

— Halt etmişsin.

— Asıl halt eden bu rahmet! Gecenin birinde bunca günahsız reçperin, ekinini mekinini batırır da seni temizlemez!

Çerçi Süleyman, işte bu sırada içeri girdi. Suratı asık... Gözleri öfkesinden büsbütün ufalmış. Bir iskemle çekip yanlarına oturdu, yarım ağızla: "Cemaate rahmet!" dedi.

Tüfekçi Ferhat Usta, şaştı:

— Sen bu karışıklıkta kasabaya ne zaman yetiştin?

— Ne var? Kasabaya gelmek de yasak mı?

— Dün geceki afat sizin oralara uğramadı demek?..

— Sorma ağa! Ben o rahmetten önce geldim. Aklım fikrim köyde...

— Akıl fikir var da he mi?

— Olmasa tüfekçi dükkânı açmaz mıyım rezil? Var iyi kötü...

İstidacı Bilal Efendi, sanki tarlaları batmış gibi içini çekti:

— Zarar çok ağalar, zarar yaman!

Çerçi Süleyman Ağa cevapladı:

— Evet, mal kaybı çokmuş... Can kaybı da olmuş ya, Kara Başçavuş bizden gizledi. Birçok köylerde telefon konuşması kesilmiş. Hey Allah! Eller neyle uğraşır, biz neyle?

Tüfekçi, küçük mavi gözlerini kırpıştırarak sordu:

— Neyle bakalım?

— Bırak Ferhat Usta! İşi, gücü terklemişim. Töbe yarabbi! Yahu bu dünya bozuldu, anladık, lakin bu kadar mı namussuz?

— Oğlum, dünyanın bozukluğundan sen de yakınmaktaysan biz şuraya uzanıp ölelim. Şundan ki, bu dünyayı bozanların başında, benim bildiğim sen varsın.

— Meseleyi duymadığından bre Tüfekçi... Bir duysan, hamiyetten gözlerin yaşarır. Bizimkisi: "Besle kargayı koynunda, oysun gözünü" hesabı... Şimdi söylesem gülersiniz de, gülmenizden karnınız yırtılır.

— Sakın senin körpe karıyı dağa mı kaldırdılar Çerçi Efendi, rahmetin şakırtısına getirip...

— Höst! Kimin ağzına? Ben ne yaparım? Bilal Efendi'ye sor da bak!

— Ne yaparmışsın. Birinin namuslu karısını daha baştan çıkarırsın. Sana ayaran karının işkembesine...

— It ürümekle, Tüfekçi...

— "Karı işkembesi mundar olmaz" mı diyeceksin? Vazgeç de meselemize gelelim! Ne var?

— Ne varmış? Sen burda otur da rahatça gevişlen! Şurda, şuncacık bebekler, dün cin olmadan bugün adam çarpmaya çıkmışlar ağa!

— "Adam" dediği, sakın kendisi olmasın İstidacı? Bu Çerçi Süleyman Ağa artık kendisine "adam" demekliğe mi başladı?

Çerçi Süleyman, Tüfekçinin lafını, laftan saymamış gibi İstidacı Bilal Efendi'ye döndü:

— İnsan bozulmuş kardaş! İnsan düzenbaz olmuş ki, büsbütün...

Tüfekçi Ferhat Usta kendi kendine söylendi:

— Ne demişler? "Şu dünya bir düzen olmuş. İkrarından bezen olmuş / Her şakirt bir hezen olmuş / Yontsan incelmez incelmez" demişler. Lakin burdaki "şakirt yontma" işi, Çerçi'ye düşmez, Çerçi'nin küçük kanya düşer! Bunu bu Çerçi böylece bilmek gerek...

Çerçi Süleyman, Tüfekçiye şaşmış gibi baktı:

— Sana bugün ne oldu efendi? Senin canın bugün nışadırı bol kalay istemekte ya, benim sıram o sıra değil! –Gene İstidacı'ya döndü–: Sen benim kötü hizmetkârı gördün, bilirsin.

— Bilinmez mi? Maraz oğlan... Adı neydi? Dilimin ucunda...

— Adı batsın. Adı, haşa sümme haşa, Ali... Yabanın yezit firavununa Ali adını koyanın... Töbeee...

Tüfekçi göz kırptı:

— Şimdi anladım İstidacı! Bu bizim Çerçi Süleyman kardeşimiz, küçük karıyı, hizmetkârı Ali yiğitle samanlıkta filan... Haa ne dersin?

— Vay namussuz Tüfekçi, bu nasıl bir lakırdı?

— Oğlum, köy yerinde ağa karısının azap kısmına bir küçük borcu olduğunu sen şimdi inkârdan mı geleceksin? Ağanın küçük karısı bu borcu, aydan aya, çamaşır günü bir tamam ödemezse, yarın mahşer yerinde... Bu topal İstidacı neye güler pis pis? Sana mı, bana mı Çerçi Efendi?

— İki laf ettirir mi Müslümanlar? Dinle Usta: Oğlan meğersem bizden habersiz, şunun bunun kızına, gelinine dolanırmış. Körpe kız, körpe gelin sahipleri, sonunda bunun elinden amansız kalmışlar. Bana gelip "şöyle şöyle" diye ağladılar. İki şamar çektim, vay sen misin şamarlayan...

— Dur bildim. Oğlan sana paça-kasnak daldı, karakucağın pehlivan oyunuyla senin şu koca göbeği havaya getirdi. Yazıklar olsun Çerçi!..

— Bizi yere vurmak n'ağzına! Şamarları yiyince ağamızın canı sıkılmış, "Vay böyle haa..." demiş. Bizim bir boz dana vardı. Geçen Pazar, hani görüp beğendiğin dana... Avucumda fındık üzüm yedirerek beslemişim. İşte o danayı sürüp götürmüş. Ayrıca yolunu bulup bizim karının sandığını açıp baba yadigârı dö-

neri beline sokmaz mı? Yedi bankınot da para...

— Salt yedi bankınot mu? İşte bunu beğenmedim. Hazır sandığı yarmış, yedi yerine yetmiş bankınot almalıydı ki...

— Köy yerinde olmadığından bilmezsin. Ben parasında değilim. Yol olur. Bizi Maraz Ali gibiler bi kez soymaklığa başladılar mı ben elli hanelik Kulveren'in itiyle köpeğiyle nasıl baş ederim? Oğlana "Maraz" dedikçe, sağ yanına sıfır koyacaksın. Uzaktan akraba olmasa ben öylelerini avluya uğratmam. Anası bizim kabilenin karısı... Seferberlik dullarından bir fukara ki sabahtan akşama yiyecek ekmeği yok... "Biraz sebeplensinler" dedim. "Yahu", desen "bu Sungurlu toprağında sen İsa Peygamber mi kesildin kavat?.." Doğru!

— Bu Çerçi bize gayrı laf bırakmaz oldu İstidacı! "Kavat" sözünü kendisine yaraştırmasına ne dersin?

— Kavatım elbette... Alageyik cinsi kavatlardan olmasam elin zibidisini... Töbe hey Allah! Dün sabah uyandım. Seslenirim, oğlan yok... Hiylelendim. "Bre bizim boz dana..." Yok! "Bre nedir?" Sonunda iş anlaşıldı. Biz atlandık, gecenin bir vakti, kasabaya indik. "Beni şuncacık it eniği soydu", diyerek karakola nasıl gidersin? Sordum, soruşturdum. Bizim ağzımızdan bir selam sarkıtıp boz danayı Emrali Mustafa Bey'in ahırına bağlamamış mı?

— "Bağışladım!" dediyse, aferin!

— Nerenin bağışlaması? Hesabıma otuz kayma almış!

— Senin azap benim paramla mangır etmez. Yüz kayma almalıydı ki, ne fayda! –Tüfekçi, biraz durdu, düşündü–: Dur hele! Bu senin Marazlı azap evvelki gün bize geldi. Tabanca alacak oldu. Bir kötü dönere mermi istedi.

— Tamam! Allah için tanıksın! Ulan biz resmen maskara olduk. Emrali Mustafa Bey güldü bir zaman... Başçavuş Kara Lütfü Efendi güldü bir zaman... İz sürdük. Uzun İskender'in evine

dayandık, bizim Uzun İskender'in...

— Sakın Uzun herifi vurup murmasın? Aralarında vazgeçti mi vardı?

— Artık bilmem, İskender'le birlikte yatsı vakti evden çıkmışlar...

— Peki...

— Şu saata kadar ikisi de meydanda yok... Ne cehenneme gittiler belli değil!

— Bu kadarcık şeyi fikredemedin mi? Gece yağmur bastırdı. Sular ikisini de toparlamıştır. Ferah ol, ahın yerde kalmadı demek... Allah ikisini de gebertti güzelce...

— Dün gece olsa, ben de seninle beraberim. Bunlar önceki gece çıkmışlar. Kara Başçavuş fena kızdı. Oğlanı yakalayınca biraz okşayacak, biraz da mahpus damına atacak. Bir zabıt tuttu ki, olursa o kadar olur.

— Oğlan kaç yaşında?

— Yaşını ne yapacaksın bre Tüfekçi? Adam olmadıktan sonra...

— O sebebe sormadım. Yaşı küçükse mahpushaneye koyamazlar.

— O kadar da ufak belleme! Yaş on altı, on yedi...

— Tamam! Biraz içerde yatar da akıllanır. Köylere telefon çektirseydin.

— Çektirdim ya, dünkü yağmurdan telefonlar bozulmuş. Hepsine çektiremedik. Şu saata kadar yakalanıp yakalanmadığı da öğrenilemedi.

Çerçi'nin son sözüne yetişen Köse Hacı soluk soluğa lafa karıştı:

— Nerenin yakalanması hay efendi, kim kimi yakalamakta? Yiğit Ali'ye yan bakmak kimin ağzına bundan böyle!

— Anlamadım!

— Eşkiyayı bu kez gayet zorlu söylemekteler Çerçi Ağa, bu kez, bunlar öyle ele gelecek çeşitten değilmiş.

— Kim? Bizim Maraz oğlan mı?

— Artık bilmem. Köyleri batırmışlar ki baştan ayağa...

Çerçi Süleyman, Tüfekçi Ferhat Usta, İstidacı Bilal Efendi hiçbir şey anlamadan birbirlerinin yüzüne baktılar.

Köse Hacı, şaşı gözlerini keyifle süzerek kasketinin siperliğini yana çekti, kibirlene kibirlene başını salladı. Bir iskemleye çöktü:

— Bu kez eşkiya gayet yaman! Bu kez, bu bela kolay defolacak belaya benzemez!

— Yahu, sen tozuttun mu Hacı?

— Dediğim şu: Eşkiya bu kez zorlu...

— Benim hizmetkâr Ali Maraz'la Uzun İskender he mi?

— Ne sandın?

Tüfekçi Ferhat Usta beyaz sakalını sert sert kaşıdı:

— Hangi İskender? Şu bizim serhoş, kumarbaz, rezil, soytarı Uzun İskender mi?

— Vay, sen İskender Ağayı beğenmedin mi Tüfekçi? "İskender" diyerek sen nereye geçmektesin? Bir kez eski kulağı kesiklerden... Sen, Uzun İskender'i bana soracaksın. Bir zamanlar, ağlayan bebekleri onun adına sustururlardı. Sen bile kimbilir kaç kez "İskender Ağa" denilince hırkadak sesini kesmişsindir.

— Beni karıştırma, köse sakalından başlarım...

— İşte bu bildiğimiz İskender, peşine on beş atlı peydahlamış. Çapraz armalarda beşer yüz fişek... Bellerde Çerkez kamaları... Çifte Alaman bombaları... Parabellum tabancalar... Omuzlarında kız gibi Osmanlı mavzerleri...

— Beraber gibi şuna bak! Peki, bunlar bir yeri mi basmışlar?

— Hey Tüfekçi, "Bir yeri..." nasıl söz? Köyleri büsbütün bi-

tirmişler. On beşe yakın köy ipten kuşağa indirilmiş. Kasım Dede'yi bilirsin. Önce onun köyünü basmışlar. Köy akşam ezanı muhasaraya alınmış. Tam bildiğimiz askeriye düzeni... Muhtarı, üyeleri toplamışlar, bir güzel döküm dökmüşler, Kara salgın hesabı... Senin anlayacağın, hali vakti yerinde olanlardan şu kadar vergi toplamışlar.

— Dur Köse Hacı! Sen de orasını, "Vergi kesmişler" diyerek zıplayıp geçme! Sen bu namussuzları Çerkez Ethem Paşa çetesi ettin gitti.

— Ne sandın? Elbette Çerkez Ethem Paşa çetesi... Dahası var: Ağa takımının evlerinden gelin sandıkları çıkarılmış, işe yarar ipekliler, atlaslar, giyim kuşam hep ayrılmış...

— Anladım. Şuraya tüccar dükkânı açsalar gerektir. Emrali Mustafa Bey'in rızkını kesecekler. Öyle ya, ucuz verirler. Sermayesine verseler ne lazım gelir?

— Değil efendi, say ki Mehdi Resul koptu geldi. Fistanları, pırtıları evlenecek çağdaki fukara kızlarına dağıtmışlar, öküzü olmayana öküz parası, tuzu-gazı olmayana münasip miktarda harçlık vermişler. Köy sandığına kara salgından borcu olan fukaranın borcu silinmiş... "Olmaz" diyerek, kızını fukara delikanlılara vermezlenen ağa takımına öyle bir meydan dayağı çekmişler ki, olursa o kadar olur. Sonunda reis, hükümet adamı gibi, sözü ele almış, "Bundan böyle bu topraklarda benim zagonum yürüyecek... Çizgiden dışarı çıkanı tespih tanesi gibi asarım" demiş.

— Peki, biri koşup gizliden karakola haber vermemiş mi?

— Vay sen olsan, demek haber mi verirsin?

— Haber vermek şurda kalsın, "Tutun uşak! Hele davranın!" diye bir de sopa çekerdim. Bu zamanda eşkiyalık söker mi?

— Hele yavruya! Heybetlerini görenin dudağı çatladığını ne

yapalım? Sen altını pisletirdin ki...

— Ben bir vakit pisletmem! Ben sen miyim? Böyle bir velvelede altına kim pisler? Senin gibi, kısır kanların göbeğine Kuran yazan düzenbaz hacılar pisler.

— Oğlum Tüfekçi, senin kanya mı yazdık ki...

— Ne haddine! Benim kanya yazdığın son olur. Leşini itlere...

Lafın debdebesiyle başlarına toplananlar araya girdiler:

— Çekişmeyi geçin de n'olmuş anlayalım!

— Şunlarda hiç akıl var mı efendi? Sonunda n'olmuş?

Köse Hacı, şaşı bakışlarını burnunun ucuna topladı. Öfkelenmiş gibi başını salladı:

— Adama iki söz ettirir mi şu Tüfekçi? Lakin suç bizde... Duydun bir mesele, yüreğinde sakla...

— Uzattın sakalı boklu! Söyle de sonu gelsin! Yakalanmışlar mı?

— Nerenin yakalanması, bre Ferhat Usta kardeşim! Sarıca'dan Kızıl Pınar'a geçmişler. Orda senin gibi bir avanak varmış ki, "Davranın uşak!" demiş. Bizim köylümüz, boynu yularlı mal gibidir. Nereye çeksen oraya gider. Birkaç kendini bilmez, davranacak olmasın mı? Az kalmış ki köyü yaktıralar... Çevirmişler. Bi yaylım ateş... Bi daha... Bereket versin muhtar başını açıp koşmuş, "Amanı bilir misiniz? Bunlar akıl noksanı zibidiler. Kusurlarına bakmayın. Dileyin dilediğinizi, alın muradınızı" diye yalvarmış. Burda da eşkiya vergi dökmüş, evlenecek fukaraya, çifti bozulmuş reçpere yeterince bağış... Tam bu sıra müfreze kavuşmaz mı?

— Hangi müfreze? Orda müfrezenin o sıra işi ne?

— Bunlar, Yozgat tarafının sayım müfrezesi... Sarıca'dan "Eşkiya var" habercisi giderken, yolda bunlara rastlamaz mı? "Şöyle şöyle..." demesiyle Yozgat yüzbaşısı "At bin!" emrini basmış. Yüzbaşı, gayet sert herifmiş... Yürekli, gözü kara bir yüzbaşı...

Köyü çevirmiş, "Teslim olun!" diye bağırmış. Eşkiya ne dese iyi?

— Bilir miyim? Başta akıl olmayınca ne derse der.

— Reis, bir nara vurmuş, "Sen teslim ol yüzbaşı!" diye haykırmış. Biraz vuruşmuşlar. İlk ateşte yüzbaşının beş yüz liralık Arap atı vurulmuş. Bombalar patlayınca...

— Bombaları eşkiya mı patlatıyor Hacı?

— Ne sandın? Müfreze dağılmış, fukara Yozgat yüzbaşısı, çavuşun üzengisine yapışıp tatlı canını güç ile kurtarmış. Eşkiyalar ordan Mertek köyüne geçip...

— Hacı, başlarım haa... Kes yeter!

— Beş paranı mı aldım ki bu sözü böyle dedin Usta? Ben de bizim bacanağın yalancısıyım. Bacanak, Sarıca'ya yakın oturur. Laf aramızda, eşkiya uğradığını duyunca buraya fişek bulmaya gelmiş. Ben aptesteyim! Avluya top güllesi gibi girdi. Altındaki hayvan gök tere kesmiş. "Dur yahu! Kelle mi götürmektesin? Bununki de can... Bu böyle çatlayasıya sürülür mü?" dedim. "Bre bacanak! İş işten geçti. Ata ite bakacak sıra mı? Irz namus ayak altında..." diye başladı ki, benim doğrusu aklım karıştı. Hazırlardan iyi olmasın, ahbaplardan elli, altmış mermi uydurduk. Bizim bacanak geldiği gibi geçti gitti.

Dinleyenlerden biri, kendini toplamaya çabalayıp elini kaldırdı:

— Karıya kıza dokunurlarsa, kulak verme Hacı, bannamazlar!

Bir başkası, dizine vurdu:

— Yahu, nasıl iş! Bu devirde böyle eşkiya... İnanayım mı?

Tüfekçi Ferhat Usta dikilip sordu:

— Çete başının, bizim Uzun İskender rezili olduğu nerden belli?

— Bacanak dedi ki... "Pisliğin başı, sizin Sungurlu'dan çıkmış" dedi. Altında Urfa'dan gelme bir Arap atı varmış. Rüzgâr

kaç para ve de Köroğlu'nun kır at kaç para!

— İskender'in altında öyle mi? Bir tas şaraba, bir hafta maskaralık eden soytarının... İki gün önce Pazar yerinde uyuz it gibi gezinmekteydi ve de canını taşımaktan acizlik getirmişti.

— Artık bilmem. Ben, bizim bacanağın yalancısıyım.

— Sen yalnız senin bacanağın değil, bu Sungurlu toprağının birinciye gelen yalancısısın! Önceki gün Sungurlu'nun pazarı... İskender zibidisi burda... O akşam yağmur başladı, kesilmeden iki gün yağdı. Az kaldı ki, dünyayı sel götüre. Dereler geçit vermez oldu. O kıyamette bu herif silahı nerden düzmüş, çeteyi başına nasıl toplamış da bu işleri çevirmiş? Yalandır.

— Kurt dumanlı havayı sever.

— Şimdi bütün bütüne halt ettin Hacı! Fukara kurt, senin bu İskender itine, "kurt" dediğini duymasın, ossaat seni paralar. Hayır, aklım yatmadı. Bizim Uzun serseri, Urfa'nın Arap atını, Alamanın el bombasını, on beş zeybeği nerden buldu ki, yağmur selinin bastığı demde, Ebumüslim gibi, hopladı çıktı?

— Tedarikini önceden görmediği ne belli! Doğrusunu ister misin, son günlerde fikre dalmıştı ki, derinlere dalmıştı. "Parasızlıktan canı yangın besbelli!" diye acıdım, "Erkek kısmına fazla düşünmek iyi değil" dedim, "Ne olmuş hamdolsun! İnsan kendinden üsttekilere bakmamalı, kendinden aşağıdakilere bakmalı ve de haline şükretmeli!" dedim. Güldü bir vakit... "Bre Hacı, ben de öyle demekteyim ya, gel de şu deli gönüle söz anlat?" dedi. "Bu dünyada ya aklın ermemeli, yahut ki erince gücün yetmeli! Biz kıyamet gününe kaldık Hacı, dürtersin gitmez, çekersin gelmez. Hele bakalım! Bir umudum, şu dağın ardında kaldı. Ya devlet başa, ya kuzgun leşe..." dediydi. Meğer dağ başı olmayı tasarlamış!

— Dur, aklıma gelmişken sorayım: Bu işler, duyulunca bizim Kara Başçavuş atlanıp gitmemiş mi, ossaat?

Köse Hacı, etrafına baktı, sesini alçattı:

— Yabancımız yok öyle ya! Şimdi Kara Başçavuştan başlatırsın. Bunlar, eşkiyalığın öldüğü çağların karakol pehlivanları... Şurda bir fukara oğlan, bir kız kaçıracak da bunlar ona yiğitlik satacak... Kara Başçavuşun yiğitliğini görelim! Eşkiyanın başına alıcı kuş gibi çökmeli... Karakolda oturup telefonun manyetosunu bükmeli değil...

— Şimdi nerelerde bizim İskender Ağamız senin hesapça?

— Mertek'ten sonra Yüksek Oluk'a çıkmış. Muhtar, halt edecek olmuş, "Sallandırın!" demesiyle... Köylü araya girmiş. İskender Ağanı on iki katırla ancak yatıştırabilmişler.

— Katırlar neyin nesi? Ayrıca, bu herif kiracılığa mı başlamakta?

— Ağırlık katırları... Askeriyede mekkâreyi katır hayvanı taşır. Hayvanlara yiyecekle cephane yüklemişler. Çünkü, bunlar mala dokunur eşkiya değil! Reis: "Ben buralardayım" demiş. "Bu benim işimi, duyulmuş görülmüş, kitaplara gazetelere yazılmış işlere benzetmeyin" demiş. "Ben, dünyayı düzeltmeye geldim. Bu, temeline tükürdüğüm Sungurlu toprağında kurtla kuzuyu beraber güdeceğim. Size kâat yollarım. Mührüme dikkat edin, aynen aslan pençesidir. Asker istersem, asker verirsiniz, para istersem para verirsiniz, ekin istersem ekin verirsiniz. Tahsildar vergi borcuna gelirse, "Biz vergimizi ağamıza ödedik" diyeceksiniz. Dünyadan kahpeliği kaldırsam gerektir ve de bana bundan önce ölüm yazılmasa gerektir" demiş.

— Mehdi Resul mu olup çıktı bu namussuz?

— Duyduğum böyle... Ben de bizim bacanağın yalancısıyım.

Milletin birazı, Tüfekçi Ferhat Usta gibi, işi belli etmeden alaya alıyor, öteki kısmı Köse Hacı'yla beraber eşkiyadan bir şeyler umuyordu. Esasında Hacı'nın anlattıkları bütün eski eşkiya ma-

sallarındaki tekerlemeler... Bunu, işi ciddiye alanlar da biliyorlar ama tekrar tekrar dinlemek hoşlarına gidiyor. Beğenip de yapmaktan korktuklarını, "Bir ucundan biz de yapışalım" demeden başkasında seyretmek biraz kalleşlik ama kolay...

Tüfekçi Ferhat Usta, böyle düşünerek İstidacı Bilal Efendi'ye göz kırptı:

— Herif azmış, şu halde belli bi şey! Herif resmen eceline susamış. Hele kafayı da çektiyse dünyayı iplemez. İster misin Köse Hacı, gelip Sungurlu'yu bassın!

Köse Hacı kendini lafa verdiğinden alayı fark edemeyip elini kaldırdı:

— Hayır! Tosya'yı dolanıp Kastamonu dağını çoktan tutmuşlar. Dahası: Eşkiyanın dağıttığı Yozgat müfrezesi biraz ötede Kara Yüzbaşının gayretiyle toplanmış.. Çevreden kuvvet istemişler, boğazı tutmuşlar. Eşkiya doğruca pusuya uğramış.

— Yahu deminden beri sözü neden uzattın? "Hesapları görüldü" desene...

— Ne hesabı? Pusuya yarım saat kala, koca reis, atın gemini kasmış, bir vakit fikre dalmış, sonunda: "Bana yedilerden, kırklardan ses geldi. Önümüzde pusu var. Askerim boy aptesi alacak", demiş. Bunlar yıkanıp paklamışlar. Herif, iki rekât namaz kılıp duaya çökmüş. Aminden sonra: "Arkadaşlar" demiş, "biz bu Osmanlının pususundan, insan-hayvan, sağ-esen geçsek gerek! İmanı sağlam olanlar ardımdan gelsin!" demiş. Jandarmalar, bizim bacanağa: "Böyle hal görmedik töbe!" demişler. "Peri miydi, cin miydi? Kara bir şey zağlı kılıç yalımı vererek şakır şakır üstümüzden geçti. Bizim ağzımız, elimiz, gözümüz kitlendi. Herifleri şöyle görmekteyiz de tetiği çekip mekanizmayı oynatamamaktayız" demişler, çoğunun dudağı yarılmış, aklı çatlamış.

— Pusuyu geçtikten sonra?

— Tosya'yı dolanıp Kastamonu dağı... Ordan Ankara'ya haber yollayıp tekliflat yapacaklarmış. "Yol parasını şu kadara indireceksin. Sayım vergisi kalkacak. Köylüyü sıkmak yok... Ormanı serbest bırakacaksın" diyecekler.

Tüfekçi Ferhat Usta, artık dayanamadı:

— Şimdi, töbe Yarabbi, gel de patlama! Hele şuna! Doğru gibi... Ulan Ingiliz Kralı mı bu namussuz serhoş? Ben buraya gelmeden kaymakamlığa uğradım. Bi şey diyen olmadı.

— Hükümat adamını kendin bilmez değilsin ya! Kaymakamın emri: Söz ayağa düşmeyecek... Nah işte! Bekçi Şaban gelmekte... Şunun ağzını usulüyle arayalım. –Hacı, köse suratını büsbütün buruşturarak el etti–: Gel hele adaş! Gel yahu! "Müjde" mi desem, "Gözün aydın" mı desem...

— Hayrola! Sakın bizi mi evereceksin gâvur Hacısı?

— Tamam! "Rumelinden keramet ehli çıkmaz" diyen kimdi demincek? Işte bu Sırp tohumu feraseti atlayıp keramete kadem basmış. Şeriatın yürüyeceğini, herkesin beğenip dörde kadar evleneceğini nasıl bildi?

Göçmen Bekçi kasıldı:

— Bu şeriat işi değil, para işi, bir de bel kuvveti işi... Hele sana göre hiç değil... Ne olmuş?

— Ne mi olmuş? Yahu, olanlar Istanbul gazetelerine geçti çoktaaaan. Mehdi Resul çıkmış, hey fukara, senin haberin yok! Geçenlerde demedim mi, "Mağripten Ahmedi Mehdi Efendimiz gelecek, dünyayı düzleyecek" demedim mi? Işte yürümüş mübarek! Başı aslan, kuyruğu kaplan, suratında otuz iki nişan... Lakin biz kitaptaki yerini yanlış görmüşüz! Gelen Mehdi, Mağrip Mehdisi değil, halisinden kendi yerli Mehdimiz. Senin Iskender Ağan...

— Haa şu mesele... Bırak, kodoşa acımadım, çoluğuna çocu-

guna acıdım. Serhoş merhoştu ama kötü adam değildi. Her göze kanardı o kadar... Birkaç gün evvel baktım, pis pis düşünmekte... "Vazgeç" dedim. Say ki yüreğime doğmuş. Bu dünyada erkek kısmının başını derde salan üç bela vardır: Akılsızlık, yoksulluk... ille tembellik... Kodoşta bu üç büyük belanın üçü de tamamdı. Fukarayı biri kandırdı, yardan uçurdu. Siz hemşerinizi benden iyi bilirsiniz, şunun kuş kadar, avrat kadar aklı var mıydı Hacı? Yazık ettiler kodoşa...

— N'olmuş yahu? Resmen hükümatlığını ilan etmiş bir yiğit... Yol parasını bir liraya indirip orman askerlerini kaldırmış... Ankara'yla pazarlığa oturmuş ki Lozan pazarlığı halt etsin! Bugüne bugün padişahlığını ilan etmiş bir koca İskender Ağaya, sen ne demeye ağıt yakmaktasın bre bekçi parçası!

— Bunlar kimin yalanları? Bir padişahlık var ama rüya padişahlığı... Bunlar, üç dört zibidi, Sarıca'ya, Kasım Dede'nin ekin ambarlarına hırsızlığa gitmişler, biraz ekin aşırmışlar. Dün gecenin rahmeti yollarını kesmekle suları atlayamamışlar. Kendi ayaklarıyla Yüksek Oluk boğazına girmeleri de akılsızlıklarından... Yüksek Oluk, yol vermez bir amansız boğazdır. Köylü, arkadan yetişip boğazın ağzını tutmasıyla... Bunlar yakalanmış... Arada biri yaralanmış. Artık bilmem, İskender mi, arkadaşlarından mı? Yoksa sopa çekildi de adına "Yaralı" mı denildi?.. Savcı Bey, Doktor Bey, dört jandarmasıyla Kara Lütfü Başçavuş sabahleyin binip gittiler. Daha karısının haberi yok. Ne akılsız herif! Hırsızdan, kazanan olsa, tilkiler, çakallar adam olurdu. Şimdi bunlara ne verirler İstidacı?

Deminden beri Çerçi Süleyman'la gizliden bakışıp hiç lafa karışmayan İstidacı Bilal Efendi, toplanıp sordu:

— Silahlı soygun mu?

— Silah ne gezer! İskender ipsizi silahı bulsa derekap satar da

parasını kumara verir. Kara hırsızlık... Bildiğimiz gece hırsızlığı...

— Öyleyse, gece vakti kapalı bir yere girerek bir şey aşırmanın cezası üç yıl... Bunlara asri cezaevine gitmek hakkı tanınmıştır. Cezanın altıda birini uslu yatarsa hırsız takımı Zonguldak, Karabük Asri Cezaevi'ne gider. Orda, bir günü iki güne...

Köse Hacı'dan yana olanlardan biri, atıldı:

— Nerenin kara hırsızlığı bre İstidacı! Ortada eşkiyalık var ki, rahmetli Kavlak eli eşkiyalığı...

— Öyleyse ceza, yedi yıldan başlar. Hem de asri masri yoktur. Arada adam vurulduysa ayrı suçtur. İdama kadar yolu açık...

— Hah tamam... Şimdi oldu.

— Cebri soyguncuların davasına ağır ceza mahkemesi bakacak. Sorgusu, Sungurlu'da bitince bunları Çorum'a sevkederler. Ağır cezaya... İşte bu kadar...

Dinleyenlerin çoğu bu karışık laflardan hiçbir şey anlayamamıştı. Yaylıma tuttular:

— Biz, sana dilekçe yazdırmak için gelmiş Kürt çocuğu muyuz?

— Lafı uzattın İstidacı, kökünü anlayalım.

— Yedi yıl mı, üç yıl mı?

— Ya üç, ya yedi ya da yağlı kendir...

— Fala bakan Çingen karısı gibi... Rezillik bu senin işin.

Bekçi Şaban böyle diyerek yürüdü gitti.

Deminden beri, eşkiyaları "küçük hükümat" yapıp çıkmış olan Köse Hacı arkasından iğrenmiş gibi bakıp yere tükürdü:

— Dinle beni Tüfekçi Ferhat Usta kardeşim: Vaktiyle askeriyede tüfekçi yüzbaşılığı yaptın ya, hiç üstüne alınma sen! Bu hükümat kapısının adamları tekmil yalancı... Köylü yakalamış öyle mi? Yalana bak yalana! Köylü dediğin kuru kalabalık, ne zamandan beri eli tüfekli eşkiya yakalar olmuş allasen? Bir yalan

söylemeli ki biraz yakışığı olmalı...

— Telaşlanma Hacı, yakında ucuzlar. Akşama varmaz...

— İşte gördün mü, sen de benim lafıma geldin! –Köse Hacı, çenesini kibirle kaşıdı–: Biz, bilmeden ağız açanlardan değiliz. Hükümat kısmı, pire zıplasa milletten saklar. Neden mi? Eşkiyanın dediği işine gelmez de ondan... Eşkiyanın dediği dedim de... Eşkiya bir emir daha vermiş ağa, olursa bu kadar olur canım! Demiş ki: "Köy yerinde kahpe avrat istemem" demiş, "her köy kendi kötüsünü dört saata varmadan temizleyecek" demiş.

— Kocalı kahpeler n'olacak? Bunca kavat karısız mı yaşayacak ebedi?

— Kocalıların zagonu başka... Kocalı olup ayrıca hovarda besleyenler töbe edecek...

— Kahpe karı töbe tutar mı ki sen bu lafı böyle dedin bre Köse Hacı?

— Kendi keyfine kalsa tutmaz ya, Uzun İskender Ağayı n'apalım? Arkasından demiş ki: "Birisi birinin ırz ehli avradına dolaştı mı, bana bir kâat yazın, kuş kanadıyla yetiştirin" demiş, herkese kitabın kavlince yemin içirmiş. "Aleviler Alevilik yoluna, Sünni milleti Sünnilik yoluna doğruca gitsin. Zira benim işim, yolsuzlarla ve de yolundan sapanlarla..." demiş. "Şimdi size bu laflarım masal gelir ya keyfinize..." demiş. "Aman sakın 'Türk'ün yasağı üç gün' dersiniz, eskinin rezilliğini sürdürürsünüz, bitiririm şart olsun" demiş, kesmiş. Sol yanında dülbül asılıymış, sağ yanında Kuran...

— Tamam! Bunu önce söylesene Hacı! Biz geçenlerde Çorum'un Büyük Camisinde bir vaaz dinledik. Bir Lazistan hocası, ağzını köpürterek: "Yakında boynu dülbüllü Mehdi gelecek" dediydi.

— Sen alay et bakalım! Hazreti Mehdi'nin Zülfükarı, kafanın

üstünde, ejderha gibi dönmeye başlarsa konuşuruz. Biz, sana neden yalan söyleyelim? Biz de bacanağın yalancısıyız. Ve de senin on paranı almadık. Dilersen inanırsın, dilersen inanmazsın.

Tüfekçi Ferhat Usta, ilk defa ciddileşti. Gözlerini açarak Köse Hacı'nın suratına bir vakit bakıp sordu:

— Yoksa Hacı, sen bu dediklerine hep inandın mı?

— Elbette inandım. Dünyadır bu... Rabbimin hikmetinden sual olunmaz. Herif bize serhoş suretinde görünür de aslında yüreği temiz olduğundan böyle bir hizmet yüklenmiştir. Sen, Uğru Abbas kıssasını...

— Bırak şimdi, Uğru Abbas martavalını... Hak taala bula bula bizim rezil İskender'i mi buldu yahu? Haşa sümme haşa, o da adam kıtlığına mı uğradı kurban olduğum?..

— Töbe de... Sen, neuzubillah, çizgiden çıkmaktasın, Tüfekçi!

Bundan sonra, Tüfekçi Ferhat Usta'yla Köse Hacı az kalsın yaka yakaya geliyorlardı. Etraftakiler araya girip "Gerekmez! Ayıptır. Yarın yüz yüze bakacaksınız. Şu sefil İskender'in sebebiyle öyle mi? Hayır!" diye bunları zor ayırdılar. Herkes kendi inandığını yaymak için dağıldı.

Yalnız kalınca Çerçi Süleyman, İstidacıya göz kırparak fısıldadı:

— Oldu bu iş! İt dişi domuz derisi... Dede Kasım, bu korkuyla kırk güne varmaz geberir.

Meraklılar, akşama doğru sözün biraz daha kitaba uyduğunu gördüler.

Köyler basılmamış. Soyulan yalnız Dede Kasım'ın evi... İskender, Dede'nin adamı olduğundan kapıyı dostlukla açtırmış. "Baskın basanın" olmakla, Dede takımı kıpırdayamamakta haklı... "Lakin sonunda iki taraf kavuşmuş... Eşkiyadan üç ölü, dört

yaralı var. Köylüden de perişan olanlar çok..."

Sungurlular da, bütün başka kasabalılar gibi, köylü aklını hiç beğenmiyorlardı. Yol göstermeye giriştiler:

— Baktınız herifler kelleleri koltuğa almışlar, siz üstlerine niye varırsınız?

— Bu zamanda hükümatın tırnağından kurtulmuş bir eşkiya görüldü mü? Nasıl olsa herifler, yakalanacak... Yirmi gün sonra da olsa kurtuluş yok...

— Eveeet! Ne demişler? "Osmanlı, tavşanı arabayla avlar" demişler. Sen, kollarını sıvayıp nereye sokulmaktasın, emmi? Ayran çorbasına mı? Ben köylüden düşenlere, işte bu sebepten hiç acımadım.

— Doğrusun... Lakin eşkiyayı çamur kötületmiş arkadaş! Fukaralar çamuru söküp selleri atlayamamışlar. Yoksa plan, İngiliz planından zorlu... Vurguna dersen hiç söz istemez.

— Ne kadar mesela?

— Kasım Dede'nin tam yirmi bin sarı lirası gitmiş...

— Yahu, bu kadar altun, Dede'nin neresindeymiş, bozukluk kesesinde mi? Şu halde para gömmek âdeti, bu Dede'nin hiç bilmediği bi şey...

— Para gömüde ama, İskender bu Dede Kasım'ın sır oğlanı... Altunlar, bir malak derisiyle buğday kuyusunun dibinde dururmuş. Geçenki rahmette mübarek ekin çillenmesiyle... Dede'nin pazara, iki hafta içinde tam iki bin demir[1] ekin indirdiğini bütün millet duydu. İşte o ekin, o kuyunun ekini... Fukara Dede, Uzun İskender'e: "Evladım" demiş, "şu silahı al da bizim evi bir hafta kadar bekle" demiş.

— Demek ki ciğeri kediye bekletirim sanmış akılsız Dede! Belasıdır, çeksin!

1) Ekin ölçen demir ölçek.

— Esasında Dede'nin ettiği bunca iyilik ayağına dolandı. Namert kısmına bir vakit iyilik etmeyeceksin. Dede'nin, bu İskender'e gösterdiği adaleti bir adam öz evladına göstermez. Şu kadar yıldır, rezilin ev geçimi Dede Kasım'ın boynundaydı, birader!

— Yahu bu İskender, bu kadar sütü bozuk olmayacaktı ya, nasıl şaşırttı? Bence Dede düşmanlarının lafına kanmıştır. Dede'nin düşmanı kıyamet gibi... Berikini de elbiseli şeytan yelledi, tamam! Sen meseleyi anlat!

— Dediğim gibi... İskender, mavzer omuzda, Dede'yi beklerken bir yandan da eski eşkiyalık arkadaşlarına haber uçurmuş... Heriflere kapıyı açıvermiş... Para dersen sandıkta, hazır. Dede'nin boğazına pala bıçağını dayamışlar, o kadar...

— Dede'nin ev külfeti?

— Baskına ev külfeti ne yapabilir? Yirmi bin altunu alıp yürümüşler.

— Vay anam! Dokuzar bankınottan ne tutar?

— Hesabını yapabilene aşk olsun... Okul öğretmenlerine sormuşlar, "Buna bizim ilmimiz güç yetiremez. Bunu, Ankara'nın hocaları bilse bilir" demişler. Lakin, asıl mesele orda değil... Alevi milletinin bıyığını balta kesmez oldu.

— Ne demek? Dedeleri soyulunca, bu Alevi milleti keyfe mi gelmekte?

— Bunlar: "Dedemizin kerameti, Allah sayesinde meydana çıktı" diyorlarmış. Kasım Dede iyi adamdır. Eller ne derse desin, yüreği temizdir. Allah o gece dünyayı neden sele verdi bakalım? Az kalsın Sungurlu toprağını Nuh Nebi tufanı neden basayazdı? "Dede malına dokunanın sonu rusvaylık" diye çok söz var Alevi köylerinde...

— Sakın, altunlar bi tamam ele geçmiş mi?

— Bi tamam...

— İşte buna yandım kardeşler! Adama şimdi, mahpus damı büsbütün koyar. Şu kadar altunu kolayca al, şu kadar zaman belinde sıcacık taşı, sonunda elinle geri ver! Kaç dedin! Yirmi bin altun mu? Kâat parayla ne ettiğini bulamazsam beni bu gece uyku tutmaz.

Sungurlu Belediye Kahvesi'nde kalemler çekildi, rakamlara çöküldü. Herkes soluğunu kesmiş bakıyordu. Güdük kalemler beyaz kâatlara rakamlar dökmeye başladı ki, Allah beterinden saklasın, ucu bucağı görünmez rakamlar...

— Bir Adil var ya, eski eşkiyalardan Katır Adil... Damda yatmış bir herif... İşte vurulan o...

— Kim vurmuş?

— Köylü hep atmış. Vuran belli değil.

— "Araya kaynadı, it ölümüne gitti" desene... Kurşun neresine değmiş acaba?

— Baldırdan dediler.

— Baldırdan adam ölür mü?

— Ölmüş birader, hem de hık bile diyememiş. Demek vadesi o kadar... Kanı sızıldadığından doktora yetiştirememişler.

— Köylüden vurulan?

— Bir ölü...

— "Ulan avanak" desem, "Dede'nin parasına sen ortak mısın?.." Hey, köylü aklı! "Belayım" diyen herifin üstüne varılır mı?

— İşin içinde başka iş var: Bu Adil, Sünnidir. Diğerleri hep Alevi... Eşkiyayı teslim alan Kara Başçavuş: "Bir Sünniyi araya düşürüp garaza yediniz. Ben, bunu senin yanına koyar mıyım muhtar?" diye bağırmış. Bu sebeple soruşturma gayet sıkı...

— Yirmi bin altun bir tamam bulunmuş mu?

— Ne yirmi bin altunu?

— Alınan para...

— Bre kardeşim, her söze hemen inanı mı vermeli? Yirmi bin altun ne demek? Aklımda doğru kaldıysa, bir altun, iki dirhem bir çekirdek... Çekirdeği sittir et, şu halde yüz elli altun bir kilo... On beş bin altun, yüz kilo... Beş bini de otuz kilo diyelim. O çamurda, o selde yüz otuz okka altunu nereye götürmekte bu zibidiler? Bunlar, trenin posta vagonu mu?

— Ne bileyim! Herkes, "yirmi bin altun" demekte.

— Sözüm bu meclisten dışarı... Herkes ne halt ettiğinin farkında mı? Alınan para, üç dört bin bankınotla, birkaç yüz gümüş mecidiye... Bunlar, dört kişiymişler. Adam, başına bin kayma düşer düşmez. Halbuysa, Uzun İskender, her yıl Kasım Dede'den bin lira sadaka yardımı alırmış. Hiç aklı olsa, gidip altun yumurta yumurtlayan tavuğu boğazlar mı? Mahpus damı da cabası... Fazladan bunca yıl, taşıdığı nam da boka düştü. Herif gösteriş yiğidiymiş. Zoru görmesiyle arkadaşlarını meydanda koyup teslim olmaz mı? Adil'in vurulması bu sebepten... Sarıca'dan da bir oğlan vurulunca Yüksek Oluklular muhtar odasına yürümüşler, "Bu İskender rezilini gebertince ne lazım gelir" diye bağırmaya başlamışlar. Korkudan altına pislemesin mi? Bir jandarma Reşit var. Erzurum uşağı... "Üstünü ararken pislik kokusundan boğulayazdım" diyerek başını şu yana çevirdi. Sungurlu namını da, ayrıca, rezil etmesini ne yapalım? Hasılı bu, uzun İskender bütün yüreksizmiş. "İşte Dede'mizin paraları... Ben, düşman sözüne uydum. Suç, hep Kuru Zeynel'le Katır Adil'de... Bana pis canımı bağışlayın. Beni öldürmeyin de iyice dövün kardeşler" diye karı gibi ağlamış. Dudağının üç yerinden yarıldığını görenler var. Sonra paraları pencereden saçmış.

— Oh ne güzel! Köylü, gelin parası gibi kapışmıştır. İşte bunu beğenmedim.

— Kapışmışlar. Kaptığını saklayan da olmuş, Dede'ye teslim

eden de... Sonunda üç bin lirası toplanıp sahibine verilmiş. Bin lira arada gitti gider. Şurasını anla ki: Yüksek Oluk muhtarının, ceket koluna para soktuğunu görenler çok... "Beş yüzü en azdan muhtarda kaldı" demekte, muhtarın istemezleri... İşin tatlısı: Bin lira eksik çıkınca İskender'i ortaya almışlar, "Parayı edebinle tamamla" diyerek bir sopa çekmişler, herifin pisliği ağzından gelmiş. Görenler: "Benim bildiğim bu herif bu sopadan iflah olmaz" dediler.

— Mecidiyeler de saçılmış mı?

— Mecidiyeler toptan kayıp... Paranın noksanlığı sebebiyle eşkiyaları az kalmış ki öldüreler... Bereket versin Dede yetişmiş. "benim davam yok" demiş de rezilleri kurtarmış. "Vicdan" diye ben işte buna derim arkadaş!

— Paranın çoğunu geri aldığındandır. Kasım Dede'yi sen bana söyleme! Şimdi bunlardan biri İskender... Vurulanın adı neydi?

— Adil. Bir de Kuru Zeynel... Bunlar vaktiyle eşkiyalık devrinde. Ankara-Samsun susasını kestiler de tam bir vilayet adamını soydular.

— Köylüyü öldüren hangisi?

— Dördüncüleri... Bir zebun oğlanmış. "Bir sıkımlık canı var... Marazlının biri..." dediler.

— Adı?

— Adı batsın. Söylediler ya kulak vermedim. On beş, on altı yaşında bir kahpe dölü...

— Şuncacık oğlanın aralarında işi ne?

— Gözcü mözcü besbelli! Bir kenarda durur da gelen olursa ıslık çalar.

— Deli, bu pezevenkler yahu! Bu çağ, nasıl bir çağ. Cebri soygun söker mi hiç?

Sözlerinde yalancı çıktığı için, deminden beri lafa karışmayan Köse Hacı artık dayanamadı, büyük bir kederle içini çekti:

— Bunlar, söktürmeye söktürdülerdi ya, ne fayda ki rahmet bellerini büktü.

Tüfekçi Ferhat Usta, kâat oyununu kesip Hacı'ya cevabı yetiştirdi:

— Gene yalanı attın Hacı! Eski zamanda olsaydı, rahmet işlerine yarardı. Müfrezeler üstlerine varmaya korkup rahmeti bahane ederlerdi. Şimdi eşkiya yakalayan köylüye geldi mi, eskiden böyle bir işte o köylü eşkiyayı sellerden sırtında geçirirdi. Sen, benim sözüme iyi kulak ver, bu rahmet başka rahmet... Bu rahmet gök rahmeti değil, yer rahmeti... Köylü, eşkiyadan korkmadı mı, eşkiyalık öldü demek... Ne çeşitten olursa olsun... anladın mı?

— Gene farmasonluğun tuttu Tüfekçi, gene dinden, imandan çıktın.

— Ne fayda! Şimdi Mustafa Kemal Paşa'nın aklına esmeli! Bir rahmet de senin gibi kasaba yeri soyguncularına yağdırmalı!

— Vay biz soyguncu muyuz alçak? Dinimizle, imanımızla, Köse Dağı gibi mezhebimizle...

— Hem de inceden bir muska soyguncusu ki yanınızda Uzun İskender avanağı, yedi kere zemzemle yıkanmıştır.

Belediye Kahvesi'ndekiler hep birden gülmeye başladıklarından Köse Hacı, lahavle çekerek savuştu.

Eşkiyaları, Sungurlu'ya ancak dört gün sonra ortalık kararırken getirdiler.

Seyirlerine çok adam çıktı.

Karakol kumandanı Kara Lütfü Başçavuş: "Kopuk ipsiz takımı görsün de ibret alsın, edebini takınıp kanuna karşı gelmesin" fikriyle hazırlık yaptırmıştı.

Uzun İskender takımı, kasabanın başında arabadan indiler.

Sopalara takılmış büyük lüks lambalar taşıyan üç meşaleci, çevrelerini aldı.

Eşkiyalar, teker teker kelepçelenmişler, ayrıca demir bukağılarla birbirlerine zincirle bağlanmışlardı.

Eşkiyanın getirileceğini önceden haber alamayanlar da demir şakırtısına koştular.

Heriflerde üst baş parça parça... Köydeki sorgu sırasında iyi hırpalandıklarından, dizlerinde derman kalmamış. Hele suratları sarı-yeşil... Derileri iyice çekilip kemiklerine sarıldığı için yüzleri kuru kafa yüzü...

Lüks lambalarının süt akına çalan mavimsi ışığında en öndeki Uzun İskender'in boyu, daha bir karış yüksek görünmekte, ceketi tekmil parçalandığından, herif, çaput bağlanmış yatır ağacına benzemekte... Her adımda sendeleyerekten gövdesini öne arkaya sallayaraktan... Dizleri kesilip yere çökecek gibi yaylanaraktan, bir yürüme tutturmuş ki, adam ürker...

Kuru Zeynel, az dayak yediğinden pek bitik değil gibi...

Asıl n'olduysa Yüksek Olukluyu öldüren Maraz Ali'ye olmuş, oğlan adamlıktan çıkmış, tabanlarına basamadığından hoplaya hoplaya bir hoş yürümekte, yürümek ne haddine, sürüklenmekte sarı yılan gibi... Fazladan büsbütün imanı gevresin diye iki omzuna dört tüfek yüklemişler, boynuna bir de yamalı kıl torba asmışlar. Dördüncü tüfek, Yüksek Olukluların "Adil'i vuran silah" diye jandarmalara teslim ettikleri gayet eski bir çakmaklı... O kadar uzun ki, kundağı yerde sürünmekte. Torbada kapçıklar, atılmamış mermiler, İskender Ağanın iki yüzlü kama bıçağı, bir de kendisinin parçalanan lüveri var.

Ali oğlan bu haliyle insandan başka bir yaratık olmuş çıkmış, Âdem giyimleri giydirilmiş Çingen maymununa dönmüş.

Seyircilerle beraber, eşkiyaların yanı sıra yürüyen, yumurta

toplamaya gelmiş, iki Ankara tüccarından kara lenger şapkalısı, mahpusların işiteceklerini umursamadan konuştu:

— İki kişiyi öldüren herhal, şu öndeki kara kazık!

— Belli! Herifin suratında hiç nur var mı? Baksana domuz suratı...

— Arkaları sıra yürüyen, itleri mi ne?

— Burası nasıl memleket ki, bu pisi de eşkiya niyetine tutup demire vurmuşlar.

— Sungurlu eşkiyası da Çakırcalı gibi olacak değil ya, işte elverir.

— Peki, bil bakalım! Bunlar, neden gezdirirler bunu yanlarında?

— Bilmeyecek ne var! Köroğlu hesabı... Dağ başıdır. Bunlara da bir Ayvaz gerek...

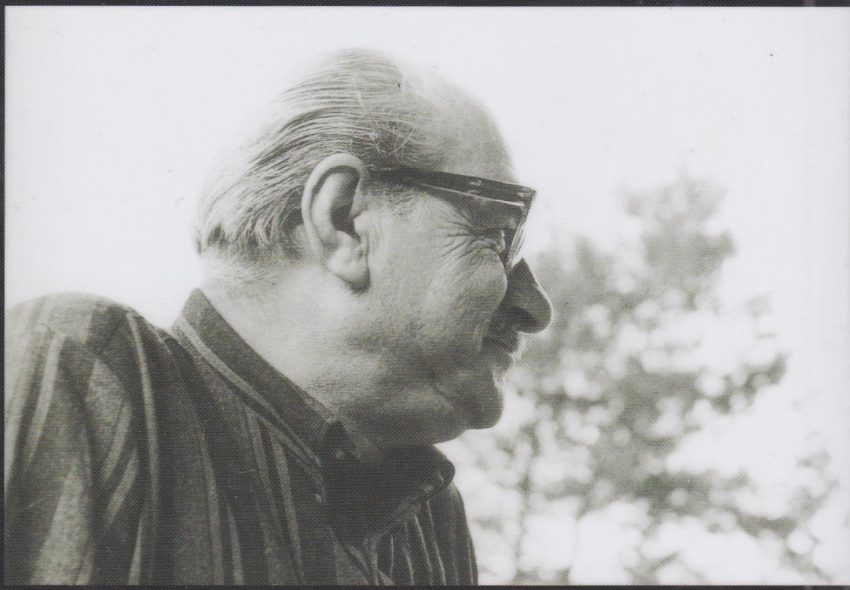
— Ayvaz'ın işi?

— İnce hizmet, efendi, gayetle zor bir hizmet...

— Kitabın Ayvazı, bir dünya güzeliymiş. Zülüflü bir güzel... Hani bunun zülüfleri?

— Sen, bunun zülüflerini, Çorum Cezaevi'nde görmelisin. Bu oğlan, mahpus damında açlıktan gemini geveleyen çok Müslümanın duasını alır.

Güldüler, iç çeker gibisine... Yalandılar.

KEMAL TAHİR RAHMET YOLLARI KESTİ

Kemal Tahir bu eserinde uzun yıllar Türk edebiyatını meşgul eden eşkıyalık olgusuna başka bir açıdan bakar. Ağalık sisteminin eşkıyalıkla yoğun ilişkisini ve bunun giderek bir zorbalığa dönüştüğünü, halk arasında eşkıyalığa duyulan hayranlığın aslında çaresizlikten kaynaklandığını söyler. Kendi düzenini kurmuş eşkıya eskisi iki ağanın genç yaşta bir kızı kaçırmak için tezgahladığı oyunlar ve uzun, yağmurlu bir kış gecesinde meydana gelen olaylar hem eşkıya-ağanın hem halkın hem de zulme uğrayanların gözünden olanca canlılığıyla anlatılmıştır.